

Priredio p. Miljenko Sušac SMM

SUSTAVNI PRIKAZ PUTA DUHOVNOGA RASTA

Knjiga treća

PUT SJEDINJENJA

Temeljne prakse i dinamike ovog dijela puta duhovnoga rasta

Zagreb 2017.

SADRŽAJ

Opći predgovor	6
Prikaz puta duhovnoga rasta u kontekstu znanstvene problematike.....	6
Sažeti prikazi puta duhovnoga rasta	11
Situiranje ovog prikaza u kontekstu znanstvene problematike o duhovnome rastu	17
Sustavni prikazi i priručnici korišteni u pisanju ovog prikaza	18

PUT SJEDINJENJA

Uvod o putu sjedinjenja općenito.....	19
1. Redovito ili jednostavno sjedinjenje i kontemplativno ili mistično sjedinjenje: dva načina za postići sjedinjenje duše s Bogom	22
2. Sjedinjenje volje vjernika s voljom Božjom, bit svakog sjedinjenja s Bogom	25
3. Sve duše koje dođu do sjedinjenja s Bogom ne prolaze iste stupnjeve čišćenja i trpljenja, nemaju iste stupnjeve kreposti i ne dolaze sve do istog stupnja sjedinjenja	30
4. Duše koje su došle do sjedinjenja s Bogom mogu imati ne savršenosti i ne svojevrijednih pogrešaka te proživljavati stanje nutarnje tame i ništavila u sjetilnom djelu duše dok su istovremeno u duhu sjedinjene s Bogom.....	31
5. Najčešći izričaji za postignuto sjedinjenje duše s Bogom u svetačkoj tradiciji.....	45
<i>Kušanje trajne Božje, Isusove i Marijine prisutnosti u duši</i>	<i>45</i>
<i>Nerastavljivost duše i Boga</i>	<i>47</i>
<i>Duhovni brak ili duhovna ženidba</i>	<i>48</i>
<i>Preobražensko sjedinjenje.....</i>	<i>48</i>
<i>Pobožanstvenjenje.....</i>	<i>48</i>
<i>Pred okus vječnosti.....</i>	<i>49</i>

I. REDOVITI ILI JEDNOSTAVNI PUT SJEDINJENJA S BOGOM

1. Duhovna dob duša koje su dostigle savršenstvo kršćanskoga života i njihovo sjedinjenje s Bogom u ljubavi.....	51
2. Zadobivanje kreposti na putu prosvjetljenja i rast u njima sve do sjedinjenja s Bogom; postojane, ulivene i herojske kreposti	54
3. Rast vjere na putu postizanja savršenstva i sjedinjenja s Bogom.....	64
4. Rast nade na putu postizanja savršenstva i sjedinjenja s Bogom.....	67
5. Rast ljubavi i ostale kreposti na putu postizanja savršenstva i sjedinjenja s Bogom.....	69
6. Ljubav prema Isusu Raspetome i proslavljenome te prema Gospi na putu sjedinjenja.....	75
7. Posebni naglasci zadovoljštine kod duša koje žive sjedinjenje s Bogom	86
8. Apostolatski život duša koje žive sjedinjenje s Bogom i kontemplacija.....	98
9. Utjecaj i djelovanje Duha Svetoga u životu duša koje žive sjedinjenje s Bogom i plodovi Duha Svetoga.....	102
<i>Ljubav</i>	104
<i>Radost</i>	105
<i>Mir</i>	105
<i>Strpljivost</i>	106
<i>Izdržljivost</i>	106
<i>Dobrota</i>	106
<i>Dobrohotnost</i>	107
<i>Blagost</i>	107
<i>Vjernost</i>	107
<i>Čednost</i>	108
<i>Uzdržljivost</i>	108
<i>Čistoća</i>	108
10. Sjedinjenje duše s Bogom i život blaženstava.....	109
<i>Blago siromasima duhom, njihovo je Kraljevstvo nebesko</i>	111
<i>Blago ožalošćenima, oni će se utješiti</i>	115
<i>Blago krotkima, oni će baštiniti zemlju</i>	117
<i>Blago gladnima i žednima pravednosti, oni će se nasititi</i>	119
<i>Blago milosrdnima, oni će zadobiti milosrđe</i>	121
<i>Blago čistima srcem: oni će Boga gledati</i>	123
<i>Blago mirotvorcima, oni će se sinovima Božjim zvati</i>	126
<i>Blago progonjenima zbog pravednosti, njihovo je Kraljevstvo nebesko</i>	128

II

KONTEMPLATIVNI PUT SJEDINJENJA S BOGOM

kao dio puta duhovnoga rasta u sedam stupnjeva

PETI STUPANJ

**PETE ODAJE - »ŽIVIM, ALI NE VIŠE JA...« prva iskustva sjedinjenja duše s Bogom
koja nisu trajna, »ne dosegne pola sata« (Z V. 2, 7)131**

Molitva petih odaja: molitva sjedinjena..... 142

DODATCI ZA PETE ODAJE:

1. Klasični i praktični katolički nauk o dinamikama iskustva ulivene kontemplacije..... 154
2. Nauk sv. Ivana od Križa o ponašanju duše u razdoblju prijelaza između tamne noći sjetila i tamne noći duha.....169
3. Mistika i mistično iskustvo kao takvo..... 170
4. Prikaz krivog nauka o kontemplaciji koji je crkva osudila i katolički nauk o tim pitanjima.....173
5. Krunica je i meditativna i kontemplativna molitva.....176
6. Prijeporna pitanja među teolozima o kontemplaciji.....180
7. Klasični savjeti svetačke tradicije za duhovno vodstvo duša koje prolaze kroz kontemplativni dio puta duhovnog rasta.....187
8. Klasični katolički nauk o van rednim mističnim fenomenima i đavolskim utjecajima.....192

Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: sedma hridina.....211

Savršene duše.....212

ŠESTI STUPANJ

ŠESTE ODAJE - ZARUKE DUŠE.....213

Molitva šestih odaja: kontemplativne molitve zanosnog sjedinjenja i duhovne zaruke.....226

DODATCI ZA ŠESTE ODAJE

1. Paralelizam sa nukom sv. Ivana od križa - za daljni put rasta i ući u sedme odaje

duša treba proći kroz tamnu noć duha.....	235
2. O pročišćenjima i ljubavnoj spoznaji Boga u mističnom iskustvu.....	249
3. Opis kontemplativnih kušnji u tamnoj noći duha.....	266
4. Iskustva tamne noći duha raznih svetaca.....	272
5. Marija i prolasci duše kroz tamne noći duha	300
6. Trpljenja koja duše prolaze u tamnoj noć duha uspoređena sa patnjama dušu u čistilištu.....	311
7. Istovremeni suprotni osjećaji u duši koja proživljava kontemplativne kušnje i prolazi kroz tamne noći.....	316
8. O nekim mističnim fenomenima u nauku sv. Ivana od Križa.....	323
Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: osma hridina.....	341
Herojske duše.....	343

SEDMI STUPANJ

SEDME ODAJE – DUHOVNO VJENČANJE	343
--	------------

Molitva sedmih odaja: preobražansko sjedinjenje ili duhovno vjenčanje, učinci u duši i znakovi za prepoznati	346
---	------------

DODATCI ZA SEDME ODAJE

1. Dinamika porasta djelovanja Duha Svetog preko razmatranja do kontemplacije	363
2. Opis iskustva stanja duše koja je proživjela duhovno vjenčanje prema iskustvu i nauku drugih svetaca.....	366
Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: deveta hridina.....	388
Veliki sveci.....	396

Opći predgovor

Poštovani čitatelju pred tobom je sustavni prikaz trećeg dijela puta duhovnoga rasta, **PUTA SJEDINJENJA**. Naše zanimanje za problematiku puta duhovnoga rasta je dugogodišnje. S tim da samo nastojali akademske i znanstvene problematike studija prilagoditi za pastoralne potrebe prosječnog vjernika. Brojne su grupe i zajednice kojima smo držali ova i slična predavanja, a sami vjernici su od nas to tražili, poticali nas na daljnji rad i tražili od nas naše radne materijale.

Nastojali smo iznositi materiju ne toliko rukovodeći se znanstvenim kriterijima nego više na divulgativan način jer nam je cilj bio da prosječni kršćanski vjernik može knjigu koristiti kao priručnik za duhovni život te je kritički osvrt, iako prisutan u djelu, u drugom planu. U tu se svrhu na kraju pojedinih cjelina nalaze poticaji za razmišljanje o osobnom putu rasta u vjeri glede teme o kojoj se razmišlja. Pa ipak u knjizi se nalaze rezultati našeg dugogodišnjeg istraživanja koji se mogu lako znanstveno obraditi i prikazati.

Napominjemo da smo imali određenu slobodu u korištenju sekundarne literature jer glavni istraživački cilj našeg rada nije usmjeren na pojedine teme iz duhovnosti nego na sustavni prikaz kao takav i upravo u tome je originalnost ove knjige.

U tom smislu načelno citiramo sekundarne izvore i preuzimanja pojedinih razmišljanja, a ako je to negdje preskočeno, to je iz razloga jer su pojedine stranice knjige nastajale kao plod dugogodišnjeg čisto pastoralnog rada u Hrvatskoj i Italiji s raznim molitvenim grupama i pokretima.

Uz to dok radimo oko pripreme ovog priručnika nemamo više na raspolaganju svu literaturu koju citiramo i koju smo prigodno koristili. Neke cjeline su samo parafarizirano preuzimanje od drugih autora dok smo druge mi pomno istraživali. Zbog svega ovoga nas se može smatrati urednikom ovog prikaza.

PRIKAZ PUTA DUHOVNOGA RASTA U KONTEKSTU ZNANSTVENE PROBLEMATIKE

Već smo rekli da želimo da velike teme klasičnih putova prikaza duhovnoga rasta približimo prosječnom vjerniku, i to na poseban način zato što je ova vrsta literature na hrvatskome jako oskudna. Pa ipak prikaz se jednom širem poimanju može uklopiti u znanstvene okvire, zbog toga donosimo kratki osvrt ove vrste problematike vezane uz strukturu ovog prikaza.¹

Definicija pojma duhovnosti

Postoje više definicija duhovnosti. Duhovnost je prije svega kršćanski život koji vjernik osobno prihvaća, a živi u zajednici vjernika – Crkvi. U biti to je Isusov evanđeosko nauk kad se nastoji provesti u djelo u svakodnevnom životu.

Duhovnost se može shvatiti i kao duhovna teologija. Nama se najboljom definicijom čini ona isusovaca Ch. A. Bernard: »Duhovno bogoslovlje je teološka znanost koja, utemeljena na načelima Objave, studira kršćansko duhovno iskustvo, opisuje njegov postupni razvoj i daje nam spoznaju njegovih struktura i zakonitosti«.

Metoda studiranja duhovnosti. O metodi studiranja duhovnosti se živo raspravljalo prvom polovicom XX. stoljeća, gdje su došli do izražaja različiti naglasci pojedinih škola, a svi se mogu svesti na dvije temeljne metode.

1. Induktivna metoda. Polazi od iskustva prema teoriji, stoga je poglavito iskustvena ili fenomenološko opisna. Veću pozornost posvećuje iskustvu svjedoka i promatranju nego li teološkim načelima u sebi. Nastoji sabrati i analizirati kršćansko duhovno iskustvo, napose svetih.

¹ Prikaz koji slijedi je parafarizirano preuzet iz F. Podgorelec, *Uvod u duhovnu teologiju*, Zagreb 2010. Izložena problematika se može naći u priručnicima od Bernarda i Lanza.

2. *Deduktivna ili doktrinarna metoda.* Budući da duhovnost pripada teološkim disciplinama, njena metoda bit će teološka. Ona daje primat naporu da, slijedeći analitički i deduktivni put, iznese zaključke koji se mogu izvući za duhovni život polazeći od onoga što uči vjera Crkve. Drugim riječima, ona iz teoloških principa izvodi neke posljedice ili zaključke u odnosu na kršćaninov duhovni život: sredstva savršenosti, etape duhovnog života, molitvene forme.

Ova metoda je učinkovita jer potiče dušu i prosvjetljuje duh, no sadrži i jednostranosti; kao, na primjer, opasnost sistematizacije: od duhovnog puta može se napraviti jedan suviše krut i apstraktan sistem koji ne vodi računa o adresatima i ne prilagođuje se subjektu.

U raspravama oko metode, dominikanska škola branila je deduktivnu metodu, a ignacijanska i karmelićanska induktivnu. No, sve je očitije da niti jedna od ovih metoda sama nije dostatna, nego ih valja znati staviti zajedno, dati svakoj njenu pravu vrijednost. Zato danas postoji jedan prešutan dogovor o nužnosti integriranja obiju metoda, naravno, s posebnim naglascima ovisno o temi ili teološkom stilu.

Naš pokojni i priznati teolog duhovnosti, Atanazije Matanić, konkretno je predstavio jednu takvu mješovitu metodu: »Askeza je neizbježna tema u raspravljanju o duhovnosti. S tom bi se temom moglo suočiti bilo teološki, iznoseći o njoj teološku teoriju pomoću izvora objave, bilo povijesno, tj. prikazujući njezinu praksu u određenom povijesnom razdoblju u krilu kršćanskog asketizma (povijest se može shvatiti kao iskustvo), bilo, konačno, psihološki, tj. služeći se podacima iskustvene psihologije ne isključujući pedagoško umijeće«.

U slučaju sukoba različitih metoda, prema tom autoru, zadnja riječ pripada teologiji jer je riječ ponajprije o duhovnim problemima o kojima samo teološka spoznaja može imati zadnju riječ. To nisu ponajviše znanstveni 'problemi', nego su prije svega vjerovana otajstva.

Aleksa Bemigar smatra da se na početku duhovnoga života u tzv. asketskom razdoblju treba utjecati deduktivnoj metodi koja temelji duhovni život na objavljenim činjenicama; kada se pak radi o duhovno dozreloj osobi i napose »mističkoj«, gdje je djelovanje Božje gotovo nepredvidivo, treba se uteći brižljivom opisu samog iskustva prije nego li se pokuša sistematski obraditi.

Različiti vidici pod kojima se studira duhovnost

Duhovna teologija kao umijeće (ars): Autori koji se kreću u tom pravcu, svjesno ili nesvjesno, u pozadini duhovne teologije promatraju moralnu teologiju. Prema tim autorima, moralna teologija proučava sadržaj i konzistentnost kršćanskog života, a duhovna pak teologija nastoji formalno opisati i izložiti životnu tehniku u funkciji ovog kršćanskog moralnog života koji moral proučava. Na taj način čini da se stvarnosti kršćanskoga života ne svode na pojmove, nego prelaze u konkretni život vjernika.

Duhovna teologija kao duhovni put: Ovo gledište polazi od konstatacije da teolozi duhovnosti proučavaju susljednost kršćanskog života koji se ukorjenjuje u različite etape duhovnog puta. Ono što, dakle, autori duhovnosti žele opisati jest život u svom konkretnom dinamizmu. Nastoje analizirati duhovni život u svojim konkretnim stadijima, u svom rastu. U tom će smislu duhovna teologija biti »proučavanje evolucije duhovnog života u svojim psihološkim uvjetovanostima«.

Tako strukturiranu duhovnu teologiju iznosio je u svojim predavanjima gore spomenuti karmelićanski teolog Gabriele della s. Maria Maddalena, kao i R. Garrigou-Lagrange sa karakterističnim naslovom: »Tri etape nutarnjeg života«.

Za ovakvo tumačenje naravi duhovne teologije postoji izvjesni nacrt u Svetom pismu (osobito tema »Saveza«), o čemu ne vode računa druge teološke grane. Ova postavka jasno očituje identitet duhovne teologije, no danas više niti jedan priručnik ne strukturira cjelokupnu duhovnu teologiju po etapama, nego sačinjavaju tek jedno od njegovih nezaobilaznih poglavlja.

Duhovna teologija kao iskustvo vjere: Šezdesetih godina XX st., puno se govorilo o odsutnosti iskustva u teologiji te je pozivanje na iskustvo bilo je vrlo aktualno, kako u duhovnom

životu tako i na znanstvenom području. S obzirom na duhovni život, znakovito je predviđanje Karla Rahnera o budućnosti duhovnosti. On je to sažeo u jednu često citiranu rečenicu: »Kršćanin u budućnosti ili će biti 'mistik', hoće reći, netko tko će imati određeno 'iskustvo' ili ga neće biti«. Radi se dakako o osobnom iskustvu, ali ne odijeljenom od zajednice vjernika. Ono je utjelovljeno u vrijeme i u Crkvi, razvijeno u konkretnoj psihologiji i izrečeno u kategorijama koje su joj najprikladnije.

Polazište su događaji i sam život ukoliko je ostvarenje kršćanskog otajstva. Kršćanski život utjelovljuje i oblikuje objekt i sadržaj vjere, primjenjuje ga i razvija u njegovim raznim mogućnostima. Život iz vjere se ne ograničava na neko puko ponavljanje datosti vjere, nego ih, štoviše, smješta i uobličava u život živih osoba. Drugim riječima, pridodaje čitavi proces i modalitete osobnog usvajanja kršćanskog otajstva, koje je prvenstveno osoba Isusa Krista. Ovaj proces sačinjava bitni i intimni dio same vjere koja se pretvara u spasenjsko otajstvo tek kad biva asimilirana od konkretne osobe. Stoga je opravdano i važno za teologiju proučavati temu i povijest ostvarenu osobnim usvajanjem sadržaja vjere u svojim strukturama i autentičnim uvjetima. Teologija izlaže dva tijeka kršćanskog otajstva: objaviteljski i usvajajući (asimilacijski).

»Teološka hagiografija«: Ova perspektiva je na liniji prethodne, s tom razlikom što promatra kršćanski život (iskustvo) u svom eminentnom obliku - svetosti. Radi se, dakle, o kvalificiranom kršćanskom iskustvu, iskustvu svetaca, koje upravo zato snažno i prosvjetljujuće razlaže i očituje određene važne dimenzije kršćanskog otajstva. Time kvalificirano iskustvo svetaca postaje tumač (egzegeza) Objave i to ne na način kako je to kod mnogih teologa gdje »nauka« i »svetost« žive u trajnoj »rastavi«, nego tvore jedinstvo kao što je bilo u prvim stoljećima kršćanstva. Karizmatički i objaviteljski život svetaca treba biti potom teološki analiziran i teologija ga želi učiniti objektom svoga promišljanja i proučavanja (studija), otkrivajući njihov sadržaj, djelovanje milosti i moguće nove naglaske.

Tako hagiografija (studij svetačkog života i nauka) postaje teologija i posebna zadaća duhovne teologije. Hans Urs von Balthasar (1905.-1988.), začetnik i najeminentniji predstavnik ovoga gledišta, konkretno je to pokazao na životu i nauku Terezije iz Lisieuxa. Djelo želi biti određena teološka hagiografija i primjer kako život jednog sveca postaje »teološko mjesto«. »Teološka mjesta«, jesu izvori iz kojih teolog crpi principe i elemente koji utemeljuju njegove dokaze.

Bez odjeka u životu, teologija bi bila čista spekulacija o apstraktnim mogućnostima. Marija i sveci predstavljaju mjesto susreta svetosti Božje i stvorenja te postaje prostor u kojemu se »povijesno« i »fenomenološki« očituje svetost.

Duhovna teologija kao »integracija Objave«: Autori ovakvog usmjerenja polaze od Objave (dogmatski), a ne od iskustva ili življenog kršćanskog života. Objekt je, dakle, objavljeno otajstvo, eklezijalno i dogmatski, koje baca uvijek novo svjetlo na čovjekov život te ga usmjeruje. Ti autori promatraju duhovnu teologiju kao »primjenu teoloških zaključaka na konkretne životne situacije«.

Povijesni kontekst problematike kako prikazivati put duhovnoga rasta

Jedinstvo puta rasta duhovnog života ili »mističko pitanje« se postpuno javlja u katoličkoj tradiciji počevši od od XVII. stoljeća. U povijesti katoličke duhovnosti kroz stojeća mistika je označavala iskustvenu spoznaju, tajnu i slasnu spoznaju božanskih stvari u ulivenoj kontemplaciji, a počevši od XVII. stoljeća ona znači specifični, doktrinalni i znanstveni studij onog dijela puta što ga prevaljuje duša što napreduje k sjedinjenju s Bogom, koji se ostvaruje u kontemplaciji, nizom stupnjeva koji služe pripravi na to sjedinjenje.

U to doba karmelaska tradicija, na primjer o. Toma od Isusa, u povijest duhovnosti uvodi pojam „stečene kontemplacije“.

Pojavljuju se i mnogi rječnici i sume duhovnosti, no najznačajnije je zamijetiti jedan važan zaokret u duhovnoj teologiji koji se zbija baš u XVII. stoljeću. Naime, uz karmelsku duhovnost koja

je od kontemplacije napravila cilj kojem je usmjeren duhovni život, oformila se i druga struja teologa koja se pozivala na sv. Tomu Akvinskoga za koju je središnja ideja puta duhovnoga rast, duhovne nauke savršenstvo u čistoći ljubavi.

U ta djela možemo ubrojiti i Traktat o ljubavi Božjoj svetoga Franje Saleškoga. Polako se oblikuje i stav po kojem ulivena kontemplacija s pripadajućim milostima nije striktno potrebna svakom vjerniku za postignuće savršenosti i svetosti.

Sad se postavilo pitanje kako nazvati znanost tako shvaćena savršenstva kršćanskoga života. Bit će to izraz "asketska teologija". Ovaj je izraz nepoznat očima i teolozima srednjega vijeka, i pojavljuje se tek sredinom XVII. stoljeća.

Renanski kapucin Victor Galen 1669 piše Praktičnu sumu mističke teologije ... podijeljenu u dva dijela, izašla u Kolnu 1646, i čija dva dijela već najavljuju podijelu duhovnosti u asketiku i mistiku. No tek će poljski franjevac Krizostom Dobrosielski uvesti taj termin u svojem djelu *Summarium asceticae et mysticae theologiae ad mentem D. Bonaventurae*. Distinkcija između asketike i mistike dolazi, po njemu, od putova kojima hodaju duše. Ulivena je kontemplacija rezervirana za malom broju izabranih duša, dok su druge, usprkos njihovoj gorljivosti iz njega isključene.

Od toga trenutka pa nadalje pojavljivat će se djela koja nose u naslovu samo izraz "asketska teologija" a da ipak nije dobro definirano područje koje pada nj spada.

To će se učiniti najpoznatiji priručnik ovako složen koji je napisao isusovac Ivan Krstitelj Scaramelli 1752. On piše kapitalno djelo u više strogo odvojenih tomova "Asketski direktorij" i "Mistički direktorij" imao prilično utjecaja na duhovne vođe i ispovjednike svoga doba. Ove su knjige izašle u Veneciji 1753. i 1754).

Treba ukazati u ovom kontekstu na polemiku karmelske, dominikanske i isusovačke duhovne škole. U XIX. stoljeću se neće ništa posebno producirati sve do obnove asketske i mističke teologije koja započinje 1885. objavljivanjem "Traktata o unutarnjem životu, mala suma asketske i mističke teologije prema duhu i principima svetoga Tome Akvinskoga". Razvit će se polemika u kojoj će jedni postaviti u pitanje tri tvrdnje koje nas ovdje sad neposredno zanimaju:

- 1) specifična distinkcija između asketike i mistike
- 2) nenuždan karakter ulivene kontemplacije za kršćansku svetost ili savršenstvo
- 3) postojanje jedne stečene kontemplacije, gornje granice redovnog i općeg puta.

Suprotstaviti će se osobito dominikanci J. Arintero i R. Garrigou-Lagrange. Drugim rječima, nikako Boga ne možemo nagnati ili nagovoriti da podari kontemplaciju. Ako se duša i ne znam kako pripravi, Bog joj se ne mora priopćiti. Stečenom kontemplacijom i aktivnim pročišćenjem (askezom) ne može se tako isprazniti i pripraviti daje nemoguće da se Bog ne priopći, to jest daje nužno da ga se primi.

Drugi su u gornje tri tvrdnje vidjeli izraz tradicije jedne škole kojoj su bili posebno privrženi i koju je trebalo braniti. To su uglavnom bili karmelićani, od kojih se može izdvojiti Krizogon od Sakramentalnog Isusa i Gabrijel od svete Marije Magdalene. Pozivali su se na tekst svetog Ivana od Križa (LB 3,46) daje Bog poput Sunca koje stoji nad dušama i upire u njih te je nemoguće da se ne priopći otvorenoj mu duši koja se na to priopćenje pripravila ispražnjenjem, askezom, odricanjem, i otvaranjem "prozora" Boga. Stečena kontemplacija bila bi ljudska priprava na ulivenu kontemplaciju.

Kako je Boga uistinu nemoguće prisiliti na izravno i neposredno priopćenje, tako nikakvom stečenom kontemplacijom ne možemo pripraviti sebe ili svoju nutrinu na slobodno i mistično Božje samopriopćenje. K tome, stečena kontemplacija nije molitva koja bi imala isti karakter kao i ulivena kontemplacija. Stečena je kontemplacija molitva sabranosti u kojoj se ljudski subjekt vlastitim tehnikama usredotočuje na samo jedan objekt motrenja koji ga posve obuzima. No nad Božje se srce nikakvim stečenim kontemplacijama ne možemo nadviti. Stečena je kontemplacija molitva ili stanje koje se razvilo dugotrajnim vježbanjem koncentracije, sabiranja i usredotočivanja na jedan objekt koji može biti koji mu drago. Može biti i Bog, ali ta koncentracija na Boga, to stečeno motrenje Boga nije drugo motrenje nekog njegovog kategorijalno izrečenog epiteta (ljubavi prema

meni osobno, prema svijetu, prema grešnicima, Božjega milosrđa, pravde, mudrosti, blagosti...) kojega poznajemo na temelju javne Objave. Motri se Bog ne kakav je u sebi nego kakvim se očituje; motri se njegovo djelovanje prema svijetu i prema svakom pojedincu, učinci toga djelovanja i tako redom. U tom smislu se motri Boga kao što se može motriti i svaki drugi imanentni objekt u ovome svijetu.

Tako se i stečena kontemplacija analogno zove kontemplacijom jer se u ulivenoj kontemplaciji događa smirenost čovjeka u Bogu, obuzetost Bogom i usredotočenost na Boga, ali u ulivenoj kontemplaciji sam Bog pokazuje svoje biće, sebe transcendentnog, te tako zaokuplja čovjekovo biće. Stečena i ulivena kontemplacija su posve različite stvarnosti i stoga bi trebalo izbjegavati uporabu izraza "stečena kontemplacija" da se izbjegne svaki mogući nesporazum.

I dominikanci i karmelićani imali pravo jer su jedni i drugi izrazili po jedan aspekt otajstva koje je sastavljeno od dviju naizgled nepomirljivih tvrdnji. Istina je da Boga ne možemo pripravom prisiliti na darivanje, i da duša ne mora primiti Boga kad je sa svoje strane učinila sve da se na božansko priopćenje pripravi (a kad možemo biti sigurni da je sve napravila?). Ali je isto tako istina da je nevjerojatnije da se Bog ustegne duši koja je ogoljena i očišćena negoli da zraka Sunca ne uđe u sobu kojoj su prozori širom otvoreni. Kao što zraka svjetla odmah ulazi u prostoriju kojoj su otvoreni kapci i prozori, tako se i Bog odmah priopćuje duši koja je za to priopćenje spremna, koja mu se posve otvorila.

Izlaz je u tome da se veli da je mistično priopćenje Božje uzrok a ne posljedica askeze, da je ono dar i prije askeze, to jest predviđeno je da se ostvari. Bog vodi putem askeze one kojima se želi priopćiti da bi im se priopćio. Ne može im se ne pripremljenima priopćiti, ali njegovo priopćenje nije plod ili posljedica priopćenja nego slobodne odluke da se priopći. Bog ne može ne dati se, ne može se ustegnuti duši koja se na nj pripravila, ne zbog pripreme duše (zbog askeze), nego zbog vjernosti svojoj slobodno danoj početnoj odluci da se priopći.

Dominikanac Auguste Saudreau (1856.-1946.), na temelju crkvenih otaca, pokrenuo je raspravu o podjelama koje su postale klasičnima i o njihovim implikacijama u svojoj knjizi *Les degres de la vie spirituelle* (Angers, 1986.). Tvrdio je da su mistične milosti normalno stanje savršenstva i da se obilno udjeljuju onima koji se za njih velikodušno raspolože, te da je put kontemplacije otvoren svima u molitvenom životu. Stoga ne valja, mišljaše on, odvajati asketiku i mistiku, između jedne i druge postoji kontinuitet. Dosljedno tome, Saudreau je odbacio teoriju o kontemplaciji stečenoj osobnim naporom, koja se povezuje s asketikom. Priznavao je jedino ulivenu kontemplaciju mistične naravi, u kojoj je duša pasivna pod Božjim djelovanjem, te je tvrdio da je ovaj oblik kontemplacije dostupan svakome kršćaninu posredstvom milosti. To je, prema njemu, put svetosti, koja je zajednički poziv u Crkvi. Naposljetku je precizirao da izvanredne, ekstatične ili zanosne pojave imaju sekundarnu ulogu, te ne pripadaju biti mistike.

Isusovac Augustin Poulain (1836.-1919.) i isusovačka škola, ostaju na dotadašnjoj podjeli između asketskog i mističkog puta. Redoviti put svetosti je onaj asketski i stečene kontemplacije, a izvanredni pak mistički i ulivene kontemplacije.

Gabrijel od Sv. Marije Magdalene (1893.-1953.) i karmelićanska škola slijedi srednji put, ona mističkim milostima pridaje doduše redoviti i normalni karakter, ali istodobno smatra da nisu nužne za postignuće svetosti. Stoga postoje dva puta svetosti, jedan put stečene kontemplacije, a drugi ulivene.

Nastala je znamenita rasprava oko tzv. »mističkog pitanja« u kojem se došlo do zaključka da se asketiku i mistiku ne treba promatrati kao dvije susljedne faze, gdje bi druga (mistička) nastupila tek nakon što završi prva faza (asketska). Obje se temelje na teologalnom životu i njemu su podložne, obilježja su čitavog založenog kršćanskog života. Ove rasprave su uvelike pridonijele vrednovanja duhovnosti kao značajne teme unutar teologije. A kako bi se nadišle diskusije o karakteru asketike i mistike u opću upotrebu ulazi jedinstveni pojam duhovnosti. Dualizam se želio nadići i u samom nazivu ove teološke tematike i tako se postepeno uvriježio naziv duhovna teologija.

SAŽETI PRIKAZI PUTA DUHOVNOGA RASTA

Teologalni život vjere, ufanja i ljubavi koji se dobiva na krštenju je temeljno posvećenje, ali ka da se postavlja pitanje duhovnoga rasta onda se u biti postavlja pitanje kako se kršćanski život zadobiven na krštenju razvija i raste sve do njegova savršenstva i postignuća svetosti. Koje su prakse življenja vjere, koje nutarnje dinamike u smislu usvajanja evanđeoskih kršćanskih uvjerenja duša proživljava na tome putu.

Tomistički prikaz puta duhovnoga rasta

Shema prikaza puta duhovnoga rasta koja se oslanja na nauk sv. Tome Akvinskoga je jako jednostavna. Prema ovom svecu prozvanom anđeoski naučitelj Crkve duhovni rast je rast u čistoći ljubavi kojim duša odgovara na čistu Božju ljubav.² Shema duhovnoga rasta i preobrazbe duše se temelji na tri osnovne postavke.

Prva je da se posvećenje duša događa po rastu svih kreposti, rast kreposti udaljava zlo i grijeh iz duše, življene kreposti podrazumijevaju činjenje dobrih dijela i ostvaraju predispoziciju za bolje i više u duhovnome životu.

Druga postavka je da darovi Duha Svetoga usavršavaju pojedine kreposti i uzdižu ih do viših nivoa, herojskih i ulivenih kreposti. Darovi Duha Svetoga tako utiskuju u dušu nadnaravni dinamizam koji produbljuje i širi horizont savršenoga života.

Treća postavka se odnosi na blaženstva. Prema sv. Tomi blaženstva su djela koja proizlaze iz kreposti koja usavršuju darovi i plodovi Duha Svetoga na način da postaju uzvišena i vanredna djela savršene kreposti, to jest krepost dovedena do savršenstva. Evo prikaza po pojedinim krepostima.

Krepost vjere - nju usavršava dar Znanja – dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo ožalošćenih
Krepost vjernosti -nju usavršava dar Razuma–dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo čistih srca
Krepost ufanja - nju usavršava dar Straha Božjega – dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo siromaštva duhom
Krepost ljubavi - nju usavršava dar Mudrosti – dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo mirotvorstva
Krepost razboritost - nju usavršava dar Savjeta – dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo milosrđa
Krepost umjerenosti - nju usavršava dar Sinovskog straha – dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo krotkosti
Krepost jakost - nju usavršava dar Jakost – dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo progonjenima zbog pravednosti
Krepost pravednosti - nju usavršava dar Pobožnosti – dovedeno do savršenstva čini	blaženstvo gladnih i žednih pravednosti

R. Garrigou-Lagrange u svom priručniku: »Tri etape nutarnjeg života«. Ovako sažima prikaz duhovnoga rasta i na njemu razrađuje cijeli svoj priručnik.

Prvi period:

Stupanj čistoće ljubavi: Put čišćenja početnika. Asketski put.

Kreposti: početne kreposti na prvim stupnjevima.

Darovi Duha: djelovanje Duha Svetoga još prikriveno, rijetka nadahnuća, duša svjesna svoje

² A. Cordovani, *Itinertario della rinascita spirituale*, Rim, 1959. str. 17-19.

aktivnosti je premalo spremna da se njima okoristi.

Aktivna čišćenja: potreba nutarnjih i vanjskih mrvljenja.

Postignuta molitva: usmena molitva, meditacija, pojednostavljena meditacija sabranosti.

Drugi period:

Stupanj čistoće ljubavi: Napredni put prosvjetljenja, na pragu mističnog života

Kreposti: Postojane kreposti na drugom stupnju

Darovi Duha: djelovanje Duha Svetoga jače, a duša postaje poučljiva i više se okoristi nadahnćima i nutarnjim prosvjetljenjima.

Čišćenja: pasivan čišćenja sjetila s popratnim kušnjama posebno pod utjecajem darova Duha znanja i straha Božjega

Postignuća u molitvi: rast od povremenih čina početne ulivene kontemplacije tijekom zadobivene kontemplacije sabranosti, ulivena redovita kontemplacija u aktivnom apostolatskom obliku, ulivena redovita kontemplacija u čisto konemlativnom obliku, zatim molitva nadnaravne sabranosti i mira. Vanredna kontemplacija, popraćena mističnim fenomenima.

Na poseban način djeluje dar Duha svetoga dar pobožnosti.

Treći period:

Stupanj čistoće ljubavi: Savršeni, put sjedinjenja.

Kreposti: Jake i herojske kreposti.

Darovi Duha: Jako i često djelovanje darova Duha Svetoga se pokazuje, pasivnost u duši koja ne isključuje aktivnost djelovanja kreposti.

Pasivna čišćenja: Pasivno čišćenje duha s popratnim kušnjama, na poseban način pod utjecajem darova Duha svetoga razuma, savjeta i jakosti.

Postignuta molitva: Početno sjedinjenje, jednostavno sjedinjenje, sjedinjenje diskontinuirano, potpuno sjedinjenje, redovito sjedinjenje u aktivnom apostolatskom obliku, sjedinjenje pod oblikom uzvišene kontemplacije, vanredno prebražensko sjedinjenje popraćenom motrenjem Trojstva.

Sažetak razvojne dinamike duhovnog rasta za pratiti hod duše kroz odaje Zamka duše sv. Terezije Avilske

Hod duša kroz odaje se može pratiti u trostrukoj razvojnoj dinamici. U sažetom prikazu se oslanjamo na o. Catellana.

- a. Rast ljubavi kojom duša odgovara na Božju ljubav
- b. Rast i razvojni put molitve
- c. Rast i razvojni put želje za Bogom
- d. Vrijeme koje duša provodi u pojedinoj odaji

Izvan zamka

Duše koje žive u stanju teškoga grijeha

Prve odaje - obraćenje

Stanje duše: Blizina grijehu

Poticaji milosti: Na obraćenje

Molitva: Usmena molitva

Želja: Odbaciti teški grijeh

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Dugi period duhovnog života

Druge odaje - napetost između ustrajanja i odustajanja

Stanje duše: Borba
Poticaji milosti: Na borbu
Molitva: Meditacija
Želja: služiti Bogu
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Dugi period duhovnog života

Treće odaje - za daljnji hod: poniznost, strpljivost, poslušnost

Stanje duše: Postojanost duhovnog života
Poticaji milosti: Na podnošenje kušnji
Molitva: Meditacija i molitva sabranosti
Želja: Ljubiti Boga
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Dugi period duhovnog života s opasnošću potpunog stabiliziranja i prestanka dinamike duhovnog rasta.

U paralelizmu prikaza nauka o duhovnom putu sa sv. Ivanom od križa za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć sjetila.

Četvrte odaje - prijelaz u život mistike

Stanje duše: Kuša milost i besplatnost Božjeg dara
Poticaji milosti: Širenje nutrine
Molitva: ulivena sabranost i molitva smirenosti
Želja: Prva buđenja žarčih želja i prvih čežnja za Bogom.
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Prolazno stanje

Pete odaje - »živim, ali ne više ja...«

Stanje duše: Obnova nutrine
Poticaji milosti: Iskustvo novosti života u Kristu
Molitva: Molitva Sjedinjenja

U ovoj odaji sv. Terezija govori o redovitom putu sjedanja duše s Bogom, a to je sjedinjenje volje duše s voljom Božjom i van rednom putu (kontemplativnom) za doći do sjedinjenja s Bogom koji svetica naziva prečacem.

Želja: Čežnje za Bogom puno jače od bilo kakve ljudske želje
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Postojana pozitivna situacija duhovnog života

Šeste odaje - zaruke duše

Stanje duše: Duhovne zaruke
Poticaji milosti: Motrenje čudesnih Božjih djela
Molitva: Mistične kontemplativne molitve zanosnog sjedinjenja i duhovne zaruke
Želja: Goruće čežnje i želje ali ne uvijek u sjetilnom dijelu duše
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Duža priprava za sedme odaje

U paralelizmu prikaza nauka o duhovnom putu sa sv. Ivanom od križa za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć duha.

Sedme odaje - duhovna ženidba

Stanje duše: Duhovni brak
Poticaji milosti: Motrenje Krista i Trojstva
Molitva: Duhovni vjenčanje
Želja: Služiti Kristu u Crkvi
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Do konca života na zemlji

Prikaz puta duhovnoga rasta prema nauku sv. Ivana od križa

Čitav duhovni hod čovjeka Ivan gleda kao proces postupnog «sjedinenja» s Bogom, što se shematski ovako može izreći: Sjedinjenje čovjeka s Bogom; u Isusu Kristu; putem vjere-ufanja-ljubavi; po odricanju i čišćenju (koje je predstavljeno u slici «noći»); sve do potpune preobrazbe u ljubavi.

Radi se također i o procesu interiorizacije (pounutrašnjenja) ljudskoga, utoliko što središte interesa prelazi sa osjećaja na duh i njegov svijet.

Taj proces je istovremeno i proces preoblikovanja (preobrazbe, *deifikacija*) čovjeka. To preoblikovanje je isključivo Božje djelo, a otpočima sa približavanjem čovjeka Kristu. Ono mora biti obilježeno križem, jer je riječ o rađanju novog čovjeka u obličju starog. Pobožanstvenjenje čovjekovo uključuje jednu stvarnu preobrazbu čovjekova bića, njegovih aktivnosti i odnosa sa svijetom i cijelom stvorenom stvarnošću. Riječ je o preobrazbi srca i života i to treba biti vidljivo kako na teologalnoj i moralnoj tako i eklezijalnoj i psihološkoj razini. Drugim riječima ova preobrazba osobe treba biti vidljiva iznad svega u teologalnom životu, koji postaje sve intenzivniji, čvršći i velikodušniji, u kojem vjera, nada i ljubav nalaze uvijek novi dinamizam u jednoj klimi mira i poniznosti te potpune distanciranosti od svega što nije Bog i ne vodi k njemu.

Postupnost hoda

Sva umjetnost u napredovanju je u riječi zaljubljenost odnosno u riječi ljubav. Kao bazu za rekonstrukciju cijelog afektivnog područja, Ivan se, polazeći od svog iskustva, ne poziva na autoritet prve Božje zapovijedi, jer – svjestan je – zapovijed može zahtijevati ljubav, ali je ne može pokrenuti i ostvariti u svoj njezinoj dubini i punini. Samo ljubav rađa ljubav. Stoga on polazi od prvotne i besplatne ljubavi koju Bog ima prema nama. Tako započinje zanosna povijest *Duhovnog spjeva*, duša shativši da ju je Bog stvorio i otkupio iz ljubavi i ispunio bezbrojnim dobročinstvima prije nego li se još rodila, daje se na traženje Ljubljenoga (DS 1,1).

Traženje je uvjet da bi uopće otpočeo duhovni proces (proces preoblikovanja čovjeka) (DS 3,2). U tom traženju osim cilja pred očima (*sjedinenje s Bogom*) dobro je na pameti imati dvoje: 1) Bog nikada neće zakazati: «*Bog se nikad ne udaljuje od duše, pa bila ona i u smrtnom grijehu*» (DS 1,8); 2) «*Ako duša traži Boga još mnogo više njezin Ljubljeni Gospodin traži nju*» (ŽP 3,28).

Ne nalazimo ga i ne čujemo velikim dijelom zato što nismo tamo gdje je On. Stoga dva su pravca u kojem treba djelovati: hod prema nutrini (duši) odnos prema stvorovima.

Uđi u sebe i zatvori za sobom vrata, tj. svoje moći bilo kojem stvoru (usp. Mt 6,6). U tom traženju pored odlučnosti potrebna je i čežnja (žudnja). Ne možeš ga naći ako ne žudiš za Njim. Žuditi znači pretvoriti se u tražitelja. Žudi ga vjerom i ljubavlju (vjera su noge kojima duša hoda, a ljubav – pratnja koja vodi dušu). Po vjeri i ljubavi češ ga susresti ali i onda ostaje skriven... Odavde proizlazi savjet: ne zadovoljiti se nikada o onome što o Bogu razumiješ niti se o tome naslađuj. Nikada ne misliti da ga se konačno razumije (usp. 2U 2-4; DS 1,12).

Tjeskoba, nemoć, posrtaji nam govore da još uvijek pripadamo sebi. Potrebni su izlasci, tj. otcjepljenja od stvari i samih sebe (DS 1,20). Važno je voditi računa o čistoći duha i raspoloživosti prema Bogu. Uvjet da ga se čuje je čistoća, tj. da srce nije zatrpano.

Stoga potrebna je *distanciranost od svega*. Riječ je o prioritetu i potrebi odricanja («odreknuća») od svih stvari. Nije naglasak na – ne imati, nego o oslobođenju od emotivnog (afektivnog) naboja koji nas vezuje na stvari. Radi se o potrebi nutarnje slobode kako u materijalnim tako i duhovnim dobrima.

Odreknuća i pročišćavanja predstavljena su u slici «noći». Noć, kod Ivana, postaje središte svega zbivanja duhovnog razvoja. Dva su trenutka iznimno značajna u noći: prijelaz iz tjelesnoga u netjelesno, te prijelaz od duha k Bogu.

Sjedinjenje i stanje sjedinjenja.

Preobrazba čovjeka (do svog potpunog ostvarenja u sjedinjenju s Bogom) događa se, dakle, kroz krize i noći.

Da bi se ušlo u noć osjeta Svetac u 1U 13 donosi neke upute: slijediti Krista, uskladiti se sa njim, to je ono prvo; dati se na put čišćenja od sebeljublja, osjetila i strasti; jasan i odlučan izbor za Boga i ništa izvan njega (glasoviti binom «Ništa i Sve»)

Uvjeti prijelaza na razinu uporabe duha (1N 8,3): vježba u krepostima, ustrajnost u molitvi i razmatranju, odjeljivanje od «svjetovnih» stvari, pretrpjeti muku i suhoću. Podjela (pregled kriznih trenutaka) bi dakle bila:

Noć osjetila (prethodena stanjem početnika)

Noć sjetila počinje početnim stupnjevima ulivene kontemplacije. Uloga noći osjeta: po njoj se duša čisti u odnosu na osjete i osjetila (nutarnja i vanjska) kako bi postala prikladna za komunikaciju s duhom putem osjetila. Duša prelazi «od osjetnog na duhovni život, od stanja razmatranja u stanje motrenja» (1N 10,1).

Nakon pasivne noći osjeta osoba dostiže izvjesnu zrelost. No duša je još uvijek nečista i nesavršena: potrebna su korjenitija pročišćenja. I Bog zahvaća u dno bića, u korijene čovjekova bitka. Tu Božju intervenciju duša – budući je još uvijek nečista i nesavršena – doživljava kao muku i patnju.

Razdoblje prijelaza između Tamne noći sjetila i tamne noći duha

Otkako je duša izašla iz suhoće "Noći osjetila", Bog joj, prije nego li će je staviti u ovu daleko strahovitiju i očišćavajuću "Noć duha", udjeljuje dosta dugo vremensko razdoblje odmora i utjehe.

Ovo prelazno razdoblje može trajati i mnogo godina... u koje vrijeme duša s mnogo lakoće ulazi u motrenje vedro i zaljubljeno... bez zamornog razmišljanja...

Nutarnji užitak, koji kroz ovo vrijeme duša polako uživa u svom duhu, odrazuje se i na osjetila koja, očišćenija nego li u prošlosti nanovo osjećaju s većom lakoćom ove nutarnje užitke.

Međutim, budući da čišćenje još nije savršeno (manjka mu u stvari glavni dio, tj. čišćenje duha), ono će trebati podnijeti i iskušenja, suhoće, napasti, tame i tjeskobe katkada intenzivnije od onih kroz koje je prošla; ipak ne će trajati više od nekoliko sati ili nekoliko dana te samo najavljuju "Noć duha" koja će nenadano nastupiti". (2 TN 1)

U ovom razdoblju duša može upasti u fatalnu zabludu koja ju može veoma unazaditi na putu sjedinjenja s Bogom: riječ je o iluziji koju ima o sebi, smatrajući se od sada svetom.

Zbog toga sv. Ivan od Križa naglo vraća dušu u stvarnost podsjećajući je na to kako svi učinjeni naponi i sve primljene milosti nisu do sada uspjele da je sjedine s Bogom u čistoći ljubavi; one su je pripremile tek na negativan način na to sjedinjenje uklanjajući najgrublje zapreke.

Zaista, u "Pasivnoj noći osjetila", sjetilne su navezanosti očišćene tek površno, sačuvavši još uvijek duboke korijene pače i onda ako se duša ne obazire na njih. Ovo korijenje iz kojega bi neočekivano iznova mogli izbiti izdanci svih navezanosti prema stvorenim radostima, istrijebiti može istom najstrašnijom 'Pasivna noć duha' koja slijedi za njom.

Noć duha (prethodena čežnjom uznapredovanih)

Uloga *noći duha* (2N) je da očisti dušu kako bi ova bila u skladu sa zahtjevima sjedinjujuće ljubavi Božje. Nužnost pasivne duhovne noći: nisu iskorijenjene glavne mane koje je čovjek

udomio u svojoj nutrini. U noći osjeta režu se grane naših mana, a u noći duha uništavaju se korijeni. Tek kad se duh dodirne (sjedište čovjekova jastva) tad se događa i čišćenje i preobrazba. Ona označava prijelaz iz starog u novog čovjeka.

Mistična noć je djelo Božje, no muka, uznemirenost i depresija koje iz nje proizlaze nemaju izvor u Bogu. Nije izvor trpljenja ulivena kontemplativna milost, nego su «uzrok muke tromost i nesavršenost same duše što sačinjavaju raspoloženje protivno primanju dobrih učinaka» (2N 9,11). Živa svijest i spoznaja vlastite mizerije i bijede je jedno od tipičnih dometa noći, i izvor trpljenja: «Božanska joj svjetlost stavlja sve njezino zlo i bijedu pred oči, da se uvjeri kako sama neće moći nikada imati nešto bolje» (2N 5,5).

Ne prolazi svatko na isti način i u istom intenzitetu ovu noć. Ivan će reći da je malo osoba kod kojih se čišćenje odvija u onom intenzitetu u kojem ga on opisuje, a što ovisi o stupnju sjedinjenja na koji je Bog poziva (usp. ŽP 1,24). Svakoga na njemu svojstven način Bog uvodi u ovu noć koja može poprimiti različite forme i stupnjeve.

Tri su bitne komponente pasivne noći: teška unutarnja stanja duše kao i teške vanjske situacije, koje na radikalni način traže teologalni odgovor subjekta; Bog ulijeva tamno svjetlo vjere i snagu ljubavi kako bi se moglo shvatiti i djelovati vjerno u takvim situacijama; subjekt odgovara slobodno s bolnom vjernošću. Dok se ne dogodi ovaj treći element, ne može se govoriti o tamnoj noći u teologalnom smislu.

Tri su norme (savjeta) ponašanja u ovoj noći: Nastojati ustrajati i ne činiti ekstravagantnosti kako bi se izašlo, «jer dok Gospodin ne završi čišćenje kako sam hoće, nema nikakvog lijeka koji bi mogao ublažiti njezinu bol» (2N 7,3).

Živjeti ovu situaciju s velikom postojanošću i strpljivošću («trpeći strpljivo i vjerno»: ŽP 2,28), tj. ustrajući u izabranom zvanju, u vlastitim dužnostima i službama, iako se one sada obavljaju bez imalo ukusa i slasti.

«Neka se pouzdaju u Boga koji nikad ne zapušta one što ga traže jednostavnim i iskrenim srcem, jer on neće propustiti da im dade sve potrebno za put, sve dok ih ne dovede do jasnog čistog svjetla ljubavi» (1N 10,3). Traži se dakle, vjerna strpljivost, koja se pouzda u Boga i njegova obećanja, više nego li u vlastitu snagu i nevinost.

Sam rast sjedinjenja ide od početnog sjedinjenja duše s Bogom, preko duhovnih zaruke i duhovne ženidbe pa sve do preobraženoga sjedinjenja duše s Bogom.

Novi pokušaji prikaz puta duhovnoga rasta

Javljali su se i novi prijedlozi za cjeloviti opis duhovnoga puta fleksibilnije raspoređenog u pet koraka koji prema njegovu autoru dobro sažimaju sadržaj kršćanskog otajstva, duhovno iskustvo i ljudsko življenje.³ Donosimo sažetak tog opisa puta duhovnog rasta:

1. Kršćanska inicijacija: Krštenje je korijen i sinteza cijelog duhovnog procesa, te je sa svim drugim sakramentima bitni čimbenik duhovnoga puta. Duhovno iskustvo se ostvaruje kod krštenja, što podrazumijeva pripremu i rast u slijedećim fazama sve do punine. Ovaj početak duhovnog puta je zanemaren jer se krštenje obično prima u djetinjstvu. Danas se u Crkvi javljaju razne inicijative vezane uz obnovu krsnih zavjeta.

2. Poosobljenje i učvršćenje duhovnoga puta. Ima odlučujuću i nezamjenjivu ulogu jer se radi o obraćenju i temeljnom opredjeljenju osobe, a odnosi se na cjelokupni život. Vjera se usvaja po mjerilima odrasle osobe. Radi se o pozitivnom trenutku osobnog prihvaćanja vjere koji se kod nekih događa s krštenjem, a kod drugih nakon više godina kršćanskog života.

3. Križa identiteta i čišćenje. Proces kršćanskog sazrijevanja ne slijedi uzlaznu liniju u iskustvu. Križ kao kruna Isusova života označuje odlučujuću smjernicu u razvoju kršćanske

³ Vidi članak S. De Fiores, *Itinerario spirituale* u DS, Rim, 1979, str. 787-809; F. Ruiz, *Divnetare personalmente adulti in Cristo*, u AA.VV., *Problemi e prospettive di spiritualità*, Brescia, 1982.

svetosti. Događaju se iskustva tamne noći u kojima Bog preuzima inicijativu, bogoslovne krjeposti uzimaju oblik uzajamnosti, pasivnosti, a zatim dolazi do brojnih načina djelovanja i čišćenja.

4. Provizorna zrelost. Radi se o fazi relativne punine i zemaljske svetosti. Nije to fiksna točka jednaka za sve, niti nepomična točka gdje se ostaje godinama sve do trenutka slave. Faza svetosti je prikladni način govora, jer osoba nastavlja rasti u svetosti. Najbolji elementi duhovnog nauka nam ovdje dolaze iz iskustva samih svetaca.

5. Smrt i uskrsnuće. Odlučujuća faza duhovnog puta koja nije bila naglašena u tradicionalnim podjelama. U duhovni put treba integrirati slabost, bolest, starost i smrt kao autentična iskustva, a uskrsnuće kao istinski kraj puta kršćanske svetosti to jest dinamike smrti i uskrsnuća započete već kod krštenja.⁴

SITUIRANJE OVOG PRIKAZA U KONTEKSTU POZADINE ZNANSTVENE PROBLEMATIKE O DUHOVNOME RASTU

U katoličkoj duhovnosti je prevladao općenito prihvaćen govor o tri puta koji vode do savršenstva: put čišćenja, prosvjetljenja i sjedinjenja ili izraženo drugačije početnici, napredni i savšeni. Ali treba odmah naglasiti da se ne radi o tri paralelna puta, nego o tri stupnja ili etape jednoga puta koji prolaze duše na putu rasta u duhovnom životu od obraćenja do vrhunaca svetosti. Nakon Drugog vatikanskog koncila bilo je kritičkih studija koji su ukazivali na neke problematike trostrukog viđenja i podjele duhovnog puta zbog prenamaglašenosti obrazaca, premale fleksibilnosti, poteškoća kod praktičnog vrednovanja duhovnog puta na temelju te podjele.

Usprkos kritikama i novim prijedlozima klasična podjela duhovnoga puta na čišćenje, prosvjetljenje i sjedinjenje i dalje ostaje valjanja i u upotrebi je u rječnicima i priručnicima duhovnosti i mistike⁵ jer dorađena u sebi sadrži sve bitne značajke novih prijedloga. Ipak treba paziti da se ta trostruka podjela ne shvati kao strogo razgraničenje, jer i one duše koje se nalaze na putu čišćenja, dobivaju milosti prosvjetljenja.

Naša nakana je prikazati klasični nauk puta duhovnoga rasta u tri dijela:

PUT ČIŠĆENJA koji ste već dobili a može se naći i na internetu

PUT PROSVIJETLJENA koji ste već dobili a može se naći i na internetu

PUT SJEDINJENJA koji ste dobili a može se naći i na internetu

Kod izlaganja materije oslanjamo se na svetačku tradiciju naravno na one svece koje smo više istraživali. Te su nam svetački tekstovi »teološka mjesta«, to jest izvori iz kojih crpimo principe i elemente kojima utemeljujemo nauk o duhovnome rastu.

Svaki od putova biti će prikazan na dvostruki način. U prvom načinu prikazivanja pojedinog puta duhovnoga rasta razrađujemo općenite teme koje spadaju na taj dio puta rasta slijedeći postavke klasičnih priručnika katoličke duhovnosti o ovim temama. U drugom prikazu pojedinog puta izložiti ćemo ona dio puta rasta kod prikaza duhovnoga rasta u sedam i više stupnjeva (sv. Terezija Avilska, bl. Henrik Susone i studija A. Saudreau) koji se odnosi na pojedine putove.

Knjigu posvećujemo svima onima koji su čitali ili će čitati ove stranice i od srca im želimo i molimo da više i čišće uzljube Isusa Krista, njegovu i našu Majku Mariju i Crkvu, te se posvete Bogu samome. Dao Bog, Majka Božja i zagovor sv. Ljudevita da objavljivanje ove knjige donese obilje duhovnih plodova u našem hrvatskom narodu.

U Zagrebu na spomendan sv. Ljudevita M. G. Montfoskog, 28. travnja 2017.

p. Miljenko Sušac s.m.m. – misionar monfortanac

⁴ Sažetak podjele duhovnog puta je od F. Ruiza. Razrađen je u gore citiranom članku, a mi ga preuzimamo iz autorovih neobjavljenih skripata *Dinamica spirituale II.*, Rim 1990., str.17.

⁵S. Possazini, *Gradi di perfezione*, str. 1011, u *Dizionario di mistica.*, Vatikan 1998.

SUSTAVNI PRIKAZI I PRIRUČNICI KORIŠTENI U PISANJU OVOG PRIKAZA

RJEČNICI

Dizionario enciclopedico di spiritualità, Rim, 1992. - DES

Dizionario di spiritualità, Milano 1985. - DS

Dizionario di Mistica, Vatikan 1998. - DM

Dizionario di spiritualità monfortana, Rim, 2005.- DSM

PRIRUČNICI

A. ROYO MARIN, *Teologia della perfezione cristinana*, Rim, 1965.,

A. TANQUEREY, *Compendio di teologia ascetica e mistica*, Rim, 1927.,

A. SAUDREAU *Les degres de la vie spirituelle. Methode pour les ames suivant leurs progres dans le vertu*, Angers 1896.;

R. GARRIGOU LAGRANGE, *Les trois deges de la vie interieure*, Pariz, 1938.

V. TRUHLAR, *I concetti fondamentali della Teologia spirituale*, Brescia, 2 1981

A. POULAIN, *Des graces d'oraison. Traite de theologie mystique*, Pariz 1901.

Ch. A. BERNARD, *Teologia spirituale*, Rim, 1976.

T. ŠPIDLIK, *Manuale fondamentale di spiritualità*, Casale Monferrato, 1990.

M. SUŠAC, *Posveta Isusu Kristu po Mariji. Sustavni prikaz marijanske duhovnosti prema sv. Ljudevitu Montfortskome*, KS, Zagreb, 2015.

Ž. BEZIĆ, *Kršćansko savršenstvo*, Mostar, 1986,

KORIŠTENE SKRAĆENICE

PP	Rasprava o pravoj pobožnosti prema Presvetoj Djevici
LJVM	Ljubav vječne Mudrosti
MT	Marijina tajna
PPK	Pismo prijateljima Križa
TSK	Čudesna tajna svete krunice za obratiti se i spasiti se
GM	Goruća molitva
P	Pjesme
PIS	Pisma
KP	Knjiga propovijedi sv. Ljudevita
PKM	Pravila Kćeri Mudrosti
PM	Pravila misionara družbe Marijine
MS	Massime della divina sapienza
PBM	Preparazione alla buona morte
KKC	Katekizam Katoličke Crkve
LG	Lumen gentium – Svijetlo naroda
GS	Gaudium et spes – Radost i nada
SSC	Sacrosanctum concilium – Konstitucija o svetoj liturgiji

PUT SJEDINJENJA

Uvod o putu sjedinjenja općenito

U rastu duhovnog života vjernik treba težiti za sazrijevanjem i napretkom koji ga vode prema krajnjem cilju, a to je sjedinjenje s Bogom. Čovjek sam po sebi i svojim naporima ne može to postići nego mora djelotvorno na tom putu surađivati s Božjom milošću te će ga Bog sam dovesti do sjedinjenja s njime. Na tom putu valja ostvariti ljudsku i kršćansku zrelost. A to se, da se izrazimo riječima Drugoga vatikanskoga koncila, događa kada čovjek uz velike napore i pomoću Božje milosti ostvari svoje nutarnje jedinstvo (usp. GS 37). Čovjek je ljudski sazreo kada stabilno i odgovorno živi, kada je kao osobnost usvojio temeljenje ljudske vrijednosti koje jednim nazivnikom možemo nazvati dobrotom. Zrela ljudska osoba u stavovima i ponašanju vođena je ljubavlju sebedarja što u biti znači da njenim prosudbama, ponašanjem i relacijama ne dominira egoizam i posesivnost. Ljudska zrelost podrazumijeva vedro i objektivno poznavanje samoga sebe i razboritu prosudbu životnih osobnih i društvenih prilika sa svim problemima i poteškoćama, uspjesima i neuspjesima, radostima i mogućnostima te prihvaćanje istih ulažući napore za vlastito i opće dobro.

Kršćanski milosni život nadilazi i prožima čisto ljudsku stvarnost svake osobe, ali ne kao neki dodatak na način da su ljudska narav i nadnarav milosti odvojene i izolirane. Božji dar milosti se ucijepi i „utjelovi“ na ljudsku dimenziju, prožima je i oplemenjuje, vodi putem potpunog ostvarenja krsnom dinamikom umiranja „staroga čovjeka“ egoizma, požude i grijeha te rađanja „novoga čovjeka“ u Isusu Kristu, sazrijevanjem, oplemenjenjem sve do preobraženja i pobožanstvenjenja ljudskog bića. U tom smislu kršćanin u svom djelovanju sudjeluje cjelovitim svojim ljudskim bićem. Kršćanski život milosti je tako najuže povezan s ljudskom naravi i ne može se pravilno razvijati ako je ljudska dimenzija vjernika nestabilna, krhka, nezrela i podložna egoističnim hirovima, strastima, željama, posesivnom traženju sebe u relacijama s bližnjim. U tom će kontekstu vjernik teško ostvariti kršćansku nadnaravnu ljubav prema bližnjemu ako nema izgrađenu naravne društvene krjeposti jer kršćanska ljubav nije isprazni neučinkoviti osjećaj, nego služenje Bogu u ljudima u konkretnoj povijesti, što nije moguće ako je deklarirani vjernik netolerantan, nestrpljiv, nehuman i tvrd prema bližnjemu.

Zbog toga Crkva preporučuje vjernicima da se „nauče cijeniti one krjeposti do kojih ljudi više drže i koje preporučuju Kristovi sluge kao što su iskrenost, stalna briga za pravdu, vjernost obećanjima, ugladenost u odnosima, u govoru, čednost povezana s ljubaznošću“.⁶ Dakle, težnja za kršćanskom zrelošću, savršenstvom, svetošću i sjedinjenjem s Bogom po slobodnom rastu života milosti se potpuno ostvaruje i živi u dinamici ljudskog sazrijevanja. U tom smislu kršćanska zrelost i svetost se mogu ostvariti samo u ostvarenju ljudske zrelosti. Milost obično ne nadoknađuje nedostatke u ljudskoj zrelosti nego potiče i potpomaže vjernika da se trudi oko njene izgradnje. Zbog toga kršćanin u težnji za savršenstvom i svetošću nužno mora težiti i za ljudskim sazrijevanjem, a vrijedi i obrnuto. Svako autentično kršćansko sazrijevanje je istovremeno i ljudsko sazrijevanje. A najjasnije je to Crkva izrekla i na Drugom vatikanskom koncilu: „Tko slijedi Krista, savršenog čovjeka, i sam postaje više čovjekom“ (GS 41). Cilj duhovnog puta na kojem se postiže ljudska i duhovna zrelost je sjedinjenje. Svetac pod različitim vidicima izražava bit puta sjedinjenja.

Kristološki: „Sva naša savršenost stoji u ovome: upriličiti se Isusu Kristu, s njim se sjediniti i njemu se posvetiti“ (PP 120).

Marijnaska crta sjedinjenja po posveti: „Dok nasuprot oni koji prigrlje ovu tajnu milosti našavši lijepu uzor-formu, Mariju, u kojoj je Krist bio oblikovan naravno i na božanski način, bacaju se u Mariju i u njoj se gube da izađu odatle kao vjeran otisak Isusa Krista“ (PP 220).

⁶ Dekret drugoga vatikanskoga koncila *Optatam totius*, br. 11.

Pneumatološki ili duhovski: „Duh Sveti govori: Došla si, o draga dušo koju volim. Ništa ne želiš, već da postanem tvoj zaručnik.“ „O Duše Sveti! Udijeli mi veliku pobožnost i veliku naklonost prema Mariji da u njoj na naravan način oblikuješ u meni Isusa Krista, velikog i moćnog, sve do punine njegove savršene dobi. Tako budi“ (MT 67).

Duh Sveti je onaj koji vodi duše putem duhovnoga rasta: „K ljubavi vas vodi Duh Sveti, budite savršeni, kao Bog vaš Otac nebeski, kaže Isus Krist“ (P 4,6).

A kada svetac promatra duhovni život sjedinjenja pod vidikom krjeposti, rast u duhovnom životu je rast u ljubavi bez ograničenja, a sve druge krjeposti se sažimlju u ljubavi: „Ja sam kraljevska krjepost, prva teologalna krjepost koja se zove ljubav. Među krjepostima ja sam kraljica, sve druge idu iza mene. Ja sam bez granica, bez kraja i početka, jer voljeti Boga kako on zaslužuje, znači voljeti ga beskrajno“ (P 5 1-4 dijelovi; 26).

Da bi duša na putu duhovnoga rasta došla do čiste ljubavi sjedinjenja treba biti pročišćena: „Ovih pet stvari ratuje protiv mene: tijelo, vlastita volja, svjetovna i zemaljska ljubav, lijenost i bezakonje. Sebeljublje je posve suprotno od svete vatre božanske ljubavi, treba sve trpjeti i sve učiniti kako bi se protjeralo ovu profinjenu pakost. Kako bi se gorilo mojim čistim plamenom, kako bi se kušalo moje sveto pomazanje, treba mrziti svoju dušu čak do mrtvljenja. Moja spasonosna vatra se gasi vodom lakih grijeha. Tko ih ne čini svojevolarno, doći će do čiste ljubavi neba“ (P 5, 29-32).

Ipak duša svojim naporima potpomognutima milošću, ne može doći do čiste ljubavi nego je Bog sam mora pročititi i do toga dovesti. Svetac rođenu sestru koja se prikazala Bogu na službu u kontemplativnom samostanu i sve nas opominje: „A sada, ima li izgleda da će mu ova žrtva biti savršeno po volji ako nije potpuno očišćena od svih pa i najmanjih mrlja? Sveti nad svetima vidi mrlje gdje stvorenje vidi samo ljepotu. Često njegovo milosrđe pretječe pravdu te nas čisti (...). Koje li sreće za tebe da Bog hoće da sam pročisti i pripravi sebi žrtvu po svom ukusu“ (PIS 17).

Čista ljubav po kojoj se ostvaruje sjedinjenje s Bogom je sebedarna ljubav i istovremeno potpuno vršenje Božjih zapovijedi, ili drugim riječima potpuno sjedinjenje volje s voljom Božjom: „Ljubav velika i čista nosi dušu u najviše visine neba, čista poput zlata i još čišća. Ljubim Boga bez interesa, bez obzira na stvorenje. Izvan njega samoga ništa mi se ne sviđa. Ja sam u svojoj vlastitoj naravi ispunjenje zakona, ali čim ga čovjek krši, on je zaveden, to više nisam ja“ (P 5, 27-28).

Kao što smo već rekli, put rasta i duhovnog sazrijevanja prolazi kroz različite faze, a općenito se može podijeliti na dva velika djela: aktivni i pasivni. Dok u aktivnom dijelu duhovnoga puta prevladava ljudsko nastojanje potpomognuto Božjom milošću, u pasivnom prevladava samo Božje djelovanje. Preko pasivnih čišćenja i puta prosvjetljenja duša prelazi na put zrelosti u ljubavi, put savršenstva i sjedinjenja. Pročišćena duša je oslobođena svih prepreka na putu postizanja savršenstva i svetosti koji se sastoje u sjedinjenju volje s voljom Božjom. Na putu sjedinjenja bogoslovne krjeposti su već pročišćenje, a sama ljubav postaje središtem cjelokupnog duhovnog života na način da sažima u sebi sve druge te postaje kraljicom svih krjeposti. Na putu sjedinjenja u duši na poseban način djeluje Duh Sveti tako da je obasipa svojim darovima u punini koliko je to na zemlji moguće.

Duh Sveti je djelatan na duhovnome putu od samih početaka, ali tek kada se duša po čišćenju oslobodi zapreka, on može slobodno djelovati po ulivenim krjepostima i svojim darovima. Duhovni napredak u molitvi se očituje u pojednostavljenju koje vodi prema kontemplaciji i mistici. Kontemplacija se općenito smatra jednim od načina i središta cjelokupnog mističnog života. Ona se u duhovnom životu javlja postepeno i to kao čisti Božji dar na putu duhovnog sazrijevanja i rasta nakon što se duša pokaže vjerna Bogu te ni na koji način ne može biti plod čisto ljudskog napora.

Sv. Ljudevit opominje: „Moliti Gospodina u srcu, to je mislena molitva, moliti ga ustima i srcem je usmena molitva. Meditirajte, meditacija učvršćuje; kontemplirajte, kontemplacija uznosi, činite ih rado, i jedna i druga su dobre, ako morate nekada izabrati, činite onu koju Bog daje, ali čuvajte se hinjenja uzvišenih molitava jer bi vas oholost mogla baciti u dno ponora. Ne pretvarajte se uzvišenom molitvom kontemplirajući, duša je često po tom lažnom dragom kamenu odbačena“ (P 15, 25-27).

Dar kontemplacije usavršava kršćanski život na planu teologalnih krjeposti vjere, ufanja i ljubavi i na određeni način usavršava molitvu vjernika. Kontemplacija se, dakle, javlja u dinamici duhovnoga rasta u pasivnim iskustvima čišćenja duše u nutarnjim poteškoćama, suhoćama i tamama kojima Bog vodi dušu putem savršenstva sve do vrhunaca mistike, a javlja se postepeno i konstantno s dinamikom rasta same kontemplacije. Kada sv. Ljudevit u prethodnom poglavlju govori u učincima posvete na kraju kratko razlaže i sjedinjenje s Isusom po Mariji i življenje na veću slavu Božju što predstavlja bit samoga puta sjedinjenja. A o svim bitnim temama življenja posvete kao puta sjedinjenja s Isusom govorit ćemo u ovom poglavlju. U duhovnom iskustvu općenito, a osobito kada budemo govorili o mističnom iskustvu življenja posvete te osobnom iskustvu sv. Ljudevita, duhovna nauka koju je izložio u svojim spisima i put kojim želi voditi vjernika najuže se isprepleću. O tome smo vodili računa kod izlaganja materije.

Put sjedinjenja predstavlja najviši vrhunac duhovnog rasta u kojem se događa potpuni razvoj kontemplacije, a prisutnost i djelovanje Duha Svetoga u duši je oslobođeno od svih prepreka te na neki način kao da postaje predmet izravnog iskustva. Sjedinjenje s Bogom je uvijek čisti dar Božje milosti koji se ne može ni na koji način zaslužiti. I sv. Ljudevit je toga duboko svjestan te nazivajući Isusa Mudročću Božjom uči: „Iako je Mudrost dobio nakon što je čitav život proveo tražeći je i moleći za nju i nastojeći da je zasluži svim vrstama križeva i napora, neka ne misli da ju je dobio po pravdi kao nagradu, već iz čistog milosrđa, kao milostinju“ (LJVM 188).

Duše sjedinjene s Bogom su one u kojima se aktualizira na proživljen način stanje istinskog sjedinjenja, budući da su se odrekle i oslobodile beskorisne navezanosti. Duše u tom stanju imaju potpuno pristajanje uz volju Božju, one žele ono što Bog hoće i ne žele ništa izvan onoga što Bog želi.

Duše koje žive sjedinjenje, kušaju žarku želju da ljube Boga, koju sam Bog budi u dušama pokazujući im uvijek na nov način koliko je on više ljupkiji i dostojniji ljubavi nego je uistinu ljubljn. Ta iskustva su često popraćena s boli jer duša kuša koliko je slaba njena sposobnost da istinski ljubi Boga i u kojoj mjeri to ne uspijeva u razmjeru sa željom koju osjeća u sebi. Istovremeno te duše žive veliku slobodu i veliko nutarnje distanciranje od svega što im je prije bilo jako važno, a sada u odnosu na to osjećaju se slobodne jer njihovo srce boravi u Bogu koji je svo njihovo blago. Naravne želje, nemiri i zemaljske brige koje su jako uznemirivale duše na prethodnim stupnjevima duhovnog rasta, ne mogu ih više pomutiti u dubokom miru.

Uz to duše koje su došle do sjedinjenja s Bogom, prakticiraju gorljivu ljubav prema bližnjemu na koju ih potiče Duh Sveti te su uz duboku svijest o svom ništavilu osjetljive na radosti i patnje bližnjega, one kušaju duboku poniznost jer uz spoznaju o vlastitom dostojanstvu djece Božje, po spoznaji vlastite bijede i krhkosti kao da rukom dodiruju ništavilo vlastitoga stvorenoga bića. Uz to imaju jasnu svijest da su uz već dobivene milosti trebale donijeti puno više duhovnih plodova. Na taj način kušaju veliku odbojnost prema i najmanjim nesavršenostima. Žele biti vjerne Bogu i u najmanjim sitnicama, ali ne zbog vlastitog perfekcionizma nego iz čiste želje da Bogu u svemu ugone. Iskustveno uviđaju što su vjernije, Bog ih to više prosvjetljuje.

I na kraju, duše koje su došle do sjedinjenja, kušaju duboki mir i vedrinu. Porazi ih ne obaraju, poniženja ih ne ogorčavaju. Čine najbolje što mogu, a uspjeh svog nastojanja predaju u volju Božju. Računaju i oslanjaju se na volju Božju, a ne na ljudska sredstva. Pa ipak postoji daljnji duhovni rast duša koje su došle do sjedinjenja s Bogom. Bog ih jača i dovodi u stanja koja zahtijevaju prakticiranje krjeposti u teškim prilikama za ljudsku narav koje daleko nadilaze čisto ljudske snage u kojima one smjelo i bez oklijevanja, ne iznimno nego redovno, vrše teške čine krjeposti ostajući istovremeno u vedrini i miru. Često se na duhovnom putu u tim stanjima mogu događati i različiti mistični fenomeni kao što su viđenja, lokucije, objave, bilokacije i slično. To su samo popratni fenomeni i nipošto ne predstavljaju bit komunikacije duše s Bogom. U tim se iskustvima za prosječnog vjernika događa zbudujući učinak kontemplacije koja vodi daljnjem vrhunskom čišćenju i prosvjetljenju. Ništa nije tako čudesno kao srce sveca koje trpi, a istovremeno je i sretan. Njegov život je neshvatljiva mješavina radosti i patnje koje istovremeno ostaju bez da se uzajamno ponište. O tom svom iskustvu sv. Ljudevit piše kontemplativnoj redovnici, svojoj sestri Luizi. Sveti misionar i u svojim vrhunskim mističnim iskustvima živi apostolatsku dimenziju.

„Ipak, draga sestro, blagoslivljaj Boga za mene, jer sam zadovoljan i radostan posred svih svojih patnji te ne vjerujem da na svijetu ima išta slađe za mene od najgorčega križa kad je natopljen u krvi rassetoga Isusa i u mlijeku njegove božanske majke. No, osim ove nutarnje radosti, imamo još jednu veliku korist kad podnosimo križeve. Želio bih da proživljavaš ono što ja proživljavam. Nikad nisam postigao toliko obraćenja koliko nakon najoštrijih i najnepravednijih zabrana“ (PIS 26).

Bog prosvjetljuje duše da spoznaju njegovu veličinu, ali i da kušaju vlastitu nemoć i gubitak svih oslonaca popraćenih potpunim ogoljenjem po jakim patnjama ili po lišenosti svega što ih privlači i tješi. Duhovni život ulazi u sferu neizrecivoga po kušanju bilo čisto duhovne radosti, bilo čiste duhovne patnje, tamne noći duha, i na taj ih način Bog čisti za najviše moguće sjedinjenje s njim na zemlji. Sva ta iskustva uzrokuju veliki rast u vjeri, ufanju i ljubavi. Duše koje dođu do vrhunaca duhovnog puta i svetosti žive ono što se po preobraženjskom sjedinjenju naziva duhovnim brakom. Tada one kušaju beskrajnu ljubav Božju, koliko je to moguće ljudskom srcu ovdje na zemlji, žive u velikom zaboravu na sebe i u potpunom predanju i zalaganju za slavu Božju, kušaju želju za trpljenjem ili bolje reći za sudjelovanjem u Kristovim patnjama te skoro potpunu odsutnost suhoća i nutarnjih nemira. Sv. Ljudevit Montfortski je po vlastitom govorenju došao upravo do tog duhovnog stanja u kojem duša kuša svoje sjedinjenje s Bogom kao neku vrstu predokusa vječnosti:

„U novoj obitelji kojoj pripadam, vjenčao sam se s Mudročću i križem. Tu je moje čitavo blago, vremenito i vječno, zemaljsko i nebesko, a ono je tako veliko da kad bi bilo poznato mojoj bi sudbini zavidjeli najbogatiji i najmoćniji kraljevi zemlje. Nitko ne pozna tajne o kojima govorim, ili posve malo njih. Ti ćeš je upoznati u vječnosti ako se sretno spasiš, jer se može dogoditi i protivno: dršći i više ljubi“ (PIS 20). A govoreći svom prijatelju Blainu o mističnom iskustvu koje je živio, Ljudevit reče da je u duši kušao trajnu Isusovu i Marijinu prisutnost.

1. Redovito ili jednostavno sjedinjenje i kontemplativno ili mistično sjedinjenje: dva načina za postići sjedinjenje duše s Bogom

Na putu sjedinjenja duše s Bogom klasični katolički nauk koji se oslanja na svetačku tradiciju razlikuje dva oblika ili dva različita puta koji vode do tog istog cilja: redovito ili jednostavno sjedinjenje s Bogom i kontemplativno ili mistično sjedinjenje s Bogom. To je najjasnije izrazila sv. Terezija Avilska u svome remek djelu o putu duhovnoga rasta *Zamku duše* izlažući nauk o petim odajama kada počinje raspravljati o sjedinjenju duše s Bogom. Ovaj drugi kontemplativno mistični put sv. Terezija naiva prećacem, to jest kraćim putem, za postići sjedinjenje s Bogom.

Redovito sjedinjenje s Bogom sv. Terezija definira evanđeoskom formulom: uskladiti svoju volju s voljom Božjom

„Čini mi se daje, ovim što sam rekla, pomalo mutna ova odaja. Budući da je tolika dobit od toga što se uđe u nju, dobro će biti da se ne učini da ostaju bez nade oni kojima Gospodin ne daje takve vrhunaravne stvari; jer do istinskog se sjedinjenja vrlo dobro može doći, uz pomoć našega Gospodina, ako se potrudimo da ga steknemo, s time da nam volja ne bude navezana osim na ono što je volja Božja. Ah, koliko li će nas biti koji ćemo to reći i kojima će se činiti da ne želimo ništa drugo, da bismo umrli za tu istinu, što sam, vjerujem, već rekla. Kažem vam, i reći ću to puno puta, da ste, kad to bude, stekle milost kod Boga, pa neka vam nimalo ne bude stalo do onog drugog, slasnog sjedinjenja koje je spomenuto, jer ono što je najdragocjenije kod njega jest to što proistječe iz ovoga o čemu sad govorim i zato što se ne može stići do onoga što je spomenuto ako se ne radi o posve izvjesnom sjedinjenju gdje je naša volja prepuštena volji Božjoj. Ah, kako je to sjedinjenje poželjno! Sretne li duše koja je došla do njega jer će živjeti spokojno u ovom životu, a u drugom također; jer ništa je od ovozemaljskih događaja neće razalostiti ne bude li se radilo o tome da se osjeti u nekoj opasnosti da izgubi Boga ili da vidi daje vrijeđan; ni bolest ni siromaštvo, ni smrt, ne bude li se radilo o nekome tko će nedostajati Crkvi Božjoj; jer ta duša dobro vidi da On zna bolje što radi negoli ona što želi“ (Z V. 3, 3).

Mistično sjedinjenje koje svetica naziva prečacom. Ovo sjedinjenje, koje se sastoji u posebnoj kontemplativnoj milosti koju Bog daje onomu kojega je uzdignuo na snažno sjedinjenje s Kristom.

Sama Terezija Avilska govori u biti to što ona opisuje, to je ono što je ona trajno željela – sjedinjenje njene volje s voljom Božjom, to su te V. odaje. „...to je sjedinjenje s voljom Božjom, sjedinjenje koje sam cijeli život željela...“ – duša želi ono što Bog želi. „Željela sam da vršim potpuno volju Božju“. Terezija kao velika svetica i pedagog uči da do sjedinjenja s voljom Božjom može se doći na ovaj način - mistični dio puta, mistične molitve, a može se doći i redovitim putem. Duša može doći do sjedinjenja svoje volje s voljom Božjom bez da prolazi kontemplativno mistična sjedinjenja koje je ona opisivala. Ona sama ovo govori. Mistično sjedinjenje volje s voljom Božjom je samo jedan prečac, do čega se može doći brže do toga sjedinjenja, do kojeg se može doći i redovitim putem sjedinjenja volje s voljom Božjom.

*„Trebate uzeti u obzir da ima patnji i patnji jer ima nekih patnji koje odjednom nastanu iz same naravi, a isto tako i zadovoljstava, pa čak samilosti da se smili nad bližnjima, kao što je učinio naš Gospodin kad je uskrisio Lazara . One pak ne priječe da budemo sjedinjene s voljom Božjom, niti uznemiruju dušu nekim nemirnim, nespokojnim uzbuđenjem što dugo traje. Ove patnje brzo prođu jer, kako sam rekla o nasladi u molitvi, čini mi se da ne dopiru do dubine duše, već samo do osjetila i moći. Zalaze u prethodne odaje, ali ne ulaze u ovu o kojoj će biti govora, te je za to potrebno ono što je rečeno o obustavi djelovanja moći; jer Gospodin može obogatiti duše i dovesti ih u ove odaje mnogim putovima, a ne **prečacem** koji je spomenut“. (Z V. 3, 4).*

Netko može doći do praga svetosti bez da prolazi kroz ova iskustva o kojima Svetica govori. Svejedno ona jako naglašava da to ne ide bez velikih borbi.

„No pripazite, kćeri, potrebno je da gusjenica umre, i k tome na vaš teret; jer ondje puno pomaže da se preminućem nađe u životu koji je tako nov; ovdje je pak potrebno, živjeti u ovome, da je ubijemo mi. Izjavljujem da će to biti s puno više napora, ali njegova se cijena prihvaća; tako će i nagrada biti veća ako pobijedite. No da je to moguće, ne treba sumnjati bude li to uistinu sjedinjenje s voljom Božjom . To je sjedinjenje koje sam cijelog života željela; to je ono što uvijek tražim od našega Gospodina i što je najjasnije i najsigurnije“. (Z V. 3, 5)

Znači, taj redoviti put za koji Terezija kaže da je cijeli život željela ne ide bez velikih borbi, duša se mora podložiti, prihvaćati, biti poslušna, i tako je Bog doveo do sjedinjenja s Njime.

Jednostavni ili redoviti put sjedinjenja kojeg obilježava redoviti put duhovnog života, rast u krepostima po pozitivnim činima i podnesenim kušnjama, obavljanje staleških dužnosti i apostolat te njegovanje darova Duha Svetoga, osobito aktivnih darova, pojednostavljenje u mislenoj molitvi, koja postaje neka vrst aktivne kontemplacije ili kontemplacije u širem smislu riječi. Iz karmelske tradicije se može zaključiti da prva iskustva i ulivenih kontemplativnih molitava i kušnji su zajednička i redovitom jednostavnom sjedinjenju i mistično kontemplativnom sjedinjenju duše s Bogom.

Sv. Terezija, iako u četvrtim odajama započinje govor o kontemplativnom i mističnom dijelu puta duhovnoga rasta, tek u petim odajama zamka duše razlučuje redoviti i kontemplativni put sjedinjenja s Bogom, ukazujući da bit i jednog i drugog puta ostaje ista, to jest sjedinjenje volje s voljom Božjom.

Ako bismo to izrazili terminologijom sv. Ivana od Križa tamna noć sjetila koja je prema svecu nedvojbeno uzrokovana početnim ulivenim kontemplacijama je redovito i opće iskustvo na putu duhovnoga rasta.

Sv. Ivan od Križa kada uči da duša koja duhovno napreduje i raste treba proći kroz tamne noći sjetila i duha ukazuje na koji dio puta duhovnoga rasta se odnose pojedine noći duše. Sam svetica kaže da „tamna noć sjetila je zajednička mnogima, to jest događa se najvećem broju

početnika“ (T I,8,1) Malo nakon toga sv. Ivana kaže za te duše: „Napredni se nalaze na putu prosvjetljenja ili ulivene kontemplacije u kojoj Bog hrani i jača dušu bez da ona tome doprinosi bilo kakvim nastojanjem ili razmišljanjem“ (T I,13,15).

Pasivna noć osjeta je usmjerena prestanku traženja svojih zadovoljstava i zadovoljenja, utjeha i ukusa, bilo u vremenitim, bilo u nebeskim stvarima. To je i pročišćenje od svih nemoralnih, sebeljubnih poticaja i motiva, to je nekako oslobođenje od izravnog i svjesnog djelovanja *po tijelu*.

Čini se da se tek nakon tamne noći sjetila da tako kažemo odvajaju redoviti i pretežno kontemplativni put za postići isti cilj, sjedinjenje s Bogom.

Tamna noć sjetila je tek priprava za pasivnu noć duha, to jest za konačno pročišćenje srži čovjekovog bića, to jest radi se o pripravi za pročišćenje od djelovanja *u tijelu*. Ako se ne oslobodimo nebožanskog načina djelovanja i ne preobrazimo u Njega, prije ili kasnije ćemo opet manifestirati djelovanje *po tijelu*.

Mora prestati i u prvim pokretima duha tražiti sebe kroza stvoreno i okrenuti se Bogu. Mora se duša pobožanstveniti, mora izgubiti sebe, ne gubeći svoj personalni identitet. Mora se umrijeti sebi i svijetu, svemu stvorenome i ograničenome da bi se rodilo na razini pobožanstvenjenoga. To je preobrazba na ontičkoj razini. Mora se izgubiti svoj život da bi ga se očuvalo za život vječni. Stari čovjek mora umrijeti, mora nestati svaka želja za samodovršanjem, spašavanjem i osloncem koji je različit od Boga.

I Tanquery u svome *Pregledu duhovnog bogoslovlja* govori o stanju molitve duša na putu duhovnoga rasta gdje se događaju naizmjenična iskustva stečene i ulivene kontemplacije, dakle prva iskustva pasivnog dijela puta ulivene kontemplacije: „Misleći mnoga na Boga, duša u nj upire zaljubljeni pogled. To je kontemplacija, koja je jedna od karakterističnih oznaka ovoga puta.

1. *Naravna kontemplacija*. Općenito govoreći promatrati znači gledati neki predmet s divljenjem. Postoji naravno promatranje i ono može biti osjetilno, maštom i razumsko.

1. Osjetilno promatramo kada gledamo dugo i s divljenjem kakav lijepi prizor na primjer beskrajno more ili kakav brdski lanac.

2. Maštom promatramo kada si njome predstavljamo dugo, s divljenjem i čuvstvom neku stvar ili neku osobu koju volimo.

3. Razumskim ili filozofskim promatranjem zovemo kad zaustavimo svoj duh s divljenjem i jednostavnim pogledom na nekakvoj velikoj filozofskoj sintezi, na primjer na Biću koje je apsolutno jednostavno i nepromjenljivo, početak i svrha sviju drugih bića.

2. *Nadnaravna kontemplacija*. Postoji osim gore navedenog i nadnaravno promatranje i baš o takvom mi govorimo. Izložiti ćemo pojam i vrste nadnaravne kontemplacije.

A. Pojam. Izraz kontemplacija označuje u pravom smislu čin jednostavnog intelektualnog gledanja gdje su apstrahirani različiti afektivni elementi ili elementi mašte koji ga prate. Ali kad je objekt koji promatramo lijep i drag, prati ga čin divljenja i ljubavi.

U širem smislu naziva se kontemplacijom mislena molitva u kojoj prevladava taj jednostavni pogled. Nije dakle potrebno da taj čin traje cijelo vrijeme razmatranja, dosta je da bude čest i da ga prate čuvstva.

Tako se kontemplativna mislena molitva razlikuje od diskurzivne, jer ona isključuje mnogo djelovanje razuma. Razlikuje se i od afektivne mislene molitve, jer ona isključuje mnogovrsno djelovanje volje, što karakterizira afektivnu mislenu molitvu.

Možemo je dakle ovako definirati: jednostavno i čuvstveno gledanje Boga ili božanskih stvari ili kraće: jednostavno gledanje istine, kako veli sveti Toma.

B. Vrste. Razlikujemo tri vrste kontemplacije: stečena, ulivena i mješovita kontemplacija

a) Stečena kontemplacija je zapravo, na koncu konca, pojednostavljena afektivna mislena molitva i možemo je ovako definirati:

To je kontemplacija u kojoj je pojednostavnjenje naših razumskih i voljnih čina plod našeg vlastitog djelovanja, potpomognutog milošću.

Često nam kod toga pomažu, na jedan prikriiveni način, darovi Duha Svetoga, a napose dar znanja, razuma i mudrosti, da upiljimo zaljubljeno svoj pogled u Boga, kao ćemo to rastumačiti kasnije

b) Ulivena ili pasivna kontemplacija je u svojoj biti posve darovana i do nje ne možemo doći vlastitim snagama, potpomognuti redovitom milosti.

Možemo je ovako definirati:

To je kontemplacija u kojoj pojednostavnjenje razumskih i voljnih čina slijedi iz posebne milosti, milosti djelatne, koja nas prožima i omogućava nam primiti rasvjetljenja i čuvstva koja Bog izvodi u nama s našim pristankom.

Ovu dakle kontemplaciju nazivamo ulivenom ne zato što ona izlazi iz ulivenih kreposti, jer i stečena kontemplacija izlazi iz njih nego zato jer uopće nije u našoj moći proizvoditi takve čine, što više ni uz redovnu milost. A ipak kod toga ne djeluje jedino Bog; On djeluje u nama s našim pristankom u tom smislu što mi slobodno primamo što nam On daje. Ako pak velimo da je naša duša pod utjecajem te djelatne milosti pasivna, to velimo zato što ona prima božanske darove. Ali dok ih prima, ona na njih slobodno pristaje, kako ćemo to rastumačiti malo dalje. Zovemo je i nadnaravnom, kako je naziva sv. Terezija, jer ona takva i jest i to s dvostrukog naslova: ne samo u istom smislu kao i svi drugi nadnaravni čini nego jer u njoj Bog djeluje u nama na jedan posve poseban način.

Razlikujemo konačno i *mješovitu kontemplaciju*. Vidjet ćemo naime kasnije da je ulivena kontemplacija katkada jako kratka. Može se dakle dogoditi da se u istoj mislenoj molitvi čini koji su plod našeg vlastitog nastojanja izmjenjuju s činima koji su izvedeni pod utjecajem posebne djelatne milosti; to se posebno događa kod onih koji tek počinju ulaziti na put ulivene kontemplacije. Tada je ta kontemplacija mješovita, to znači naizmjenice aktivna i pasivna. Ali općenito govoreći svode je na ulivenu kontemplaciju, jer je ona zapravo, da tako kažemo, prvi njezin stupanj“. (III,3)

2. Sjedinjenje volje vjernika s voljom Božjom, bit svakog sjedinjenja s Bogom

Čini nam se da izlaganje o sjedinjenju volja s voljom Božjom na putu sjedinjenja je najprikladnije započeti iskustvom bl. Henrika Susona koje o kome on sam govori. Naime nakon što je prema vlastitom svjedočanstvu prošao cjeloviti put duhovnoga rasta i kontemplativnoga života sve do sjedinjenja s Bogom blaženik svjedoči:

„Kad je bilo okončano pisanje ove knjige, Bog od čovjeka povuče sve ove divne milosti, učini ga tako siromašnim kao da nikada nije kušao ništa posebno od Boga i dopusti njemu dugu napast iznad svake ljudske misli. I ovaj čovjek još živi i misli da će do smrti imati ovu napast pa ipak ne želi drugo nego trpjeti“. (*Devet hridina IX*)

Dakle duša koja je sjedinjena s Bogom prihvaća u svojoj volji sve ono što Bog od nje hoće i kako Bog to hoće pa makar to bilo i mučno za samu dušu. A ovo sjedinjenje volje s voljom Božjom se ostvaruje i očituje po prakticiranju kreposti u visokom stupnju kreposnog života, to jest u kušnjama poteškoćama vjernik ostaje vjeran Isusovu nauku i evanđeoskom duhu.

Nakon ovoga svjedočanstva osvrnut ćemo se na nauk svetačke tradicije o ovoj temi. Živjeti prema svojoj vjeri i željeti rasti u duhovnom životu podrazumijeva traženje volje Božje u svome životu.⁷ Volja Božja nam se objavljuje u stvaranju i prirodnim zakonima koje je Božja providnost uredila, a čovjek ih spoznaje po dobro formiranoj savjesti, te kroz evanđeosku objavu otajstva osobe i nauka Isusa Krista, koju vjerniku posreduje crkveno učiteljstvo autentičnim naukom na području vjere i morala. Ako bismo htjeli još pobliže izraziti sigurno očitovanje volje Božje u našem životu onda se ona sastoji u vršenju naših staleških i vjerskih dužnosti te ispunjenju u duhu ljubavi deset Božjih zapovijedi i ustrajnom radu na rastu u kršćanskim krjepostima. Dakle lako i jednostavno je svakome shvatiti što je to volja Božja u bitnim stvarima njegova života. Vjernik se dakle u svom životu mora ozbiljno truditi da provodi u praksu ono što je sigurno volja Božja za njega i svakog vjernika.

Dakle živeći vlastitu vjeru vjernik se treba potruditi da spozna volju Božju imajući na pameti prvenstvo Božje ljubavi, Isusove savjete i zapovijedi te kršćanske krjeposti koji su siguran izraz

⁷ F. Fernandez – Carvajal, *Razgovarati s Bogom, IV*, Split 2010, str 138 – 145.

volje Božje za svakoga, a u manjim i ne toliko bitnim stvarima koje su same po sebi dobre Bog prepušta čovjeku da u skladu sa svojim zdravim razumom odluči o tome i On se slaže s time.⁸

U dužnostima vlastitoga položaja koje ispunjaju naš dan, kršćanin u svakom trenutku vidi ono što Bog želi od njega osobno. Prepoznati i ljubiti Gospodinovu volju u tim dužnostima dat će nam potrebnu snagu kako bismo ih savršeno izvršili, a ujedno ćemo kroz njih moći vršiti ljudske i nadnaravne krjeposti.

Božja se volja očituje i u događajima koje on dopušta i koji su uvijek okrenuti većem dobru ostanemo li sjedinjeni s Bogom našim Ocem u povjerenju i ljubavi. U svakom se događaju krije skrivena Providnost: sve je uređeno i raspoređeno - čak i ono što ne razumijemo, ono što naša volja u prvi trenutak teže prihvaća - da služi dobru nas svijuu. Dok smo u ovome životu, ne ćemo dokraja shvatiti sve događaje koje Gospodin dopušta.

Naša će duša uroditi obilatim plodovima usvojimo li naviku vršenja čina poistovjećivanja s Božjom voljom u važnim okolnostima, kao i u najobičnijim situacijama svakodnevnoga života. Dobro je ponavljati: »Isuse, ono što ti hoćeš... ja ljubim.... Isuse želim ljubiti isključivo ono što ti želiš da ljubim. U vođenju duše koja traži vršiti volju Božju Bog se gotovo redovito koristi i nutarnjim poticajima i nadahnućima koje duše doživljava u sebi.

Sv. Alfons Liguori uči „Sva naša savršenost jest zaljubiti se u svoga najmilijeg Boga: Ljubav jest obavezna veza za savršenstvo (Kol 3,14). No čitava naša savršenost sastoji se u sjedinjenju naše volje s Njegovom svetom voljom. To je glavni učinak ljubavi, tvrdi sv. Dionizije Aeropagita, ujediniti volju onih koji se ljube tako da posjeduju jednu te istu volju. Stoga koliko će netko više biti sjedinjen s voljom Božjom, toliko će biti veća njegova ljubav prema Bogu. Bogu su draga mrtvenja, razmatranja, pričesti, djela ljubavi prema bližnjemu; ali kada? Kada su po Njegovoj volji. No kada u njima nema volje Božje, ne samo da mu nisu drage, već su mu odvratna i kažnjava ih. Uzmemo li dvoje slugu, jedan koji se cijeli dan muči bez odmora, ali čini sve po svojoj volji; drugi se muči manje, ali sluša u svemu; svakako gospodar će voljeti tog drugog slugu, a ne prvog.

Kako da naša djela služe na slavu Božju ako mu nisu draga? Gospodin ne će žrtve, kaže prorok Saulu, već poslušnost Njegovoj volji: *Jesu li možda Gospodinu draže žrtve i prikaznice više od poslušnosti Njegovoj riječi?...Neposlušnost je kao grijeh idolopoklonstva* (1 Sam 15,22-23). Čovjek koji hoće raditi po svojoj volji bez Boga, vrši neku vrstu idolopoklonstva, jer umjesto da se pokloni volji Božjoj, klanja se na neki način svojoj vlastitoj volji.

Dakle, najveća slava koju mi možemo dati Bogu jest izvršavanje u svemu volje Božje. Naš Otkupitelj, koji je sišao na zemlju da potvrdi slavu Božju, došao nas je to poučiti svojim primjerom. Evo kako Isus govori svom Ocu nebeskome: *Ti si odbacio žrtve paljenice koje su ti ljudi prikazali; Ti hoćeš da žrtvujem tijelo koje si mi dao; evo me, spreman sam vršiti volju Tvoju* (Eb. 10, 5-7). I to je potvrdio više puta, da je došao na zemlju ne da vrši svoju volju, već samo volju svojega Oca: *Sišao sam s Nebesa ne da činim svoju volju, već volju Onoga koji me poslao* (Iv. 6,38). I hoće da svijet upozna ljubav koju je On imao prema svom Ocu, u podložnosti Njegovoj volji, koji je htio da se žrtvuje na križu za spas ljudi. Tako je rekao u Maslinskom vrtu kada je krenuo u susret svojim neprijateljima koji su došli da ga povedu u smrt: *Tako da svijet zna da ljubim Oca i da to činim jer činim ono što mi je Otac naredio. Dignite se, idemo odavde* (Iv.14,31). Isto tako reče da mu je brat onaj tko vrši Božju volju (Mt.12,50).

Svi sveci su imali za cilj činiti volju Božju, dobro spoznavši da se u tome sastoji potpuno savršenstvo duše. Govorio je sv. Henrik Suzo:“ Bog ne želi da mi posjedujemo bogatstvo svjetlosti, već da se uvijek podvrgavamo volji Božjoj“. A sv. Terezija: “Sve ono što netko treba učiniti, ako se vježba u molitvi, jest da podvrgava svoju volju volji Božjoj: a neka bude siguran da se u tome sastoji najviše savršenstvo. Onaj koji to najbolje prakticira, primit će od Boga najveće darove, te će napredovati u unutarnjem duhovnom životu“.

Blažena Štefaniya iz Sončina, dominikanka, imala je jednog dana viđenje: bila je uznesena na nebo; tu je vidjela neke poznate pokojne osobe među serafinima; tada joj je bilo rečeno da su te

⁸ Gabriele di Maddalena, *Il bisogno di Dio*, u *Rivista di vita spirituale* I-II, 1993, str. 33-48.

osobe bile uzdignute na tako visoku slavu zbog njihovog posvemašnjeg podvrgavanja volji Božjoj tokom zemaljskog života. A gore navedeni blaženi Suzo, govoreći o sebi samome, rekao bi: "Ja hoću radije biti što je brže moguće najnezatniji zemaljski crv po volji Božjoj, no neki serafin svojim voljom.

Na ovoj zemlji moramo naučiti od nebeskih blaženika kako moramo ljubiti Boga. Čista i savršena ljubav prema Bogu, koju blaženici gaje u nebu sastoji se u podvrgavanju svoje volje volji Božjoj. Kada bi serafini shvatili da je volja Božja da čitavu vječnost sakupljaju na jedno mjesto pijesak sa obala, ili trgaju travu po vrtovima, to bi vrlo rado radili svim svojim bićem". (*Kako uskladiti volju s voljom Božjom 1*)

Kada Bog vodi dušu kroz mučne kontemplativne kušnje u nutarnjim i vanjskim prilikama koje su protivne želji i očekivanjima duše, ona svladava zapreke malodušja, sumnje, suhoća, žalosti, nemira i obeshrabrenja predanjem u volju Božju koja podrazumijeva prihvatanje umiranja samome sebi i svojim duhovnim očekivanjima.⁹ Bog čeka da vjernik bez mrmljanja i uzmicanja u duhu spremnosti i poučljivosti prihvati ova za njega mučna iskustva. To je preduvjet da Božja snaga i milost dublje uđe u dušu i zahvate njezinu volju te tako oblikuju istinsku novost preobrazbe u nutrini duše. Milost Božja djeluje u duši tako da jača volju u želji za Bogom i duhovnim rastom i u odricanju svega što priječi njezin duhovni rast.

Sv. Alfons Liguori uči „Više puta smo rekli da se čitava svetost i savršenstvo osobe sastoji u tome da se odrekne sebe i da slijedi Božju volju. Želimo li postati sveti, nikad ne smijemo slijediti svoju volju nego uvijek samo Božju. Sve obdržavanje Božjih zapovijedi i evanđeoskih savjeta svodi se na to da činimo i trpimo ono što Bog hoće i kako Bog hoće. Zato molimo Gospodina da nam daruje svetu slobodu duha, onu slobodu po kojoj ćemo prihvatiti sve što je milo Isusu Kristu, unatoč protivljenju vlastita samoljublja i ljudskom obziru.

Oni koji ljube Isusa Krista žive kao u stanju ravnodušnosti: sve im je jednako, bilo slatko ili gorko, ništa ne žele što se njima mili, a žele sve što je ugodno Bogu. Istom mirnoćom pristupaju i velikim i malim stvarima, ugodnima i neugodnim. Njima je dovoljno ugoditi Bogu (...)

Sveta Terezija piše: "Mnogi od nas, na žalost, govorimo: Gospodine, darujem Ti svoju volju..., želim samo ono što Ti želiš..., ali kada se pojave protivštine, ne znamo se podložiti volji Božjoj." Odatle potječu naša uobičajena jadanja: kako smo jedini nesretnici na ovom svijetu, kako se sve nezgode baš nama događaju i kako je naš život previše nesretan!

Kad bismo u svim protivštinama bili sjedinjeni s voljom Božjom, sigurno bismo postali sveti i najsretnije osobe na svijetu. Svu svoju pozornost moramo, dakle, usmjeriti na to da svoju volju sjedinimo s voljom Božjom u svemu što nas snalazi, bilo to ugodno ili neugodno.“ (KLJI XIII,1).

Ako duša ne prihvaća ovu božansku pedagogiju i ne prihvaća Božje planove, sve više duhovno slabi. Bl. Marija Terezija od Sv. Josipa ovu duhovnu dinamiku opisuje koristeći kategoriju križa:

„Ako je duša žrtvovala samu sebe i svoju volju, i ubrojena je u sljedbenice Božanskog Učitelja, tada mora naučiti dnevno nositi svoj križ. Kako velik zahtjev, svaki dan, cijeli svoj život nositi križ! – Tvrdo i teško zvuči ovaj zahtjev! Tvrdo i teško će biti ovim dušama koje hoće nositi križ za Gospodinom po svojoj vlastitoj volji, ali lako i slatko onome koji je svoju volju pokopao i odvažno nastoji da je borbom uvijek iznova nadvlada. Ovima daje Gospodin iz riznice svoga Božanskog Srca milost na milost, tako da one lakim korakom i radosna srca slijede svoga Gospodina noseći križ srčano na svojim ramenima – kako god on vodio: preko strmih visina ili kroz ljupke ravnice, po žarkoj vrućini ili ledenoj zimi, po svjetlu dana ili po tamnoj noći, s istomišljenicima ili u potpunoj osamljenosti. Bogobojzna duša pozna i ima samo jednu želju: savršeno ispuniti Volju svoga Božanskog Otkupitelja.“¹⁰

⁹ D. Micheletti, *Abbandono*, u *Dizionario di Mistica*, Vatikan, 1998., str. 35–40.

¹⁰ *Mali vodič k savršenosti*, str. 6.

Duša treba ostati postojana u hodu kroz mučna iskustva „preko strmih visina, po tamnoj noći, u potpunoj osamljenosti“, a Blaženica reče: ti „crni dani otegnu se u tjedne, a ponekad i u godine“. ¹¹ Teologalna krepost vjere koju Bog jača u ovim iskustvima snaži dušu iznutra da ostane na nogama, postojana, predana i kada sve izgleda kao da se ruši.

Majka i Utemeljiteljica Karmela BSI iz iskustva je učila da u situacijama kada je bilo koji ljudski oslonac za dušu nedostatan, Bog sam čini svoje djelo u duši. Duša istodobno proživljava da svladava zapreke na duhovnom putu koje se javljaju jedna za drugom, ali je svjesna da to nije njezino nego Božje djelo te se tako dublje ukorjenjuje u poniznosti i samoponištenju. Na takav način Bog oslobađa odlučnu dušu od dvije velike „nutarnje laži“ kojih se ona sama ne može osloboditi. To su obeshrabrenje i umišljena samodopadnost ili samodostatnost. Oba ova stava neminovno se javljaju u duši koja je još nepročišćena od duhovne oholosti jer se oslanja na samu sebe.

„Koliko sam se puta tijekom ovih godina sama sebi činila slična konju koji je uvježban za trku. Ta, užitak je svladati zapreke jednu težu od druge; preko zapreke preletjeti kao da je nema. Samo jedan hrabri skok i njegov gospodar ima jednu pobjedu više. Da, tako mi je išlo do sada. Morala sam svladavati jednu zapreku za drugom jer su se redale jedna za drugom.

Jednom sam čula priču kako je džokej davao svome konju prije važne trke kruh umočen u konjak ili vino kako bi ga time potaknuo na srčanost i hrabrost i da ga dotjera do izvanredne jakosti. Bog čini isto tako, doživjela sam to već nebrojeno puta. Prije velikih poteškoća, kad ljudska pomoć, ta naša svakidašnja hrana nije dostatna, šalje nam Bog pomoć s neba, tj. osobite milosti koje nas tada ožive i pouče i koje sve učine. Ta, čovjek je samo oruđe u ruci Božjoj...“¹²

„Najbolje sredstvo za ravnodušno podnošenje nevolja jest da za njih srdačno zahvaljujemo Bogu. Moramo se tako odlučno predati Bogu, da se od Njega ne udaljimo niti u jednoj stvari. Tko u Družbi hoće činiti mnogo dobra, ne smije se pouzdati u sebe, nego imati veliko pouzdanje u Boga.“¹³

Vjera u Boga apsolutno mora biti popraćena povjerenjem u njega kao dobrog Oca koji voli i vodi svoju djecu, i to od prvih koraka duhovnog života. Na poseban način to vrijedi kada duša proživljava nelagodne nutarnje i vanjske situacije. Povjerenje u tim teškim prilikama i olujama života ne izražava se tako da duša traži neposrednu Božju intervenciju koja će je toga odmah osloboditi. Vjera popraćena povjerenjem omogućuje vjerniku da ostane postojan uz uvjerenje da je Krist s njime i da s njime dijeli muku i borbu pa iako se ne dogodi željeni oslobađajući Božji zahvat u željenu i očekivanu vremenu. Vjernik tada pokazuje, dokazuje svoju vjeru u Boga koju Bog čisti, jača i uzdiže.

U svetačkoj tradiciji jasno je izražena povezanost svetosti i sjedinjenje volje s voljom Božjom. Sv. Ljudevit Montforski naučava o kršćanskom pozivu na svetost: „Dušo, živo sliko Božja, otkupljena dragocjenom krvlju Isusa Krista, Gospodin tvoj želi da u ovom životu postaneš sveta kao on, a u drugom slavna kao on! Posve je sigurno da je tvoj poziv postići svetost Božju. Tome moraju smjerati sve tvoje misli, sve tvoje riječi, svi tvoji čini, sve tvoje pokore i sva tvoja nastojanja u životu; inače se protiviš Bogu, jer ne činiš ono za što te je stvorio i radi čega te uzdržava. Oh, divnoga li djela! Prah se pretvara u svjetlo, blato u čistoću, grijeh u svetost, stvor u Stvoritelja i čovjek u Boga! Oh, divnoga li djela! – ponavljam, ali to je djelo tako teško u samome sebi i nemoguće samoj naravi. Jedini ga Bog može proizvesti svojom milošću, i to milošću obilnom, izvanrednom. Stvaranje čitavog svemira nije tako veliko remek-djelo kao to“ (MT 3).

Kada se radi o idealu svetosti i savršenstva u kršćanstvu prema sv. Ljudevitu gledajući osobno to su Isus i Marija, a gledajući kršćanski život kao takav svetac nema dvojbi: kršćansko savršenstvo i svetost se sastoji u vršenju volje Božje,¹⁴ u potpunoj i spremnoj poslušnosti Bogu iz ljubavi. Isus je samoga sebe dao za uzor vršenja volje Božje: „Moje je jelo vršiti volju onoga koji

¹¹ *Djelo Božje*, str. 36.

¹² *Djelo Božje*, str. 114.

¹³ *Mali vodič k savršenosti*, str. 18.

¹⁴ O traženu volje Božje u monfortanskoj duhovnosti smo pisali u cjelini 4.1.8.

me poslao“ (Iv 4, 34), a to je postavio i kao apsolutni uvjet: „Neće svaki koji mi govori: Gospodine, Gospodine ući u kraljevstvo nebesko, nego samo onaj koji vrši volju Oca moga nebeskog“ (Mt 7, 21).

Svetac uči: „Trebalo bi biti kerubin pa pokazati izvrsnost posve božanske žrtve; svetu poslušnost koja čini da se sluša Gospodina, radilo se o djelu ili o vjerovanju, poslušnost potčinja duh i srce kako bi se bolje pjevala pobjeda. To je najveća žrtva svakog čovjeka i svakog kršćanina bez koje Bog ne prihvaća ništa. Bog želi da mu budemo poslušni. Uistinu, velika žrtva, ne tjelesna, nego vlastite volje, poslušnost velika učiteljica. Među Spasiteljevim krjepostima ova je uzorno čudo koje zauzima središte njegovog srca, toliko je neophodna. Sišao je i postao djetetom u majčinom krilu kako bi bio poslušan rekavši: Oče, želim vršiti tvoj Zakon, tvoju volju. Taj zakon ljubim i stavljam ga usred duše.

Kao posljednji od djece, on je cijeli život bio podčinjen svojim roditeljima, Josipu i Mariji. Isus nije učinio ništa većega, to je njegovo najveće čudo. Evandjelje je jamac toga, to je njegovo najveće proroštvo. Bio je poslušan do smrti, bez ikakvog protivljenja. Po učinku poslušnosti umro je na križu. Za ovu podložnost Bog mu je dao slavno ime, ime nad svim drugim imenima, ime puno pobjede. Bez poslušnosti krjepost propada, ostaje samo dvoličnost. Poslušnost je izvor krjeposti, duha, zasluga i života. Što je čovjek poslušniji, to je njegovo djelo zaslužnije. Po ovoj krjeposti se vidi koja je prava zasluga, prepoznaje se lažni štovatelj. **Kako bi se upoznala istinska svetost poslušnost je kamen kušnje.** On čini da se vidi istina čim ga se dotakne. Kad bi imao svetosti da čini čuda i kad bi te smatrali jednim od najvećih proroka, ako nisi ponizan i poslušan, onda te je đavao prevario, lažnim oduševljenjem prekrivaš bijedno zlo.

Isus poslušnima daje krunu iz svoje ruke i tako očaravajuće draži da se i nebo njima divi. Daje im ime nad svakim imenom, ime istinskoga kralja koje neće imati premca na svetoj gori Sionu. **Poslušnost je otajstvo, siguran put postizanja savršenstva,** za kratko vrijeme, bez muke. Budite poslušni u potpunosti jer je to neophodno. Bog vam naređuje i vi ćete to, dakle, učiniti. Vršite sve njegove zapovijedi bez zadržke, uvijek i posvuda, inače ćete ga uvrijediti“ (P 10, 1-25, dijelovi).

Montfort je jasan, potpuna poslušnost volji Božjoj je nepogrješivo mjerilo svetosti i stupnja savršenstva kršćanskoga života. Duhovnost posvete Isusu Kristu po Mariji je prikladna za svakog vjernika ne samo po tome što je utemeljena na obnovi krsnih zavjeta i predanju Mariji da ona majčinski vodi put duhovnoga rasta, nego i zato što sv. Ljudevit savršenstvo kršćanskoga života i svetost vidi iznad svega u vršenju volje Božje. Dakle, da bi vjernik došao do svetosti, nije potrebno ići izvanrednim putovima duhovnoga života i mistike. Živeći svoje staleške dužnosti, nastojeći oko rasta u krjepostima i vršeći volju Božju, osoba koja se posveti može doći do savršenstva i svetosti.

Marijanska dimenzija posvete kršćanskom životu nadodaje poseban naglasak; majčinsku molitvu, nježnost i ljubav koji postaju poticaj i zalag potpunog vršenja volje Božje te sjedinjenja s njime:

„Po Mariji nas nebo želi očarati. Da bismo bili sretni, moramo je ljubiti. Sve nas u ovom životu zove ljubiti je. Kako je blaga, kako je blaga, sakrijmo se u njezin zaklon. U njezinom okrilju je zaklon dobrote gdje su grješnici na sigurnom. Najbuntovnjiji postaju najvjerniji. Neka se svatko nada da će u sjeni njenog svetog imena pronaći zaštitu. Na njezinu prošnju Bog stišava svoj gnjev. Neka se svatko divi sjaju njezine svetosti pod sjenom poniznosti. Tko će objasniti ovo otajstvo njenog kraljevstva? Koje veliko otajstvo! Sjena samog Duha Svetoga u njoj je oblikovala Isusa Krista, učinila ga njegovom majkom, ne postavši mu ocem. Njena sjajna vjera u divnoj skrovitosti nadilazi zvijezde nebeske. Cijelo nebo pjeva o moći njezina zaklona. Kako je blaga, kako je blaga. U tišini, u sjeni i tami Marija je sakrila svoju ljepotu. Nebo je želi pokazati. Božanska majko, kraljuj u mom srcu, u sjeni tvoje vjere, kako bih vjerovao i vršio volju moga Oca. Puna milosti, po sjeni Duha Svetoga oblikuj u mom srcu Isusa Krista. Rastopi moj led kako bih mogao slijediti tvoje stope. Polazem svoje povjerenje u tebe, Kraljice Neba, kako bih u tvojoj sjeni sretno živio u nadi da ću imati Boga za nagradu. Kako je blaga! Kako je blaga! Sakrijmo se svi u njenu sjenu“ (P 155,1-9; 15-17).

Razmisli! Težim li uistinu i molim li da u svemu vršim volju Božju? Vršim li spremno ono što sam spoznao kao volju Božju? Jesam li uvjeren da je volja Božja put koji me vodi do punine života?

3. Sve duše koje dođu do sjedinjenja s Bogom ne prolaze iste stupnjeve čišćenja i trpljenja, iste jačine kušnji, nemaju iste stupnjeve kreposti i ne dolaze sve do istog stupnja sjedinjenja

Tanquery u svome *Pregledu duhovnog bogoslovlja* govori o stanju duša na putu duhovnoga rasta gdje se događaju kušnje i čišćenja kojima Bog pripravlja i vodi dušu do sjedinjenja naglašava vrlo važnu stvar da sve duše ne prolaze u istom intenzitetu taj put: „Duhovni pisci općenito strašno opisuju ono što se događalo u dušama svetaca koji su morali podnijeti vrlo teške križeve jer su bili pozvani na visoki stupanj kontemplacije. Ali drugi koji nisu pozvani na tako visok stupanj imali su manje kušnje. Dobro je to znati da se ohrabre bojažljive duše, koje bi strah od križa mogao omesti da pođu tim putovima. Treba imati na umu da Bog daje svoje milosti razmjerno s veličinom i težinom kušnji.“ (III, 2,2)

Dakle, svi su vjernici pozvani na čistoću ljubavi i sjedinjenje s Bogom. Da se ne bi na tom putu obeshrabrili oni koji nisu došli do herojskog stupanja kreposti ili oni koji ne prolaze kontemplativne kušnje jake kao što će to biti opisano za velike i svetačke duše valja naglasiti da i oni mogu doći do sjedinjenja s Bogom na svome redovitome putu. U biti iz svetačkog iskustva i nauka učimo zakonitosti puta duhovnoga rasta a onda ih treba primijeniti na svoje osobno, jedinstveno i neponovljivo iskustvo i duhovni put kojim Bog vodi svaku dušu do sjedinjenja s Njime. To je tako pronicljivo uočio sv. Ivan od Križa i tako jednostavno naglašava:

„Što se tiče toga koliko vremena mora duša proboraviti u postu i pokori osjeta, to se ne može sa sigurnošću reći, jer kušnja ne traje kod svih jednako niti su kod svih jednake napasti; to je, naime, određeno voljom Božjom. Svatko će biti ponižen više ili manje žestoko, kroz duže ili kraće vrijeme, prema većem ili manjem broju nesavršenosti koje mora očistiti, a i prema stupnju ljubavnog sjedinjenja na koji ga Bog hoće da podigne.

Bog čisti žešće i brže one koji su spremniji i jači za trpljenje, a mlitavije, naprotiv, vodi veoma polagano i uza slabe napasti pružajući im češće odmor za osjete, da se ne bi vratili natrag; tako da ovi kasno dolaze do savršenosti u ovom životu, a neki od njih nikada.

Njima nije dobro ni u tamnoj noći niti izvan nje: pošto naime, ne bi mogli napredovati, Bog ih kadikad i za kratko vrijeme vježba u suhoći i napastima, da bi se tako ušćuvali u poniznoj spoznaji samih sebe; a zatim ih od vremena do vremena pohađa svojom utjehom da se, obeshrabreni, ne bi okrenuli da traže utjehu svijeta... Ali duše koje imaju prijeći do tako sretnog stanja kao što je sjedinjenje u ljubavi, kako god ih Bog brzo do njega doveo, obično dugo ostaju u suhoći i napastima noći osjeta...“ (*Tamna noć* I,14, 5 i 6)

U biti Bog je glavni duhovni vođa duše i pedagog koji odgaja dušu na njenom osobnom putu i vodi je prema sjedinjenju s njime:

„Kada duša koju Bog hoće da povede najprije izađe iz suhoće i muka prvoga čišćenja i prve noći osjeta, ne postavlja je Božje veličanstvo odmah u noć duha; dapače prođe obično mnogo vremena, pa i dugo godina u kojima se, pošto je izašla iz stanja početnika, vježba u stanju naprednih ... ali ni tada duša podnipošto nije bez suhoća, tame i muka, koje su katkada mnogo jače negoli su bile u prošlosti, kao prethodnice buduće noći duha. No one nisu tako dugotrajne kao noć što je čeka. I zaista, nakon što provede neko vrijeme od nekoliko olujnih dana, duša se odmah vraća svojoj običajnoj vedrini. Na taj način Bog čisti neke duše koje ne moraju uzaći na visok stupanj ljubavi kao neke druge, postavljajući ih katkad u noć duhovnog motrenja ili čišćenja, čineći da se često zamrača i razdani...“ (*Tamna noć* II,1,1)

Ne prolazi svatko na isti način i u istom intenzitetu kušnje, čišćenja i noći kojima Bog dovodi dušu do sjedinjenja. Sv. Ivan od Križa će reći da je malo osoba kod kojih se čišćenje odvija

u onom intenzitetu u kojem ga on opisuje u svojim djelima, a što ovisi o stupnju sjedinjenja na koji je Bog poziva i o dubini nepročišćenosti same duše. Svakoga na njemu svojstven način Bog uvodi u ovu pedagogiju pripreve i čišćenja koja može poprimiti različite forme i stupnjeve i dovesti dušu do sjedinjenja s Njime:

„Kod malo duša je čišćenje tako jako: samo kod onih koje Gospodin hoće da uzdigne do najvišeg stupnja sjedinjenja. On svaku dušu pripravlja više ili manje jakom čišćenjem već prema stupnju na koji je poziva i prema njenoj nečistoći i nesavršenosti“. (*Živi plamen ljubavi* I, 24)

Sv. Ljudevit Montforski koristeći drugačiju terminologiju duhovnog života na drugi način kaže istu stvar: „I ako je katkada bilo svetaca ili drugih velikana, koji su molili za križeve, preziranja i poniženja, iste tražili, a katkada si ih dapače sami pribavili svojim zasebnim ponašanjem, moramo dobro to upoznati i diviti se izvanrednom djelovanju Duha Svetoga u takovim dušama, pa gledajući ovakvu krepost moramo se istodobno sami u sebi poniziti, ne usuđujući se poletjeti toliko visoko, jer smo prema ovim brzim orlovima i ričućim lavovima samo pokisli pilići i umirući psi“. (*Pismo prijateljima križa* 44)

4. Duše koje su došle do sjedinjenja s Bogom mogu imati ne savršenosti i ne svojevoljnih pogrešaka te proživljavati stanje unutarnje tame i ništavila u sjetilnom djelu duše dok su istovremeno u duhu sjedinjene s Bogom

Duše koje je su došle i koje je Bog doveo do sjedinjenja s Njime to svoje unutarnje stanje ne proživljavaju kao neku vrstu moraliziranog savršenstva i perfekcionizma. Naprotiv kod njih ostaju neke karakterijalne slabosti i ne savršenosti što im ih sam Bog ostavlja i ne želi ih od toga osloboditi. Prema onoj izreci apostola Pavla: „I da se ne bih uzoholio zbog obilja objava, stavljen mi je trn u tijelo, sotonin poslanik, da me trajno muči da se ne uzoholim. Za to sam tri puta molio Gospodina da prestane. A on mi je odgovorio: Dosta ti je mola milost jer se moja snaga savršeno očituje u slabosti“ (2 Kor 12, 7-8).

Dakle, krivo je mišljenje da i sami sveci na vrhuncima mistike nisu podložni pogreškama i nesavršenostima. Kod svetaca su one izraz slabosti ljudske naravi, i u njima nema ni primisli grijeha jer nisu svojevoljne, a sam Bog ih pripušta i želi kako bi sveca držao u stanju trajne poniznosti.

Sv. Ljudevit Montforski koji je i sam proživljavao ova iskustva uči: „Često, da, vrlo često dopušta Gospodin Bog, da njegove najveće sluge, koje su se najviše uzvisile u životu milosti, čine pogreške koje ih strahovito ponizuju, a to radi toga, da ih ponizi pred njima samima i pred ljudima, da odvraća od njih oholost poradi milosti, koje im daje, ili pomisao na dobro, što ga čine, da se – kako kaže Duh Sveti – nijedan čovjek ne može ponositi pred Bogom“ (1 Kor 1, 29) (PPK 46).

Duša koja kroči tim putem, doživljava ljubav prema Bogu i sjedinjenje s njime kao isključivu privlačnost, kao žarku želju i čežnju za Bogom koja se kuša kao jedna vrsta unutarnjeg mučeništva te ljubav postaje primarni motiv svih svojih nastojanja. A kad je postigla sjedinjenje s Bogom po sjedinjenju volje s voljom Božjom, što je kako smo rekli bit svakog sjedinjenja s Bogom, te žarke želje mogu se pritajiti u duši u smislu da ih duša više ne doživljava tako žarko u svome sjetilnome dijelu a i samo iskustvo sjedinjenja s Bogom može a ne mora se proživljavati u tom istom sjetilnom dijelu duše.

O ovim dijelovima duše sv. Franjo Saleški uči: „Mi imamo samo jednu dušu, dragi Teotime. I ona je nedjeljiva. Ali u toj duši postoje različiti stupnjevi savršenosti. Jer duša je živa. Ona osjeća, ona rezonira, ona umuje i zaključuje. Osim toga prema tim različitim stupnjevima savršenosti ona posjeduje različita svojstva i različite sklonosti, koja je sad tjeraju da bježi od sjedinjenja sa stvarima, a sad je opet sile, da se s njima sjedini.

Spomenimo nekoliko pravila. Prvo: čokot vinove loze na primjer, da tako kažemo ljubi maslinovo stablo, dok naprotiv mrzi kupus i izbjegava ga, čak i jedan drugome škode. Tako isto

vidimo, da od naravi postoji odvratnost između čovjeka i zmije. Ta odvratnost dopire tako daleko, da već cigla jedna može ubiti zmiju. Nasuprot tome čovjek i ovca imaju tako veliku sklonost jedno prema drugome i rado borave jedno uz drugo. Ta sklonost ili ta odvratnost ne proizlazi ni iz kakve spoznaje, da između jednoga i drugoga postoji škodljivost onoga, koji je odvratan ili korisnost onoga, koji je simpatičan. Ona potječe iz sakrivenoga i tajnoga svojstva, koje proizvodi tu neprimjetljivu odvratnost ili antipatiju, kao i sviđanje ili simpatiju.

Drugo: Mi imamo u sebi sjetilni nagon, koji nas tjera, bilo da tražimo neke stvari, koje su nam poznate po našoj sjetilnoj spoznaji, koju imamo o njima, bilo da bježimo od njih. To je ista pojava kao i kod životinja, od kojih jedne instinktivno teže za ovom, a druge za onom stvari, već prema tome, osjećaju li je one za sebe škodljivom ili korisnom. U tome nagonu leži ili iz njega proizlazi ljubav, koju mi nazivamo sjetilnom ili životinjskom, koja, pravo govoreći, ne bi se ni trebala nazivati ljubavlju, već naprosto nagon.

Treće: utoliko ukoliko smo razumna stvorenja, mi imamo volju, koja nas tjera da tražimo dobro, koje mi svojim razmišljanjem spoznajemo kao dobro ili ga takvim procjenjujemo. Na temelju toga mi u našoj duši, utoliko ukoliko je ona razumna, očito opažamo dva stupnja savršenosti. Veliki sv. Augustin, Koment. Ps 145, paragraf 5, a poslije njega svi drugi crkveni učenjaci zovu ta dva stupnja dvije česti (nivoa, dijela) duše: jedna čest niža i druga čest viša. Niža je od njih ona, koja umuje i koja stvara zaključke prema onome, što spoznaje svojim sjetilima i što njima stiče vlastitim iskustvom. Viša je naprotiv ona čest, koja umuje i stvara zaključke prema intelektualnoj spoznaji, koja se ne temelji na iskustvu sjetila nego na rasuđivanju i umovanju duha.

Ta viša čest (dio) duše i jest općenito nazivana duhom i duhovnom stranom duše, dok se ona niža čest duše obično zove čuvstvo ili ljudski razum. Ta viša čest duše može raspredati svoja razmišljanja rasvijetljena od strane dviju vrsta svjetla. Prva vrsta svjetla jest naravno svjetlo, pomoću kojega rade filozofi i učenjaci. Druga je vrsta svjetla nadnaravno svjetlo, pomoću kojega rade bogoslovi i svi kršćani, kada uzimlju za temelj svojega razmišljanja vjeru i Božju riječ ili objavu. Na poseban način slijede nadnaravno svjetlo oni, čiji je duh vođen posebnim rasvijetljenjima, nadahnućima i nebeskim pobudama. Zato sv. Augustin i tumači, da je viša čest duše ona, kojom mi priznajemo vječni zakon i trudimo se, da ga vršimo. Koment. Ps 145, paragraf 5.

Kada se cijela njegova obitelj našla u krajnjoj nuždi, Jakob je dopustio, da najmlađi njegov sin Benjamin, zajedno sa svom svojom braćom, ode u Egipat. Kako izvještava Sveto Pismo, 1 Mojs. 43.6-14, on je to učinio protiv svoje volje. U tome on očituje dvije volje. Jednu nižu, po kojoj se on žalostio, da šalje Benjamina od sebe, a drugu višu, po kojoj se on ipak odlučio, da ga pošalje. Jer razmišljanje, po kojemu se on žalostio da ga pošalje, bilo je osnovano na radosti, koju je on osjećao, kada ga je imao kraj sebe i na žalosti, koju je u njegovoj duši prouzrokovao Benjaminov odlazak. A to su oćutljivi i iskustveni temelji. Zato odluka da ga pošalje daleko od sebe osnovana je na razlogu, koji je nametalo stanje cijele njegove obitelji, briga za njezinu budućnost i štoviše prijeteća oskudica, od koje je već trpjela.

Abraham je također prema nižoj česti svoje duše izgovorio onu riječ, koja pokazuje neku vrstu nepovjerenja prema navještenju anđela, koji mu javlja, da će dobiti sina. Na tu vijest Abraham je odgovorio anđelu: »Misliš li ti, da čovjek, koji ima stotinu godina, može još dobiti sina?« (Pos 17.17). Unatoč tome Abraham je ipak u svojoj višoj česti duše vjerovao u Boga i ta mu je vjera bila uračunata u pravednost. (Pos 15.16). Po svojoj nižoj česti on je bio svakako zbunjen i zaprepasten, kada mu je Bog zapovjedio, da žrtvuje svojega sina, ali po svojoj višoj česti on se ipak hrabro odlučio, da ga žrtvuje.

Svaki dan mi se svojim vlastitim iskustvom uvjeravamo, da u nama postoji više oprečnih volja. Kad otac šalje svojega sina na kraljevski dvor ili u škole, on ne može zatomiti svoje suze, kada se od njega rastaje. Time on pokazuje, da se njegova niža čest protivi rastanku, dok viša čest njegove duše želi odlazak sina jer drži, da je on u interesu njegova uzdržavanja i napredovanja u životu. Isto se tako događa i s ocem i s majkom, koji sporazumno i dragovoljno udaju svoju kćer. Pa ipak, kada joj podjeljuju svoj roditeljski blagoslov, oni se ne mogu suzdržati od suza. To znači, viša čest duše pristaje na odlazak i odobrava ga, dok mu se niža čest odupire.

Time mi ipak ne tvrdimo, da čovjek ima dvije duše ili dvije naravi, kako su krivovjerno naučavali manihejci. »Ne«, veli sv. Augustin, Isp. 8. 10. Kada je volja namamljena različitim čarima i dražima, kada je uzbuđena različitim razlozima, koji je vuku na obadvije strane, izgleda nam, kao da je ona podijeljena u samoj sebi. Ali to samo. tako dugo, dok se ona, po svojoj slobodi, ne odluči i ne odabere jednu ili drugu stranu. Taj čas nadvladava jača volja i nosi pobjedu. Potom ostaje još u duši samo neugodno osjećanje, koje je rodila borba, a koje zovemo »raspoloženje protiv srca«.

U tome pogledu divan je primjer našega Spasitelja. Razmatramo li taj primjer, ne će nam više preostati nikakve sumnje, da postoji razlika između više i niže česti duše. Jer tko od bogoslova ne zna, da je on od prvoga trena svojega začeca u djevičinom krilu blažene Djevice Marije bio savršeno božanski blažen! Pa ipak, u isto vrijeme on je bio podložan žalostima, bolima, strahovanjima srca. Valja reći i to, da on nije trpio samo tijelom pa čak ni samo dušom, ukoliko je ona podložna sjetilima, ili što je isto što i sjetilima. Ta, on je sam posvjedočio, da još, prije svake vanjske muke, dok još nije ni vidio oko sebe svoje neprijatelje i svoje krvnike, osjeća, kako mu je duša žalosna do smrti. (usp Mt 26.38)

Nakon toga je on počeo moliti, da kalež njegove muke bude odnesen od njega, to jest da on bude izuzet od njega. Time je on jasno izrazio volju niže česti svoje duše. Ta se dala na razmišljanje o žalosnim i bolnim pojedinostima muke, koja predstoji i koja je bila tako živo nacrtana u njegovoj mašti. To razmišljanje dovelo ga je na vrlo razuman zaključak, da izbjegne tu muku i da se što više udalji od nje. U tu svrhu on upućuje živu molitvu svojemu nebeskomu Ocu.

Po tome se očigledno vidi, da niža čest duše nije isto, što i njezin sjetilni stupanj, niti je niža volja isto, što i sjetilna želja. Ta, ni sjetilna želja, ni duša na svojem sjetilnom stupnju nisu kadre izreći niti jednu molbu, niti jednu molitvu. Pogotovo one nisu kadre govoriti Bogu, osobi, koju sjetila ne mogu doseći i o kojoj ne mogu ništa reći želji. I molba i molitva su čini razumne sposobnosti.

Na taj način je dakle sam Spasitelj, služeći se nižom česti svoje duše, na temelju nje i na temelju razmišljanja, koja je ona učinila, posvjedočio, da je njegova volja bila sklona tome, da izbjegne muke i boli. Ali odmah neposredno po tom on je pokazao, da ima i višu čest duše. Po njoj je on nepokolebljivo prijanjao uz vječnu volju nebeskoga Oca i uz odluku, koju je nebeski Otac donio. Po njoj je on dragovoljno prihvatio smrt. Bez obzira na Odvratnost, koju je očitovala njegova niža čest razuma, on je rekao: »Ali ne moja, Oče, nego neka bude tvoja volja!« Lk 22.42. Kada je on rekao »moja volja«, on je govorio o svojoj volji prerija nižoj česti duše. A jer je on to rekao slobodno, dokazao je, da ima isto tako i višu volju“. (Teotim, I,1,13)

Sv. Ljudevit Montforsi govoreći i istoj stvari o ranim nivoima duše a to primjenjuje na ljubav prema križu uči: „Kada vam velimo da ljubite Križ, ne govorimo vam o sjetilnoj ljubavi, koja bi bila samoj naravi nemoguća. Zbog toga razlikujte trostruku ljubav : sjetilnu ljubav; razumsku ljubav; vjernu i najsavršeniju ljubav, ili drugim riječima: ljubav koja proizlazi iz nižeg djela ljudskog bića i sjetilnosti; ljubav koja proizlazi iz plemenitijeg dijela čovječje naravi, to jest razuma, i ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše a to je vjerom prosvijetljeni razum.

Bog ne traži od vas, da ljubite križ sjetilnom voljom, jer je put posvema pokvarena i grešna (usp. Iv 1,13), pa je sve, što proizlazi od nje, pokvareno, i ona se ne može vlastitom snagom podložiti ni volji Božjoj ni njegovom zakonu razapinjanja i Križa. Govoreći o toj volji, naš Gospodin je vapio na Maslinskoj gori: *Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja!* (Lk 22, 42). Kada niža sjetilna narav čovječja u Isusu, premda je bila posvema sveta, nije mogla ljubiti Križ neprekidno, koliko će više odbijati od sebe križ naša sjetilna narav!

Može se doduše dogoditi, da mi noseći križ kušamo sjetilnu radost poput svetaca, ali tu radost ne prouzrokuje naša sjetilnost, premda je putena, nego je izvor toj radosti u višem dijelu čovječje naravi, koja je tako puna božanske radosti Duha Svetoga, da se ta radost može odražavati i u nesavršenijem dijelu čovječje naravi. U tom času može razapeta duša klicati sa Davidom : *Srce moje i moje tijelo kliču Bogu živomu* (Ps 84,3).

Drugi način ljubavi križa koji ja nazivam razumskom ljubavi, i koja je u višem dijelu duše, u razumu je posvema duhovna. Ona izvire iz spoznaje sreće, koju imamo trpeći za Boga, i ovu sreću može i sama duša primijetiti, pa je ta spoznaja unutarnjim načinom jača i veseli. Ova ljubav, koju smo spoznali razumom, i ako je dobra, što više veoma dobra, ipak nije uvijek nužna, da trpimo radosno i božanski.

Zbog toga i uče učitelji duhovnoga života, da ima još jedna ljubav; i ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše - ili kako kažu filozofi, to je ljubav duha- po njoj iako se ne osjeća u osjetilima nikakve radosti i ne vide razumom nikakvo veselje u duši, ipak se ljube i kuša u svjetlu čiste vjere, križ koji se nosi. Naša je pak sjetilna i nesavršena narav u borbi sva uzbuđena te uzdiše, tuži se, plače i traži utjehu, tako da govorimo sa Isusom Kristom: *Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja*, (Lk 22, 42) ili sa Blaženom Djevicom Marijom: *Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!* (Lk 1,38). Jednom od ove dvostruke ljubavi savršenijega dijela naše duše moramo dakle ljubiti i prigrliti križ“. (*Pismo prijateljima Križa 50-53*)

Dakle duše koje su došle do sjedinjenja s Bogom u nižem dijelu duše proživljavaju stanja i osjećaje koji su suprotni Bogu, duhovnom životu, krepostima a u višem dijelu duše se pod utjecajem i snagom Duha Svetoga odvijaju motrenje i prihvaćenje svih mučnih nutarnjih iskustava, čak i sa radošću dok se istovremeno kako kaže sv. Ljudevit „naša sjetila narav u borbi sva uzbuđena te uzdiše, tuži se, plače i traži utjehu“. Sv. Faustina ukazuje na borbe koje čekaju duše koje su došle do sjedinjenja: „Duša koja je sjedinjena s Bogom, mora se pripremiti za velike i gorke borbe.“ (*Dnevnik*, str.55) Naravno da ove velike i gorke borbe koje vode duše došle do sjedinjenja nisu više za sebe same i vlastite nepročišćenosti nego su za grešnike, Crkvu i svijet.

To naizgled paradoksalno stanje nutrine **sv. pater Pijo** ovako opisuje: "Osjećah kako mi srce previre svetom ljubavlju prema našem Bogu koji je postao čovjekom. Noć duše trajala je doduše i onda, ipak, mogu to mirno kazati, sred tog mraka bio sam ispunjen duhovnim radostima. Ne mogu vam ponoviti što se sve u meni dogodilo u toj noći koju sam proveo bdijući i ne sklapajući oka. Ništa vam neću reći o mojoj duši, jer se uvijek nalazim u tami, u mraku i oluji." (pismo ocu Augustinu br. 456 od 28.12. 1917).

Do koje mjere nutarnje borbe duša došlih do sjedinjenja koje Bogu daju zadovoljštinu za druge, često velike grešnike, i to na način kao da Bog poistovjećuje stanje tih velikodušnih duša sa stanjima duša tih grešnika, a o ovoj temi ćemo pisati u sedmom poglavlju ovog prvog dijela, najbolje se može vidjeti iz jednog od brojnih pisama sv. Patera Pija. Pismo sv p. Pija svome duhovniku ocu Benedettu:

„Nevolja moje duše, moj Oče, dostigla je *non plus ultra (krajnju točku)*, i ne znam kamo to treba voditi. Sigurno, prilagođavam se, ali budući je ta prilagodljivost rezultat stalnih i neprestanih napora s moje strane, mojoj duši ne donosi nikakva mira i nikakva olakšanja, nego umnožava više nego ikad teret trpljenja.

Još nikad nisam tako jako osjećao teret ovog smrtnog tijela kao sada. Još nikada kao sada nije mi usklik *cupio dissolvi (želim nestati)* tako spontano prešao preko usana. Što se tiče ove točke, ne mogu naći nikakva mira jer u sebi ne vidim ništa drugo nego samo grijeh, nesavršenost i vrlo malo Božje ljubavi. Slika mojeg sveukupnog života uvijek je pred mojim očima i ne mogu odvratiti pogled od toga.

Recite mi pak, nemam li sve razloge bojati se da moja želja da budem oslobođen od veza ovog tijela kako bih se sjedinio s Njim, proizlazi iz oholosti? Obzirom na tu bojazan želio bih, o Oče, svladati se i ne osjećati više tu želju ili barem biti umjereniji, ali što ćeš! Ne uspijeva mi. Za mene je to prava nužnost, ali nad tim nemam nikakve vlasti unatoč svim mojim nastojanjima.

Izgleda kao da je u meni netko drugo Ja koje nisam u stanju nadvladati. Zašto sve to? Vjerujte mi samo, moj Oče, da je to meni trn koji se uvijek nalazi usred mojeg srca i pripravlja mi smrtne muke u svakom trenutku. Taj trn, koji me posve probada, ne da mi mira nijednog trenutka. Nikad mi neće uspjeti pojasniti Vam muku koju mi prouzroči ovaj čvrsto zabijeni trn, ali mi mirno

možete vjerovati da ne pretjerujem tvrdeći kako duše u čistilištu sigurno ne trpe jače. Taj što govori siguran je ne varajući se, jer ga je milosrdni Bog izložio jednoj kao i drugoj kušnji.

Što kazati o drugim kušnjama kojima me Gospodin želi udarati? Tama u koju je obavijena moja duša postaje sve neprodornija i daleko je od toga da bi ugledala jutarnju zoru. Jadnica ne vidi ništa drugo nego sve tamniju noć. Duša vidi Boga samo u dalekoj, dalekoj udaljenosti. I on se također obavija sve više u, ja ne znam što, ali ako se to treba s nečim usporediti, onda najprije s onom maglovitom zavjesom koja se uobičava dizati s rijeke u nekim jutrima i koja, kad baš nije posve gusta, ne dozvoljava ugledati samu rijeku što tu prolazi.

Usporedba nije dobra, sam to primjećujem, a ipak je to točno tako. Što je gušća ova maglovita zavjesa, tim više sprečava dušu s jedne strane uprijeti pogled u Njega; s druge strane duša osjeća, daleko bilo od toga, da se s tim pomiri i svoj pogled odvrti od ovog predmeta što je za nju postao predmetom najdragocjenijih gorčina, samo još jačom potrebom upiranja pogleda u tako rijedak predmet. Što se odigrava između duše koja se nalazi u tom stanju i predmeta njezine čežnje, ne mogu reći. Kažem samo, da se trpi vrlo jako. Krije li se iza toga prevara? Kako se trebam ponašati?

I rat, kojeg moram izboriti protiv neprijatelja našeg spasenja, jest jednostavno neopisiv. Borba se odvija izravno između duha i duha. Koja muka, kakav užas za jadnu dušu! Gotovo se nema nijednog slobodnog trenutka. Neprijatelj hoće osvojiti tvrđavu, malu utvrdu po svaku cijenu. To je njegov obznanjeni cilj, potaknuti dušu da se iznevjeri postavljajući joj brojne zamke, kako ih samo pakost može izmisliti. I ovim stalnim ratom i trajnim otporom odvija se to s vremena na vrijeme, dok žestoki napadi, budući se metežom prenose na tijelo što se očituje obilnim hladnim izljevima znoja, koji sigurno nemaju nikakvog prirodnog uzroka nego su posljedica borbe što se rasplamsala u duši, nemajući veze sa sezonskom vrućinom ili hladnoćom.

Drhtim pri pomisli da bih se mogao iznevjeriti Bogu. Neka mi pusti umrijeti, prije nego dopusti takvu nesreću. Kako se ponašati u vezi s tim? Mrak, u odnosu na to što činim, ne daje ni najmanje znakova da bi se osvijetlio. Proživljavam trenutke najvećeg ogorčenja. I to se događa obično onda kada izostanu Vaša jamčenja i savjeti.

Dopuštam si još jednom zamoliti Vas, da mi date neki savjet obzirom na to. Bit ću također zadovoljan kada mi ništa drugo ne kažete nego ono što ste mi već više puta ponovili. Ovo pismo sam već bio započeo, kada se vratio otac Clemente iz San Giovannia i uručio mi Vaše pismo. Posve primam Vaš očinski prijekor, a Gospodin neka oprost onima koji su krivi mojem izletu u San Giovanni. Što se mene tiče, za to nisam nikako molio, nego naprotiv sve učinio da bih tomu izmakao. I na taj put nikad ne bih krenuo da sam samo i najmanje naslutio kako ga Vi ne biste odobrili.

Još želim nešto dodati, ne da bih sebe opravdao, budući da Bog ima prednost, nego samo da je Vama sve poznato što se u meni zbiva i da biste me mogli poučiti ukoliko pri tome vidite napad neprijatelja.

Čim Vam je stiglo pismo mojeg sadašnjeg Gvardijana, po kojim ste bili upoznati o mojem izletu u San Giovanni Rotondo, vidjeh Vas kako najprije upravo tmurno na to gledate. Vrlo se pobojah i donesoh odmah odluku u svojem srcu odmoći zlu, kojeg nisam počinio svojevrijedno, odlučujući odmah otputovati. Točno tako se to dogodilo. Da li se krila u tome varka neprijatelja?

Vaše žaljenje zbog mojeg odnosa prema Vama vrlo me je zaboljelo. Razlog, moj Oče, zbog kojeg sam Vas zanemario, spomenuo sam na početku ovog pisma. Drugi razlog jest moje sadašnje stanje, zdravlje, posebno očiju. Već tri dana nastojim pisati ovo pismo i tko zna koliko još dana moram čekati dok ne bude dovršeno. Imam žestoke glavobolje i ne uspijeva mi poredati moje misli. Ponekad, posebno u danima velike vrućine, izgleda mi kao da bih morao poludjeti svakog trenutka. Pri svim ovim nevoljama možete si oslikati kako mi teško pada pisanje.

Najdublje me žalosti kada čujem da zdravstveno niste posve dobro i molim se Gospodinu za Vaš oporavak. Budući da inače ništa ne mogu za Vas učiniti, ponudio sam se već dulje vrijeme Gospodinu kao žrtveno janje za Vas. A budući da sada znam da ste bolesni, često obnavljam Isusu i s još većim žarom tu ponudu.

Međutim ne vjerujte, Oče, da je Isus umoran spram Vas i da Vas hoće prisiliti da se odreknete teške službe poglavara. Ne mislite tako nešto, ako Vam je Isusov smiješak na srcu. Čvrsto vjerujem u to da će Vam Isus vratiti zdravlje još prije nego Vam stigne ovo pismo.

Što se mene tiče, osjećam se vrlo loše. Osjećam se na kraju svojih snaga. Obuzela me krajnja iscrpljenost koja još uvijek raste. Osjećam sve jači bol na srčanoj strani, o čemu sam Vam pričao.

Vrućina, koja ne želi popustiti, iscrpljuje me sve više. Od nedjelje me snalaze, posebno navečer, udari vrućice, i nadam se samo da se ne radi o malariji, budući su uvijek praćeni hladnoćom.

Ne znam gdje će ovo završiti, ako tako nastavi.

Sada imam još jednu molbu Vama, a ja Vas moram tim više moliti nego što me Isus na to prisiljava. Kaže mi da se tijelo mora malo rasteretiti da bi bilo spremno za daljnje kušnje kojima me želi izložiti.

Dužnost ljubavi, koju od Vas molim, moj Oče, jest ta da me pošaljete za neko vrijeme u San Giovanni, gdje mi Isus jamči da će mi biti bolje. Molim Vas, ne uskratite mi ovu dužnost ljubavi. Zbog Mise neće biti teško da me se nadomjesti, budući je ovdje puno vojnih svećenika. I konačno, ako ovo bude išlo tako dalje, ionako više neću moći više dugo.

Vrlo mi je žao da Vas ne mogu zamoliti da mi dopustite doći Vama, ali ne mogu jahati. Neka uvijek bude Isusova volja!

I drugi me razlozi tjeraju da Vas zamolim za gore spomenuto zadovoljstvo, ali ovdje ih je bolje prešutjeti. Uvijek me blagoslivljajte. Ljubim Vam ruku visokim štovanjem i ostajem uvijek Vaš. Vaš siromašni sin Fra Pio“. Foggia, 13. kolovoza 1916. (*Pismo sv p. Pija br. 345-346*)

S. Marija od Anđela Sorazu o tom svome proživljenom naizgled stanju piše: „Čim duša uđe u nov životni odsjek, istovremeno i izmjenično i trpi i uživa. Kada prevladava uživanje, trpljenje, čini se, spava ali prisutno a da se ne povlači iz duše. Kada nadvlada bol, u dubim svog bića kuša nenarušiv mir i ugodnost posljedicu osjećaja Božje prisutnosti, koju nikad ne gubi, iako se sakrije ili potamni. Tako živi uživajući i trpeći istovremeno, sada uz prevlast tuge i boli, sada utjehe i božanske blizine. Razdoblja trpljenja katkada traju dugo; ona utjehe su tako kratka te ponekad ne prelaze jednu uru. Ali bilo da uživa bilo da trpi, njena je najživlja želja da bude slična Raspetom Isusu.

Muka se prikazuje njenu pogledu kao najizvrsniji rad što ga je obavio Duh Sveti na svetom Kristovu Čovještvu i na svetima koji su se odlikovali svojom sličnošću Spasitelju i osjeća golemu čežnju da na njoj sudjeluje i da sudjeluje u visoku stupnju. Pogled je na Raspetog uzdiže i puni razdraganošću, jer joj nameće ispunjenje otajstva kojeg predstavlja. Treća joj se Osoba Trojstva prikazuje kao božanski krvnik (neka mi se dopusti taj izraz), koji se pripravlja da je razapne i dovrši njeno sjedinjenje s Isusom Raspetim zbog ulijevanja svoje beskrajne i vječne ljubavi. Radi onog što doživljava u svojim božanskim odnosima i radi zanosa koji joj proizvodi jednostavna nada da će se jednog dana vidjeti slična svom trpećem Bogočovjeku, uvjerena je da je čekaju velike patnje i da će se otajstvo Muke ispuniti u njoj savršenije, ako je moguće, nego slavna otajstva u kojima je tako visoko sudjelovala.

Učvršćuje se u toj misli spoznajom da joj Bog priopćuje patnje što su ih trpjeli sveci, osobito u svojoj zadnjoj bolesti, prije svoje dragocjene smrti i sretna prelaza iz vremena u blaženu vječnost“. (*Duhovni život pog. 23*)

Bog je dakle čudesan u vodstvu duša koju svaku vodi ponaosob, a i kad su duše došle do sjedinjenja s Bogom po sjedinjenju volje s voljnom Božjom to isto sjedinjenje se ne odražava na jednak način kod svih u sjetilnom dijelu duše. Naprotiv duša može biti sjedinjena s Bogom u duhu a u sjetilnom dijelu može proživljavati tamu, borbe i napasti. O tim različitim putovima kojima Bog vodi duše koje su se uspele na devetu hridinu dakle koje su već već došle do sjedinjenja bl. Henrik Susone u svome remek dijelu *Devet hridina* piše:

„Bog nekima dopusti da to motre čim se uspnu ovamo, drugima nakon dvije ili tri godine, nekima nakon pet, deset godina. Neke ljude Bog ovdje ostavlja u suhoći sve do smrti i kada dođu do kraja, udijeli im jedan pogled unutra. Jednom dijelu njih izvorište i iskon će biti prikriveno sve dok ne izdahnu. To su skrivene stvari i tajne Božje koje nikome ne pripadaju spoznati. Bog djeluje na tako različite načine s ovim plemenitim ljudima iz razloga što dobro zna što svakome priliči, što je dobro i korisno za tu osobu. Vidiš sada kako je malo poslušnih ljudi, osim onih koji borave na ovoj hridini. (*Deveta hridina*)

Sv. Ljudevit Montforski ukazuje na još jednu dimenziju duša koje žive sjedinjenje s Bogom a to je potreba za nutarnjom skrovitošću, ne samo prema drugima i vani nego i u njima samima. Duša ne želi da bilo čiji pa ni vlastiti pogled „okalja“ tu najveću tajnu koju nosi u sebi, to jest sjedinjenje s Bogom. Svetac to povezuje s poniznošću primjenjuje na Marijinu nutrinu i na duhovni put onih koje Bog vodi Marijinim putem do sjedinjenja s Njime:

„Marija je živjela životom sasvim skromnim; zato je Duh Sveti i Crkva nazivlju *Alma Mater* - Majka skromna i tajna. Njezina je poniznost bila tako duboka da je ***ništa na zemlji nije jače i trajnije privlačilo doli skrivati se samoj sebi i svakom stvoru, da bude poznata jedino Bogu***. Bog je uslišao njezine molitve kojima ga je molila da je sakrije, osiromaši i ponizi, te ju je rado sakrio pogledu skoro svakog ljudskog stvorenja u njezinu začecu, u njezinu životu, u njezinim tajnama, i njezinu uskrsnuću i uznesenju. Ni sami njezini roditelji nisu je poznavali; i anđeli su često pitali jedni druge: *Tko je ta?* Jer im ju je Svevišnji skrivao; ili ako im je i otkrio koju njezinu odliku, ipak im je neizmjereno više toga skrivao“. (PP 2-3)

“Nemojmo se čuditi, ako Gospodin u otajstvima svoga lica sakriva svoje odabranike (usp. Ps 31,21), ***tako da ih ne može okaljati ni pogled ljudski ni vlastito znanje***. Što sve ne dopušta ljubomorni Bog, da ih tako može sakriti? Ne pribavi li im tolika poniženja? Koliko puta dopušta, da pogriješe? Ne dopušta li da ih muče mnoge napasti poput sv. Pavla (usp. 2Kor 12,7)? Zar ih ne pušta često biti u velikoj neizvjesnosti, nesigurnosti i tami? O kako je Bog čudnovat u svojim svecima i svetim putovima, kojima ih hoće dovesti do poniznosti i svetosti!“ (PPK 47)

Na kraju donosimo cjelovit tekst nauka bl. Henrika o devetoj hridini jer držimo da blaženik izvrsno izlaže različitost Božanske pedagogije duša koje je doveo do sjedinjenja s Njime a iz teksta se lako uočava u čemu je biti samoga sjedinjenja to jest sjedinjenje volje s voljom Božjom. Samo napominjemo da dok ga čitaju imaju na pameti ono što smo izložili u prethodnom poglavlju: *Sve duše koje dođu do sjedinjenja s Bogom ne prolaze iste stupnjeve čišćenja, nemaju iste stupnjeve kreposti i ne dolaze sve do istog stupnja sjedinjenja.*

Deveta hridina i pobožne vježbe onih koji na njoj borave¹⁵

Odgovor: Otvori sada svoje oči i gledaj iznad sebe s radošću.

Čovjek podiže oči i vidje devetu hridinu koja je bila nevjerojatno velika i visoka tako da mu je izgledalo da jedva može gledati gore jer dopire vrhovima do neba. I vidje da se jako malo ljudi uspinje sa osme na devetu hridinu, a od onih koji su se uspeli veći dio njih bi padao dolje naniže

¹⁵ Na devetoj hridini su opisana stanja duša koje su došle do vrhunca duhovnog i mističnog života na zemlji. U usporedbi sa *Zamkom duše* sv. Terezije Avilske stanje duše koje ovdje opisuje bl. Henrik odgovara sedmim odajama. Prema sv. Tereziji sedme odaje predstavljaju vrhunac duhovnoga i mističnoga života na zemlji u kojima duša proživljava stanje duhovnoga braka, stanje trajnoga sjedinjenja s Kristom u proživljenom sjedinjenju s Trojstvom. Iz tog stanja proizlazi jedan veliki nepomućeni nutarnji duhovni mir usprkos svih vanjskih i nutarnjih poteškoća i progonstava. Duša istovremeno ostaje i aktivna i kontemplativna. Kontemplacija na ovom stupnju nije samo subjektivna, nego čini da duša zaboravlja na sebe i potpuno slobodna od svega u nutrini i vani u ljubavi se daruje Kristu i Crkvi.

tako da je jako malo njih ostajalo, jedva dvojica ili trojica, a oni koji su padali s ove hridine izgledali su kao da smrtno padaju.

Čovjek: Ah Ljubljani moj, što znači ovo ljuljanje i padanje te da tako malo njih ovdje ostaje?

Odgovor: To da je naporno i teško uspeti se! A jako malo ljudi se usudi založiti se do kraja sve do smrti i zbog toga ih se tako malo uspinje gore. Kada ovi vide na koji način moraju odreći se od svega, oni koji žive na devetoj hridini preplaše se i smrtno padaju.

Čovjek: Ah, Predragi moj, to me do dna srca potiče na sažalijevanje!

Odgovor: Sada gledaj iznad sebe s radošću.

I odmah se čovjek nađe na ovoj previsokoj i širokoj hridini. Izgledalo mu je da sve druge hridine skupa koje je prije vidio nisu tako visoke, velike i široke niti lijepe kao ova sama. Ali na njoj je bilo jako malo stanovnika. Pa ipak više se radovao vidjevši njih nego sve one prije.

Čovjek: Zašto je ova hridina tako široka i lijepa pa ipak na njoj boravi tako mali broj ljudi?

Odgovor: Bog nije odredio ovu hridinu da na njoj boravi tako mali broj ljudi. Znaj da ovdje gore postoje vrata koja vode do izvorišta i iskona iz kojega su proizišla sva stvorenja na nebu i na zemlji.

Čovjek: Što znači to da ovi ljudi naizvan izgledaju tako nježni i suhonjavi, dok su u nutrini tako svijetli kao ljupki anđeli?

Odgovor: Ne treba se čuditi što su postali tako nepokretni zbog uzvišenog uspona preko svih ovih hridina. Znaj da u njima nije ostala niti kap krvi, ni koštane srži koje nisu potpuno usahle i istrošene. Zbog toga su tako nepokretni.

Čovjek: Ljubljani moj, kako su se onda mogli tjelesno sačuvati na životu?

Odgovor: Čistu krv i koštanu srž im daruje Onaj za kojega su oni istrošili svoju naravnu krv i koštanu srž. I u tebi samome zbog toga su umrle i usahle sve tvoje koštane srži i tvoja krv.¹⁶

Čovjek: Predragi moj, o tome ja ništa ne znam.

Odgovor: Istina, jer si to zaboravio a to je u tebi učinila prevelika ljubav koja se prelijeva i raste u tebi.

Čovjek: Zašto ovi ljudi u nutrini odsjajavaju kao svijetli anđeli?

Odgovor: Bog je sačuvao za njih ljubav bez mjere tako da to ne može a da ne sjaji i naizvan. Ali oni to ne znaju i ne žele znati. I ma kako malo bilo ovih ljudi, Bog na njih oslanja kršćanstvo i kada ih ne bi bilo, Bog bi dopustio da kršćanstvo propadne, dao bi odmah vlast Luciferu da pod mrežu stavi cijeli svijet.

Čovjek: Malo je ovih ljudi, ali Predragi moj, nije li ih prije bilo više nego sada?

Odgovor: Znaj da samo malo godina unatrag bilo je puno više ovakvih ljudi nego sada.

Čovjek: Ljubljani moj, izgleda mi da je bilo potrebno da si ih Ti ostavio kao pomoć kršćanstvu!

Odgovor: Bog nije želio da ovi njemu dragi ljudi borave i žive među lažnim kršćanima koji žive protivno svakoj kršćanskoj zapovijedi.

Čovjek: Predragi moj, kakav je život ovih ljudi i znaju li da su blizu svome izvorištu i iskonu?

Odgovor: Ne znaju to sa svom sigurnošću, ali im je ponekad dopušten kratki pogled u izvorište i iskon iz kojega dobro primjećuju da je zasjao Netko drugi pred njihovim očima, Bog. Ali oni su tako potpuno i čisto predani Bogu u vjeri da kada njima Bog udijeli neku slatku utjehu, prepadnu se više nego kad im je ne da jer ne žele drugo nego u vjeri nasljedovati lik Krista.¹⁷ Oni ne ljube niti za cilj imaju bilo kakvu utjehu niti je žele. Tako su se jednostavno i čisto okrenuli vjeri da ne traže niti žele bilo kakvu stvar. A tako su ponizni da se smatraju nedostojnima svih otajstvenih i utješnih Božjih darova te ih niti ne žele.

Čovjek: Ljubljani moj, a žele li ovi ljudi bilo što?

Odgovor: Nemaju nikakvu želju osim da Bog bude čašćen, ništa drugo. Potpuno su se predali Bogu tako da se njima duboko sviđa sve ono što On čini s njima i sa svim stvarima. Ako im

¹⁶ Glas se sada obraća izravno bl. Henriku koji je sam došao do vrhunca mističnog života na zemlji.

¹⁷ U preobraženom sjedinjenju duša se suobličuje Kristu Raspetome.

udijeli neki dar, to prihvaćaju, ako im ga oduzme, i to jednako prihvaćaju te su tako u svemu potpuno slobodni i nenavezani.¹⁸ Radije izbjegavaju ugodne nego gorke stvari jer ljube križ.

Čovjek: Ljubljeni moj, boje li se ovi ljudi bilo čega?

Odgovor: Ne, ne boje se ni pakla, ni čistilišta, ni đavla, ni smrti, ni života. Iz njih je išeznuo svaki strah, njima samo izgleda da ne nasljeđuju lik Kristov kako bi to htjeli i zato se osjećaju odgovornima. Tako su ponizni da preziru sami sebe i sva svoja djela i ne usuđuju se usporediti ni s kime ni u vremenu ni u vječnosti. U Bogu ljube sve ljude i nježno ljube one koji Boga ljube. Do kraja su umrli svijetu, umrli su sami sebi u svim svojim umnim djelima koja nikada nisu posvojili kao svoje vlasništvo i na svaki način oni su takvi da ljube Boga i Njega imaju za cilj u svim svojim djelima i propustima. Nisu sebeljubivi niti sebe imaju za cilj, ne traže svoje niti sami sebe ni u vremenu ni u vječnosti. Do kraja su se odrekli sami sebe i s time svih stvorenja i svega što je ikada bilo stvoreno bilo u vremenu ili vječnosti. Žive u neznanju a niti ne žele znati bilo što jer se smatraju nedostojnima.

Znaj da su đavoli napadali ove ljude sa svim napastima koje netko može zamisliti, a dio tih napasti je iznad ljudskih sjetila. Ipak, ako bi Bog htio ponovno poslati im te napasti, nemaju druge želje osim da ih prihvate s radošću. Sva stvorenja za njih su križ. Oni ne žele hoditi drugim putovima do smrti. Nepoznati su svijetu, ali je svijet njima jako dobro poznat. Ovi ljudi koji borave na devetoj hridini su uistinu kakvi trebaju biti, istinski klanjaoci koji se klanjaju Ocu u duhu i istini.

Čovjek: Ljubavi moja, bojim se da će oni koji budu čitali ovu knjižicu zavrtnuti glavom, jer se ne treba bacati cvijeće pred svinje.

Odgovor: To povjeri Bogu. Znaj da će ovaj zadnji dio knjige o devetoj hridini biti najkorisniji kršćanstvu od svega što si napisao u ovoj knjizi. Znaj da je jedan od ovih ljudi draži Bogu i više ga prihvaća, dostojniji je pred Bogom i korisniji kršćanstvu od tisuća drugih koji žive svojim načinom života. Ne treba se čuditi što su mnoge stvari izražene slikom u protivnom ne bi se znalo o čemu se radi, niti bi se moglo shvatiti. Bog je tako veliko dobro da Ga nijedan ljudski razum ne može shvatiti.

Ti se bojiš da se neće moći shvatiti ovaj govor koji sam ti naložio da ovdje napišeš. Sada na zemlji ima ljudi, iako malo, koji su svojim životom došli do ove točke i koji dobro sve ovo shvaćaju. Da sam ti naložio da pišeš o devet anđeoskih korova i kako su anđeli stvoreni, to bi bio neshvatljiv i stran govor jer ljudski razum to ne bi mogao shvatiti ni zamisliti.

Čovjek: Ljubljeni moj, može li čovjek doći do izvorišta i iskona a da ne boravi sa ovim osobama na ovoj devetoj hridini?

Odgovor: Da, to se dogodilo sv. Pavlu, ali je zatim morao nositi jedan teški križ do kraja života. Ali ipak znaj da ne treba vjerovati neprokušanima i neizvježbanim krjepostima, ne manje u ovim vremenima nego prije sto godina. Najsigurniji put za čovjeka je da se uspinje preko ovih visokih i velikih hridina s postupnim napredovanjem u istinskom predanju sve dok ne dođe do devete hridine. Samo tako će doći do istinskog mira.

Čovjek: Ljubljeni moj, kako se bojim da ima mnogo ljudi koji su okolo trčali i kružili dugi niz godina, a ipak nisu mogli dostići ove spokojne ljude koji borave na ovoj hridini!

Odgovor: A kada se eto vidjelo u ovo vrijeme da ljudi imaju veliku želju za sjedinjenjem s Bogom?

Čovjek: Vjerujem da ipak mnogi ljudi to žele.

Odgovor: Žele samo ako bi mogli to zadobiti svojim umijećem i prema vlastitoj volji! Ali oni ne prihvaćaju djela odricanja. Ne žele se odreći svoje samovolje.

Čovjek: Predragi moj, jesu li ljudi koji borave na devetoj hridini oslobođeni čistilišta?

Odgovor: Da, ako na njoj ostaju do smrti.

Čovjek: Predragi moj, mogu li ovi ljudi pasti dolje ispod?

¹⁸ Ako se dobro promotri nauk bl. Henrika o putu duhovnoga rasta, hod preko hridina se u biti sažima u postupnost sve većeg predanja duše u volju Božju, oslobađanja od samovolje i navezanosti na išta što prijeći dušu da u potpunosti slobodi čistom ljubavlju odgovori na Božju ljubav.

Odgovor: Dogodilo se neki puta da su neki ljudi s ove devete hridine pali dolje pod mrežu. Uzrok tome je bio što im se neprijatelj dodvorio i nametnuo misao samodopadnosti kojoj se nisu opirali kako su trebali. Zbog istoga grijeha neprijatelj je izbačen iz Raja sa svim svojim društvom.¹⁹

A ovi ljudi kada padnu s devete hridine pod mrežu, postaju oni koji nanose najviše štete kršćanstvu a to je iz razloga što su primili od Boga najuzvišeniju i najprosvjetljujuću milost te lažno izokreću ovo svjetlo kako bi kršćanstvo lutalo. Treba od njih bježati više nego od paklenih đavli. Trebalo bi da se jednostavni puk od njih sačuvati u ovim opasnim vremenima jer kukolj počinje lako rasti.

Dok je duša u tijelu, čovjek nikada ne dopire tako visoko niti u dubinu svoga izvorišta i iskona da se neprijatelj ne bi mogao uz njega lijepiti kako bi ga povukao u nizine. To se pokazalo na primjeru Krista kojega je sam đavao napastovao.

Čovjek: Ljubljeni moj, koliko su dragi ovi ljudi koji su se uspjeli na ovu hridinu?

Odgovor: Bog tako beskrajno ljubi ove ljude da kada bi se dogodilo da jedan od njih moli Boga za neku stvar, a istovremeno svi drugi kršćani skupa mole suprotno toj stvari, Bog bi radije uslišao ovog jednog čovjeka nego sve kršćane koji mole suprotno od njega.

Čovjek: Ljubljeni moj, kako me vanredno raduje pogled na ove ljude! A koja radost i užitak će biti gledati ih bez posredovanja!

Odgovor: Kada bi bilo moguće da neki čovjek posjeduje razum, krjepost i moć svih anđela i ljudi, ne bi mogao uhvatiti ni najmanju radost koju Bog ima sa svojim prijateljima u vječnosti.

Čovjek: Predragi moj, želio bih još reći da bi bilo jako potrebno da ima puno ljudi koji borave ovdje gore da mole za kršćanstvo.

Odgovor: To da ih je malo jednoga će se dana dobro vidjeti u kršćanstvu!

Čovjek: Ljubljeni moj, imam povjerenja da dok živi samo jedan od tih ljudi, Ti ćeš biti milosrdan prema kršćanstvu njemu za ljubav.

Odgovor: Znaj da kada Bog više ne bude htio podnositi ljudski zlobu jer je protivna njegovoj pravednosti, on će oduzeti ovim ljudima svu njihovu snagu i moć da mole za kršćanstvo.

Čovjek: Ljubljeni moj vjerujem da još nije došlo vrijeme kad ćeš dopustiti da svijet bude izgubljen jer mi izgleda da boj izabranika još nije završen.

Odgovor: To je istina, ali ti znaš da je Bog već jedanput ostavio svijet da propadne u potopu osim 8 ljudi od kojih je kasnije obnovio svijet. Znaj isto tako da Bog jednako neće dugo podnositi veliki nered koji vlada sada.

Čovjek: Ljubljeni moj, sada bih te želio pitati koliko vremena puštaš da ljudi borave na ovoj hridini, oni koji su istrošili svu svoju krv i koštanu moždinu prije nego im dopustiš da motre izvorište i iskon?

¹⁹ I drugi sveci govore o padu duša koje su bile došle do praga sjedinjenja pa su pale zbog oholosti. Citiramo sv. Ljudevita Montforskoga koji uči posvetu Mariji kao povlašteno sredstvo protiv od tih najprofinjenijih napasti: „Jer đavli, ti vješti lupeži, hoće da nas nenadanim napadajem orobe i oplijene. Dan i noć vrebaju zgodan čas za taj posao. Neprestano oblijeću da nas prožderu (usp. 1Pt 5,8) i da nam u tren, jednim grijehom, otmu sve milosti i darove što smo ih god mogli dobiti tijekom godina. Njihova zloća, njihovo iskustvo, njihove zasjede i njihov broj trebaju nam utjerati u kosti silan strah od tolike nesreće, kad znademo da su neke osobe, punije milosti, bogatije krjepostima, utvrđenije iskustvom i veće svetosti, bile iznenađene i nesretno orobljene i oplijenjene. Ah, koliko se vidjelo libanonskih cedara i zvijezda na nebu kako bijedno padaju i gube svu svoju visinu i sav svoj sjaj u jedan tren! Odakle ta čudna promjena? Nije, zaista, od nedostatka milosti, jer ona nikome ne uzmanjkava, nego od nedostatka poniznosti. Te su se osobe držale jačima i sposobnijima nego su bile; smatrale su se kadrima sačuvati svoje blago; pouzdavale su se u se i oslonile se na sebe. Držale su svoju kuću dosta sigurnom i svoje kovčege dosta jakimima da mogu sačuvati dragocjeno blago milosti. Zbog toga neosjetljivoga oslanjanja na svoje sile (premda im se činilo da se oslanjaju samo na Božju milost) dopustio je prepravedni Gospodin da budu orobljene prepustivši ih samima sebi. Jao! Da su bile upoznale divnu pobožnost, koju ću prikazati poslije, bile bi povjerile svoje blago moćnoj i vjernoj Djevici, a ona bi im ga bila sačuvala kao svoje vlasništvo; dapače to bi čuvanje smatrala svojom strogom dužnošću.“ (Rasprava o pravoj pobožnosti prema bl. Djevici Mariji br. 88)

Odgovor: Nekima se to dogodi prije negoli dođu ovdje gore, ali njima će nakon toga biti jako teško sve do njihove smrti kao što se dogodilo sv. Pavlu. Bog nekima dopusti da to motre čim se uspnu ovamo, drugima nakon dvije ili tri godine, nekima nakon pet, deset godina. Neke ljude Bog ovdje ostavlja u suhoći sve do smrti i kada dođu do kraja, udijeli im jedan pogled unutra. Jednom dijelu njih izvorište i iskon će biti prikriveno sve dok ne izdahnu. To su skrivene stvari i tajne Božje koje nikome ne pripadaju spoznati. Bog djeluje na tako različite načine s ovim plemenitim ljudima iz razloga što dobro zna što svakome priliči, što je dobro i korisno za tu osobu. Vidiš sada kako je malo poslušnih ljudi, osim onih koji borave na ovoj hridini.

Čovjek: Ljubljani moj, ja, nedostojno stvorenje, usudit ću moliti Tebe koji sve možeš, iako je to za mene previše, ako je moguće da mi daš da boravim među stanovnicima devete hridine? Ah, Predragi moga srca, nemoj se srditi na mene zbog ove molitve! Ako je moguće, Ti koji sve možeš, pomoz mi da postanem sluga ovih dragih ljudi, iako ja toga uistinu nisam dostojan.

Odgovor: Boga se može pobijediti poniznošću. On ju je u tebi vidio i ne samo da ti želi udijeliti da boraviš sa ovim dragim ljudima, nego ti želi dopustiti da motriš izvorište i iskon.

Čovjek: Ljubljani moj, meni ovo izgleda nečuven govor. Kako ću ja, bijedno stvorenje, doći do toga čega sam tako nedostojan?

Kako je Bog prisilio čovjeka da motri u izvorište i iskon

Odgovor: Sada budi poslušan i otvori svoje nutarnje oči. I ti trebaš gledati u izvorište i iskon.

Čovjek se prepade do dna svog srca i duše te reče: Ljubljani moj, oslobodi me od ove velike časti, mene siromaška, jer uistinu nisam toga dostojan ni za to podoban. Ustrajno te za to molim zbog tvoje dobrote, neka bude tvoja volja, ali dopusti mi da te molim suprotno jer ta stvar je tako nesrazmjerna sa mnom.

Odgovor: Pusti po strani ovaj govor jer tako mora biti. Ti trebaš pribilježiti sve što se može reći i izraziti riječima i što se može shvatiti razumom.

Čovjek: Ljubljani moj, kako to da meni želiš pokazati ono što je skriveno tvojim dragim prijateljima i lišavaš toga one koji borave tako dugo na ovoj visokoj hridini uz tolike stroge pobožne vježbe? Zbog Tebe samoga Te molim, poštedi mene nedostojna te divne i velike časti.

Odgovor: Nisam dužan uslišati ovu molitvu jer tako mora biti. Ali znaj da prije svoje smrti trebaš to tvrdo i gorko zaslužiti.

Čovjek: Toga se ne bojim kad si Ti toliko trpio za mene siromaška, svoga slugu. Predragi moj, učini sa svojim siromašnim i nedostojnim stvorenjem ono što želiš u vremenu i vječnosti. Nakon što se čovjek predao i prepustio, odmah su mu bila otvorena vrata izvorišta i iskona i on pogleda u izvorište koliko traje samo jedan trenutak. Kad je ovo motrenje prestalo, bio je tako pun radosti i svjetla u svojim dubinama da je odmah bio izvan sebe te više nije shvaćao ni dan ni vrijeme. Kad se povratio sebi, nutarnja radost i svjetlo su bili tako preobilni, neizrecivi i bez mjere veliki da se on u svojoj naravi preplaši i pomisli: Gdje sam bio? Koje mi se to čudo dogodilo da su moja duša i tijelo tako preobilno ispunjeni radošću? I dugo vremena je sjedio razmišljajući. Ali što je više razmišljao, to je manje shvaćao što je to bilo.

Mislio je da želi pisati kako mu je bilo zapovjedbno, ali nije mogao niti znati ni reći ni pisati ni najmanju stvar koju je vidio u izvorištu i iskonu. On se kasnije zanimao kako prepoznati to pod likom slika i oblika, ali nije mogao s time izići na kraj, naprotiv, stvar se sve više udaljavala. Zatim se trudio razmatrati o tome u svome razumu, ali stvar je bila iznad svakog razuma. Tada pomisli, da treba više razmišljati o tome kako bi mogao razlučiti nešto, ali što je više mislio, manje je razlučivao jer je to bilo iznad svakog razlučivanja i iznad svega što je ikada shvatio i čuo. Koliko se više trudio, toliko je manje znao što je to te reče: „Ljubljani moga srca, jako me iznenađuje što si Ti mislio da trebam vidjeti i opisati to, koliko je to moguće izreći riječima. Ja sada ne mogu izreći ni jednu riječ, niti doći do toga svojim razumom, ne znam niti mogu shvatiti gdje sam bio ili što sam

čuo, izuzev da sam bio zahvaćen radošću, niti znam kako mogu zadržati tu neizrecivu radost a da se ne prelijeva i naglo izbija.²⁰

Odgovor: Znaj da i najmanja radost koja se kuša u Bogu je puno veća od svih radosti ovoga svijeta pa i da se sve saberu u jednu.

Čovjek: Ljubljani moj, preko svake mjere se čudim što mi se srce ne raspukne od prevelike radosti. Usuđujem se pitati a Ti me želiš obavijestiti, što je to bilo što sam vidio i gdje sam bio? Jer ne mogu niti govoriti niti pisati!

Odgovor: Znaj da si motrio izvorište i iskon. Dakle, nemoj se čuditi što ne možeš ni shvatiti ni uhvatiti to, znaj da kada bi bilo moguće da neki čovjek ima razum i inteligenciju svih ljudi koji su ikada bili na zemlji, on ne bi mogao svojom snagom shvatiti ni najmanju stvar koju si ti vidio. Zbog toga nemoj to previše srcu uzimati jer je to bilo iznad svakog razuma i ljudskog uma. I kad si vidio onu stvarnost, sva stvorenja su uzmakla, a Stvoritelj ti je bio dan za Zaručnika. Ti si bio u onoj školi dostojnoj poštovanja gdje je učitelj Duh Sveti. A kad je tvoja duša došla u tu visoku školu, vidjela ju je svu ispunjenu pismom bogatim svjetlom i razlučivanjem, i vidjevši to neizrecivo se obradovala i u nutrini bila dirnuta do te mjere da je izišla iz sebe od radosti među ta pisma i okretala se okolo dok nije bila ispunjena istinskim svjetlom i zadobila istinsko razlučivanje. I u toj uzvišenoj božanskoj školi Najviši Učitelj uli u tvoju dušu preobilnu ljubav koja pade u tvog nutarnjeg čovjeka.

Čovjek: Ljubljani moj, moram Ti reći da čim sam došao do izvorišta i iskona, kušao sam u svojoj duši neizrecivu i divnu ljubav tako da bih rado trpio sve muke koje trpe duše u Čistilištu, da njih oslobodim jer sam se toliko nad njima sažalio. I kušao sam tako veliku ljubav, iako je ona nadnaravna, da je tvoja Muka tako prožela moje srce a tvoja otkupiteljska smrt mi je postala beskrajno draga, te sam bio žedan i željan najveće muke i najteže smrti koja se može zamisliti za spas drugih. Moja je duša tako gorljivo to željela kako bi častila tvoju smrt, moje je biće željelo trpjeti za sve grješnike koji su na zemlji i umjesto patnji svih ljudi ako je to tvoja volja.

Odgovor: Znaj da si dobio ovu ljubav i preobilnu milost u visokoj i božanskoj školi Duha Svetoga.

Čovjek: Ljubljani moj, da sam mogao trpjeti, samo na tvoju slavu i čast, svu patnju koju svi ljudi moraju trpjeti, to bi za mene bila velika radost.

Odgovor: Znaj da čovjek ne može imati tako veliku i božansku ljubav a da nije na ovom stupnju.

Čovjek: Kada bi to bila tvoja volja, bio bih spreman predati se vječnom paklu Tebi za čast kako bi svi ljudi spoznali što si mi dopustio da motrim, meni nedostojnom stvorenju po svome beskrajnom milosrđu.²¹

Odgovor: Znaj da kada bi se ljudi koji sada žive htjeli hrabro osloboditi svoje volje i muževno se obogatiti na ovih devet visokih i velikih hridina, one koji tako žele slijediti Boga On bi vodio i pomogao bi im kao što je to učinio i sa tobom.

Čovjek: Ljubljani moj, ne poznajem ni jednoga čovjeka kojemu to ne bih želio iz dna svoga srca kao i samome sebi. Čudim se što u sebi pronalazim tako veliku i divnu radost!

Odgovor: Sada se nemoj previše uzdati u ovu veliku milost jer kad Bog bude smatrao da je došlo vrijeme, uistinu će ti je oduzeti i ostaviti te tako siromašna i neprosvijetljena kao da ti nikada nisi ništa primio od Boga.

Čovjek: Ljubljani moj, nemoj se srditi zbog toga što ću ti sada reći. Ti si mi postao tako drag u nutrini da mi ne možeš sa svom svojom moći učiniti nešto što bi me žalostilo, što ja ne bih prihvatio jer sve što možeš učiniti mora mi se potpuno sviđati zbog velike ljubavi koju imam prema

²⁰ U vrhovnim mističnim iskustvima se redovito koristi izraz „neizrecivo“ kao način za iskazati nešto od toga iskustva kako bi se naglasila veličina doživljaja. Tako i u Svetom pismu apostol Pavao poručuje: „Što oko nije vidjelo, što uho nije čulo, što čovjeku ne pada na pamet, to je Bog pripravio onima koji ga ljube“ (1 Kor 2,9)

²¹ Paradoksalni govor nošen žarom ljubavi nalazi se i u Novom zavjetu kad apostol Pavao govoreći o neprihvatanju Krista od strane Izraelaca kaže: „Jer želio bih ja sam biti proklet i rastavljen od Krista za svoju braću, za svoju rodbinu po tijelu“ (Rim 9,3)

Tebi. Ne bih želio ništa bolje jer je svako tvoje djelovanje najuzvišenije. Ili mi daješ ili oduzimaš, sve mi je preko svake mjere drago.

Odgovor: Pazi da ti se ne dogodi kao sv. Petru. I on je imao odvažnost i sigurnost a kad je došla kušnja, izgubio je svu svoju snagu.

Čovjek: Ljubljani moj, ja se predajem tvome milosrđu.

Odgovor: Gledaj sada sve one koji su na ovim hridinama koji su iznad mreže koja je bačena na cijeli svijet.

Čovjek tada vidje dva čovjeka kako hode ispod mreže, jedan je bio lijep i svijetao kao neki anđeo a drugi crn i tmuran kao neprijatelj, ali je ipak imao lik čovjeka.

Čovjek: Ljubljani moga srca, tko su ovi ljudi?

Odgovor: Znaj da je čovjek koji hodi ispod mreže crn kao neprijatelj onaj koji je i sam boravio na devetoj hridini, ali je bio odbačen kao što se to dogodilo i Luciferu jer se naslađivao sam sobom, s puno ljudi je razgovarao zbog samodopadnosti i htio je biti netko samo za sebe. A sada je jedan od najštetnijih ljudi koji mogu živjeti na zemlji, jer je njegov nauk lažan i od njega treba bježati više nego od zlih duhova.

Čovjek vidje toliko takvih koji borave pod mrežom da mu je bilo jako žao jer su to bili ljudi koji su nanosili najviše štete kršćanstvu.

Čovjek: Kako treba prepoznati ove ljude laži?

Odgovor: Oni uče jedan lagan i blag put kojemu je narav jako sklona, posebno u ovo vrijeme.

Čovjek: Ljubljani moj, a tko je čovjek koji tako svijetli pod mrežom?

Odgovor: Znaj da je i ovaj čovjek vidio svoje izvorište i iskon i boravio u društvu ovih dragih ljudi, a zbog svoga velikoga milosrđa otrčao je ispod mreže prema siromašnim grješnicima kako bi obratio nekoga i pomogao mu da iziđe iz svojih grijeha. Ovaj čovjek vidi jako daleko i spoznaje kako bijedno kršćani leže u velikim opasnostima pod mrežom. Zbog toga bi želio sam propasti kako bi im pomogao izići iz njihovih grijeha jer on dobro poznaje stroge Božje sudove nakon ovozemaljskog života.

Čovjek: Ljubljani moj, ima li puno svijetlih ljudi u kršćanstvu?

Odgovor: Trebaš znati da ih je jako malo do te mjere da bi ti to loše podnio kad bi trebao vidjeti.

Čovjek: Boje li se ovi ljudi još ičega?

Odgovor: Da, boje se samo da malo čine za svoga Gospodina i svoga Boga, da ne nasljeđuju Njegovu sliku kao što bi to željeli učiniti. Ma kako malen bio ovaj strah, Bog ih ostavlja u tome još neko kratko vrijeme. Na neki drugi način ne boje se ni pakla, ni đavla, ni ljudi, ni smrti, ni života jer su izgubili svaki strah osim onog malog koji trebaju imati u nekim trenucima sve do smrti.

Čovjek: Trebaju li ove osobe na devetoj hridini još trpjeti?

Odgovor: Da, trebaju trpjeti i ne žele ništa drugo osim istinskog nasljedovanja Kristova lika sve do smrti. Najviša patnja koju imaju je shvaćanje kako opasno stoje stvari po kršćanstvo te za nj imaju ljubaznu samilost. Tako su dobro prosvijetljeni da dobro vide na što su svi ljudi navezani i zbog čega ne napreduju prema svome izvorištu i iskonu. Kad su ljudi plemeniti i prosvijetljeni i vide kako su ljudi isprepleteni sjetilima i navezani na svoje vlastite načine djelovanja i druge stvari, jako su samilosni prema njima i nose ovaj križ za Kristom sve do smrti.

Čovjek: Ljubljani moj, jesu li ovi ljudi sigurni u vječni život?

Odgovor: Oni su izišli iz samih sebe i postali sjedinjeni s Bogom, jer kako bi se Bog mogao odijeliti od svojih prijatelja? Bi li Bog trebao svoje prijatelje predati svome neprijatelju? To Njemu ne priliči. Kada ljudi umru iz vremena, odmah prelaze u vječni život. Nitko ne može utješiti ove plemenite i prosvijetljene ljude osim Boga samoga samim sobom.

Čovjek: Ljubljani moj, koji je razlog takvog neopsluživanja svakog Božjeg zakona među kršćanima?

Odgovor: Prije se u svim važnim stvarima utjecalo Bogu i njegovim prijateljima. A kad su kršćani danas i u malim poteškoćama i zatraže mišljenje nekoga od ovih plemenitih ljudi koji imaju dar savjeta od Duha Svetoga da ih on savjetuje u vremenitim i duhovnim stvarima, ljudi to

ismijavaju i smatraju to ludošću. Ali znaj da kada bi se kršćani preporučili nekome od ovih ljudi, on bi ih uputio na bolje putove od bilo koga drugoga, i to bi mu bilo lako učiniti jer u sebi ima Duha Svetoga. Ali zbog toga njih se tlači, prezire i ismijava.

Pustimo sada ovo i kaži mi: Jesi li dobro shvatio što je Bog htio da razumiješ kad ti je na početku pokazao jako veliku goru i na njoj toliko riba koje su padale dolje po hridinama i dolazile dolje i kako one plivaju po svim rijekama ovog svijeta i kako su mnoge u međuvremenu bile uhvaćene, kako su one prolazile svijetom i vraćale se na prvu goru i kako ih je malo ostajalo, kako su se uspinjale po vodi i skakale na visoke hridine sve do mjesta gdje je izvirala voda, i kako su padale svaki puta kada su dospijevale na goru i kako su neke smrtno padale? Ti si vidio da su to tako često pokušavale prije nego su došle na visoke hridine, kako ih je malo bilo koje su dolazile do vrha gore. Jesi li dobro shvatio što je Bog htio da time razumiješ?

Čovjek: Da, Ljubljani moj, dobro sam shvatio da je sve to bilo u znakovima. Ah, moj Ljubljani, jedina Ljubavi, smiluj se siromašnom kršćanstvu! Kada bi Ti to htio, želio bih razbiti svoje srce u tisuću komada, rado bih to i lijepo učinio Tebi za ljubav.

Odgovor: A čemu bi to koristilo? Oni se na to ne bi ni najmanje osvrtni. Bog ih je tako prijateljski nedavno opomenuo velikom smrtnošću, a prije još i drugim mnogim znakovima sad s radošću a sad s patnjom, a sve to nije ničemu služilo, oni se nisu nimalo osvrtni na plemeniti strah Božji. Bog to neće još dugo podnositi a oni će kušati druge stvari jer već više stoljeća ljudi nisu bili tako zli kao sada. Hode kao izgubljene ovce, ne žele vjerovati Božjim prijateljima. Bog je također objavio u Starom i Novom zavjetu svoje skrivene tajne svojim posebnim prijateljima, a to opet čini kao prije, a može to tako dobro učiniti kao i prije. Propast onih koji ne vjeruju u to počinje već ovdje i trajati će vječno.

Čovjek: Ljubljani moj, koji je ovo strašan govor za početnike koji bi željeli poboljšati svoj život pa ipak nemaju puno povjerenja u Božje prijatelje jer ne shvaćaju njihov govor.

Odgovor: Kako bi mogli shvatiti Božje prijatelje čiji je život tako različit od njihova? Oni kažu da ne poznaju Božje prijatelje. Razlog tome je što ih nisu voljni nasljedovati. Znaj da bi bilo jako korisno početnicima izabrati nekog Božjeg prijatelja i slijediti ga, povjeriti se njemu kao Božjem glasniku, razgovarati s njim o svemu i brižljivo paziti na zavodnike koji idu krivim putovima s puno lijepih riječi i koji misle da bolje poznaju istinu od Svetoga pisma. Svi jednostavni ljudi bi trebali bježati pod Kristov križ i čuvati se lažnog društva i njihovih savjeta.

Čovjek: Ljubljani moj, izgleda mi da kad bi neki jednostavan čovjek koji se potpuno i postojano obratio Tebi kako bi živio samo za Tebe i oslobodio se svih stvorenja, Ti bi mu odmah priskočio u pomoć i dao bi mu svoju milost.

Odgovor: Bog je spreman udijeliti svoju milost ako naiđe na posude koje su je spremne primiti. Ljudi ovog vremena traže samo materijalne stvari i samo ljube darove, ali oni ne primaju milosrdnu Božju milost. Zbog toga ljudi koji sada žive tako malo kušaju posebne milosti. Oni nisu pripravnici primiti ove milosti jer ne ulaze u same sebe hrabrim duhom s istinskim i poniznim predanjem i podložnošću. Da ima takavih ljudi Bog bi bio spreman više nego ikada činiti u njima svoje uzvišene stvari.

Čovjek: Ljubljani moj, da ima mnogo ovakvih ljudi, mislim da bi Ti bio samilostan prema kršćanstvu!

Odgovor: Bog nije nikada imao toliko milosrđa u prošlim stoljećima kao sada u ovom vremenu jer sada toliko toga podnosi, oprašta, opominje, čeka i čeka. Jer Otac je htio već odavno da svijet propadne, ali Sin je to spriječio moleći da se zaustavi i da još čeka.

Čovjek: O Ljubljani, mislim na tvoje veliko mučeništvo, na tvoju gorku smrt, na tvoje velike patnje i smiluj se kršćanima i čekaj još u nadi da će se popraviti! Ne možeš li, Predragi, pronaći neki put ili način koji bi poslužili da se vrate na pravi red, tako da Ti budu više pred očima.

Odgovor: Što bi Bog trebao za njih učiniti? Ti dobro vidiš da sve što Bog čini za njih ne koristi. Oni tako lažno žive i bez straha Božjega. Otac ni na koji način ne želi to još dugo podnositi.

Čovjek: Ljubljani moj, smiluj se kršćanstvu!

Odgovor: Kako da Bog iskaže milosrđe? Oni su se toliko povode za zlom da Božja pravednost to više ne želi dugo podnositi, i kada se dogodi da više ne bude tvoje molitve i one

drugih ljudi, tada će zašutjeti milosrđe i Otac će dopustiti da se dogodi osveta za Njegova jedinorođenog Sina, za sve uvrede koje su Mu se nanijele i uvijek Mu se nanose u ovim opasnim vremenima.

Čovjek: Lijepa Ljubavi mora srca, ne znam sada što bih kazao, osim da im u svome beskrajnom milosrđu budeš milosrdan. Ljubljeni moj, dopusti mi još jedno pitanje a zatim dosta: Ljudi koji su bili dostojni motriti izvorište i iskon imaju li u vremenu od toga savršenu radost?

Odgovor: Kažem ti da imaju neizrecivu radost, pa ipak ova radost je neizrecivo različita od vječnog blaženstva kao što se vrijeme razlikuje od vječnosti. A ja ti kažem da ti moraš do kraja života nositi jedan skriveni nutarnji križ. I to je zadnja stvar jer sada više neću s tobom razgovarati.

Čovjek: Ljubljeni moj, neka bude tvoja volja! Ja želim nasljedovati tvoj lik sve do smrti koliko je to meni siromašku moguće.

Kad je bilo okončano pisanje ove knjige, Bog od čovjeka povuče sve ove divne milosti, učini ga tako siromašnim kao da nikada nije kušao ništa posebno od Boga i dopusti njemu dugu napast iznad svake ljudske misli. I ovaj čovjek još živi i misli da će do smrti imati ovu napast pa ipak ne želi drugo nego trpjeti.

Pisanje ove knjige je započeto u korizmi 1352. godine od Gospodinova rođenja. Nitko ne treba niti ima dopuštenje pitati preko koga je Bog napisao ovu knjigu jer ovaj čovjek se nada od Božje dobrote da se to neće trebati javno objaviti za vrijeme njegova života, niti treba biti poznat od bilo kojega stvorenja u ovom vremenu. Amen.

5. Najčešći izričaji za postignuto sjedinjenje duše s Bogom u svetačkoj tradiciji

Već smo u prvoj cjelini ovoga uvodnog dijela izložili da je bit svakoga sjedinjenja duše i Boga sjedinjenje volje s voljom Božjom. Posebni naglasci naknadnog izričaja toga sjedinjenja u svetačkoj tradiciji su izraženi u različitim kategorijama. Ovdje donosimo samo naj važnije načine kako se o tome sjedinjenju govorilo u svetačkoj tradiciji.

Kušanje trajne Božje, Isusove i Marijine prisutnosti u duši

Sv. Terezija Avilska uči da u prethodnim odajama ta milost sjedinjenja nije trajna, nego »brzo prođe pa duša ostane bez onog društva, mislim tako da ga više ne zamjećuje«, dok ovdje u sedmim odajama »duša ostaje vazda sa svojim Bogom u ovom središtu« (Z VII. 2, 4).

Bl. Marija od Utjelovljenja, uršulinka: Blaženica je imala doživljaj trajnog sjedinjenja duše s Bogom, na početku tog iskustva duhovnog vjenčanja doživjela je razumsko viđenje Presvetog Trojstva. Ona ovako opisuje ovo iskustvo: „To je moje postojano i neprestano stanje duše. U ovom stanju se može govoriti o svemu, čitati sve, raditi što se želi pa ipak ono najbitnije u duši ostaje tajno. Duše nikada ne prestaje biti sjedinjenja s Bogom, uistinu ni njegove uzvišenosti nimalo dušu ne pomućuju... Oluje napasti ne uspiju doći do tih dubina i ništa ne može duši oduzeti njen blaženi boravak u nutrini“.

Sv. Ljudevit Montforski prijatelju Blainu reče: „U svojoj duši kušam trajnu Isusovu i Marijinu prisutnost.“ Raspravljajući o ovoj temi govorimo o najosobnijem vidiku mističnog iskustva sv. Ljudevita koje je utkao u duhovnu nauku posvete. Sv. Ljudevit je prijatelju Blainu sam kazao da je u duši kušao trajnu Isusovu i Marijinu prisutnost, a o Marijanskoj karakteristikici svoga mističnog sjedinjenja govori i u pjesmi *Pobožni rob Isusa Krista u Mariji*. Svetac pjeva: „Ja nosim Mariju u sebi urezanu crtama slave, ali u tami vjere.“

Svakodnevno se predajući Mariji po posveti u molitvi i nastojanju da je nasljeduje, između nje i posvećene osobe se uspostavlja duboka duhovna komunikacija. Sv. Ljudevit, koristeći mistične kategorije zaručništva, poručuje da Marija u ljubavi samu sebe daruje osobi koja se njoj posveti te tako vjernik može imati u sebi Marijin duh. Radi se o mističnom sjedinjenju, duhovnom iskustvu zajedništva dviju osoba te o preobraženju u Duhu Božjem.

„Udijelit će ti se duša Presvete Djevice da slaviš Boga. Njezin će duh ući na mjesto tvojeg da se raduje u Bogu, svome spasenju. Samo trebaš biti vjeran vježbama ove pobožnosti. Neka u svakome bude Marijina duša da tu slavi Boga. Neka Marijin duh bude u svakome da se tu raduje u Bogu“ (PP 217).

Sada ćemo se samo kratko osvrnuti na opis samog mističnog iskustva Marijine prisutnosti u duši koja vjerno živi posvetu te tako dođe do sjedinjenja s Isusom. Da bi išla tim putem, duša se mora vježbati u prakticanju svih sredstava kojima se postiže i čuva sjedinjenje s Mudroču. Na poseban način se treba vježbati u nutarnjim i vanjskim vježbama življenja posvete, o čemu ćemo govoriti u narednom poglavlju. Ovdje ćemo samo prikazati tekst sv. Ljudevita koji najbolje opisuje marjansku dimenziju mističnog iskustva življenja posvete:

„Trebamo sva svoja djela raditi u Mariji. Da dobro shvatimo ovu vježbu, trebamo znati da je Presveta Djevica pravi zemaljski raj novoga Adama, i da joj je stari raj zemaljski bio samo slika. U ovom, dakle, raju zemaljskom postoje bogatstva, ljepote, rijetkosti i neizrecive slasti što ih je tu ostavio novi Adam, Isus Krist. U tom je raju on uživao devet mjeseci, činio čudesa i prosipao svoje bogatstvo božanskom darežljivošću. Ovo presveto mjesto sastoji se jedino od djevičanske i neoskvrnjene zemlje od koje je bez ikakve mrlje i ljage stvoren i othranjen novi Adam, djelovanjem Duha Svetoga koji tu prebiva. U ovom je zemaljskom raju uistinu stablo života koje je donijelo Isusa Krista, plod života i stablo znanja dobra i zla, koje je dalo svjetlo svijetu. Ima na ovome divnome mjestu stabala zasađenih Božjom rukom i natapanih njegovim božanskim pomazanjem, koja su nosila i vazda nose plodove božanskog ukusa. Ima tu lijeha okićenih krasnim raznim cvijećem krjeposti koji širi miomiris te njime mirišu i sami anđeli. Ima na tom mjestu zelenih livada, nade neosvojenih tvrđava jakosti, čarobnih zgrada pouzdanja itd. Jedino nam Duh Sveti može otkriti istinu koja se skriva u ovim slikama tvornih predmeta. Na ovome je mjestu čist, neokužen zrak čistoće; bijeli, bez noći, dan svetoga čovječanstva; sjajno, bez sjena, sunce Božanstva; neprestano užarena peć ljubavi u koju se netom ubaci gvožđe, sve se ono usije i pretvori u zlato; tamo je i rijeka poniznosti koja ključa iz zemlje i, dijeleći se na četiri rukavca, natapa čitavo ono čarobno mjesto. Ta četiri rukavca označuju četiri stožerne krjeposti“ (PP 261).

Formula u Mariji pokazuje prebivanje i jedinstvo.²² Ova formula se može najmanje opisati. Sam svetac se koristi slikama i simbolima. U njemu prevladava neizrecivo kao tipični naglasak govora mističara koji žele opisati samo iskustvo. Cijeli ovaj broj je duhovni komentar Post 2, 8-10. Radi se, o “marijanskoj mistici”, o mističnom iskustvu, o jednom općenju duha s Marijom toliko dubokom da se skoro više ne razlikuje duh onoga koji se posveti od njenog duha. Sv. Ljudevit nam daje razumjeti da naše sjedinjenje s Marijom nije samo prisutnost jednog uzora u našem životu, nego je to nutarnje jedinstvo, svojstvo žarke ljubavi koje dinamički, a ne ontološki, prenosi biće koje ljubi u ljubljeno biće. Samo iskustvo nam može pomoći da to shvatimo. Montfort nas uvjerava da je moguće doći do tih otajstvenih dubina, koja su dar Duha Svetoga, onima koji su ustrajni na Marijinom putu. Sveci i duhovni velikani koji su slijedili Montfortov savjet, potvrđuju da on ima pravo. Montfort nastavlja:

„Duh Sveti na usta svetih otaca naziva Presvetu Djevicu: 1. Istočna vrata, na koja Veliki svećenik Isus Krist ulazi u svijet i izlazi iz njega, jer zbilja preko nje je on ušao u svijet prvi put, a preko nje će u nj doći i drugi put; 2. Svetište Božanstva, odmaralište Presvetoga Trojstva, Božje prijestolje, Božji grad, Božji oltar, Božji hram, Božji svijet. Svi ti razni nazivi i pohvale sasvim su istiniti s obzirom na razna čudesa i milosti, što ih je Svevišnji učinio u Mariji. Kolikoga li bogatstva! Kolike li slave! Kolikog li uživanja! Kolike li sreće moći unići u taj vrt-Mariju i stanovati gdje je Svevišnji postavio prijestolje svoje najveće slave! Ali teško li je nama grješnicima imati dopuštenje i sposobnosti i svjetla da možemo unići u mjesto tako uzvišeno i sveto koje čuva ne više Kerub, kao stari raj zemaljski, nego sam Duh Sveti, koji se je učinio njegovim neomeđenim gospodarom i govorio o njoj: „Ti si vrt zatvoren, sestro moja, nevjesto, vrt zatvoren, zdenac

²² C.V. Truhlar, nav. dj. str.28. Neizrecivost samog mističnog iskustva i korištenje slika i simbola u govoru je tipično za mistično iskustvo. U ovom tekstu sv. Ljudevit upravo na taj način govori o Marijinoj mističnoj prisutnosti.

zapečaćen“ (Pj 4, 12). Marija je zatvoren vrt! Marija je zapečaćen studenac! Bijedna djeca Adamova i Evina, izgnana iz raja zemaljskoga ne mogu unići ni u ovaj raj nego po osobitoj milosti Duha Svetoga koju moraju zaslužiti. No ako smo svojom vjernošću postigli ovu milost, trebamo rado prebivati u lijepoj Marijinoj unutarnjosti, tu mirno počivati, tu pouzdano tražiti oslon, tu se sigurno skrivati i tu se neograničeno izgubiti da bi se u djevičanskom Marijinu krilu duša hranila mlijekom njezine milosti i njezina majčinskog milosrđa; oslobodila od svih svojih smetnji, bojazni i skrupula; bila sigurna od svih svojih neprijatelja: đavla, svijeta i grijeha koji tamo nisu nigda imali pristupa, radi čega Marija izjavljuje: „Tko u meni radi, taj ne griješi“ (Sir 24, 22), tj. koji ostaje duhom u Presvetoj Djevici, neće počinuti znatnijega grijeha; da bi se tu oblikovala u Isusa, a Isus u njoj, jer je djevičansko Marijino krilo, po riječima otaca, dvorana Božjih tajni gdje su bili oblikovani Krist i svi odabranici: „Ovaj i onaj u meni je rođen“ (Ps 86, 5) (PP 262-264).

A svetac je duhovnu dinamiku tog mističnog iskustva ukratko naznačio u tekstu. Samo Duh Sveti može dovesti dušu do tih visina mistike, svetosti i razumijevanja samog iskustva: „Jedini nam Duh Sveti može otkriti istinu koja se skriva u ovim slikama tvarnih predmeta.“ Taj put za dušu nije lagan zbog vlastite nepočišćenosti: „Ali, teško li je nama grješnicima imati dopuštenje i sposobnosti i svjetla da možemo unići u mjesto tako uzvišeno i sveto koje čuva ne više Kerub, kao stari raj zemaljski, nego sam Duh Sveti.“ Svaka duša i sama manje ili više doprinosi svom duhovnom rastu ovisno i o tome koliko surađuje s milošću, a do tog vrhunskog mističnog iskustva, uz Božji dar, djelovanje Duha svetoga dolazi svojom vjernošću: „No, ako smo svojom vjernošću postigli ovu milost, trebamo rado prebivati u lijepoj Marijinoj unutarnjosti, tu mirno počivati.“ Učinci mističnog prebivanja u Mariji su iskustveno kušanje Marijine majčinske ljubavi, sloboda od prepreka, bojazni i skrupula, sigurnost od duhovnih neprijatelja, ne činjenje znatnijeg grijeha i preobraženje u Isusa. Montfort je svjestan da će malo duša doći do tih razina i življenja posvete i ustrajati u tome stanju (usp. PP 119, MT 44).

Nerastavljivost duše i Boga

Upravo zato što je to sjedinjenje duše i Boga intimnije od svakog drugoga onomje nerazrješivo. Među zaručnicima nema više tajna: to je slijevanje dvaju života u jedan. A takvo je baš to sjedinjenje, što postoji između Boga i duše. Sv. Terezija to tumači s usporedbom: "Ovdje je kod duhovne ženidbe, kao kad voda s neba pada u rijeku ili u studenac, gdje sve postaje jednom vodom pa se više ne mogu razdijeliti ni razlučiti, koja je voda riječna, a koja je pala s neba". (Z VII, 2, 9).

Sada Sv. Terezija Avilska koristi više slika kako bi izrazila nerazdvojjivost, sjedinjenje duše i Boga u ovom stupnju duhovnog života je nerazdvojivo. Ne mogu se više razdvojiti duša i Bog, duša više ne može pasti u teške grijehe, ni u kakve druge grijehe. Onda da bi iskazala tu stvarnost sv. Terezija koristi slijedeće slike: duhovni brak, slika isto spojnih voštanica, razlika kiše koja pada s neba i u rijeku i more, soba s 2 prozora u koju ulazi svjetlo pa se ne može razdvojiti – ovo sve skupa što smo kazali, Svetica inzistira na tome da se duša i Bog više ne mogu razdvojiti. Kako se ove slike ne mogu razdvojiti tako su duša i Bog više nerazdvojni više sami u sebi. Svetica nastoji u sv. Pismu naći oslonac za to, pa navodi 1 Kor 6, 17.

Bl. Marija Terezija od sv. Josipa upravo u kategoriji nerastavljivosti govori o tom vrhunskom mističnom iskustvu: „Stajala sam čvrsto, stajala sam živo, iako je izgledalo da sam sačinjena od stijene, nisam to bila ja, nego Bog u meni... Srdačno sjedinjenje s Isusom na križu, koje me je napunjalo čudesnom snagom... to isto srdačno sjedinjenje ulijevalo mi je neprestano novu snagu da izdržim... Za vrijeme jednog takvog neobično žestokog straha, kad je moja muka bila dosegla vrhunac, obratila sam se Božanskom Spasitelju, a onda se goruća ljubav izlila u moju dušu i tako me je tijesno sjedinio sa Sobom da sam Mu rekla: "Gospodine, budem li osuđena, moraš i Ti biti sa mnom osuđen; jer tko si Ti, a tko sam ja u Tebi, tko nas može rastaviti?"

Duhovni brak ili duhovna ženidba

Terezija ovako opisuje iskustvo duhovnog vjenčanja. *Izvjeste br. 35, Avila, 17. 11. 1572.:* „Druge godine nakon što sam postala poglavaricom u samostanu Utjelovljenja, dok sam pristupala sv. Pričesti, Ivan od križa razlomio je hostiju, odmah sam pomislila da to čini kako bi me mrtvio. Njegova uzvišenost želeći da shvatim kako to nije važno reče mi „ Ne boj se, kćeri, nitko te neće odijeliti od mene“, a zatim mi se ukazao, stavi na mene ruku i reče mojoj duši u imaginarnom viđenju „Gledaj ovaj čavao, on je znak da si ti od danas Moja Zaručnica. Do sada nisi bila zaslužila ovu milost, ali od sada ti ćeš se brinuti za Moju čast i to ne samo jer sam Ja, tvoj Bog, Kralj i Stvoritelj, nego jer si ti Moja istinska Zaručnica. Tvoja čast je Moja čast, a Moja čast je tvoja čast.“

Sv. Ljudevit Montfortski kaže: „U novoj obitelji kojoj pripadam vjenčao sam se s Mudrošću i križem, tu je moje čitavo blago, vremenito i vječno, zemaljsko i nebesko, a ono je tako veliko da kad bi bilo poznato mojoj bi sudbini zavidjeli najbogatiji i najmoćniji kraljevi zemlje. Nitko ne pozna tajne o kojoj govorim, ili posve malo njih. Ti ćeš je upoznati u vječnosti, ako se sretno spasiš, jer se može dogoditi i protivno: dršći i više ljubi. Pozdravljam tvoga anđela čuvara i tvoj sam sav u Isusu i Mariji, Montfort, svećenik i nevrijedni rob Isusov koji živi u Mariji” (PIS 20).

Preobražensko sjedinjenje

Zbog bog preobrazbe, sva je duša preobražena u Boga. Princip života više nije duša pa se ne radi običnom životu, nego je princip života Duh Sveti pa je i život božanski. Sv Ivan od Križa uči: "I budući da svako živo biće živi po svom djelovanju, kao što kažu filozofi, te budući da duša već ima svoja djelovanja u Bogu, po sjedinjenju što ga ima s Bogom, živi Božjim životom i tako se smrt pretvorila u život, to jest njen animalni život u duhovni" (ŽP 2,34).

Sv. Anđela Folinjska: „Treći stupanj sastoji se u punini savršenstva i potpunom preobraženju duše u Boga. Duša je tada potpuno preobražena u Boga, tako da se u njoj vidi samo Isus nekada u svojim mukama, drugi puta u svojoj slavi, izgleda mi da On mijenja, preobražava moju dušu u biti i uranja u ponor svoga savršenstva... Tu vrhunsku objavu Boga sam doživjela tisuće puta, i uvijek je bila nova i drugačija. Bilo mi je rečeno da ovo neizrecivo darivanje je dobro koje posjeduju sveti u vječnom životu, da je pravo to a ne nešto drugo. Samo što ne uživamo u istoj mjeri jer u Nebu i najmanji od svetih uživa više nego bilo koje stvorenje ovdje na zemlji prije svoje smrti“.

Pobožanstvenjenje

Bl. Ana Magdalena Remuzat: Blaženica piše o svome iskustvu preobražavajućeg sjedinjenja. „Našla sam su u jednom času pred prisutnosti Tri osobe Presvetog Trojstva... Shvatila sam da Isus želi udijeliti mi posebnu spoznaju neizmjereno čišću od svih koje sam prije imala Nebeskoga Oca i samoga sebe. Skupa sa shvaćanjem skrivenih otajstava u tom divnom krilu moj Bože Ti si htio da tako kažem pobožanstveniti moju dušu, preobraziti je u Tebe samoga, nakon što si joj oduzeo njen lik... Bog se udostojao ovo grešno ništa uvesti u svoje divno krilo kako bi mu saopćio sama sebe, kako bi po tome pobožanstvenjenju mogla u njemu oblikovati svoju slavu u mjeri koja mu je srazmjerna... Osjetila sam da zahvaćena slavom Božjom koja me je uvela u spoznaju kojom Bog samoga sebe spoznaje, uvela u ljubav kojom Bog samoga sebe ljubi. Shvatila sam da više od bilo kakovog načina kojim bi se to moglo izreći da Presveto Trojstvo u meni čini sve novo i sklapa samom savez ljubavi i milosrđa... Bog mi je udijelio da kušam i motrim njegova božanska savršenstva.

To je jedan ponor slasti time veći i uzvišeniji jer se one nalaze u jednostavnom motrenju Božje biti... Postala sam jedno sa mojim Bogom, bila sam kao ispunjenja spoznajom Boga ali onom spoznajom kojom On sam sebe spoznaje. Bog mi je pokazao kako je On savršeno biće sa divnim

savršenstvima, kako sam u sebi je izvor savršene sreće i da ne mu ne može izvan njega ni od kojega stvorenja biti iskazana dostojna i savršena čast. Izgledalo mi je da se ovo dostojno čašćenje Boga oblikuje u meni i mogu reći da u njemu nije bilo ničega mojega, nego je sve plod preobraženja duše u Boga. Nemojte me pitati kako se to dogodilo. Nije to bilo ni svijetlo, ni slast, ni trpljenje, ni puna radost u Bogu nego Bog sam Onaj koji Jest, u mjeri u kojoj ga je moglo primiti moje bijedno stvorenje“.

Pred okus vječnosti

Zatim dolazi razumsko viđenje: "Gospodin se u tom središtu duše ne pokazuje u umišljenom viđenju, nego u razumnom i to mnogo finijem, nego su opisana... Što tu Gospodin saopći duši u jedan časak, tolika je tajna i tako uzvišena milost i duša osjeti tako preveliku nasladu, te je ne mogu ni s čim usporediti, nego a nebeskom slavom, što joj Gospodin hoće da objavi za ovaj časak i to uzvišenije nego ikakvim viđenjem ili duhovnom slašću. O tom se ne može reći više, nego, koliko se može razabrati, da je duša, što više duh ove duše, postao jedno s Bogom". (Z VII 2,3)

Sv. Ljudevit Montfortski kaže: „U novoj obitelji kojoj pripadam vjenčao sam se s Mudročću i križem, tu je moje čitavo blago, vremenito i vječno, zemaljsko i nebesko, a ono je tako veliko da kad bi bilo poznato mojoj bi sudbini zavijdjeli najbogatiji i najmoćniji kraljevi zemlje. Nitko ne pozna tajne o kojoj govorim, ili posve malo njih. ***Ti ćeš je upoznati u vječnosti, ako se sretno spasiš***, jer se može dogoditi i protivno: dršći i više ljubi. Pozdravljam tvoga anđela čuvara i tvoj sam sav u Isusu i Mariji, Montfort, svećenik i nevrijedni rob Isusov koji živi u Mariji” (PIS 20).

I REDOVITI ILI JEDNOSTAVNI PUT SJEDINJENJA S BOGOM

Redovito ili jednostavno sjedinjenje²³

Ovaj put obuhvaća i označuje duše koje stalno žive u bliskom jedinstvu s Bogom, a kušale su i dar prvih iskustava ulivene kontemplacije. Kako su već navikle vježbati se u moralnim i bogoslovskim krepostima, one se trude i nastoje usavršiti ih njegujući i razvijajući u sebi darove Duha Svetoga. Njihova se mislena molitva pojednostavljuje sve više i više i postaje pojednostavnjena molitva ili jednostavna sabranost, a nazivamo je kontemplacijom u širem smislu riječi, odnosno stečenom ili aktivnom kontemplacijom te prerasta ulivenu kontemplaciju.

Da takvo stanje postoji dokazuje iskustvo, razlika između dvije vrste kontemplacije kao i razlika između aktivnih i kontemplativnih darova.

Iskustvo pokazuje prije svega da po samostanima, a i u svijetu, ima uistinu gorljivih duša koje su stalno sjedinjene s Bogom, koje se junački i ustrajno, katkada čak i herojski, vježbaju u kršćanskim krepostima, a ipak uza sve to nemaju više stupnjeve ulivene kontemplacije. Te su duše poslušne na poticaje Duha Svetoga, stalno na njih vjerno odgovaraju, primaju s vremena na vrijeme posebna rasvijetljenja i nadahnuća.

Duše koje ostaju u stečenoj kontemplaciji i kušaju prve stupnjeve uliven kontemplacije kroz znatno razdoblje svoga života nalaze se na putu jednostavnog sjedinjenja.

Da izbjegnemo svaku nejasnoću treba naglasiti da mi nipošto ne kažemo da postoje dva različita puta, naime da je stečena kontemplacija izvrsna dispozicija za ulivenu kontemplaciju kad se Bogu sviđa da nam je dade. Međutim ima mnogo duša koje je uopće ne primaju iako ostaju sve jednako prisno sjedinjene s Bogom. One dakle ostaju na jednostavnom putu sjedinjenja, a da zato nema nikakve krivnje na njihovoj strani.

Jednostavni ili redoviti put sjedinjenja kojeg obilježuje njegovanje darova i plodova Duha Svetoga, osobito aktivnih darova, pojednostavljenje u mislenoj molitvi, koja postaje neka vrst aktivne kontemplacije ili kontemplacije u širem smislu riječi. A redoviti duhovni rast koji vodi do sjedinjenja prolazi slijedeću duhovnu dinamiku.

Posvećenje duša događa po rastu svih kreposti, rast kreposti udaljava zlo i grijeh iz duše, življene kreposti podrazumijevaju činjenje dobrih dijela i ostvaraju predispoziciju za bolje i više u duhovnome životu.

Darovi Duha Svetoga usavršavaju pojedine kreposti i uzdižu ih do viših nivoa, herojskih i ulivenih kreposti. Darovi Duha Svetoga tako utiskuju u dušu nadnaravni dinamizam koji produbljuje i širi horizont savršenoga života.

Treća postavka se odnosi na blaženstva. Prema sv. Tomi blaženstva su djela koja proizlaze iz kreposti koja usavršuju darovi Duha Svetoga na način da postaju uzvišena i vanredna djela savršene kreposti, to jest krepost dovedena do savršenstva.

²³ U prikazu ovog dijela puta sjedinjenja slijedimo teološko duhovne postavke sv. Tome Akvinskoga i prikaz R. GARRIGOU LAGRANGE, *Les trois deges de la vie interieure*, Pariz, 1938, III.

1. Duhovna dob duša koje su dostigle savršenstvo kršćanskoga života i njihovo sjedinjenje s Bogom u ljubavi

Iznijeti ćemo glavne karakteristike duša koje su dosegle savršenstvo kršćanskoga života, to jest koje su došle do čistoće ljubavi i sjedinjenja s Bogom. Odmah na početku treba naglasiti da se te duhovne karakteristike sastoje uglavnom u spoznaji Boga, njih samih i ljubavi.

Nakon ustrajnosti u kušnjama i življenju vjere u svakodnevnom životu duše koje je Bog doveo do sjedinjenja s Njim imaju jednu skoro iskustvenu spoznaju Boga, ne prolaznu nego skoro trajnu i to ne samo za vrijeme mise i molitve nego i tijekom izvanjskih zauzetosti njihov duh ostaje u Bogu, ne gube njegovu prisutnost i zadržavaju, ili bolje reći ostaju u stanju sjedinjenja s Bogom.

To možemo donekle ilustrirati suprotnim stanjem duha, na primjer stanjem duše koje je egoistična. Ona je trajno usredotočena na svoj ego, misli samo na sebe a da to niti ne primjećuje i da to svaki puta radi svjesno i promišljeno, njen duh je usredotočen na nju samu, njene strasti, žalosti, užitke i slično.

Naprotiv vjernik koji je došao do savršenstva i sjedinjenja s Bogom u duhu je neprestano usredotočena na Boga, na njegovu slavu, na spasenje duša. Duša u Bogu i počevši od Boga jednostavnim pogledom motri slijed događanja u sebi i svijetu. Ipak treba odmah naglasiti jednu stvar. To sjedinjenje duše s Bogom o kome govorimo može ali i ne mora uvijek biti u sjetilnom dijelu duše. Naprotiv duša u sjetilnom dijelu može biti u tami i mucu a u duhu može biti sjedinjenja s Bogom i kušati radost u duhu. O tome stanju svoje duše sv. Pater Pijo piše:

"Osjećah kako mi srce previre svetom ljubavlju prema našem Bogu koji je postao čovjekom. Noć duše trajala je doduše i onda, ipak, mogu to mirno kazati, sred tog mraka bio sam ispunjen duhovnim radostima. Ne mogu vam ponoviti što se sve u meni dogodilo u toj noći koju sam proveo bdijući i ne sklapajući oka. Ništa vam neću reći o mojoj duši, jer se uvijek nalazim u tami, u mraku i oluji." Sv. pater Pijo: pismo ocu Agustinu br. 456 od 28.12. 1917.

Ovo stanje sjedinjenja s Bogom je popraćeno i spoznajom samoga sebe, duša spoznaje sebe ne samo sama u sebi, nego spoznaje sebe u Bogu koji je njen izvor i cilj. U Bogu vide svoje ništavilo, ne samodostatnost, beskonačnu distancu koja dijeli Stvoritelja i stvorenje, osjeća da je Bog uzdržava u životu, osjeća neprestanu potrebu za Božjom milosti i pomoći za učiniti i najmanji spasenjski čin, ne padaju u malodušje zbog svojih grijeha nego u svemu ovome vide razlog za istinsku poniznost. Uistinu se osjećaju i smatraju beskorisnim slugama koji samo po sebi ne mogu ništa a kojima se Gospodin služi da čini velike stvari. Kada vide grijeh drugih ljudi smatraju da nema toga grijeha koji je učinio neki čovjek a da ga i oni ne b mogli učiniti da su bili izloženi njegovim istim situacijama i napastima.

Ako vide da su druge duše kreposne pa i kreposnije od njih raduju se zbog toga i zahvaljuju Gospodinu te bi i oni sami htjeli takvima postati i to zbog većeg služenja Bogu. Duše došle do ovog sjedinjenja s Bogom vođene jednostavnim motrenjem u Duhu Svetome razlučuju i uviđaju da se ništa ne događa a da Bog to ne želi ili ne pripušta.

Duše došle do savršenstva i čistoće ljubavi imaju bliskost s Bogom i s njim su sjedinjenje po ljubavi. U biti ljubav je veza među svim krepostima. Često se govori o tome da su sve kreposti međusobno povezane. Tomu treba dati neka objašnjenja.

Prije svega ljubav, ako je dobro shvatimo i ako se u njoj dobro vježbamo, obuhvaća sve kreposti ne samo vjeru i ufanje nego i moralne kreposti prema riječima sv. Pavla: "Ljubav je strpljiva, ljubav je dobrotivna..." To je istina zato što je onaj koji ljubi Boga i bližnjega radi Boga, spreman izvršavati svaku krepost odmah čim u savjesti spozna da ga veže. Jer čovjek zbilja ne može ljubiti Boga kako treba, iznad svih stvari, a da ne želi obdržavati njegove zapovijedi pa i neke savjete. Što više to je za ljubav i vlastito da upravlja sve naše čine prema Bogu, našem konačnom cilju i dosljedno da ih upravlja prema kršćanskim krepostima. Može se mirne duše reći: to je veća ljubav, da se s njome radikalno povećavaju i druge kreposti.

Ipak ljubav prema Bogu, iako ona priklanja volju prema činima moralnih kreposti i olakšava vršenje tih čina, ne daje nam neposredno i nužno savršenost u svim krepostima npr. razboritosti, poniznosti, poslušnosti, čistoći. Predstavimo si kakvog grešnika koji se je iskreno obratio nakon što je već stekao zle navike. Iako se on vježba u ljubavi vrlo iskreno, ipak on nije najedanput savršeno razborit, savršeno čist ili umjeren. Trebat će mu vremena i truda da se potpuno otrese starih navika i da na njihovom mjestu stvori nove.

Budući da je ljubav forma, zadnja dopuna svih kreposti, one nikada nisu savršene bez ljubavi. Tako su vjera i nada koje ostaju u duši grešnika, iako su prave kreposti, bez oblika, to znači bez one savršenosti koja ih usmjeruje prema Bogu kao konačnom cilju. Na isti način i čini vjere i nade načinjeni u tom stanju ne mogu zasluživati nebo, iako su nadnaravni i iako predstavljaju neku pripremu za obraćenje.

Ljubav duša koje su došle do sjedinjenja s Bogom je pročišćena, čista. Duša tada ne samo da bježi od grijeha i grešnih prigoda nego nasljeđuje kreposti Isusa Krista i u svemu podlaže svoju volju volji Božjoj. Duša čisto ljubi Boga i duše bližnjega u Božjoj ljubavi, ova ljuba raspaljuje u duši gorljivost za apostolat ali u poniznosti, razboritosti i strpljivosti svakodnevnog življenja.

Ove duše zbog sjedinjenja s Bogom sačuvaju mir duha u mučnim situacijama života. A ovo sjedinjenje duše s Bogom je nastavak i usavršavanje Božje prisutnosti, prisutnosti Presvetoga Trojstva koja se događa u duši svakog pravednika, to jest u duši vjernika koji ne živi stanju teškoga grijeha. (sv. Toma Aquinski Sh. I q 43,a.3) Život u milosti je temelj slave pa i samoga života u Nebu. Koliko je duša čišća može više u sebi razlučiti i usvojiti ono što dolazi do Boga. O tom otajstvu sv. Ivan apostol piše: „Ako me netko ljubi, čuvati će moju riječ, moj otac će ga ljubiti k njemu ćemo doći i nastaniti se“ (Iv 14, 23).

Sv. Toma Aquinski navodi znakove (Sm I, II, a. 112, a 5) po kojim se može raspoznati da je duša sjedinjena s Bogom. Prvi znak je svjedočanstvo dobre savjesti, to jest duša nema svijest da živi ni u kakvom smrtnom grijehu. Ovaj znak je temeljni i za preostale znakove koje ga potvrđuju i u učvršćuju.

Drugi znak je radost zbog naviještanja riječi Božje, i to ne samo kako bi je duša slušala nego prakticirala.

Treći znak je kušanje Božje mudrosti koja vodi duši do meditativnog čitanja Evandjelja i nastojanja da se uđe u evanđeoski duh, a ne samo slovo i zakon Isusove poruke kako bi se živjelo u skladu s voljom Božjom.

Četvrti znak je sklonost duše da blisko druženje i zadržavanje s Bogom i ustrajno vraćanje na njega kada je prekinuto zbog vanjskih prilika i obveza. Sv. Toma uči: „Priateljstvo vodi čovjeka do toga da želi općiti sa prijateljem, s njim se zadržavati. Općenje s Bogom se događa po motrenju prema onoj riječi sv. Pavla *naša je domovina na nebesima*. (Fip 4,20). Budući da nam Duh Sveti daje ljubav prema Bogu on nas vodi i do motrenja Boga prema riječi apostola Pavla: *A mi svi koji otkrivena lica odrazujemo kao ogledalo slavu Gospodnju, preobražavamo se u tu isu sliku, uvijek sve slavniji po djelu Duha Gospodnjega*“.

Ovaj tekst sv. Tome koji se oslanja na apostola Pavla na najbolji način pokazuje kako ulivena kontemplacija otajstava vjere nije nešto vanredno, nego je sastavni dio redovitog puta prema svetosti.

Peti znak je radovati se u Bogu zbog potpunoga pristanka uz njegovu volju pa i u protivštinama. Neka puta i u poteškoćama nasljedovanja Krista po križu duša može u duhu kušati ovu ne sjetilnu radost. Sv. Ljudevit Montforski uči: „Kada vam velimo da ljubite Križ, ne govorimo vam o sjetilnoj ljubavi, koja bi bila samoj naravi nemoguća. Zbog toga razlikujte trostruku ljubav : sjetilnu ljubav; razumsku ljubav; vjernu i najsavršeniju ljubav, ili drugim riječima : ljubav koja proizlazi iz nižeg djela ljudskog bića i sjetilnosti; ljubav koja proizlazi iz plemenitijeg dijela čovječje naravi, to jest razuma, i ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše a to je vjerom prosvijetljeni razum.

Bog ne traži od vas, da ljubite križ sjetilnom voljom, jer je put posvema pokvarena i grešna (usp. Iv 1,13), pa je sve, što proizlazi od nje, pokvareno, i ona se ne može vlastitom snagom

podložiti ni volji Božjoj ni njegovom zakonu razapinjanja i Križa. Govoreći o toj volji, naš Gospodin je vapio na Maslinskoj gori: *Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja!* (Lk 22, 42). Kada niža sjetilna narav čovječja u Isusu, premda je bila posvema sveta, nije mogla ljubiti Križ neprekidno, koliko će više odbijati od sebe križ naša sjetilna narav!

Može se doduše dogoditi, da mi noseći križ kušamo sjetilnu radost poput svetaca, ali tu radost ne prouzrokuje naša sjetilnost, premda je putena, nego je izvor toj radosti u višem dijelu čovječje naravi, koja je tako puna božanske radosti Duha Svetoga, da se ta radost može odražavati i u nesavršenijem dijelu čovječje naravi. U tom času može razapeta duša klicati sa Davidom: *Srce moje i moje tijelo kliču Bogu živomu* (Ps 84,3).

Drugi način ljubavi križa koji ja nazivam razumskom ljubavi, i koja je u višem dijelu duše, u razumu je posvema duhovna. Ona izvire iz spoznaje sreće, koju imamo trpeći za Boga, i ovu sreću može i sama duša primijetiti, pa je ta spoznaja unutarnjim načinom jača i veseli. Ova ljubav, koju smo spoznali razumom, i ako je dobra, što više veoma dobra, ipak nije uvijek nužna, da trpimo radosno i božanski.

Zbog toga i uče učitelji duhovnoga života, da ima još jedna ljubav; i ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše - ili kako kažu filozofi, to je ljubav duha- po njoj iako se ne osjeća u osjetilima nikakve radosti i ne vide razumom nikakvo veselje u duši, ipak se ljube i kuša u svjetlu čiste vjere, križ koji se nosi. Naša je pak sjetilna i nesavršena narav u borbi sva uzbuđena te uzdiše, tuži se, plače i traži utjehu, tako da govorimo sa Isusom Kristom: *Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja*, (Lk 22, 42) ili sa Blaženom Djevicom Marijom: *Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!* (Lk 1,38). Jednom od ove dvostruke ljubavi savršenijega dijela naše duše moramo dakle ljubiti i prigrliti križ“. (*Pismo prijateljima Križa 50-53*)

Dakle duše koje su došle do sjedinjenja s Bogom a proživljavaju kušnje, ne zaboravimo da je i sam Isus iako Sin Božji bio kušan, u nižem dijelu duše proživljavaju stanja i osjećaje koji su suprotni Bogu, duhovnom životu, krepostima a u višem dijelu duše se pod utjecajem i snagom Duha Svetoga odvijaju motrenje i prihvaćenje svih mučnih nutarnjih iskustava, čak i sa radošću dok se istovremeno kako kaže sv. Ljudevit „naša sjetila narav u borbi sva uzbuđena te uzdiše, tuži se, plače i traži utjehu“.

Šesti znak je sloboda djece Božje. Apostol Pavao napominje da: „*gdje je Duh Gospodnji tamo je i sloboda*“ (2 Kor 3, 17), sloboda od grijeha, od navezanosti, duha svijeta i svega onoga što je protivno duhu evanđelja.

Sedmi znak je govor iz preobilja srca, to jest proživljeno naviještanje vjere koje proizlazi iz motrenja otajstava vjere, kao što su sv. Petar i apostoli propovijedali nakon silaska Duha Svetoga. Vjernik se treba predati i posvetiti Duhu Svetome koji ga vodi putem čišćenja, prosvjetljenja sve do sjedinjenja njegove volje s voljom božjom, prepustiti se njegovu vodstvu i biti podložan nadahnućima koja od Boga dolaze.

Sv. Gašpar del Bufalo izlažući dinamiku duhovnoga rasta pod vidikom štovanja i duhovnosti Krvi Kristove opisuje važnije prijelaze rasta od samih početaka duhovnoga života i opisuje stanje duša koje su došle do sjedinjenja:

„Koliko je bila velika Isusova želja za vrijeme cijelog njegova života da prolije svoju Krv za naše spasenje isto toliko je velika njegova želja da svi se njegovom Krvlju okoristimo. Da sve duše u tome sudjeluju. Otvorio je u svojim Ranama izvor milosrđa, mira pobožnosti, ljubavi koji poziva sve duše da na njemu ugase svoju žeđ. A zašto je ustanovio Sakramente koji su kao kanali kojima nam daruje zasluge svoje Predragocjene Krvi? Zašto trajno prikazuje Ocu svoju Krv? Zašto je u srcu tolikih vjernika pobudio ovu pobožnost? Samo zato jer je velika želja njegova Srca da svi iz presvetih izvora njegovih Rana po njegovoj Krvi zadobiju vode milosti. Kako je užasna nezahvalnost ne okoristiti se time i zapostaviti tako učinkovito sredstvo spasenja.... Promatraj nježnost ljubavi u načinu na koji Isus proljeva Božansku Krv. Bilo gdje da pogledaš, bičevanje, krunjenje trnovom krunom... sve me potresa do suza. Isus je uvijek iz ljubavi obliven Krvlju....Mislim da je Gospodina posebno boljelo to što mu je bilo objavljeno da se mnogi zbog njihovih grijeha neće okoristiti Otkupljenjem i njegovom Predragocjenom Krvlju. Da, to je bio

glavni razlog njegovih bolnih patnji.... Neka naše povjerenje iznad svega bude u zasluge Kristove Krvi. Ne zaboravite: između nas i Vječnoga Oca u sredini stoji Isus Krist ... Krv Kristova više moleći za nas milosrđe.

Pobožnost Predragocjenoj Krvi Isusovoj velikim milostima resi dušu. Razlikujemo tri stanja u kojima se duša može naći: stanje grijeha, stanje milosti i stanje savršenstva.

Stanje grijeha i obraćenje: Krv Isusova je grešniku temelj nade u Božansko milosrđe; 1. jer je Isus naš odvjetnik kod Oca ... On prikazuje svoje Rane i svoju Krv koja više više od krvi Abelove; 2. jer dok Isus moli svoga Oca ... traži obraćenje grešnika u prolijevanjem svoje Krvi. O kako su putovi zacrvenjeni krvlju ... On nas s toliko usta zagovara koliko ima njegovih Rana; 3. Daje nam da upoznamo učinkovitost njegove Krvi, sredstva pomirenja. On je život. On izmiruje sve na nebu i na zemlji; 4. Đavao nastoji dušu obeshrabriti, dovesti do očajaja.... ali je Isus ohrabruje: *Kako možeš sumnjati da ti neću oprostiti? Gledaj me u Getcemanskom vrtu kako se Krvlju znojim, gledaj me na križu...*

Stanje milosti i prosvjetljenja: Kad se duša obrati, da bi ustrajala Isus je vodi svojim ranama i kaže joj: *Bježi dijete moje od grešnih prigoda... u protivnom ćeš mi ponovno otvoriti ove rane!* A dijeljenje milosti i Sakramenti nije li to trajno primjenjivanje sredstava Krvi Kristove? A za to djelovanje treba nositi križ... Duša raste u spoznaji i shvaća kako Isus nevin nije trebao za sebe dati zadovoljštinu nego za nas, pa iako je bila dosta samo jedna kap Krvi htio ju je svu prolići. I evo duša počinje živjeti na putu prosvjetljenja, ... ne popušta više napadaju neprijatelja... vidi Isusa kako lije svoju Krv i prezire ispraznost. Dođe na put prosvjetljenja i vidi kako sva bogatstva ima u Krvi Jaganjčevoj...

Razmišlja pobožno o Križu i vidi da su se svi spasili zahvaljujući dolasku Mesije... Nastavlja tražiti proslavu vjere šireći Evandjelje... Apostoli su išli posvećivati svijet po Krvi Kristovoj.... Nastavlja razmatrati kako po Isusovim zaslugama ima sva bogatstva ... spoznaje u sebi svoju bijedu i uzima u ruke kalež...Uzet ću čašu spasenja. Duša vidi kako u Krvi Kristovoj zahvaljuje na dobivenim dobročinstvima, vidi kako za isprositi milost, treba prikazivati Krv Kristovu... Crkva u svim molitvama upućuje na zasluge Krvi Isusove. Duša sve više razmišlja i kuša bol jer je sagriješila...Krv Kristova je tješi ... vidi što znači uvrijediti Boga te više: *Pa tko bi ponovno htio otvoriti njegove Rane?*

Stanje sjedinjenja i savršenstva: Duša prosvjetljena u podnožju Križa traži načina kako se sjединiti sa svojim ljubljenim Gospodinom koji duši govori: *Ljubavi puna čežnje;* 1. ljubi savršenstvo...razmišljaj kako je samo u Bogu sreća ... pogotovu promatraj njegove zamisli Otkupljenja, na poseban način gledaj s koliko ljubavi je Isus Krist prolio svoju Krv do posljednje kapi. Ljubav čežne i viče: O Predragocjena Krvi mog Gospodina, daj da te u vijeke blagoslivljam! Sve to u duši budi ljubav te ona zaključuje: *Tko će nas odijeliti od ljubavi Kristove?*

2. Uči o savršenstvu, razmišljaj o Isusu u slici zaklanog Jaganjca. O Isusova blagosti koja si posebno kod razapinjanja iskazala ljubav. Duša vidi što se danas događa, pogotovu kako grešnici vrijeđaju Boga, te je puna ljubavi prema Isusu, pa ako bi za dobro i bližnje trebala ići u susret mučeništvu ona govori: *Dragi moj ljiljane rumen od Krvi! Kako bih htjela za Istinu rado trpjeti! Ako treba, evo ja sam spremna za svaki žrtvu!*

3. Molitvene vježbe...i duša počinje imati profinjenu savjest.... čisti nakane u svom djelovanju, postojana je u strpljivosti. Prepoznaje i priznaje da sva ova dobra dolaze od učinkovitosti Otkupljenja i vidi da se u svemu na nju primjenjuju zasluge izlivanja Krvi Kristove. Dolazi na sudište ispovjedaonice i kaže: *Prikazuje se Krv Kristova.* Ako se klanja Isusu u svetohraništu kaže: *Isus moj ljubljani prikazuje svoju Krv.* Uspinje se na goru savršenstva, a evo putovi Kalvarije su zarumenjeni Krvlju i rado ide putem kreposti, ne ostavlja križa, ne umara se u trpljenju. Ljubi molitvu... plače za one koji ne plaču, moli za one koji ne mole. Između ostalog zna: duše Isusa koštaju Krvi... neprestano traži Boga, da bi ublažila srdžbu Stvoritelja prikazuje Krv... voli da će moći jednog dana u Raju poljubiti rane Isusa Krista proslavljenoga da će moći zauvijek pjevati slavu Krvi koja briše osudu smrti. Budući da je Križ ljestve nebeske ne obeshrabruje se više na riječ trpljenje, nego trpi s blagošću, da bi na kraju došla do toga da trpi s radošću. Ismijavanja, klevetanja, protivštine i druge stvari je ne obaraju.

Razmišlja da je Isus dao vid slijepima, ozdravio hrome, uskrisivao mrtve, pa ipak su ga razapeli.... razmišlja kako ljubav potaknuta vjerom čini velike stvari u svijetu. O heroji vjere, tko vas učini tako velikodušnima? Pogled na Isusa koji lije svoju Krv za ljude!

Koje li utjehe jednoga dana za nas u uvali Jozafat, kada budemo na strani izabranika s palmama u ruci i mognemo pjevati slave Božanskoj Krvi po kojoj imamo zaručničke haljine. Tko su ti i od kuda dolaze? To su oni koji su oprali svoje haljine u Krvi Jaganjčevoj i dolaze iz velike nevolje“. (*Sab.dj o.pred krv. II,37*)

2. Zadobivanje kreposti na putu prosvjetljenja i rast u njima sve do sjedinjenja s Bogom; postojane, ulivene i herojske kreposti²⁴

Kršćanska krepost je stalna volja vjernika činiti uvijek što je Bogu drago. Kreposnim nazivamo onoga koji ima odlučnu i postojanu volju, uvijek i na svakom koraku čini dobro. Što je težnja volje za dobrim jača i što čovjek stvarno više dobra čini, to je kreposniji. Za pojam su kreposti znali i pogani prije Krista. Ipak u življenju kršćanske vjere kreposni život poprima novo značenje.

Vjernik koji živi put čišćenja bori se protiv grijeha i njegovih uzroka, dotle se oni, koji su uznapredovali i idu putem prosvjetljenja bore da zažive u svojoj duši evanđeoske kreposti našega Gospodina Isusa Krista. No ipak nema zato između ta dva puta nikakve protivnosti: put čišćenja pripravlja i uvjetuje put prosvjetljenja, a dobro proživljen put prosvjetljenja vodi dušu do sjedinjenja s Bogom. Oslobođajući se od grijeha i njegovih uzroka već se čovjek vježba u krepostima u njihovom prvom stupnju, što se očituje u borbi sa svim dimenzijama negativnog vidika kršćanskog života, duh svijeta, požude, strasti, grijesi krove slike o Bogu, sebi i duhovnom životu.

Prije svega Crkva ovako definira što je to krepost: „Uostalom, braćo, što je god istinito, što god časno, što god pravedno, što god čisto, što god ljubezno, što god na dobru glasu; je li što krepost, je li što hvale vrijedno - to neka vam je na srcu“ (Fil 4,8). Krepost je postojano i čvrsto raspoloženje činiti dobro. Ona daje osobi ne samo da dobre čine izvrši, nego da od sebe daje najbolje. Svim osjetnim i duhovnim silama kreposna osoba teži prema dobru; za njim teži i za nj se konkretnim činima opredjeljuje“. (KKC 1794)

A pozitivni vidik zadobivanja kreposti, u kojima se čovjek vježba na putu prosvjetljenja, usavršuju nas u odricanju samoga sebe i stvorenja i to Bogu za ljubav, kako bi se Boga i bližnjega čisto ljubilo te tako duša dolazi do sjedinjenja s Bogom. U prvom se slučaju naglašuje negativna strana, u drugom opet pozitivna, ali se jedna i druga lijepo nadopunjuju. Dakle na putu prosvjetljenja ne prestaje se vjernik vježbati se u mrtvljenju i u pokori, ali to ovdje čini u tom vidu da se sjedini i da nalikuje više Našemu Gospodinu.

Sredstva, iako ostaju u biti ista, razlikuju se samo u načinu kako se primjenjuju i kako ih vjernik proživljava: meditacija, koja je bila diskurzivna u kojoj je prevladavalo razmišljanje, postaje afektivna u kojoj prevladavaju osjećaji i čuvstva, iskustva veće Božje blizine, ulivena kontemplacija, kušnje, vršenje staleških dužnosti, apostolat sve to u uvijek iznova traženoj vjernosti Bogu vodi dušu do sjedinjenja.

Duhovni rast i rast u krepostima

Cilj puta duhovnoga rasta je da postanemo slični Našem Spasitelju, tako da On postane središte našeg života. Isus tako postaje središte naših misli. Vjernik se uživljava u njegov život i njegova otajstva, želi ga nasljedovati i snagom djelovanja Božje milosti postaje mu sličan. Evanđelje tako ima za vjernika uvijek nove čari i ljepote. Treba ga čitati polagano, u molitvenom ozračju s čuvstvom, i zanima ga svaki najmanji detalj iz Isusova života, a posebno Njegove

²⁴ Sustavni prikaz kršćanskih kreposti smo iznijeli u skripti Put prosvjetljenja a ovdje ukazujemo samo na dinamiku rasta kreposti do viših stupnjeva kreposti što u biti ukazuje da je duša došla do sjedinjenja s Bogom.

kreposti. Tu nalazi neiscrpivu građu za razmatranje, uživa u razmatranju njegovih riječi, analizira ih do u sitnice i primjenjujemo na sebe.

Rabeći razne primjere Isus nas podučava da put koji vodi u Život i u svetost uključuje potpun razvoj duhovnog života. On to prisposobljuje sa sitnim zrnom gorušice koje izrasta u veliko stablo na čijim granama mnoge ptice nalaze odmor; sa zrnom pšenice koje pada na tlo i daje obilan urod... Taj rast, koji nije pošteđen poteškoća i koji se ponekad može činiti spor, slikovito opisuje način na koji se raste u krjeposti. Posvećivanje svakodnevnog života iziskuje vršenje mnogih ljudskih i nadnaravnih krjeposti: vjere, nade, ljubavi, pravednosti, jakosti, marljivosti, odanosti, optimizma...

Da bi se razvijale, krjeposti zahtijevaju ponavljanje odgovarajućih dobrih djela, jer svako učinjeno djelo u duši stvara naviku koja olakšava vršenje sljedećega. Krjeposti sve više usavršavaju čovjeka, a u isto vrijeme olakšavaju mu činjenje dobra i omogućuju mu da spremno izvrši Božju volju. Bez krjeposti - tih dobrih navika koje se stječu ponavljanjem dobrih djela, uz pomoć milosti Božje - teško i s naporom ćemo izvršiti bilo koje dobro djelo, a ono koje uspijemo izvršiti, ostat će samo slučajan, izoliran događaj. Osim toga, bez krjeposti lakše se pada u slabosti i grijeh.

Ponavljanje djela s jednom te istom usmjerenošću ostavlja trag u duši u vidu sklonosti, navike koja dušu raspoložuje da se opredijeli za dobro ili loše u budućnosti, ovisno o tome činimo li dobra ili loša djela. Može se očekivati da će osoba koja je navikla dobro djelovati to nastaviti činiti i kada se suoči s poteškoćama; u tome je podržava sklonost, krjepost koja je postala dio osobe. Zbog toga je vrlo važno da pokora iz duše izbriše tragove grijeha iz prošlosti kako bi se uklonila sklonost k zlu. Sto su ozbiljniji padovi i što je dulja odvojenost od Boga, potrebna je i tim veća pokora, jer je trag koji je ostavljen na duši puno dublji i teže ga je ukloniti.

Vježbanje krjeposti u svakome nam trenutku pokazuje put koji vodi Gospodinu. Kada, uz pomoć milosti, kršćanin ne nastoji samo izbjeći grješne prigode i snažno se odupirati napastima, nego nastoji postići svetost koju Bog od njega traži, on postaje sve više svjestan da kršćanski život zahtijeva razvoj krjeposti kao i očišćenje vlastite prošlosti od grijeha i manjkavoga odgovora na milost. Rast u svetosti je rast u čistoći ljubavi a to podrazumijeva vršenje i svih drugih krjeposti dan za danom, ustrajno, u sredini i u okolnostima u kojima živimo.

Kršćanin je pozvan vježbati se u krjepostima u redovnom životu, u svim okolnostima: lakim, teškim ili najtežim. Upravo kao što se biljka hrani iz zemlje u koju je pustila korijenje, tako u nadnaravnom životu kršćanina krjeposti puštaju korijenje u sva životna područja: posao, obitelj, radosti i tuge, dobre i loše vijesti...

Gospodin ne traži nemoguće. Od svih kršćana očekuje se život u potpunom skladu s kršćanskim krjepostima, čak i u ozračju koje izgleda da kršćanina sve više udaljuje od Boga. Bog će udijeliti potrebne milosti koje će nas održati vjernima i u teškim okolnostima. Osim toga, uzoran kršćanski život učinit će da Kristov nauk postane privlačan i ostalima, bivajući tako sredstvom ponovne evangelizacije svijeta.

Mnogi kršćani, izgubivši nadnaravni vidik, a s njime i stvarni utjecaj milosti na svoj život, počinju razmišljati kako je Kristov ideal potrebno prilagoditi da bi ga mogli živjeti ljudi ovoga vremena. Upadaju u kompromise kada je u pitanju posao ili bračni moral, prepuštaju se utjecaju ozračja slobode i senzualnosti kojima su okruženi te traže užitke i lagodan život kao i svi drugi.

Našim vlastitim životom morali bismo - uz sve pogreške, kojima se ne smijemo prilagoditi nego ih se truditi prevladati - poučiti druge kako je kršćanske krjeposti moguće živjeti u svakom poštenom poslu te kako razumijevanje za nedostatke i pogreške drugih ne podrazumijeva umanjivanje zahtjevnosti evanđelja.

Da bismo rasli u ljudskim i u nadnaravnim krjepostima, potrebno je moliti, uz milost Božju, uložiti i osobni napor za njihovo vršenje u svakodnevnom životu, dok ne steknemo istinske navike, a ne samo privid krjeposti. Važno je stvoriti čvrstu odluku da ćemo usvajati krjeposti u svakodnevnom životu. Što više prakticiramo činjenje dobrih djela, to ćemo lakše izvršiti i ona sljedeća, istodobno se sve više poistovjećujući s Kristom. Naša Blažena Djeвица Marija, uzor i škola svih krjeposti naučit će nas kako ustrajati u tome zalaganju. Ako joj se obratimo za pomoć i savjet,

ona će nam olakšati da postignemo ciljeve koje smo zacrtali u osobnom ispitu savjesti, koji će često biti usmjereni stjecanju određene konkretne krjeposti.

Kad se želimo vježbati u kojoj kreposti, onda je najprije promatramo i studiramo u Isusu, podsjećamo se na njegove pouke i njegove primjere i u tom nalazimo najjače motive da i u sebi probudimo ta raspoloženja i te kreposti. On je središte naših misli u Svetoj Misi i kod sv. Pričesti: liturgijske su molitve za nas izvrsno sredstvo da Ga studiramo. Napokon vjernik, koji ide putem prosvjetljenja, nastoji u duhovnom štivu bolje upoznati nauku Isusa Krista, posebno njegovu duhovnu nauku i to je upravo Isus, kojega takav traži u knjigama duhovnog sadržaja, a posebno je važno istraživati djela i živote svetaca.

Ovakva vrsta spoznaje u molitvi rađa ljubavlju i tako Isus postaje središte i naših osjećaja i čuvstava. Pa kako bi doista čovjek mogao proučavati svaki dan Isusa, koji, iako je sama dobrotu i ljepota, ne bi bio predmet njegove posebne ljubavi? "Otkako sam upoznao Isusa Krista, rekao je Lacordaire, sve mi na Njemu izgleda dosta lijepo da Ga promatram s uživanjem". Kad su Apostoli na Taboru, vidjevši preobraženo čovječanstvo Isusa Krista, bili ko zaneseni udivljenjem i ljubavlju, da su uzviknuli: "Dobro nam je biti ovdje", koliko više mora nas zanositi ljepota uskrslog Spasitelja?

Pa kako, da Ga ne bismo ljubili, razmišljajući često o ljubavi, koju nam je posvjedočio i koju nam neprestano pokazuje u Utjelovljenju, Otkupljenju i u presvetoj Euharistiji? Ustanovljenjem presvete Euharistije On postaje naša hrana te zasićuje svojim Tijelom, svojom Krvlju, svojom dušom, svojim Božanstvom naše duše, koje Ga gladuju i žedaju. Umirući za nas na križu otkupljuje nas i oslobađa od ropstva grijeha, vraća nam duhovni život i daje nam najveći znak ljubavi, koji se može dati svojim prijateljima. Konačno, u nebu, Isus daruje samoga sebe kao nagradu, mi Ga posjedujemo kroz svu vječnost i u buduće se naša sreća poistovjećuje s Njegovom slavom. Nikada dakle ne ćemo moći dovoljno spoznati njegovu neizmjernu dobrotu i nikada Ga ne ćemo moći dosta ljubiti.

Upravo zato što vjernika privlače kreposti koje u Isusu Kristu, želi u sebi zaživjeti te iste kreposti, tako da s njime sačinjava samo jedno srce i jednu dušu. Čovjek osjeća da do tog sjedinjenja može doći samo ako se trudi imati iste misli, osjećaje i kreposti svoga Prijatelja i Učitelja. I tako čovjek instinktivno nasljeđuje ono što ljubi. Tako Isus postaje središte naših čina, čitavog našeg života. Kada čovjek moli, postaje sličan Našemu Gospodinu u njegovom vjerskom stavu da slavi Boga i da s uspjehom moli za milosti koje mu trebaju. Kad opet radi, tada se sjedinjuje s nazaretskim Radnikom da radi poput Njega, Bogu na slavu i na spasenje duša. Kad vjernik želi da stekne kakvu krepost, postaje sličan Isusu, koji je savršeni uzor dotične kreposti i s pomoću Njega čovjek nastoji da se u njoj vježba. Tako je dakle u svemu pa čak i u odmoru, sve to čovjek poduzima u zajedništvu s Isusom i u Njegovu duhu i to s nakanom da bolje radi u buduće za Božju slavu i dobrobit njegove Crkve.

Drevno je pravilo duhovnoga života da milost pretpostavlja narav. Ljudske krjeposti su temelj za one nadnaravne, a te nas pak neprekidno potiču da djelujemo kao ljudi dobra. No, nije dovoljno samo željeti posjedovati ove krjeposti. Moramo naučiti kako ih živjeti, učiti se dobrim djelima. Potrebno je stvoriti naviku stalnog vršenja čina odgovarajućih svakoj pojedinoj krjeposti, tako da zaista budemo iskreni, odani, nepristrani, vedri, strpljivi... Ljubav se očituje djelima, ne možemo ljubiti Boga samo riječima, već 'djelom i istinom' (1 Iv 3,18).«3

Koliko god djelo posvećenja pripada jedino Bogu, on je u svojoj neizmornoj dobroti htio da je pritom nužna i ljudska suradnja te je našoj naravi dao sposobnost da se otvori nadnaravnom djelovanju milosti. Njegovanjem ljudskih krjeposti - jakosti, odanosti, istinoljubivosti, srdačnosti, ljubaznosti... - pripravljamo svoje duše na najbolji mogući način za djelovanje Duha Svetoga. Stoga je lako razumjeti da nije moguće vjerovati u svetost onih kojima nedostaju najosnovnije ljudske krjeposti.

Dakle, težnja za kršćanskom zrelošću, savršenstvom, svetošću i sjedinjenjem s Bogom po slobodnom rastu života milosti se potpuno ostvaruje i živi u dinamici ljudskog sazrijevanja. U tom smislu kršćanska zrelost i svetost se mogu ostvariti samo u ostvarenju ljudske zrelosti. Milost obično ne nadoknađuje nedostatke u ljudskoj zrelosti nego potiče i potpomaže vjernika da se trudi

oko njene izgradnje. Zbog toga kršćanin u težnji za savršenstvom i svetošću nužno mora težiti i za ljudskim sazrijevanjem, a vrijedi i obrnuto. Svako autentično kršćansko sazrijevanje je istovremeno i ljudsko sazrijevanje. A najjasnije je to Crkva izrekla i na Drugom vatikanskom koncilu: „Tko slijedi Krista, savršenog čovjeka, i sam postaje više čovjekom“ (GS 41).

Rast u krepostima događa se paralelno, u tom smislu što se ne možemo se vježbati u moralnim krepostima a da se istovremeno ne vježbamo u bogoslovnim i obratno. A u praksi svakodnevice vjernik se može usredotočiti samo na vježbanje u jednoj kreposti i to onoj za koju uviđa da mu je u tom periodu života najpotrebnija. Tako ne može čovjek gajiti krepost kršćanske razboritosti, ako ga pri tome ne vodi svijetlo vjere, ako ga ne podržava nada i ako ga ne potiče ljubav prema Bogu. Isto tako vjera i nada pretpostavlja razboritost, jakost i umjerenost. A tako i s drugim krepostima.

Da bi vjernik moga kreposno živjeti mora živjeti u milosti Božjoj. To Crkva izričito poručuje:

„Božja milost pročišćuje i uzdiže ljudske kreposti stečene odgojem, slobodnim činima i ustrajnošću uvijek obnavljanom s naporom. S Božjom pomoću, one kuju značaj i daju lakoću u vršenju dobra. Krepostan čovjek je sretan što živi kreposno. Čovjek ranjen grijehom ne može lako očuvati moralnu ravnotežu. Dar spasenja po Kristu daje nam milost potrebnu da ustrajemo u traženju kreposti. Svatko mora uvijek moliti za tu milost svjetla i snage, pristupati sakramentima, surađivati s Duhom Svetim, slijediti njegove pozive da ljubimo dobro i da se klonimo zla“. (KKC 1810)

Svetačka katolička tradicija ovo nastojanje duše oko sjedinjenja s voljom Božjom naziva i čistoćom srca. Lallemand o tome uči: „Srce je čisto ako u njemu nema ništa što bi se i najmanje protivilo Bogu i djelovanju milosti. Sve stvoreno na svijetu, sav red naravi i milosti, sve vodstvo Božje providnosti ide za uklanjanjem iz naših duša svega što se protivi Bogu. Jer nikada nećemo Bogu doći ako ne uklonimo, izmijenimo ili uništimo, bilo u ovom životu bilo u drugome, sve što se Bogu protivi.

Koliko nam je potrebna čistoća srca. Prvo je sredstvo za postizavanje savršenstva čistoća srca. Samo su po čistoći srca sv. Pavao Pustinjak, sv. Marija Egipatska i drugi sveti pustinjaci postigli savršenost. Čistoća srca, duhovne upute dobrih duhovnih knjiga, duhovno vodstvo i vjerno sudjelovanje s milostima, to je put do savršenosti.

U našem je srcu korijen svega zla. Trebali bismo shvatiti kolika je pokvarenost ljudskoga srca pa bismo znali koliko nam je potrebna čistoća. Ima u nama beskrajno puno zloće koju ne vidimo jer nikad ozbiljno ne ulazimo u svoju dušu. Kad bismo ušli, našli bismo bezbroj neurednih želja za čašću, nasladom, udobnošću, koje bez prestanka vriju u našem srcu.

Toliko smo puni krivih mišljenja i lažnih sudova, neurednih osjećaja, strasti i zloće da bismo se sami sebe postidjeli kad bismo vidjeli svoju pravu sliku. Predstavimo si blatan zdenac iz kojega se neprestano grabi voda. Spočetka se grabi samo blato. Ali ako se snažno grabi, zdenac se čisti, voda postaje čistija, a na kraju vadimo čistu i bistru vodu. Jednako se i u radu na čistoći duše dno pokazuje malo-pomalo. Na dnu se pokaže Božja prisutnost po divnim učincima u našoj duši i u duši bližnjih na koje djelujemo.

Kada je srce dobro očišćeno, Bog ispuni dušu i sve njezine moći, pamćenje, razum, volju, svojom svetom prisutnošću i svojom ljubavi. Tako čistoća srca vodi sjedinjenju s Bogom, do čega se redovito ne dolazi drugim putem.

Najkraći i najsigurniji put do savršenosti nastojanje je oko čistoće srca. To je bolje nego se vježbati u krepostima. Bog nam je spreman dati svakovrsnih milosti ako Mu ne stavljamo zapreke, koje uklanjamo čisteći srce. Tada će Bog našu dušu obdariti milostima čiju ljepotu i snagu ne možemo sada ni shvatiti. Sv. Ignacije veli da su i sveci stavljali zapreke Božjim milostima. Bez obilja milosti nećemo nikada učiniti velika, kreposna djela, a ovoga obilja nećemo imati prije potpune čistoće svojega srca. Kad je postignemo, vršit ćemo svaku krepost za koju nam se pruži prigoda. Za druge ćemo kreposti imati spremnu volju, a to Bog poglavito i traži. Ne može se učiniti kreposno djelo ako nemamo njegov duh i bitnost, odnosno spremnu volju.

Nijednoj se vježbi duhovnoga života demon toliko ne protivi koliko čistoći srca. On će nas pustiti da činimo vanjska dobra djela, da se javno optužujemo zbog svojih grijeha ili služimo u bolnici i kuhinji. Često u ovome nalazimo osobno zadovoljstvo, laska nam i zaustavlja grižnju savjesti. Ali on ne može podnijeti da svratimo pogled na svoje srce, ispitujemo nered u njemu nastojeći ga popraviti. Istodobno, naše srce ništa toliko ne izbjegava koliko ovo istraživanje i brigu, jer tako vidi i osjeća svoju nevolju. Sve su naše moći silno neuredne, a mi ne volimo spoznati njihov nered jer nas ta spoznaja ponižava. i

Poredak u čuvanju čistoće srca i stupnjevi čistoće. Najprije treba opažati i popravljati lake grijeha, zatim neuredne pokrete srca, potom nam valja urediti svoje misli. Ako upoznamo Božja nadahnuća, Njegove zakone i volju, oduševit ćemo se za izgradnju samih sebe. Neka sve to bude blago učinjeno, spojeno s pobožnošću prema našem Gospodinu, koja obuhvaća spoznavanje Njegove veličine, duboko poštivanje Njegove osobe i svega što se Njega tiče: ljubav prema Njemu i nasljedovanje Njega.

Najprije se oslobodimo od sadašnjih grijeha i kazni koje smo njima zaslužili. Odviknimo se zatim od svojih zlih sklonosti, neurednih osjećaja i pokvarenosti koja nam je prirodjena i u svim je našim moćima i osjetilima, što je vidljivo već na maloj djeci. Nakon toga se oslobodimo prirodene slabosti, prevelike sklonosti zlu. Sve to se postiže pokorom, mrtvljenjem i vježbama u krepostima, svetim sakramentima i sjedinjenjem s Bogom. On nas jedini može ojačati protiv slabosti, kamo nas naša ništavnost sama od sebe vuče.

Duša može doći do toga stupnja čistoće da njezina mašta i moći ne mogu drukčije djelovati nego za Boga. Ona ne želi ništa, ničega se i nikoga sjećati, ni o kome i ni o čemu misliti, ne želi shvatiti ništa osim onoga što se odnosi na Boga. Tako će se, ako tko u razgovoru počne tašto i nekorisno govoriti, morati sama u sebi sabrati jer nema načina kojim bi mogla shvatiti ili zapamtiti ovakve stvari“. (Lallemant *Nauk o duhovnom životu* III,1)

Postojane, ulivene i herojske kreposti

U duhovnom životu, na putu kreposti, jednako je potreban red. Bez reda se u krepostima ne ide naprijed. To znači: treba se u krepostima vježbati po redu. Najprije se treba vježbati u onim krepostima koje su nam najpotrebnije. Vjernik potpomognut milošću može doći do postojanog nutarnjeg kreposnog stanja i na takav način sjedinjenja s Bogom. Redovito u redovitim prilikama i poteškoćama života djeluje u evanđeoskom duhu i čini dobro u skladu s naukom Isusa Krista. Ipak svetačka tradicija ukazuje na skrivenu napast ovoga duhovnoga stanja, duhovnu oholost.

Scupoli tako o tome tako duboko uči kao i o načinima kako se nositi sa ovim duhovnim stanjem: „Posljednji napad i varka s kojima đavao napastuje kako bi stečene kreposti postale prigoda za propast. Lukava i zla zmija ne prestaje nas iskušavati svojim varkama ni u krepostima koje smo stekli, kako bi one postale prigoda naše propasti dok se, zadovoljni njima i nama samima, uzdižemo da bismo potom pali u porok oholosti i isprazne slave.

Kako bi se sačuvala ove opasnosti, uvijek se bori sjedeći na mirnom i sigurnom polju prava i duboka poznavanja činjenice da si ništa, da ne znaš ništa, da ništa ne možeš i ništa drugo nemaš doli bijedu i nedostatke te ništa drugo ne zaslužuješ doli vječnu propast. Čvrsta i usidrena unutar ovih istina, nikada se od njih ne udaljuj ni za kakvu malu misao ili stvar koja bi ti se mogla dogoditi, držeći sigurnim da su svi toliki tvoji neprijatelji od kojih bi ostala mrtva ili ranjena kad bi pala u njihove ruke.

Kako bi se dobro uvježbala u hitanju na gore spomenuto polje istinskog spoznanja tvoje ništavnosti, posluži se ovim pravilom. Koliko god puta budeš razmatrala o sebi i o svojim djelima, uvijek se promatraj u odnosu na ono što pripada tebi, a ne u odnosu na ono što pripada Bogu i njegovoj milosti, potom procijeni sebe takvu kakva se nađeš u odnosu na ono što je tvoje.

Ako razmotriš vrijeme koje je prethodilo tvome postojanju, vidjet ćeš da si u svemu onom ambisu odvijeka bila jedno čisto ništa i da ništa nisi učinila ni mogla učiniti kako bi mogla imati biće. Dakle, u ovome vremenu ti postojiš zahvaljujući samo volji Božjoj, ostavljajući njemu ono što

mu pripada, tj. neprestanu brigu s kojom te u svakom trenutku uzdržava: što si drugo s onim što je tvoje ako li ne jedno ništa? Doista, nema nikakve sumnje da bi se ti trenutačno vratila svojem prvotnom ništavilu ako bi te on i za najmanji trenutak napustio. Jasno je, dakle, da u ovom naravnom postojanju, promatrajući se u odnosu na ono što ti pripada, nemaš razloga cijeliti se ili poželjeti biti od drugih cijinjena.

Što se tiče dobra koje je plod milosti i činjenja dobrih djela, kakvo dobro i zaslužno djelo bi mogla učiniti tvoja narav sama po sebi, lišena božanske pomoći? Promatrajući, s druge strane, tvoje mnoge prošle pogreške, kao i mnoga druga zla koja bi od tebe potekla da te Bog milostivom rukom nije od toga uzdržao, naći ćeš da bi tvoja bezakonja, zbog umnažanja ne samo dana i godina nego i čina i zlih navika (budući da jedan porok zove i vuče za sobom drugi), dosegla gotovo neizmjeran broj i ti bi bila postala jedan drugi pakleni Lucifer. Stoga, ne hoteći biti lopov Božje dobrote, nego uvijek ostati sa svojim Gospodinom, trebaš se smatrati iz dana u dan sve gorom.

Budi jako pozorna da ovaj sud koji donosiš sama o sebi bude popraćen i pravednošću jer bi ti inače bio ne od male štete. Naime, ako u spoznaji vlastite zloće nadvisiš nekoga tko se zbog svoje sljepoće smatra nečim, gubiš mnogo i postaješ gora od te osobe u djelima volje ako želiš biti od ljudi cijinjena i smatrana za ono za što znaš da nisi.

Ako želiš, dakle, da spoznaja tvoje zloće i tvoje plašljivosti drži na odstojanju tvoje neprijatelje i da postaneš mila Bogu, učini ne samo da prezireš samu sebe kao nedostojnu svakoga dobra i kao onu koja zaslužuje sva zla, nego da poželiš biti prezrena i od drugih, zazirući od časti, a uživajući u pogrdama te budi spremna kada je to potrebno činiti sve ono što drugi preziru. Kako ne bi zapostavila ovu svetu vježbu, uopće ne moraš držati do suda drugih, ali to možeš učiniti samo u cilju svojega poniženja i kako bi se u tome vježbala, a ne zbog određene preuzetosti duše i zbog određene skrivene oholosti koja ponekad pod kakvom drugom dobrom izlikom drži malo ili nimalo do tuđih mišljenja.

Ako ti se ponekad dogodi, zbog kakva dobra koje ti Bog udjeljuje, da budeš ljubljena i hvaljena od drugih kao dobra, budi u sebi jako sabrana i ni u čemu se ne udaljuj od gore izrečenih istina i pravde, nego se prije svega obrati Bogu od srca mu govoreći: "Neka se nikada, Gospodine, ne dogodi da budem kradljivica tvoje časti i tvoje milosti; tebi neka je hvala, čast i slava, a meni smetenost." Obrati se potom onome tko te hvali i reci u sebi: "Kako to da me smatra dobrom, dok je naprotiv dobar samo Bog (usp. Mk 10,18) i njegova djela?" Djelujući na ovaj način i dajući Gospodinu ono što je njegovo, udaljiti ćeš od sebe neprijatelje i raspoložiti se primiti još veće Božje darove i milosti.

I kada te podsjećanje na dobra djela dovede u opasnost da postaneš tašta, odmah ih ocijeni ne kao tvoja nego kao Božja, gotovo govoreći njima, reći ćeš u svome srcu: "Ja ne znam na koji ste se način pojavili i započeli postojati u mom razumu budući da vaše podrijetlo nije u meni, nego vas je dobar Bog stvorio, uzdržao i sačuvao svojom milošću. Samo njega, dakle, želim priznati kao istinskoga i vrhovnog Oca, njemu želim zahvaliti i njemu želim podati hvalu" (usp. 2 Mak 7,22.30). Razmotri potom jednu stvar: sva djela koja si učinila bila su ne samo premalo sukladna sa svjetlošću i milošću koje si dobila kako bi ih upoznala i izvršila, nego su i zbog drugoga još uvijek jako nesavršena i nažalost udaljena od one čiste nakane, od dužnog žara i od marljivosti kojima su trebala biti popraćena i izvršena.

Stoga, ako dobro razmisliš, radije bi se trebala posramiti nego se njima isprazno ponositi. Nažalost, istina je da Božje milosti primamo čiste i savršene, a u ostvarenjima su onečišćene našim nesavršenostima.

Osim toga, usporedi svoja djela s djelima svetaca i drugih Božjih službenika. U svjetlu te usporedbe jasno ćeš spoznati da su tvoja najbolja i najveća djela puno niža i puno manje vrijednosti. Ako ih potom usporediš s djelima koja je Krist u otajstvima svoga života i u svojem neprestanom križu za tebe učinio, ako ih razmotriš u njima samima bez njegove božanske osobe, bilo zbog osjećajnosti, bilo zbog čistoće ljubavi kojima su učinjena, uvidjet ćeš da su sva tvoja djela upravo kao jedno ništa. Ako napokon uzdigneš svoj um k božanstvu i k beskrajnom Veličanstvu svoga Boga i k službi koju on zaslužuje, jasno ćeš vidjeti da iz bilo kojega tvog djela proizlazi ne taština

nego veliki strah i drhtanje. Stoga na sve načine u svakom svome djelu, ma kako ono bilo sveto, svim srcem trebaš reći svome Gospodinu: "O Bože, smiluj se meni grešnici" (usp. Lk 18,13).

Upozoravam te također da ne budeš brza u otkrivanju darova koje si primila od Boga: Gospodin se uvijek zbog toga žalosti, kako nam to dobro on sam pojašnjava kroz sljedeći nauk. Jednom se je, poprimajući izgled djeteta i čistog stvorenja, ukazao jednoj pobožnoj osobi koja ga je s naivnom jednostavnošću pozvala da izmole anđeoski pozdrav. On je spremno započeo: "Zdravo, Marijo, milosti puna, Gospodin s tobom; blagoslovljena ti među ženama", i potom se zaustavi jer nije želio riječima koje su slijedile hvaliti sama sebe. I dok ga je ona molila da nastavi, on, napuštajući je, ostavi u utjesi svoju službenicu pokazujući joj svojim primjerom ovaj nebeski nauk.

Kćeri, i ti se nauči snizivati spoznaj ući se kao ništa koje jesi sa svim svojim djelima: ovo je temelj svih drugih kreposti. Prije nego li smo postali, Bog nas je stvorio ni iz čega; sada kada po njemu postojimo, on želi svu duhovnu građevinu utemeljiti na spoznaji našega ništa. I koliko više oko toga nastojimo, toliko se više uvis uzdiže naša duhovna građevina. U mjeri u kojoj iskapamo zemlju vlastite bijede, božanski arhitekt će položiti toliko čvrste stijene na kojima će uzdignuti našu građevinu. Nemoj se uvjeriti, kćeri, da se možeš ikad sniziti koliko je potrebno, štoviše, cijeni se na način da kad bi se nešto beskonačno veliko moglo udijeliti nekom stvorenju, tolika bi bila tvoja niskost.

S dobro ukorijenjenom ovom spoznajom posjedujemo svako dobro; bez nje malo smo više od ništa, čak i kad bismo činili djela svih svetaca i bili uvijek zaokupljeni u Bogu. O blažena spoznaja koja nas čini sretnima na zemlji i slavnima u nebu! O svjetlo koje, izlazeći iz tame, duše rasvjetljava i čini jasnima! O radosti skrivena koja odsijevaš među našim gnusobama. O ništa koje, spoznato, nas čini gospodarima svega!

Nikada mi nije dosta govoriti o ovome: ako želiš hvaliti Boga, optuži samu sebe i žarko želi biti optužena od drugih. Ponizi se pred svima i pod svima ako želiš sebi uzvisiti njega i sebe u njemu. Ako ga želiš pronaći, ne uzvisuj se jer će on pobjeći. Ponizi se i iznova ponizi koliko god možeš jer će on doći da te pronađe i da te zagrlji. I toliko će te primiti i nježno s ljubavlju k sebi privući koliko ti budeš bjednija u svojim očima i koliko ti više bude drago da budeš od svih ponižena i odbačena kao nešto odvratno.

Smatraj se nedostojnom tolikog dara koji ti tvoj Bog, kojeg ti vrijeđaš, daje kako bi te sa sobom sjedinio. Ne propusti često mu zahvaliti i osjetiti se dužnom prema onome tko ti je pružio prigodu za zahvalu, a još više onima koji su te uvrijedili ili misle da ti nerado ili slabe volje podnosiš tu uvredu. Čak ako bi tako i bilo, ne smiješ dopustiti da se to na izvana vidi.

Ako bi, unatoč tolikim nažalost istinitim spoznajama, đavolska lukavost te naše neznanje i zle sklonosti prevladale u nama na način da misli o našoj uzvišenosti ne bi prestale uznemirivati nas i unositi nemir u naše srce, tada je vrijeme da se toliko više ponizimo u našim očima koliko više vidimo da smo iz kušnje malo koristili imali u putovima duha i u iskrenom spoznanju nas samih budući da se ne možemo osloboditi takvih napastovanja koje imaju korijen u našoj ispraznoj oholosti. Tako ćemo iz otrova izvući med te iz rana svetost".(Duhovni boj 32)

Ulivene kreposti su počela djelovanja koja Bog usađuje u nas da u nama imaju ulogu nadnaravnih sposobnosti i tako nam omogućuju da činimo zaslužne čine.

Postoji dakle bitna razlika između ulivenih i stečenih kreposti i to obzirom na postanak, na način vježbanja i na svrhu.

a) S obzirom na postanak, naravne se kreposti stječu ponavljanjem istih čina. Nadnaravne kreposti dolaze od Boga, koji ih ulijeva u dušu zajedno sa posvećujućom (habitualnom) milošću.

b) S obzirom na vježbanje, naravne kreposti, budući da se stječu ponavljanjem istih čina, daju nam lakoću da izvodimo slične čine spremno i veselo.

Naprotiv, nadnaravne kreposti, koje Bog stavlja u našu dušu, daju nam samo *moć* da činimo zaslužne čine s nekom sklonošću da ih izvodimo. Lakoća će doći istom kasnije mnogim izvršavanjem i ponavljanjem čina.

c) Što se tiče cilja, naravne kreposti idu za tim da se postigne neko pošteno dobro i usmjeruju nas prema Bogu Stvoritelju, dok nadnaravne kreposti idu za nadnaravnim dobrom i upravljaju nas

prema Trojstvenom Bogu, onakvom kakvog spoznajemo po vjeri. I motivi koji nadahnjuju te kreposti moraju biti nadnaravni i svode se na prijateljstvo s Bogom: vježbam se u razboritosti, pravednosti, umjerenosti i jakosti zato da budem u harmoniji s Bogom.

Iz toga slijedi da su čini koji izvire iz nadnaravnih kreposti savršeniji od onih koji su plod čisto stečenih (naravnih) kreposti. Tako nas na primjer umjerenost ne nuka samo na potrebu trijeznosti da sačuvamo ljudsko dostojanstvo nego nas potiče i na pozitivna mrtvenja, po kojima postajemo slični Spasitelju Isusu. Naša poniznost ne pomaže nam samo da izbjegnemo pretjeranu oholost i srdžbu, jer se to protivi čestitosti, nego nas nuka da prihvaćamo i poniženja, koja nas čine sličnijima našem božanskom Uzoru.

Postoji dakle bitna razlika između stečenih i ulivenih kreposti. Njihovo počelo i formalni uzrok nisu isti.

Rekli smo da lakoća u vježbanju ulivenih kreposti dolazi čestim ponavljanjem tih čina, što nam pomaže da ih izvršujemo spremnije, lakše i radije. Evo tri glavna razloga koji pomažu da se dođe do toga sretnog rezultata:

a) navika umanjuje zapreke ili otpor zle naravi i tako se istim naporima postižu bolji rezultati.

b) navika daje gipkost našim sposobnostima, usavršuje ih u njihovom djelovanju, čini ih spremnim da prigrlje motive koji nas vode k dobru, koji su zgodniji da se ostvari namjeravano dobro. Kod toga osjećamo što više i stanoviti užitak što djelujemo s tako gipkim sposobnostima, kao što umjetnik uživa da vježba svoje prste na vrlo osjetljivim tipkama klavira.

c) Konačno i djelatna milost, koja nam je dana s toliko više darežljivosti koliko na nju vjernije odgovaramo, također nam olakšava naš posao i pomaže nam da ga volimo.

Ulivene kreposti mogu rasti u našoj duši pa i rasti u omjeru s povećavanjem posvetne milosti iz koje istječu. Ovaj porast dolazi direktno od Boga, jer On jedini može u nama povećati božanski život i različite elemente koji ga sačinjavaju. Bog dakle izvodi u nama to povećanje kada primamo svete sakramente, kada činimo dobra djela i kada se molimo.

a) *Sakramenti* već po svojem ustanovljenju povećavaju u nama posvećujuću milost, a prema tome i ulivene kreposti koje su uz nju vezane. Ove povećanje ovisi u velikoj mjeri i o jačini i stanju način dispozicija i nutarnjih stanja u kojima primamo sakramente.

b) *Dobra djela* zaslužuju ne samo slavu nego i povećanje milosti posvećujuće, a prema tome i ulivenih kreposti. Ovo povećanje ovisi mnogo i o jačini i stanju način dispozicija i nutarnjih stanja s kojima činimo dobra djela.

c) Molitva, osim svoje zaslužne vrijednosti, ima još i isprosnu vrijednost koja potiče i postiže povećanje milosti i kreposti i to u razmjeru sa ljubavi žarom kojim molimo. Vrlo je dakle važno sjediniti se u molitvama s Crkvom i moliti s Njome povećanje vjere, ufanja i ljubavi: „Umnoži nam vjeru, ufanje i ljubav“.

To povećanje ne događa se, po svetom Tomi, povećavanjem stupnja ili količine, nego se sastoji u savršenijem i aktivnijem posjedovanju kreposti u tom smislu što kreposti puštaju dublje korijenje u našu dušu i tu postaju na taj način čvršće i djelotvornije. Svaka aktivnost koja se ne vježba ili se samo mlitavo vježba po malo slabi pa i posve nestaje.

Umanjenje kreposti. Ako počinjamo često i sasvim laki grijeh svojevolarno, on osjetljivo ometa vježbanje u krepostima umanjujući stečenu lakoću koju smo stekli prijašnjim činima. Pa ta lakoća i dolazi od one izvjesne gorljivosti i stalnosti u naporu. A baš te lagane pogreške i svojevolarni grijesi uništavaju naš žar i djelomično paraliziraju našu aktivnost. Tako laki grijesi neumjerenosti, ne umanjujući u sebi ulivenu krepost umjerenosti, postaju uzrok da gubimo malo po malo lakoću koju smo stekli da mrtvimo svoju senzualnost. Osim toga zloraba milosti uzrok je umanjenju djelatnih milosti, koje nam opet olakšavaju vježbanje u krepostima i baš radi toga ih vježbamo s mnogo manje žara. Konačno svojevolarni nas laki grijesi po malo vode prema teškom grijehu, a prema tome i prema gubitku kreposti.

Gubitak kreposti. Može se postaviti kao pravilo da se kreposti gube istim onim činom, kojim se ništi njihov motiv to jest posvećujuća milost. Prema tome potkopava se i ruši krepost, ako se sruši i uništi njezin temelj.

a) Tako se ljubav gubi sa svakim velikim grijehom kakve god naravi on bio, jer ovaj grijeh ruši u nama milost, jer se time potkopava krepost u temelju.

b) Ulivene moralne kreposti gube se smrtnim grijehom. One su doista toliko povezane s ljubavlju da nestane li ona, nestaju s njome i one. Međutim ipak ona lakoća koju smo stekli u izvršivanju čina razboritosti, pravednosti itd. traje još kroz neko vrijeme i nakon gubitka ulivenih kreposti s obzirom na dulje trajanje tragova stečenih navika.

c) Što se tiče vjere i nade one ostaju u duši i nakon što je čovjek izgubio smrtnim grijehom milost, samo ako se ne radi o grijehu koji je baš direktno protivan tim dvjema krepostima. Međutim drugi grijesi ne nište u nama temelj vjere i nade. To je zato što Bog, u svojem neizmjernom milosrđu, hoće da ove kreposti ostanu u nama kao zadnja daska za spašavanje. Jer dok čovjek vjeruje i dok se nada, dotle ima i mogućnost obraćenja, ali ako se dugo vremena prepušta teškim grijesima izleže se opasnosti gubitka vjere i nade.

Jedne se kreposti zovu stečene, a druge ulivene. Što to znači? Kad čovjek godinama, dan na dan, pazi na jezik i tako se visoko digne da nikad nikoga govorom ne povrijedi — to je stečena krepost umjerenosti u govoru. Kad se netko kroz godine vježba da kod jela i pića ne prekorači među, to je stečena krepost umjerenosti u jelu i piću. Kad netko godinama budno pazi da račune točno plaća, da u određenom roku savjesno vraća dugove, da ne čini nikomu štete, a ako ju je nesrećom učinio, da je brzo nadoknadi - to je stečena krepost pravednosti.

Što je ulivena krepost? Kad je rulja uhvatila Isusa i pvela na sud, svi su se apostoli redom razbjegli. Obuzeo ih je toliki strah da su se i u stanu zaključavali. Kad su na Duhove primili Duha Svetoga, ti plašljivci postaju odvažni i neustrašivi, propovijedaju nauku Isusovu unatoč šiba i zatvora, unatoč muka i zlostavljanja, s mirom idu i u samu smrt za Isusa. I svršili su život mučeničkom smrću svi osim sv. Ivana koji je umro prirodnom smrću.

To je ulivena krepost duševne jakosti. Ulivenu krepost duševne jakosti posjedovali su bezbrojni mučenici i ispovjednici koje danas slavimo kao ugodnike Božje na nebu. Kod mnogih se mučenika ne da drugačije protumačiti njihova smirenost i ustrajnost u mukama, nego pomoću ulivene kreposti duševne jakosti. Kad su za progona u prvim kršćanskim vremenima, a i kasnije u povijesti Crkve, mladići i djevojke i uopće ljudi bez naobrazbe tako umno odgovarali na istragama da su se i sami suci divili, to je bilo uliveno znanje, od Boga izravno dano znanje.

Daljni rast u krepostima što ukazuje da je duša došla do sjedinjenja s Bogom ide prema takozvanim junačkim krepostima. Junaštvo je hvalevrijedno na svim poljima ljudske djelatnosti, a napose u kreposnom životu. Kreposnim djelima u junačkom stupnju ugađamo Bogu u najobilnijoj mjeri, stječemo posebne zasluge i zaslužujemo izvanredne milosti. One duše koje vrše junačke kreposti, napreduju na putu savršenosti velikim koracima.

Crkva kada proglašuje nekoga svetim istražuje njegov kreposni život. Vjernici koji su u junačkom stupnju provodili krepostan život u trima bogoslovskim i u četiri stožerne kreposti su biti postigli sjedinjenje s Bogom, a te kreposti su znak toga sjedinjenja.

Ima prilika i okolnosti u životu u kojima treba vršiti kreposti na junački način. U junačkom se stupnju čovjek vježba u krepostima kad vrši kreposna djela i onda kada se kršćanska djela koja čini u evanđeoskom duhu na poseban način protive naravi, i takvi čini su nemogući samoj ljudskoj naravi.

Na primjer ljudski je i razumljivo je da se protiv ubojice u dušama unesrećenih rađa strašno ogorčenje i prezir. Oprostiti ubojici vrlo je teško. Sva se narav buni protiv oprostjenja. U takvim slučajevima naći duševne snage i uistinu oprostiti, izvanredno je djelo; to je krepost u junačkom stupnju. Vjernik koje je sjedinjen s Bogom iz ljubavi prema Bogu i iz svoga sjedinjenja crpi snagu da može učiniti takve samo ljudskoj naravi nemoguće čine.

Takvu je junačku krepost pokazao Isus Krist kad je, viseći na križu, oprostio svojim ubojicama i još molio za njih: »Oče, oprostimo im, jer ne znaju što čine« (Lk 23, 34). Takvu je junačku

krepost pokazao sv. Stjepan, prvi mučenik, kad su ga kamenovali, a on je molio za ubojice: »Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh« (Dj 7, 60).

U životopisu sv. Ivane Franciske de Chantal, čitamo da se u kreposti praštanja digla tako visoko da je kumovala djetetu ubojice svoga muža kako bi pokazala svojoj obitelji ali i obitelji iz koje je došao ubojica da je uistinu oprostila. Sličnih primjera kreposti praštanja u junačkom stupnju ima mnogo u povijesti katoličke Crkve. Teško je u takvim slučajevima praštati i to vrlo teško, a ipak se mora praštati.

Zašto moramo praštati? Tako sudi obični, naravni razum. Kad je čovjek prosvijetljen vjerom i kad uistinu prakticira svoje vjeru te dođe od savršenstva kršćanskoga života, do sjedinjenja s Bogom onda poslušan riječi Kristovoj i vođen snagom Kristove milosti prašta svima sve grijehe, uvrede i propuste. Prepušta se Bogu neka On sudi nas i neprijatelje, neka On nagrađuje i kažnjava, jer je On jedini svet, pravedan i nepogrešiv, a moli se za sve i želi se svima da spase život od vječne propasti.

Prije svega treba objasniti što se to podrazumijeva pod junačkim krepostima. Papa Benedikt XIV kada govori o proglašenju blaženih o tom kaže: „Četiri stvari se traže da su dokaže herojska prokušana krepost. Prvo, predmet kreposti treba biti težak ljudskoj naravi, iznad općenitih ljudskih snaga, drugo, čini kreposti trebaju biti spremno učinjeni; treće, učinjeni sa svetom radošću i četvrto s određenim ponavljanjem, to jest svaki puta kad za to dođe prigoda“ (*Dei beatificatione I, 3,21*)

Herojski stupanj kreposti je uzvišeniji i veći od redovitog kreposnog života vjernika. Treba naglasiti neke stvari u vezi shvaćanja gore opisanih karakteristika herojskih kreposti. Kada se govori o teškim stvarima za ljudsku narav treba uzeti u obzir dob vjernika, nije ista stvar jednako teška za dob od 10, 15, 20, 30, 60, 70 ili 90 godina, a kad se govori o spremnosti činjenja kreposti u teškim stvarima ta spremnost se odnosi na duh i viši dio duše a istovremeno u sjetilnom dijelu duše mogu se kušati poteškoće i protivljenje, ta sam je Isus govorio: *Duh je spreman ali je tijelo slabo* (Mt 26, 41). Isto se odnosi na svetu radost to treba shvatiti u smislu duhovne radosti kao što smo to objašnjavali u prethodnoj cjelini, ponavljanje herojskih čina kreposti samo još više ističe stupanj dosegnute kreposti. Dominantna karakteristika herojskog vršenja kreposti sastoji se u tome da je to popraćeno ljubavlju i molitvom za sve pa i one koji duši uzrokuju trpljenje.

Herojske kreposti na poseban način zablistaju kod kršćanskog mučeništva, kada vjernici daju svoj života za Krista i vjeru i to u Kristovim duhu ljubeći i praštajući svima pa i onima koji ih ubijaju.

Rast u krepostima se učvršćuje na putu prosvjetljenja te one postaju postojane i ulivene a viši stupnjevi i duša po njima može doći do redovitog ili jednostavnog sjedinjenja s Bogom a više stupnjevi herojskih kreposti su plod i posebnih milosti koje Bog daje dušama koje će On sam visoko uzdignuti u duhovnom životu neke sve do svetosti i do časti oltara.

3. Rast vjere na putu postizanja savršenstva i sjedinjenja s Bogom

Bog vjerniku već na krštenju daruje posvećujuću milost koja ga opravdava i po bogoslovnim krjepostima osposobljuje da vjeruje u Boga, da se ufa u njega i da ga ljubi. Zbog toga se vjera, ufanje i ljubav nazivaju bogoslovnim krjepostima. Darujući taj dar, Bog od kršćanina traži osobnu suradnju s milošću kako bi duhovno napredovao sve do sjedinjenja s njime u vječnosti.

Po vjeri duša pristaje na Božju riječ koja nam objavljuje njegov plan spasenja i poduzima put služenja Bogu. Ufanje ili nada upravljaju našu nakanu i želju za posjedovanjem Boga oslanjajući se na njega kako bi prevladali sve poteškoće i opasnosti koje dovode u opasnost naš put prema Bogu. Po ljubavi vjernik je već sjedinjen s Bogom, iako nesavršeno zbog nesavršenog spoznavanja po vjeri i uvijek prisutne opasnosti gubljenja Božje milosti po grijehu.²⁵ Na putu duhovnoga rasta od samih početaka duhovnog života pa sve do vrhunaca svetosti i mistike događa se i porast vjere, ufanja i ljubavi. Sv. Ljudevit je u pastoralnom iskustvu puno puta susreo osobe

²⁵ Ch. A. Bernard, *Teologia spirituale*, Milano, 1987, str. 159-160.

koje su se nakon kraćeg ili duljeg perioda lutanja obraćale Bogu i započimale osobni duhovni put rasta u vjeri. Ta iskustva ponovnog rađanja na život vjere redovno su popraćena sviješću o Božjoj ljubavi, kajanjem za vlastite grijeha i željom da se počne služiti Bogu. Svetac to ovako opisuje:

„Svojim grijehom izgubio sam Boga, ah, kako je moje srce ganuto, istina, grijehom je umrljano, ali je zbog grijeha raskajano. Izdati svoga kralja kao neki nezahvalnik, boriti se protiv svoga odvjetnika, vrijeđati Boga, koji udar! Anđeli, plačite nad mojim stanjem. Ah, zašto ne mogu žrtvovati stotine srdaca? Zašto nemam izvor suza da oplačem sva svoja zla. Jao, onesvijestit ću se, jao, umirem. Veliki Bože, ni pakao ni đavao me ne nukaju da tražim oprostjenje, ti jedini si razlog tomu, ti koji si dobar. Odbijam srcem i duhom sve što te srđi, smiluj se skrušenom srcu pokrivenom krvlju Isusa Krista. Nikad nitko nije čuo ni vidio da bi pored ove krvi prolivene raskajano srce propalo. Pogledaj, veliki Bože, pogledaj veliki kralju, tvoga Sina između tebe i mene. Ako ti njegova krv ne naloži, ja ću izgubiti nadu i vjeru. Istina je da sam zaslužio pakao zauvijek, ali znam da tvoja dobrotu nadilazi moje bezakonje. Oprosti moj Gospodine, jadnom takvom grješniku, po majci Spasiteljvoj, Isusovoj krvi i po njegovom srcu. Srca prožetog žaljenjem, Gospodine, molim za mir, uvjeravam i obećajem da te više nikada neću vrijeđati“ (P 140).

Nakon obraćenja vjera jača i raste ako se duša bori za ustrajnost u milosti svladavajući grijeha, posljedice grijeha, zle sklonosti i strasti. A u tom naporu vjera je i pokretač daljnjeg rasta. Vjera je čin povjerenja prema Bogu, spoznaja na temelju ljubavi i povjerenja. Vjera je osobno predanje Bogu dostojnom našeg povjerenja, osobni odnos duše i Boga. Kršćanin vjeruje u Boga, vjeruje Bogu, vjeruje i ono što on govori i naučava. Gledano s ljudske strane, vjera je čin našeg razuma i volje nadahnuta Božjom milošću. Bez dara Božje milosti vjerovanja ne bi bilo, niti bi vjernik imao čvrstinu i sigurnost, a čovjek cjelovito sudjeluje u vjeri sa svojim sposobnostima razuma i volje te moralnim nastojanjem za vlastito oplemenjenje. Vjera rasvjetljuje Božjim svjetlom ljudsku pamet, širi znanje, čuva od zabluda, daje snagu i volju, pomaže u poteškoćama, zapaljuje ljubavlju srce, tješi u nevoljama, potiče nadu.²⁶ U pjesmi u kojoj kao da sama vjera pjeva u prvom licu Montfort uči:

„Ja sam čisto svjetlo koje čini da svatko čvrsto vjeruje budući da Bog i Crkva zajedno to jamče. Ja sam nadnaravno i ne može me se spoznati osjetom. Ja sam tajnovito, ali lijepo, sva je moja slava u nutrini. Ja sam čvrsto uporište onoga čemu se čovjek ovdje dolje nada, divni dokaz svega što čovjek ne vidi. Ja sam ona sjajna svjetiljka koja sjaji u mraku, gorući stup koji u noći vodi u nebo. Neophodno sam, jer Boga se vidi jedino vjerom i nitko mu se bez vjere ne može dopasti, pa bio to i najveći kralj. Sjetila stvaraju putenu životinju, um čovjeka čini dobrim, a ja stvaram vjernoga Božjega čovjeka, dobroga kršćanina. Ja sam svjetlo života, koje vodi istini, treba me ili slijediti ili ostati u tami. Ja pjevam o pobijedi male siromašne dječice, priskrblijujem slavu svim vjernim vjernicima. Ja udaram i poražavam đavla, tog oholog kraljevića, pružam mu otpor, uranjam ga u njegovu vlastitu vatru. Ja sam pobjeda svijeta koji ima tolike dostojanstvenike. Treba se na mene osloniti kako bi se vidjelo zlo svijeta.

Ja krotim i umrtvljujem tijelo i njegove putene želje, pokazujući mu u drugom životu slatkoću vječnih dobara. Ja činim da čovjek bude čist bez zlobe u tijelu, duhu i srcu, činim ga žrtvom ugodnom u Gospodnjim očima. Činim dušu podatnu za milost, a tijelo potčinjeno duhu. Pokazujem ono što je prolazno, varljivo, prljavo, osuđeno na propast i pogubno. Ja uništavam opačine svojom božanskom čistoćom. Imamo pravo i vlast nad krjepošću i pravednošću. Ja sam u Bogu Svemogućemu, dobivam od njega ono što želim, mojom je snagom neuka duša u stanju činiti divna čuda“ (P 6, 1-15).

Vjernik vjeruje Bogu zbog njegove objavljene Riječi i to mora biti glavni motiv vjere, ali na putu duhovnog rasta i sazrijevanja javljaju se i sporedni motivi koji olakšavaju čin vjere i povjerenja. Duša vjeruje jer sjetilno kuša u svom životu Božje djelovanje, slast njegove ljubavi, jer duhovno napreduje oslobađajući se poroka koji su je sputavali, uspijeva u stvarima koje čini, jer dobiva od Boga ono što moli, jer vidi sklad, važnosti i ljepotu svih istina vjere. Za rast u vjeri treba moliti, obnavljati čine vjere, produbljivati vjersko znanje čitanjem, odbacivati sumnje i napasti i što

²⁶ Ž. Bezić, nav. dj. 91-92.

je najvažnije, truditi se živjeti po vlastitoj vjeri.²⁷ Put rasta i pročišćenje bogoslovnih krjeposti je sastavi dio puta čišćenja i preobraženja duše. U poteškoćama i tamama, u neuspjesima i drugim mučnim iskustvima u koje sam Bog može uvesti dušu, svi sporedni gore navedeni motivi izbljedu te se duša mora osloniti na čistu vjeru i hodati u tami. Treba vjerovati samo zato jer je Bog to rekao usprkos vlastitom iskustvu što može suprotno svjedočiti. Svetac nam poručuje:

„Treba je tražiti čistom vjerom, a da ne oslanja svoje molitve na osjetne utjehe, vizije, ili kakve posebne objave. Mada sve to može biti dobro i istinsko, kao što je slučaj kod nekih svetaca, ipak može biti i opasno da se samo na to oslanjamo, a vjera je to manje zaslužna, što se više oslanjamo na tu vrstu izvanrednih i osjetnih milosti. Dosta nam je što nam Duh Sveti objavljuje o veličini i ljepoti Mudrosti, o Božjoj želji da nam je pokloni kao i o potrebi da je primimo, da je želimo i molimo od Gospodina svom vjerom i svim žarom“ (LJVM 186).

Sve kršćanske krjeposti, pa i vjera, proizlaze iz milosti, a rastu uz našu suradnju i olakšavaju vršenje napornih zahtjeva kršćanskog života. Krjepost se stječe ustrajnim ponavljanjem dobrih djela, molitvom za dotičnu krjepost te vježbanjem i naporima vlastitih moći koje potpomaže Božja milost za rast u željenoj krjeposti. Na ovom stupnju sazrijevanja vjernik percipira i doživljava duhovni rast prvenstveno kao vlastiti napor popraćen sviješću da se oslanja na Boga i da mu Bog pomaže. Ovaj razvojni stupanj krjeposti naziva se stečeni. Ukoliko se pokaže vjernom Bogu u određenom stupnju duhovnog rasta, kada je duša već prokušana i dokazala svoju vjernost, Bog je može obdariti posebnim darovima i ulivenim krjepostima koje se dobivaju bez zasluge. Po njima vjernik uspijeva daljnje sazrijevati i doći do stupnjeva duhovnog života do kojega nikada stečenim krjepostima i svojim moćima i naporima ne bi mogao doći.

Sv. Ljudevit s tradicijom crkve uči da vjera, ufanje i ljubav, osim što su bogoslovne krjeposti, na putu rasta mogu postati i ulivene krjeposti koje vode duhovni život prema vrhuncima mistike i svetosti:

„Kada se vječna Mudrost predaje jednoj duši, ona joj daje sve darove Duha Svetoga i sve nužne krjeposti u visokom stupnju: daje joj bogoslovne kreposti: živu vjeru, čvrstu nadu, goruću ljubav; stožerne krjeposti: razboritu umjerenost, veliku razboritost, savršenu pravednost i neslomljivu jakost; moralne krjeposti: savršenu vjeru, duboku poniznost, ljupku blagost, potpunu poslušnost, potpuno odreknuće sebe, trajno mrtvljenje, uzvišenu molitvu itd.

To su te krasne krjeposti i nebeski darovi o kojima Duh Sveti u malo riječi ovako govori: „Ako li pak tko ljubi pravednost, krjeposti su plodovi njezinih napora: ona poučava umjerenosti i razboritosti, pravednosti i hrabrosti, od kojih u životu nema ništa korisnijeg ljudima“ (Mudr 8, 7) (LJVM 99).

Ulivene ili kako to kaže svetac „darivane krjeposti u visokom stupnju“, ostvaruju posebne učinke u duši koji se u duhovnoj terminologiji nazivaju herojski čini, a krjeposti tog stupnja herojske krjeposti. Ti herojski čini duše počinju već kod puta prosvijetljena, a jačaju i očituju se u tamnim čišćenjima duše i naporima koji prate daljnji put sazrijevanja i vode prema sjedinjenju. U teškim situacijama, mučnima za ljudsku narav koje nadilaze prosječne ljudske snage, duša potpomognuta darom Duha Svetoga i ulivenim krjepostima, spremno, relativno lako, sa svetom kršćanskom radošću, redovito u sličnim prigodama bez straha i oslanjajući se na Boga, čini čine koji nadilaze čisto ljudsku snagu.²⁸ Ti čini herojskih krjeposti su istovremeno dokaz i ostvarenje sjedinjenja s Bogom. Sv. Ljudevit u citiranoj pjesmi u kojoj kao da vjera govori u prvom licu jednine sama o sebi opisuje tu vjeru:

„Ja sam davala radost progonjenim apostolima koja ih je neprestano dalje nosila usprkos svim poteškoćama. I usred najvećih muka činila sam da se mučenici osmjehuju, dala sam im više slasti nego što je željelo i samo njihovo srce. Pokazala sam im krunu dobra i slasti neba, i to da ih

²⁷ A. Bossard, *Fede*, u DSM, str. 659 -670. Autor obrađuje krjepost vjere u mnofortanskoj duhovnosti ukazujući na njene karakteristike po nauci sv. Ljudevita.

²⁸ R. Garrigou – Lagrange, *Le tre età della vita interiore, IV, La via unitiva dei perfetti, le grazie, straordinarie*, Rim 1984, str. 115-117.

Gospodin daje jedino vjernim pobjednicima. Blažena Djevica je slavljena zbog svoje vjere u Gospodina. Vjera ju je posvetila i učinila Stvoriteljevom majkom. Poslušaj, poslušaj, stvore: Bog sam se poslužio sa mnom u milosti i u naravi. Ja sam njegova ruka, njegov zakon. Gospodin uvijek pita: Ozdravit ćeš, vjeruješ li? Bez vjere ne činim ništa, a po vjeri činim sve. Pokazujem vjernoj duši u jednom času cijeli svemir, smrt i vječni život, nebo, zemlju i pakao. Ja sam ključ po kojem se ulazi u otajstva Isusa Krista, u čuda prirode, u velike tajne Duha Svetoga. Ja sam onaj božanski štit kojim su naoružani pravi kršćani kojim se, kako nas Bog uvjerava, gase goruće strjelice zloga. Ja sam neizrecivo blago dobrog siromaha ovdje na zemlji, ja bježim od jadnog škrtca; uzajamno se poništavamo. Činim više dobra nego se može zamisliti. Ja oblikujem blaženike, činim na zemlji njihove zasluge i veličinu slave na nebu. Ja sam u Crkvi vidljivo, čvrsti sam oslonac istine, presveto, nepogrješivo, nepobjedivo, srditom paklu u prkos“ (P 6, 19-30).

Sada ćemo opisati karakteristike vjere duše koja je došla do sjedinjenja s Bogom. Njihov vjera je živa, prožeta ljubavlju a označena je postojanošću i čvrstoćom pristanka uz otajstva koja mogu biti doživljenja u velikim tamama, spremnošću odbacivanja zabluda i prožimanjem svih stvarnosti svijetlom Božje objave.

Duša je prolazeći kroz kušnje ojačala u vjeri i tako savladavala sve poteškoće i spremno prihvaća sve što Božja providnost dopušta s povjerenjem u Boga, dobrog Oca koji se izvodi na dobro. Tako je sv. Filip Neri vođen ovom vjerom govorio: „Zahvaljujem ti Gospodine iz svega srca što stvari ne idu pema mome načinu, onako kako bi ja htio, nego prema tvome, po tvojoj volji“. Ova vjera je prožeta nepokolebivim pristajanjem uz Sveto Pismo u ljubavi, uz nauk Crkve i svetačku tradiciju u duhovnome životu.

Duše došle do sjedinjenja imaju vjeru u kojoj spremno i odlučno odbacuju od sebe svaku zabludu, sve ono što smatraju duhom svijeta, svaki privid grijeha i krivog učenja, vide da bi pristajanje uz moglo dovesti do velikih lutanja. Ova spremnost se očituje i u ispovijedima u kojima duša u svojoj istinoljubivosti vidi sva svoja lutanja a postaje svjesnija i opasnosti stanja duša koje žive u grijehu te se kod njih rađa velika želja za molitvom i radom na spasenju grešnika.

Vjernici koji su došli do sjedinjenja s Bogom u svijetlu vjere gleda sve stvari, stvorenja, povijesna događanja i sam sebe. Jasno spoznaje svoje dobre osobine i mane, zle sklonosti i moguća lutanja da je milost Božja nije čuvala. Vođen ovom vjerom i sjedinjenjem s Kristom vjernika pobjeđuje duh svijeta i u životu i prosudbama se vodi evanđeoskim duhom.

4. Rast nade na putu postizanja savršenstva i sjedinjenja s Bogom

I druga bogoslovna krjepost nade ili ufanja ima svoj razvoji put u duhovnom životu. Kada duša po vjeri spoznaje Boga, u njoj se rađa čežnja da se sjedini s njime. Bogoslovna krjepost nade čini da duša stiječe sigurnost da će doći do sjedinjenja s Bogom zbog njegovih obećanja. Da bi duša došla do sjedinjenja s Bogom u vječnosti, ona se u nadi oslanja na Boga samoga. Dakle, temelj ufanja je sam Bog i sjedinjenje s njime kao najveće dobro za dušu, a upravo nam je to Bog izričito obećao u svojoj objavi. Bog je svemoguć pa svoja obećanja može ispuniti, vjeran je i hoće ih ispuniti.²⁹ Vjernik se od Boga može i treba nadati svim naravnim, duhovnim i materijalnim dobrima, uspjehu u radu, obitelji, staleškim dužnostima. Sve to ga podržava u nadi za postizanjem dobra i potpunom ostvarenju željenog cilja, a to je sjedinjenje s Bogom. Nadu kršćanina na poseban način potpomaže motrenje Kristovih zasluga, osobito njegove muke i zagovor Majke Božje. Montfort u pjesmi u kojoj krepost nade kao da govori u prvom licu to ovako izražava:

„Ja sam krjepost nade, koja čini da se od Gospodina čeka milost i nagrada po Otkupiteljevim zaslugama. Ja sam čvrsto i postojano sidro koje učvršćuje nestabilnost, stup neizostavni koji podupire svaku svetost. Crpim svoja bogatstva iz Boga punog istine, vjernog svim svojim

²⁹ G. Barbera, *Speranza*, u DSM, str. 1623-1635. Autor obrađuje krepost nade u mnofortanskoj duhovnosti ukazujući na njene karakteristike po nauku sv. Ljudevita.

obećanjima u vremenu i vječnosti. Evo, što me čini velikom. Bog želi da se čovjek u njemu nada, on više, ponavlja, traži: smrtniče, postavi u mene svoj oslonac. Ljubim te kao svoje djelo, ja sam tvoj Bog, tvoj kralj. Nadaj se u meni, evo časti koju trebaš samo meni iskazati. Ne želim da propadneš, ja sam tvoj prijatelj, dobar sam, želim da se obratiš i da tražiš oprostjenje. Kršćani, Bog je vaš otac, nadajte se njegovome milosrđu, luđak je tko očajava i zdvaja o njegovoj očinskoj dobroti. Isus je vaš vjerni prijatelj, vaš Spasitelj i zaručnik. On kaže: Ja vas zovem, ne bojte se, povjerite mi se. Marija je vaša dobra Majka i utočište grješnika. Nadajte se svemu po njenoj molitvi, sve očekujte od njezine naklonosti. Tolika neizreciva dobročinstva kojima vas Bog svakodnevno obasipa, neborivi su razlozi da se nadate njegovoj pomoći. Može li nada biti ništavna u onome što je Bog obećao? On je vjeran svojoj riječi, on je najbolji prijatelj. Tko god stavi svoje povjerenje u Boga, nije posramljen, Bog je dao u izobilju, a čovjek uvijek dobio još i više. Činim dušu neosvojivom, kao toranj, kao stijenu, ni najstrašnji neprijatelj ne može je poraziti. Čovjek baca sidro u oluji da ne bi potonuo, ja sam sidro mudrog čovjeka i usred najvećih opasnosti. Sa mnom sve postaje lako, čovjek je zadovoljan, radostan, poput orla okretan s krilima za let u nebo. Po meni čovjek mijenja svoju snagu u snagu Svemogućega. Distancira se od sebe samoga i postaje marljiv. Svi su se mučenici u mojoj prisutnosti smiješili i u najvećim nevoljama ja sam im pokazivala njihovu nagradu, a oni pobjeđivali svoje mučitelje. Ja ne tražim – govori nam nada – do li milost i vječna dobra, i prezirem ono što je prolazno kao čistu ispraznost. Proklet je čovjek, rekao je Bog, koji svoj oslonac stavi u tijelo, proklet je u ovome životu, a poslije smrti past će u pakao. To je nerazborita ludost, kao da se oslanjate na vodu. Stvorenje je nestalno poput vode i trske. Čovjek nema trajnosti, on je vjetar kojeg ne možeš uhvatiti, ukrašena pjena, lud je onaj tko se na nju oslanja. Na zemlji sve vara siromašnog čovjeka, često je i on sam varalica, obmanjivač, fantom ako se ne uzda u Gospodina. Ako Bog ne želi utješiti nekog ožalošćenog, uzalud se on oslanja na čovjeka, on ga ne može rasteretiti“ (P 7, 1-24).

U početku duhovnog života vjernik treba posebno paziti s jedne strane da se ne bi preuzeto uzdao u svoje vlastite snage ili u neku vrstu olakih obećanja sebi i drugima koji bi budili lažnu i kršćanski neutemeljenu nadu, a s druge strane stanja depresivnosti i očaja zbog nutarnjih i vanjskih poteškoća te tako izgubio ne samo kršćansku nadu, nego i ono čisto ljudsko povjerenje u život. Ljudska nada postaje kršćankom krjepošću tek kada proizlazi iz vjere u Božja obećanja, te vjernik potaknut milošću živi svoju vjeru prakticirajući sva sredstva duhovnog života, ustrajno se trudi oko napretka u dobru te uz pomoć Božje milosti savladava poteškoće na putu. Pa ipak na putu rasta u vjeri duša se, osobito u početnom periodu duhovnog života, svjesno ili nesvjesno oslanja na samu sebe, svoje napore, krjeposti, uspjehe u dobrim djelima, pomoć drugih ljudi. Sklona je da sebi pripisuje duhovne pobjede nad porocima, grijesima, zlim sklonostima, kao i duhovni rast, a sve to istovremeno ispovijedajući da se oslanja samo na Boga. Sve dok kršćanin ne dosegne visoki stupanj duhovnog života, njegova nada nije postojana. Ona je manje ili više nestabilna i duša lako naginje prema preuzetnosti kada sve u životu dobro ide, ili prema obeshrabrenju kada doživi probleme ili neuspjehe.

Slično kao kod krjeposti vjere, Bog sam po tamama, suhoćama, nutarnjim i vanjskim poteškoćama koje duši otkrivaju svu njenu krhkost i bijedu, dovodi u pitanje sve sporedne oslonce i motive puta duhovnoga rasta.³⁰ U tim iskustvima, ako ih vjernik dobro kršćanski proživi, duša se čisti i preobražava, jača i sazrijeva duhovni život, a krjepost nade usavršuje jer duša ostaje postojana, čini čine čiste nade usprkos protivnim i mučnim iskustvima oslanjajući se samo na Boga i njegova obećanja da je neće napustiti. Kako prolazi vrijeme, u takvim iskustvima dolazi do jačanja bogoslovne krjeposti nade, a Bog može duši udijeliti i ulivenu nadu, te ona postaje nepobjedivo postojana u predanju punom povjerenja u Boga, bez tjeskobne zabrinutosti. Istovremeno duša se koristi svim ljudskim i naravnim sredstvima, bez oslanjanja na njih nego na Boga samoga i njegova obećanja.³¹

³⁰ Ta iskustva smo opisali u cjelinama 5.8 i 5.9.

³¹ Ž. Bezić, nav. dj. 95-97; R. Garrigou – Lagrange, nav. dj. 131-141.

Ova nepobjediva postojanost nade u duhovnom životu očituje se osobito u trenucima kada izgleda da Božja providnost od duše udaljuje svaki ljudski oslonac ili kad se kušaju mučni neuspjesi. Ta iskustva trebaju biti proprćena predanjem punim povjerenja uz vjerno vršenje svojih staleških dužnosti i vršenje onoga što je spoznato kao volja Božja sve do u sitnice. Koliko vjernik više duhovno sazrijeva i ostaje vjeran darovima Božje milosti koje dobiva, time istovremeno izgrađuje nutarnje raspoloženje sinovskog predanja koje je tipično za nadu. Na taj način duša čineći sve što treba u duhovnom životu, usklađuje aktivnost življenja vjere i pasivnost potpunog predanja u Boga. Sv. Ljudevit opisuje tu potpunu i općenitu nadu bez oslanjanja na čovjeka i samoga sebe te nabroja sredstva kojima se ona postiže: djelatno nastojati oko svoga spasenja, odricanje od duha svijeta, čuvanje čistoće srca, molitva, povjerenje nakon padova te pokora. U pjesmi o nadi svetac nastavlja:

„Ja se oslanjam isključivo na Boga, a ne na ljudski oslonac, ali ako mi čovjek pomaže i podupire me onda mu ja posuđujem ruke. Ne temeljite ništa na vašoj bijedi; kod ljudi ništa nije snažno ni veliko, nego se oslonite na Oca svjetla od kojega dolazi svaki savršeni dar. Nadajte se svemu vremenskomu i vječnomu od njegove milosti jer on se svojom providnošću očinski brine za vas. Ništa mu ne čini tako veliku uvredu kao kad očajavate i zdvajate o njemu jer je dobar po naravi, a kad oprašta, Bog je oduševljen. Radite sa strahom oko spasenja ne padajući u beznade, dodajte svetu nadu, ali bez preuzetosti. Bez oklijevanja odrecite se svijeta, varljivog, nestalnog i zlog i neka se vaša nada oslanja samo na Boga koji vas drži u svojoj ruci. Kako biste imali ovo povjerenje i oslonac u Gospodina, čuvajte vašu nevinost, imajte čisto srce. Recite: Bog je moj dobri Otac i njemu vičem: Abba, Oče! Marija je moja slatka Majka, neću pasti u pakao. Kada po slabosti ili zlu sagriješite, padate dolje, molite Boga neka vam bude milostiv i ne očajavajte. Prigrnite njegovo milosrđe, uronite u njegovu krv svoje grijeha. On je uvijek dobar i prašta skrušenim srcima. Nasljedujte vjernu Djevicu, posvetite se njezinom služenju, stavite svoju nadu u nju i ne možete propasti. Gospodine, zasigurno je moj grijeh manji od tvoje dobrote. Uzdám se u tebe s pravom, bez straha da ću biti odbačen. Uzdám se u tebe poput mojih otaca, a ti ćeš me uslišati kao i njih. Što je moja nevolja veća, ti ćeš se više proslaviti. Kad bi imao u ruci munju spremnu da me satere svojim udarcima, ja bih se i tada uzdao u tebe. Uzdám se u tebe i protiv svake nade i kad ću morati izgubiti život, ako me ti ne budeš branio, ali ne, poznajem tvoju ljubav. Moje pouzdanje je potpuno: oprosti ako je to presmiono, učini mi po mojoj nadi u tvoje blago milosrđe. Nadám se na zemlji tvojoj milosti, dobrima duše i tijela. Nadám se da ću te vidjeti licem u lice i uživati sva tvoja blaga. I po Isusu i po Mariji, u tebe se Gospodine uzdam u miru. Nadat ću se cijeli svoj život i sigurno neću propasti“ (P 7, 25-41).

5. Rast ljubavi i ostale kreposti na putu postizanja savršenstva i sjedinjenja s Bogom

Treća bogoslovna krjepost je ljubav. Ljubav je najuzvišenija krjepost kršćanstva po kojoj ljubimo Boga zbog njega samoga, jer je beskrajno dobar, i jer je on nas prvi ljubio (1 Iv 4, 10), a same sebe i bližnjega ljubimo zbog Boga samoga jer nas on ljubi. Ljubav se iznad svega očituje u potpunom predanju čitavoga bića Bogu u kome vjernik sjedinjuje svoju volju s voljom Božjom jer je sam u sebi dobrotu i ljepotu i jer je beskrajno nesebičan prema ljudima koje je iz ljubavi stvorio, otkupio od grijeha, učinio svojim sinovima i pripremio za njih vječni život po sjedinjenju sa sobom. U kršćanstvu ljubav uvijek iznova ostaje prva, glavna i najveća zapovijed (usp. Mt 22, 37). Dakle, i kao krjepost ljubav je najveća jer međusobno povezuje sve krjeposti i daje smisao svakom i svačijem kršćanskom savršenstvu. Ljubav sama u sebi ne poznaje granice, beskrajna je i uvijek otvorena daljnjem rastu.³² Po svojoj naravi teži za sjedinjenjem i dovodi do njega. Na putu sjedinjenja upravo ljubav prema Bogu i bližnjemu dominira cjelokupnim duhovnim životom. Svetac u pjesmi kao da sama ljubav govori u prvom licu tako zanosno potiče:

³²J. Morinay, *Virtu*, u DSM, str. 1877 -1902. Autor obrađuje nauku i dinamike krjeposti u monfortanskoj duhovnosti te ukazuje na dinamiku njihovoga rasta; G. Madore, *Amore*, u DSM, str. 63-70, obrađuje krjepost ljubavi.

„Ja sam kraljevska krjepost, ili bolje, božanstvenost, prva bogoslovna krjepost koja se zove ljubav. Ja sama činim da se Boga čisto ljubi, a Bogu za ljubav svoga bližnjega kao sebe samoga. Teško me je shvatiti, vječna sam, Gospodin me u svom srcu stvorio, nad njim imam svu vlast. Sama sam pobijedila, ali bez rata, strahopoštovanog kralja neba učinila čovjekom na zemlji kako bi spasio nesretnike. Među krjepostima ja sam kraljica, sve druge idu iza mene. Ja u svojoj ovlasti imam sva dobra i Bog sam sluša moj zakon. Zakon od mene dobiva život, on u meni doseže cilj, bez mene se ništa ne posvećuje, bez mene svaka krjepost vene.

Činim sve krjeposti ugodnima, njihov sam ljubavni žalac. Po mojoj gorućoj snazi i najteži tereti lete u nebo. Ja činim da mudar čovjek sve napusti, sve podnosi, sve hrabro poduzima i raduje se smrti. Ja po svojim moćnim dražima mijenjam gorčinu u slast, činim da i najtvrđi pobjednici polože oružje iz ruku. Činim da se vjerna duša u vatrenim kolima uspne do Boga, zaručujem je s Bogom i preobražavam posve u Boga. Ja sam vlastita narav koja razlikuje sve izbrane, ja sam slava i svjetlo i povezanost njihovih krjeposti. Bez mene zlato je samo glina i sama krjepost je grijeh, a s druge strane sve je veliko, sve je korisno kad je sa mnom povezano. Ja razlikujem i mjerim stupanj časti blaženih. Ljubav velika i čista nosi dušu u najviše visine neba. Ljubite Boga koji želi da ga se ljubi, to je njegova najveća zapovijed. Ljubite ili budite odbačeni i prokleti vječno. Bog vas ljubi, on je istinit, ljubite i vi njega; on je dobar i ljubak, dajte i vi njemu svu vašu ljubav. Kako ljubiti, treba li biti vješt, svet ili bogat, snažan ili moćan? Ako čovjek ima srce, to je lako.

Ljubav je slatka i očaravajuća. Tko ljubi čini čuda i činit će sve što želi. Bez velike muke i bez velikih bdijenja, usprkos svemu on će se spasiti. Bez mene život je beskoristan, čovjek je bez milosti i krjeposti, uzalud se u Evanđelje vjeruje, i najveće srce je poraženo. Milost i sva priroda, zemlja, voda, zrak i vatra, i svaki stvor kliče ljubavi, ljubavi Božjoj. Čista ljubav se izvrće finom suptilnošću, dopustite onda da vam kažem moje istinske osobine. Ja nisam nikad dokona, ako se odmaram, to je u Bogu. Moja narav je poduzetna, ja sam aktivna poput vatre. Nepobjediva sam ratnica, jaka sam kao smrt, ništa nije tako snažno ni tako mučno da ga ne bih s uspjehom pobijedila. Svaki teret činim laganim, poravnavam put u nebo. I najgorče križeve činim slatkima poput meda. Spretnošću nevinosti privlačim srce poput magneta, u jednom času činim od njega izvrsnu hostiju u Božjem srcu. Nema ništa što bi mi bilo slično, bez mene sve je uzaludno, sve prolazi samo ja trajem poput Boga u vječnosti. Ja sam bez granica, bez kraja i početka, jer voljeti Boga kako on zaslužuje, znači voljeti ga beskrajno. Čista poput zlata i još čišća, ljubim Boga bez interesa, bez obzira na stvorenje, izvan njega samoga ništa mi se ne sviđa“ (P 5, 1-27).

Kao i druge krjeposti ljubav ima svoj put rasta. Na počecima duhovnog života vjernik se prije svega treba truditi da po grijehu ne izgubi život milosti te svoju ljubav prema Bogu dokazuje borbom protiv svega što bi je moglo ugasiti. Kako se duša više čisti i sazrijeva i ljubav postaje sve vjerodostojnija. Uz glavni motiv ljubavi prema Bogu zbog Boga samoga, duša često ljubi Boga i zbog drugih razloga jer nas privlači darujući nam ono što molimo, jer nam uspijevaju djela koja poduzimamo, jer kušamo radost i slast u samoj molitvi ili činima ljubavi, dobrim djelima itd. A kad se duša nađe u suhoćama, tami, nutarnjim i vanjskim poteškoćama i mučnim situacijama te kuša nešto slično od onoga stanja kada je Isus s križa povikao: Bože moj, Bože moj zašto si me ostavio?, te usprkos svega, osoba nastavlja moliti, vjerovati, izvršavati svoje obaveze i činiti čine ljubavi prema Bogu. On sam na taj način pročišćuje ljubav od svake primjese sebeljublja i vodi je prema savršenstvu. Sv. Ljudevit u nastavku iste pjesme govori o preprekama koje treba savladati kao i sredstvima da se zadobije čista ljubav kao da nam sama ljubav govori:

„Ja sam u svojoj vlastitoj naravi ispunjenje zakona, ali čim ga čovjek krši, on je zaveden, to više nisam ja. Ovih pet stvari ratuje protiv mene: tijelo, vlastita volja, svjetovna i zemaljska ljubav, lijenost i bezakonje. Sebeljublje je posve suprotno od svete vatre božanske ljubavi, treba sve trpjeti i sve učiniti kako bi se protjeralo ovu profinjenu pakost. Kako bi se gorilo mojim čistim plamenom, kako bi se kušalo moje sveto pomazanje, treba mrziti svoju dušu čak do mrtvljenja. Moja spasonosna vatra se gasi vodom lakih grijeha. Tko ih ne čini svojevolarno, doći će do čiste ljubavi neba. Gdje će me u punini naći ako ne u Presvetom Sakramentu? Ja sam tu skrivena u povučeniosti, to je moj istinski sadržaj. Sretan onaj tko se pričešćuje, srca poniznog, vjernog i čistog, bez mlakosti, bez dvoličnosti, on će imati moj plamen, on je čist. Želite li da vas potaknem? Prionite na

molitvu, vi ćete tako postati moja žrtva, a ja vaša savršenost. Pobjegnite od svijeta u povučenuost kako biste u miru molili Boga. Tako su sveti u skrovnosti kušali moju vatru poprimili moje crte. Budite milosrdni prema svima, ljubite i vaše neprijatelje, bez ove istinske ljubavi, nije dopušteno posjedovati me. Kako biste ljubili Isusa dan i noć tajna je u ljubavi prema Mariji. Ona je majka i požar lijepe i savršene ljubavi. Govoriti o Bogu svojim ponašanjem, trpjeti za njega, čuvati njegov zakon, ljubiti križ i molitvu, to su sigurni moji znaci.

Moje te srce tisuću puta želi, ljubavi božanska, dođi u mene, biti bez tebe je mučeništvo, dođi i daj mi zakon. Evo moga tijela, evo moje duše, sve je tvoje, o Kraljice Neba, zapali tvoj plamen i žrtvuj sve u tvojoj vatri. Ne šteti stvorenja kako bi učinila mjesto za Stvoritelja, učini ga usprkos mojoj naravi učiteljem i zakonom moga srca. Oprosti, o božansko milosrđe, moja odbijanja i moju hladnoću. Evo, otvaram svoje grudi tvojim čarima i tvome žaru. Po utrobi Marijinoj, po zaslugama Isusovim, dođi k meni, molim te, neću se više odupirati. Božanski Isuse, ljubavi uzvišena, samo tebe ljubim ovdje na zemlji, ljubim te i kažem prokleti koji te ne ljube. Da, predraga ljubavi, ljubim te, ne zbog straha od kazne, ni zbog nagrade, nego jedino zbog tebe samoga. Moj dragi zaručnice, grlim te, potpuno ti se predajem, tako i treba, jer si ti prvi mene zagrljio“ (P 5, 29-47).

Dakle ljubav prema Bogu duša koje su došle do sjedinjenja se očituje u tome da i usred velikih kušnji, muka i poteškoća nutarnjih ili vanjskih duša postojano želi da se u svemu vrši volja Božja. Ovo stalno stanje da se bude Bogu po volji vodi do vjernosti u malim stvarima. Svetačka tradicija uči da suobličenje volje s voljom Božjom je dovelo do sjedinjenja kada duša s ljubavlju prima ono što joj je ugodno kao i ono što joj je mučno i teško. Sv. Franjo Saleški to izražava poznatom izrekom: „Ništa ne tražiti, ništa ne odbiti“ u smislu da duša ne traži i ne odbija protivštine koje joj Bog pripusti na duhovnome putu.

Sv. Bernard to ovako izražava: „Ljubav prema Bogu vodi do neprestanoga traženja Boga u trajnome naporu za Njega, duša sve podnosi bez da se ikada umori, u smislu da bi odustala, sve kušnje živi u sjedinjenju s Kristom, u istinskoj žeđi za Bogom; ovo čini da duša brzo trči prema Njemu, ovo stanje duše sobom donosi svetu odvažnost i neustrašivost, neodjeljivo nas veže uz Boga, s Njim sjedinjuje, čini da izgaramo slatkom gorljivošću za Njega i konačno nas potpuno Njemu suobličuje u Nebu“. (*Komentar Pj 8,6*)

O naravi ljubavi koja nužno vodi prema sjedinjenju sv. Franjo Saleški piše: „Veliki kralj Salamon divno opisuje ljubav Spasitelja i pobožne duše. Taj opis čitamo u božanskom djelu, koje se radi svoje čudesne miline zove Pjesma nad pjesmama. Salamon nas potpuno mirno i polako uzdiže u promatranju te duhovne ljubavi, koja postoji i živi između Boga i nas, kada pokreti naših srdaca odgovaraju nadahnućima njegova božanskoga veličanstva i kada se s njima podudaraju. Da prikaže tu ljubav, Salamon trajno upotrebljava sliku čistoga pastira i nevine, stidljive pastirice.

Salamon pušta pastiricu, da prva govori. Ona je na neki način iznenađena od ljubavi i svoj zanos ona izražava riječima: »Neka me poljubi poljupcem svojih usta!« (Pj 1.1).

Vidiš li, dragi Teotime, kako duša, prikazana u osobi te pastirice, u prvoj svojoj želji, koju izriče, traži čisto sjedinjenje sa svojim zaručnikom. Ta što drugo ona ispovijeda tim usklikom nego da je to jedini cilj, kojemu ona teži i za kojim ona uzdiše. Jer, molim te lijepo, što drugo želi da rekne taj prvi uzdah: »Neka me poljubi poljupcem svojih usta?«

Oduvijek se, kao po prirodnom instinktu, poljubac upotrebljavao, da se njime izrazi savršena ljubav, to jest sjedinjenje srdaca. I to nije bez razloga. Naše strasti i sjetilne pokrete, koje naše duše imaju zajedničke sa životinjama, mi ih pokazujemo na očima, na obrvama, na čelu i uopće na cijelome licu. »Čovjeka se poznaje po licu«, kaže Sveto Pismo. (Prp. 19. 26.) A Aristotel, tumačeći, zašto se kod velikih ljudi obično ne slika ništa drugo nego samo lice veli: »To je zato, jer naše lice pokazuje, tko smo!« ...

Kada Duh Sveti želi istaći savršenu ljubav, on tada gotovo uvijek upotrebljava riječi sjedinjenja, spajanja i stapanja. »A mnoštvo vjernika«, kaže sveti Luka, »bilo je jedno srce i jedna duša«. (Dj 4.32). U svojoj velikosvećeničkoj molitvi na Posljednjoj večeri Naš Gospodin je molio, da svi budu jedno, kao što si, Oče, u meni i ja u tebi!« (Iv 17.21.) Sv. Pavao nas opominje, da se trudimo, kako ćemo sačuvati jedinstvo duha u jedinstvu mira. (Ef 4.3). To jedinstvo srca, duše i

duha znači onu savršenu ljubav, koja više duša stapa u jednu. Tako čitamo, da je Jonatanova duša bila stopljena s Davidovom dušom, to jest, kako Sveto Pismo dodaje, Jonatan je ljubio Davida kao svoju vlastitu dušu. (1 Sam 18.1.)

Veliki apostol Francuske sveti Dionizije Areopagita izričući kako svoju vlastitu misao, tako isto i mišljenje svojega svetoga učitelja Hijeroteja piše: »U jednome jedinom poglavlju »O Božjim imenima« ja držim, da stotinu puta piše, da ljubav sve sjedinjuje, sve spaja, sve povezuje, sve skuplja i sve stapa u jedno jedinstvo«. Sveti Grgur Nazijanski, Govori 43.20, i sveti Augustin, Isp. 4.6., pišu, da su njihovi prijatelji jedna duša s njima. A Aristotel je već u svoje doba uzakonio ovakav način govora: »Kada mi«, kaže on, »želimo reći, koliko ljubimo svoje prijatelje, tada mi kažemo: »Duša mojega prijatelja i moja duša samo su jedna duša«. Mržnja nas rastavlja, ljubav nas spaja. Svrha ljubavi nije dakle ništa drugo nego sjedinjenje onoga koji ljubi s onim što ljubi“ . (Teotim IX)

Ovaj rast u kreposti ljubavi koji je doveo dušu do sjedinjenja s Bogom je istovremeno rast i u drugim krepostima. Ovdje na poseban način ukazujemo na jedan vidik poniznosti koji naglašava svetačka tradicija kada govori o zreloj teologalnoj ljubavi prema Bogu koja dovodi do sjedinjenja.

U tom smislu na bilo koji način da je izražena temeljena dinamika puta duhovnog rasta puta u katoličkoj svetačkoj tradiciji kojom Bog vodi dušu ukazuje se na jednu odlučujuću dimenziju, dublju spoznaju smoga sebe pred Bogom na autentično evanđeoski način što sobom kao plod duhovnoga rasta donosi spoznaju vlastite bijede i niske misli o sebi u sebi samome. A to je put za veću poniznost te kao posljedica toga i rast većoj čistoći ljubavi što je sama bit svakog duhovnog rasta.

Tako da paradoksalno govoreći duhovni rast nije u tome kako duša misli ili doživljava da je sve veće i veća, ili sve uzvišenija i uzvišenija, ili sve duhovnija i duhovnija nego duša proživljava duhovni rast kao nisku misao o sebi u samome sebi, spoznaja vlastite niskosti i bijede ali na evanđeoski način bez malodušja, očaja i depresija zbog toga, nego upravo suprotno, duša nastavlja odlučno tražiti Boga u svemu te i vlastita bijeda samoj duši postaje oltar Božjeg milosrđa.

O toj niskoj misli duše o samoj sebi u sebi koja je Božji prijatelj bl. Marija Terezija ovako zapisa: „Oholim je dušama neshvatljivo, kako su se sveci mogli smatrati gorima od svih ljudi. Nedostojnima milosti, koje su primili od Božje dobrote i milosrđa, nevrednijima čak i od onih, koji su u očima ljudi najgori zločinci. Duši, koja je zaista ponizna, koja dnevno uzdiše zbog svoje slaboće i bijede, izgleda posve naravno, da su sveci o sebi mislili tako nisko.“³³

Sv. Ivan Marija Vianney ovu nisku misao o sebi povezuje izravno s djelovanjem Duha Svetoga: „Tko ima Duha Svetoga spoznaje samoga sebe i ne može imati visoko mišljenje o sebi i svome životu jer je posve prožet dubokom spoznajom vlastite bijede. Oholice su siromašni slijepci koji nemaju Duha Svetoga u sebi“. (Zlatna zrnca 85)

Kraće je definira sv. Bernard: “Krepost po kojoj čovjek, potpunom spoznajom samoga sebe, postaje sam sebi ogavan.“(Stupnjevi poniznosti I,2)

Ali ova spoznaja sebe, vlastite bijede i ništavila u duši koja živi autentičnu ljubav nije razlog uznemirivanja bijega, malodušja, očaja, depresije nego postaje prava evanđeoska poniznost bez koje nema temelja za ljubav koja vodi do sjedinjenja s Bogom

Ovdje, kao jedno lijepo svetačko svjedočanstvo o tome što bismo htjeli kazati, donosimo iskustvo sv. Faustine Kowalske zapisano u njenom *Dnevniku*:

«O moj Isuse, nema ništa bolje za dušu nego poniženje. U preziru se krije tajna sreća. Kad duša spozna da je po sebi ništavilo i sama bijeda, a sve što ima od dobra, dar je Božji. Kad ona vidi sve u sebi poklonjenim darom i da je samo bijeda njezino vlasništvo, ona ostaje u stalnoj poniznosti pred Božjom Slavom. Ali Bog, koji vidi dušu u takvom stanju, prati je Svojim milostima. Kad se duša produbi u bezdanu svoje bijede, nju će Bog uzvisiti snagom Svoje svemoći.

Ako je ovdje na zemlji neka duša zaista sretna, onda to može biti samo istinski ponizna duša. Na početku jako trpi sebeljublje, ali nakon hrabre ustrajnosti Bog podjeljuje duši mnogo razumijevanja,

³³ Isto, str. 15, 16.

a ona spoznaje kako je sve bijedno i varljivo. Samo sam Bog je u njezinom Srcu. Ponizna duša ne gradi na sebi samoj, nego sve povjerenje stavlja u Boga. Poniznu dušu brani Bog i povjerljiv je s njenim poslovima. Onda duša ostaje u najvišoj sreći, koju nitko ne može pojmiti»

Bl. Marija Terezija od sv. Josipa upućuje dušu na postojanost upravo u tom potpunu ogoljenju duše u njoj samoj. „Ostani postojana u posvemašnjoj golotinji duše, bez ikakve brige, bez želje, bez navezanosti ili prisvajanja. Naš te Gospodin ljubi i želi da mu posve pripadaš. Počivaj do Njegovih nogu i na Njegovom Srcu, a da ti nitko u tome ne pomaže.“³⁴

Bl. Marija Terezija od Sv. Josipa poručuje: „Što bi učinila, ako se nikad ne bi oslobodila svojih kušnji? Rekla bi: 'Bože, ja pripadam Tebi. Ako Ti se moja bijeda sviđa, umnoži je i produži.“³⁵

Sv. Ljudevit Montforski poziva čak na radost zbog te spoznaje: „Bijedna djeco Marijina! Vaša je slaboća skrajna, vaša je nepostojanost velika, vaše je dno sasvim pokvareno. Treba priznati, i vi proistječete iz iste pokvarene gomile Adamovih i Evinih sinova. Ali ne klonite zato duhom, nego se utješite i radujte se. Evo vas učim tajnu, tajnu koju ne poznaje skoro nijedan kršćanin, pa ni oni najpobožniji.“

Naravno da ovo sjedinjenje s Bogom po sjedinjenje volje s voljom Božjom podrazumijeva i prakticiranje svih ostalih kreposti. Ovdje ukazujemo samo na neke. Iznad svega jakost i velikodušnost što podrazumijeva odlučno poduzimati i podnositi poteškoće u vršenju onoga što duša spozna kao volju Božju.

Ljubav prema Bogu je nedjeljiva od ljubavi prema bližnjemu.³⁶ On želi i zapovijeda ljubav prema bližnjemu. U ljubavi prema bližnjemu ne samo da treba izbjegavati sve što joj se protivi kao mržnju, antipatiju, zavist, ogovaranje, klevetanje, ljubomoru, sumnjičavost, nepromišljene sudove, svađu, uvrede sablazni nego treba praštati, misliti, željeti i činiti dobro svima sve do herojske ljubavi čak i prema neprijateljima. Naravno da to sve skupa samom čovjeku nije moguće, nego je kršćanska ljubav prema bližnjemu izraz i odraz naše ljubavi prema Bogu iz koje crpi i motive i snagu. Bližnjeg se ljubi zbog Boga samoga i snagom njegove milosti koja traži svu našu suradnju. Svetac potiče:

„Više ne želim pjevati uzalud! Pjevajući moje srce se izražava, a ljubav prema bližnjemu otvara moje srce i sklada ovu pjesmu. Živjela sveta ljubav zbog koje osjećam ustreptalost srca. Po njoj čovjek ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga, samo za ljubav Božju, jer on zapovijeda da se ljubi bližnjega bez obzira na manjkavosti, bez zgražanja nad njegovim grijesima. Uzvišeni apsolutno želi da čovjek ljubi svoga brata čovjeka, to je najveća zapovijed Stvoriteljeva i Očeva. One koji se ne pridržavaju te zapovijedi on strogo kažnjava. Ljubav po svojoj ljepoti i sjajnoj čistoći prekriva i ruši najveće bezakonje. Srce je puno čistoće čim u njemu vlada ljubav. Imajte ljubavi jedan za drugoga, rekao nam je sv. Petar.

To je najvažnija točka, nema ničeg većeg na zemlji. Ljubav je savršenost svake religije. Obilježje predodređenih je milosrđe za svoga brata. Isus nam je dao ovaj nepogrješivi znak kako bi razlučio svoje sluge od lažnih štovatelja. Evo moje velike zapovijedi, rekao nam je svima sam Isus, ljubite nježno jedan drugoga jednako kao što ja ljubim vas. Ta je zapovijed nova u svojoj blagosti, a drevna u svojoj veličini. Čovjek je posve crven od krvi Isusa Krista, moga dragog učitelja. Ako on u mome srcu nema svoje mjesto, onda sam ja Juda, još veći izdajnik. Može li kršćanin činiti krivo onomu za koga je sam Bog umro? Ljubi svoga brata, dobri kršćanine, bez kojega bi bez sumnje bio proklet. Poganin je onaj tko ne zna za Boga, za cijenu njegova koštanja. Možeš li ga prezirati znajući koja je njegova cijena. Što da kažem?“ (P 14, 1-20, dijelovi).

Ljubav prema bližnjemu duša koje su došle do sjedinjenja s Bogom se iznad svega očituje u gorućoj želji za vječnim spasenjem bližnjega, a očituje se i u poteškoćama života kada je duša

³⁴ *Mali vodič k savršenosti*, str. 39.

³⁵ *Isto*, str. 36.

³⁶ O ljubavi prema bližnjemu u monfortanskoj duhovnosti pisali smo u cjelini 4.3.

sklonija dobrohotno suditi i govoriti o bližnjemu pa makar bile očite i njegove pogreške, u želji da mu se pomogne u potrebi, praštajući potpuno uvrede koje je doživjela. Sve ovo gotovo redovito je popraćeno samilošću prema posljednjima, siromasima bilo koje vrste, teškim grešnicima sa molitvom željom da se pokaju i spase. Ova i ovakva ljubav prema bližnjemu proizlazi iz sjedinjenja duša s Bogom i vodi sve više i više do rasta u tome sjedinjenju.

Rast vjere, ufanja i ljubavi kod življenja posvete ima još jednu važnu dimenziju koju druge duhovnosti nemaju u toj mjeri. Živeći posvetu, Marijino se majčinstvo ostvaruje na više načina, a na poseban način se to očituje u tome da Marija utiskuje u dušu svoj pečat svetosti vodeći je do sjedinjenja s Kristom Mudročću. Marija divno djeluje u duši koja joj se posveti čineći je dionicom svojeg duhovnog bogatstva. Marijino djelo u duši sastoji se i u tome da u nju utiskuje duhovni pečat svoje slike, vodeći dušu tako da postane slična njoj. Put svetosti onoga tko se predaje i povjerava Mariji ostvaruje se tako da ona ima potpunu slobodu da u dušu utiskuje ljepotu svoje duše i krjeposti, a to ima veliki učinak na rast vjere, ufanja, ljubavi kao i ostalih krjeposti. Prepustimo riječ svecu:

„Ako ovu pobožnost vjerno obavljamo, ona proizvodi u duši bezbroj učinaka. Ali glavni dar koji duše uživaju jest uspostava Marijina života u duši ovdje na zemlji, tako da ne živi više duša nego Marija u njoj: ili duša Marijina postaje njezina duša, da tako kažemo. Dakle, kada je po neizrecivoj, ali istinskoj milosti Marija kraljica u jednoj duši, kakve li sve divote u njoj ne izvodi! Budući da je umjetnica velikih čudesnih djela, posebno u nutrini, ona tu radi potajno, čak i bez znanja te duše, koja bi pokvarila ljepotu njezinih djela kada bi to saznala. Budući da je ona posvuda Djeвица plodna, unosi u svaku nutarnost u kojoj prebiva čistoću srca i tijela, čistoću u nakanama i namjerama, plodnost u dobrim djelima.

Ne misli, draga dušo, da Marija, najplodnija od svih stvorenja i koja je pošla tako daleko da je rodila samoga Boga, ostaje besposlena u vjernoj duši. Ona će učiniti da duša neprestano živi u Isusu, a Isus u njoj. Dječice moja, koju iznova rađam dok se Krist ne oblikuje u vama (Gal 4, 19); ako je Isus Krist, Marijin plod, u svakoj duši posebno, i u svima općenito, to je u duši gdje ona prebiva na osobit način Isus Krist njezin plod i njezino remek-djelo. Konačno, Marija postaje sve toj duši kod Isusa: rasvjetljuje njezin duh svojom čistom vjerom. Produbljuje njezino srce svojom poniznošću, širi ga i raspaljuje svojom ljubavlju, čisti ga svojom čistoćom, oplemenjuje ga i obogaćuje svojim majčinstvom. Ali čemu se zadržavam? Samo je iskustvo kadro pokazati nam sva ta čudesa Marijina, koja ne mogu shvatiti učeni i oholi ljudi, pa čak ni oni osrednje pobožni“ (MT 55-57).

I veliki papa naših dana Ivan Pavao II. u *Pismu o nauci sv. Ljudevita Montforskoga* govori o življenju posvete kao svetosti koja se sastoji u savršenstvu u ljubavi: „Svetost se sastoji u savršenstvu u ljubavi prema Bogu i čovjeku što je predmet prve i najveće Isusove zapovijedi (usp. Mt 22, 38), a i najveći je dar Duha Svetoga (usp. 1 Kor 13, 13). Tako u svojim pjesmama sv. Ljudevit predstavlja vjernicima uzvišenost ljubavi (P 5), svijetlo vjere (P 6) i postojanost nade (P 7).

U monfortanskoj duhovnosti dinamizam ljubavi je na poseban način izražen simbolom ropstva ljubavi Isusu po primjeru i uz pomoć Marije. Radi se o punom zajedništvu s Kristovim poništenjem (kenosis); zajedništvu življenom s Marijom, blisko prisutnom u otajstvima života Sina. Ropstvo ljubavi, dakle, treba interpretirati u svijetlu divne razmjene između Boga i čovječanstva u otajstvu Utjelovljene Riječi. Radi se o istinskoj razmjeni ljubavi između Boga i njegova stvorenja, u uzajamnom potpunom daru samoga sebe: „Duh ove pobožnosti, se sastoji u tome da učini dušu ovisnom u nutrini i ropkinjom Presvete Djevice i Isusa po njoj“ (MT 44). Paradoksalno ova „veza ljubavi“ ovo „ropstvo ljubavi“ čini čovjeka potpuno slobodnim, istinskom slobodom djece Božje (usp. PP 169). Radi se o tome da se potpuno predamo Isusu, odgovarajući na ljubav kojom nas je on prvi ljubio. Svatko tko živi u toj ljubavi može reći sa sv. Pavlom: „Ne živim više ja, nego Krist žive u meni“ (Gal 2, 20).³⁷

³⁷ *Lettera di Giovanni Paolo II sulla dottrina di san Luigi Maria de Montfort*, Rim, 2004, Edizioni monfortane, str. 7-8.

Kako duhovni život raste, ljubav prema Bogu i bližnjemu postaje njegovom glavnom oznakom i sredstvo sjedinjenja s Bogom. Vjera, ufanje i sve druge krjeposti se sažimlju s njom, a ljubav postaje kraljicom svih krjeposti. Duša koja je po posveti uz Marijinu pomoć došla do sjedinjenja s Bogom, sve čini prožeta ljubavlju i zahvalnošću. Ni na koji način ni najmanjim svojevoluminarnim grijehom ne želi više uvrijediti Boga, ali sve do kraja života može padati u nesvojevoljne slabosti i nesavršenosti koje su izraz krhkosti i bijede ljudske izranjene naravi. Ponesen i prožet ljubavlju svetac pjeva:

„Kako je ugodno dan i noć pjevati hvalospjev o predivnoj ljubavi! O moj Isuse, ljubavi moja, ljubim te, ništa ne želim ljubiti osim tebe. Čovjek ne zna koja je sreća ljubiti te, moj Spasitelju. Ljubim Isusa! Kršćani, uzviknite tako, kušajte koliko je slatka ljubav. Uistinu, nemamo li razlog ljubiti tako dobrog Gospodina? On sam je beskrajno dobrotiv, čista ljepota, bez mane, bogat i darežljiv, dobar bez primjese zla. Što je slađe, što li razboritije do li voljeti ga cijelim srcem? Kad ne bih ljubio njega miloga, moje srce ne bi bilo zadovoljno. Bilo bi zarobljeno i uznemireno, sve bi mu postalo gorko. Ljubav oslobađa i kaže mu: O Gospodine, tvoj jaram nije težak! O, kako je slatko ljubiti te! Što? Dobrom Gospodinu ljubav nije uzvraćena? Je li uzalud to što on nas neprestano ljubi i što nas obasiplje svojim dobročinstvima? Ne, ne, prokletstvo grješnicima koji mu ne daju svoje srce! Ljubimo, kršćani, njegovo milosrđe nas potiče, ljubimo ga svi zauvijek. O Bože ljubavi, ognju gorući, budi naš slatki osvajač. Zagri nas, ražari svojim božanskim plamenom neka naša srca budu tvoje boravište. Oprosti, Božansko milosrđe, što smo ti se toliko odupirali. Od sada ćeš ti vladati našim dušama, a mi ćemo ponavljati dan i noć: Ljubavi, ljubavi, ljubavi, ljubavi. Amen. Isus i Marija, na veću slavu Božju“ (P 135).

Razmisli! Prolazi li moja vjera u Boga kroz faze rasta u fazu sazrijevanja? Je li moja nada postojana usprkos vanjskih i unutarnjih poteškoća? Do koje mjere ljubav prema Bogu i bližnjemu prožima moje iskustvo? Što bi o mom svjedočanstvu življenja vjere kazali moji bližnji?

6. Ljubav prema Isusu Raspetome i proslavljenome te prema Gospi na putu sjedinjenja

U povijesti katoličke tradicije kad se govori o sjedinjenju duše s Bogom bilo je zabluda i krivih učenja koja su naučavali da na višim stupnjevima duhovnog puta duša bi trebala ne usredotočiti se više na Krista i njegovu ljudsku narav nego izravno na Boga. Sv. Terezija Avilska ukazuje na tu napast koju je i sama kratko iskusila:

„Izgleda da ove duše koje kušaju tako velike užitke ne trebaju više razmišljati o otajstvima ljudske naravi našeg Gospodina Isusa Krista i da se trebaju usredotočiti samo na ljubav... Htjela bi vas opomenuti da pazite u vezi ovoga, i usuđujem se kazati da ne vjerujete onima koji vam drugačije govore... kako se možemo svojevoluminarno udaljiti od onog što je sve naše blago i sav naš lijek? ... Isus je kazao da je On put (Iv 14,6). Kazao je također da je On svjetlo (Iv 8,12) i da nitko ne dolazi Ocu osim po njemu (Iv 14,6). Uistinu oni koje je Gospodin uveo u sedme odaje uistinu se ne odvajaju od Isusa Krista koji je naš divni uzor po svojoj divnoj ljudskoj naravi i svome Božanstvu istovremeno, On im vjerno društvo. Život je dugačak i muke u velikom broju nam dolaze u susret. Da bismo ih podnosili kako treba trebamo Isusa Krista držati za uzor, apostoli i sveci su podnosili muke. Druženje s dobrim Isusom je uzvišeno, ne odvajajmo se od Njega i njegove svete Majke... Ponavljam vam sestre, čuvate se ovoga puta³⁸ i smatrajte ovaj put opasnim. Đavao bi mogao dovesti vas do toga da izgubite pobožnost prema Presvetom Sakramentu“ (Zamak duše VI, 7)

Između ostaloga još je apostol Pavao govorio: „Ne želim među vama znati ništa osim Isusa Krista i to Krista raspetoga“ (1 Kor 2,2)

U *Dijalogu* sv. Katrine Sijenske koji je pisan u prvom licu kao da sam Bog Otac govori čitamo: “Znak koji se vidi kod apostola nakon što su primili Duha Svetoga je taj što su izišli iz dvorane cenakula, slobodni od svakoga straha naviještali su moju riječ, je taj da se nisu bojali

³⁸ To jest udaljavanja od ljudske naravi Isus Krista.

trpljenja nego naprotiv time su se dičili... Oni koji jako ljube svoju čast te su gladni i žedni spasa duša trče za stol svetoga križa i ništa ne može usporiti njihovu trku, ni uvrede ni progonstva, ni užici koje im nudi ovaj svijet... Ovima dajem milost da osjete da se nikada ne odvajam od njih, nego počivam u njima svojom milošću i dokazivanjima moje prisutnosti“ (iz poglavlja 74, 76 i 78).

Znaci ljubavi prema Bogu koja je dovela dušu do sjedinjenja s Njim su sjedinjenje s voljom Božjom, ljubav prema križu i bližnjemu.

Ipak kad se govori o sjedinjenju i ljubavi prema križu treba naglasiti da se radi o sjetilnoj, osjećajnoj ljubavi nego duhovnoj koja se može događati u duši dok je sjetilna ljudska narav u mucu i kušnji. Sv. Ljudevit Montforski uči: „Kada vam velimo da ljubite Križ, ne govorimo vam o sjetilnoj ljubavi, koja bi bila samoj naravi nemoguća. Zbog toga razlikujte trostruku ljubav : sjetilnu ljubav; razumsku ljubav; vjernu i najsavršeniju ljubav, ili drugim riječima : ljubav koja proizlazi iz nižeg djela ljudskog bića i sjetilnosti; ljubav koja proizlazi iz plemenitijeg dijela čovječje naravi, to jest razuma, i ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše a to je vjerom prosvijetljeni razum.

Bog ne traži od vas, da ljubite križ sjetilnom voljom, jer je put posvema pokvarena i grešna (usp. Iv 1,13), pa je sve, što proizlazi od nje, pokvareno, i ona se ne može vlastitom snagom podložiti ni volji Božjoj ni njegovom zakonu razapinjanja i Križa. Govoreći o toj volji, naš Gospodin je vapio na Maslinskoj gori: *Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja!* (Lk 22, 42). Kada niža sjetilna narav čovječja u Isusu, premda je bila posvema sveta, nije mogla ljubiti Križ neprekidno, koliko će više odbijati od sebe križ naša sjetilna narav!

Može se doduše dogoditi, da mi noseći križ kušamo sjetilnu radost poput svetaca, ali tu radost ne prouzrokuje naša sjetilnost, premda je putena, nego je izvor toj radosti u višem dijelu čovječje naravi, koja je tako puna božanske radosti Duha Svetoga, da se ta radost može odražavati i u nesavršenijem dijelu čovječje naravi. U tom času može razapeta duša klicati sa Davidom : *Srce moje i moje tijelo kliču Bogu živomu* (Ps 84,3).

Drugi način ljubavi križa koji ja nazivam razumskom ljubavi, i koja je u višem dijelu duše, u razumu je posvema duhovna. Ona izvire iz spoznaje sreće, koju imamo trpeći za Boga, i ovu sreću može i sama duša primijetiti, pa je ta spoznaja unutarnjim načinom jača i veseli. Ova ljubav, koju smo spoznali razumom, i ako je dobra, što više veoma dobra, ipak nije uvijek nužna, da trpimo radosno i božanski.

Zbog toga i uče učitelji duhovnoga života, da ima još jedna ljubav; i ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše - ili kako kažu filozofi, to je ljubav duha- po njoj iako se ne osjeća u osjetilima nikakve radosti i ne vide razumom nikakvo veselje u duši, ipak se ljube i kuša u svjetlu čiste vjere, križ koji se nosi. Naša je pak sjetilna i nesavršena narav u borbi sva uzbuđena te uzdiše, tuži se, plače i traži utjehu, tako da govorimo sa Isusom Kristom: *Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja,* (Lk 22, 42) ili sa Blaženom Djevicom Marijom: *Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!* (Lk 1,38). Jednom od ove dvostruke ljubavi savršenijega dijela naše duše moramo dakle ljubiti i prigrliti križ“. (*Pismo prijateljima Križa 50-53*)

Kada svetac govori o nošenju križa, onda ukazuje i na njegove učinke u duhovnom životu, a oni su povezani uz čišćenje i rast ljubavi:

„Naprotiv, ako trpite kako treba, tada vam križ postaje slatki jaram, što ga s vama nosi Isus Krist; pretvara se u dva krila duše kojima se diže u nebesa; postaje jarbol lađice koja vas sretno i lagano vodi u luku spasenja. Nosite strpljivo svoj križ pa ćete po sjaju ovoga križa, biti prosvjetljeni u vašim duhovnim tamama; jer tko ništa ne trpi u kušnjama, malo zna (usp. Sir 34, 10). Nosite radosno svoj križ, to će vas raspaliti ognjem božanske ljubavi jer nitko ne može čisto i savršeno ljubiti Spasitelja, a da ne trpi“ (PPK 34).

„Križ je dobar i dragocjen iz mnogo razloga: čini nas sličnim Isusu Kristu; po njemu postajemo dostojna djeca nebeskog Oca, dostojni udovi Isusa Krista i dostojni hramovi Duha Svetoga. Bog Otac kažnjava svu svoju djecu koju prihvaća (usp. Heb 12, 6). Isus Krist priznaje za svoje samo one koji nose svoje križeve. Duh Sveti kleše i obrađuje svaki živi kamen nebeskog Jeruzalema, tj. sve predodređene. Križ je dobar jer prosvjetljuje duh i daje mu veću spoznaju nego što mu daju sve knjige svijeta: „Tko nije ništa iskusio, malo znade“ (Sir 34, 10). Ako ga dobro nosimo, postaje izvor, hrana i svjedočenje ljubavi. On u srcu raspiruje vatru božanske ljubavi i

odvaja ga od stvorenja. On podržava i povećava tu ljubav. I kao što je drvo hrana vatri, tako je i križ hrana ljubavi. On je najsigurniji dokaz da ljubimo Boga, a Bog se tim dokazom služi da nam pokaže svoju ljubav, ali traži i dokaz da mi njemu zasjeđimo svoju ljubav. Križ je dobar jer je obilan izvor svih slasti i utjeha i jer daje radost, mir i milost u duši. Konačno, križ je dobar jer donosi onome tko ga nosi, izvanredno veliku vječnu slavu (usp. 2 Kor 4, 17) (LJVM 176).

Svetac poznaje slabost ljudske naravi kao i trajnu napast da se duhovni život shvati apstraktno samo kao neko razumsko ili spoznajno umijeće, dok se istovremeno u iskustvu svakodnevnice ne ulaže napor provođenja u praksu tih istih uvjerenja:

„Od križa se ne bježi na području teorije jer se nikad nije toliko govorilo i pisalo o njegovoj uzvišenosti i ljepoti kao danas, već na području prakse jer ga se bojimo, na nj se tužimo, ispričavamo se i od njega bježimo kad treba bilo što pretrpjeti. Zahvaljujem ti, Oče, reče jednog dana u zanosu radosti na pogled ljepote križa ta Utjelovljena Mudrost, što si sakrio od mudrih i razumnih ovoga svijeta ljepotu i blago mojega križa, i što si ih objavio poniznima i malenima“ (Lk 10, 21) (LJVM 174).

Montfort u poučavanju duhovnosti križa želi vjernika voditi što bliže svakodnevnom iskustvu u kome se u naizgled beznačajnim situacijama događa ili ne događa usvajanje mentaliteta Evandjelja. Križ nikada nije samom sebi cilj, patnja nije zbog patnje vrijedna. Ona je uvijek mučna i naporna, a svoju duhovnu vrijednost dobiva od duha u kome se s njom suočava:

„Ali nije dovoljno trpjeti; davao i svijet imaju također svoje mučenike; moramo trpjeti i svoj križ nositi hodajući stopama Kristovim. Neka me slijedi (usp. Mt 16, 24), tj. neka nosi križ kako ga je nosio Isus; i zato evo pravila koja treba opsluživati.³⁹ Upotrijebi male križeve još više nego velike. Bog ne gleda toliko na trpljenje, koliko na vrstu trpljenja i način kako trpimo. Trpjeti mnogo i loše znači trpjeti poput prokletnika; trpjeti mnogo i hrabro, ali za zlu stvar, znači biti mučenikom sotone; trpjeti malo ili mnogo, ali za Boga, znači trpjeti poput sveca. Ako možemo birati križeve, tada birajmo naročito malene i skrivene, i ako su uz njih u isti čas vidljivi i veliki križevi. Ohola narav može tražiti napadne i velike križeve, dapače ih zahtijevati, izabrati i obujmiti, ali izabirati samo malene i skrivene križeve i nositi ih radosno može biti samo po djelu velike milosti i u velikoj vjernosti Bogu. Radite, dakle, poput trgovaca pred svojom blagajnom: upotrijebite sve, nemojte izgubiti ni najmanji komadić pravoga križa, makar da je samo ubod muhe i igle, ili ma kakva neugodnost od vašega susjeda, mala uvreda ili prjezir, mali gubitak ma i jedne kune, kakav maleni duševni nemir ili mala bol nekog uda, ili tjelesna nezgoda itd. Nastojte poput trgovca u dućanu iz svega crpsti korist, pa ćete brzo biti bogati u Bogu, kao onaj trgovac novcem, jer je skupljao kunu po kunu u svoju blagajnu. U svakoj i najmanjoj protivštini koja vas zadesi, recite: „Hvaljen budi Bog! Bože moj, hvala ti.“ Tada onaj križ, koji hoćete steći, sakrijete u Božjem sjećanju koje je kao vaša blagajna i ne mislite više na nj, osim da kažete: „Tebi, Bože moj, neka bude hvala!“ ili : „Hvala ti, Gospodine, ili budi mi milosrdan!““ (PPK 49).

Kao i svi drugi stavovi i krjeposti tako i vjernost, postojanost, ustrajnost u nasljedovanju Krista po križu rastu u vremenu. Odnos prema križu pokazuje stupanj duhovne zrelosti jer otkriva stvarni stupanj pročišćene ljubavi koji duša živi. Bog sa svoje strane onome tko je vjeran daruje uliveni dar mudrosti križa kao ostvarenje i znak čiste ljubavi koja vodi k sjedinjenju s njime.

„Ako je spoznaja tajne križa toliko posebna milost, što je tek kad duša uživa u njemu i stvarno ga posjeduje! Takav dar Vječna Mudrost daje samo svojim najvećim prijateljima nakon mnogih molitava, želja i preklinjanja. Ma kako bio uzvišen dar vjere kojim se posebno dopadamo Bogu, njemu se približujemo i nadvisujemo svoje neprijatelje, a bez kojega bivamo odbačeni, dar križa još je mnogo veći“ (LJVM 175).

³⁹ Pravila za nošenje križa možemo pronaći u *Pismu prijateljima križa*, a mi ćemo ovdje naglasiti ona po koja najbolje odražavaju praktičnu mudrost nasljedovanja Krista po križu kako je to činio i naučavao svetac.

Motrenje i sudjelovanje u otajstvu Isusove proslave po križu u svetačkoj tradiciji je jedno od velikih sredstava osobnog duhovnog rasta koji vodi do sjedinjenja, ustrajnosti i plodnog apostolata. Sv. Ljudevit uči:

„Život Isusa Krista je bio glavni predmet izučavanja svetaca. Oni su razmišljali o njegovim krjepostima i patnjama i tako su stigli do kršćanskog savršenstva. Sv. Bernard je počeo s takvim pobožnim vježbama i ustrajao u njima do kraja: „Od početka mojeg obraćenja, kaže, napravih jednu kiticu miomirisne pomasti, sastavljenu od muke mog Spasitelja i postavih je u soje srce misleći na bičeve, trnje i čavle njegovih muka. Potrudih se čitavom dušom razmatrati svaki dan o tim otajstvima. To je isto tako bila vježba mučenika. Mi se divimo načinu na koji su oni znali pobijediti najokrutnije muke. Ali otkuda je mogla doći, primjećuje sv. Bernard, ta divna ustrajnost mučenika ako ne od rana Isusa Krista o kojima su oni često razmišljali? Gdje je bila duša ovih velikodušnih i jakih ljudi, kada je tekla njihova krv i kada su njihova tijela bila zlostavljana tjelesnim mukama? U ranama Isusa Krista! I te rane su ih učinile nepobjedivima“ (TSK 71).

„Sveti Augustin tvrdi da nema plodonosnije i za spasenje korisnije pobožne vježbe od čestog razmatranja muke našeg gospodina Isusa Krista. Bl. Albert Veliki, učitelj sv. Tome Akvinskoga znao je po objavi da jedan kršćanin zadobije više zasluga jednostavnim prisjećanjem, ili meditacijom Isusove muke, nego posteći o kruhu i vodi svakog petka tijekom cijele godine, ili bičujući se svaki tjedan ili moleći svaki dan psaltir. Koja će onda biti zasluga svete krunice koja podsjeća na cijeli život i muku našega Gospodina Isusa Krista? Gospa je jednog dana objavila bl. Alanu de la Roche da poslije svete misne žrtve, prvog i živog spomen-čina muke našega Gospodina, nema uzvišenije i zaslužnije pobožnosti od krunice, koja kao drugi memorijal predstavlja život i muku Isusovu“ (TSK 88).

Sv. Ivan Marija Vianeneyi slično poručuje: „Dragi Spasitelj boravi u presvetom Sakramentu kao žrtva. Naviknite se na slijedeću molitvu, koju Bog vrlo rado sluša: molite blaženu Djevicu Mariju, da Ona vječnom Ocu za obraćenje grešnika prikaže svoga krvlju oblivenoga i ranama pokrivenog božanskog Sina. Od svih molitava, ova je najbolja, jer konačno uspjeh svih molitava ovisi od imena i zasluga Kristovih. Ovo dobro zapamtite, djeco moja! Sve milosti koje sam postigao, isprosio sam ovom molitvom. Ona nikada ne zataji!“ (*Zlatna zrnca* 35)

S. Marija od Andela Sorazu o svome iskustvu kako je Duh vodio prema sudjelovanju u životu Krista patnika piše: „Pošto je izdržala punu ljubavi bitku, što je u njoj izaziva Duhovnikova nauka, povlači se iz njene prisutnosti duša izmučena ognjem koji je žari i vuče prema Kalvariji, te izvan sebe od boli što se nije našla pred Bogom dostojna trpjeti ili sudjelovati na Muci njegova božanskog Sina.

Tako to osjeća, i radi toga se ljupko tuži slavnu Bogu, što je zadržava u svojoj vlasti i dariva svojim slavnim i neizrecivim saopćenjima. Ali to čini tako da ne gubi svoju savršenu ravnotežu u božanskoj volji dobrohotnosti. Nisam dostojna da trpim za Boga u Isusu i s Isusom ponavlja mnogo puta izvan sebe zbog osjećaja što joj uzrokuje uskrata Muke koju cijeni iznad svega blaga.

Ne, nisam nađena dostojna trpjeti. Oče Sveti, tako kako si se udostojao objaviti mi beskrajnu odličnost mog Bogočovjeka, da ga cijenim i ljubim, udostoji se sada objaviti mi njegova trpljenja, sjedini me s Njim koji pati, da sudjelujem u njegovim mukama, kao što sam sudjelovala u njegovoj slavi. Struja slave postaje mi dosadna. Gladujem za trpljenjem. Ne mogu živjeti bez neprocjenjiva blaga Isusova križa. Dođi, Bože moj. Duše Sveti pomози mi, vodi me na Kalvariju, pribij me na križ mog Bogočovjeka, poistovjeti me s Njim u njegovu činu najviše ljubavi Ocu i čovječanstvu koje otkupljuje svojom ispaštajnom smrću.

Istu molbu upravlja Presvetoj Djevici. I čim upre u Isusa svoj ljupki i moleći pogled, ljubi ga i privija se uza Nj beskraj puta usred neke božanske tišine, koja vlada u čitavu njenu biću.

Kada prođe više sati, videći da se njena čežnja za Mukom ne ispunja, iznova se prepušta Božjoj volji i priznaje da je nedostojna. Da nagradi njeno savršeno predanje, božanska dobrohotnost (volja) nameće se duši u blještavilu svoje dobrote i uvija je u svoj plašt slave. Izlijeva u nju neku sreću tako neizrecivu, da nema izraza koji bi to izrazili. Neiskazanim je načinom obuhvati u svojoj

nutrini, i u isto se vrijeme razlije u čitavu njenu biću kao struja slave i blaženosti. Prožeta Božjom voljom i njome okružena, kao oblakom slave, silazi s Tabora, trenutak kasnije čim je ostvarila čin predanja, da prijeđe ponor, simbol posljednjeg razdoblja Kristova javna života.

Ponor se prikazuje njenu pogledu pretvoren u put boli, a na njegovu kraju gleda mistični tijesak, gdje bi mučen Isus i zdrobljen kao grozd pod teškim teretom božanske srdžbe, na Kalvariji koju je prije vidjela. U tom trenutku potamnjuje slava božanske volje, koja je pronikla i okruživala dušu; a ova oslobođena slavna toka što ju je povezivao s Bogom slave, pada otežana u samu sebe i utone u gorčinu. Pije prvi kalež što ga je vječna pravednost pružila Isusu odmah iza preobraženja, dok je silazio s Tabora, prije nego je stigao u ravnicu, kada je, odgovarajući na pitanje Apostola što su ga pratili, rekao: „Ne govorite nikom o ovom viđenju dok Sin čovječji ne uskrsne od mrtvih“. U ovoj zgodi pogled na Muku, koji se njemu u Preobraženju nametnuo kao utjecaj slave praćen obilnim plodom što bi ga proizveo u čovječanstvu, prolazi umom i srcem Isusovim kao crna oblačina i baca strašne sjene, koje prethode Getsemanskim tjeskobama. Križ predstavlja bolan vid ništavnosti žrtve za golemu većinu duša, koje će ga prezreti; i strašan izgled muči Isusa.

Slično se događa duši, koja je sa svoje strane razdragana pozdravila sudjelovanje na Kristovoj Muci, koje joj je Providnost čuvala da joj dade iza slavnih saopćenja, jer ga je shvatila dobrim, korisnim, uzvišenim radi veze s Bogočovjekom. Pod utjecajem slave trpljenje je pružalo božanski izgled očima duše nadarene božanskim sjedinjenjem. Nije tako sada, kada oslobođena božanskog zagrljaja i prepuštena vlastitu životu motri trpljenje preko nutarnjeg osjećaja svoje niskosti, grijeha i tužnih misli koje su je zaokupile, i to shvaća kao da izlazi iz njene zločinačke savjesti.

Obuzeta osjećajem svoje nedostojnosti ne razumije kako Bog želi ili može obdariti neki stvor tako bijedan i grešan kao ona, puštajući druge kreposnije, i sumnja u stvarnost takvih darova. Sumnja se izrodi u čvrsto uvjerenje da je prevarena, a sudjelovanje u Preobraženju i ostala božanska saopćenja, što ih je doživljavala, trpa u obmane, djelo njene raspaljene mašte; a svoje čežnje da bude slična Isusu patniku, smatra igrom demona, koji obrađuje njeno srce da je učini đavlom opsjednutu bogomoljku i pošto je pruruši u raspeta Krista - đavolskim umijećem - te po njoj izopači mnoge duše, pokopa je u pakao.

Kako vidi dio što ima Duhovnik u ljupku utjecaju koji ju je naveo u službu Isusu patniku, budući da ne može osuditi njegov nauk i način postupanja s njom - jer vidi da je sve u skladu sa svetim Evandjeljem - misli da je krivotvoriteljica i da ga je kao takva prevarila i vara svojim izvještajima o savjesti i da mora napustiti duhovno vodstvo, ako se želi spasiti; da su njene veze s Duhovnikom grešne zbog toga i da će to uvijek biti, jer ne može govoriti istinu ona koja je puna laži; i da su njene veze s prijašnjim duhovnicima, koje jednako treba prekoriti, dugi niz grijeha protiv Duha Svetog.

Sve gleda crno: svoju sadašnjost, svoju prošlost i svoju budućnost; osobito joj ova izgleda užasnom kao savjest nekog osuđenika. Smatra da će, ako se ne popravi - sastoji se u tom da odbije Božja saopćenja i napusti duhovno vodstvo - završiti svoj život u pogubnu jaukanju, sposobnu da smete ispovjednika najiskusnijeg u Božjim putovima i u kušnjama što ih trpe duhovne duše, i da će prouzročiti veliku sablazan u posjetnika, koji su o njoj možda imali dobro mišljenje.

Ove i druge sjene baca u njenu uznemirenu savjest crn tmast oblak gorka kaleža što ga ispi Isus u otajstvu u kom sudjeluje. I u tako silovitoj oluji jedino je neki blijadi odsjev podržava i zadržava na rubu ponora očajavanja. To je sveta poslušnost, vjera što je ima u svog Duhovnika, kao predstavnika Boga i svete Crkve.

Izgubivši sile, zove Duhovnika da mu iznese svoju tjeskobnu situaciju i zamoli neka je odriješi od njenih obmana i ostalih grijeha, što ih je pocnila - tako ona misli - u svojim neposrednim i posrednim vezama s Bogom. Čuvši njen izvještaj, Duhovnik je smiri i zahtijeva da svim srcem uđe na put boli što je Isus otvorio pred njom da dovrši u njoj otajstva svog dvostruka života, a to je ona odbijala, misleći da je to bio demon koji ju je privlačio da sudjeluje u Muci.

Pošto je stekla mir vođena poslušnošću, ulazi na put boli, koji joj pruža drukčiji izgled nego oluja koju je upravo trpjela, zahvaljujući savjetima Duhovnika i božanskoj struji protesnutoj u

prostoru koja je privija njenu Bogočovjeku patniku, koji je čeka na izvjesnoj udaljenosti. (*Duhovni život pog. 23. a*)

U katoličkoj svetačkoj tradiciji naglašava se otajstvo Isusove proslave po križu i uskrsnuće. Za kršćane ne postoji Kristov križ bez slave. Patnja nije sama sebi razlog. Ona je sredstvo kojim se Isus htio poslužiti. Uskrsnuće Isusovo je najviša vjerska istina te je kao središnju istinu treba vjerovati i živjeti u Crkvi. Upravo je čudesno otajstvo uskrsnuća pomoglo učenicima da shvate značenje Isusova života, propovijedanja i poglavito njegova poniženja, muke i smrti na križu. Tako da se s pravom može reći kako se vjera Crkve rađa iz smrti i uskrsnuća Isusova. Uzašavši jednom zauvijek u nebesko svetište, Isus Krist nas bez prestanka kao posrednik zagovara kod Oca i trajno nam osigurava izljev Duha Svetoga. Crkva s pravom naglašava: „Zato smo i uzeti u otajstvo njegova života, suobličeni njemu, s njime umrli i uskrsnuli, dok ne budemo s njime kraljevali“ (LG 7).

Uskrsnuće je i ključ odgovora na bitna pitanja ljudske egzistencije kao što su: pobjeda života nad smrću, ljubavi nad mržnjom, zajedništva nad egoizmom, svjetla nad tamom koja se trajno nadvija nad čovječanstvom.

Sv. Ljudevit ima jasnu viziju cjelovitosti Božjeg silaska u povijest, ostvarenja spasenja te proslave i povratka u slavu s posebnim njemu svojstvenim teološko-duhovnim naglascima otajstva proslavljenoga Gospodina. Svetac piše: „Tu ćemo Mudrost promatrati u vječnosti, u njezinu božanskom podrijetlu, u Očevu krilu kao predmet Očeve radosti. Gledat ćemo je u vremenu kako sja u svim stvorenjima svemira. Promatrat ćemo je, zatim, u posvemašnjem poniženju, u utjelovljenju i smrtnom životu kako bi joj se potom divili u pobjedničkoj slavi na nebesima“ (LJVM 14).

„Nakon tri grozna sata na križu, Spasitelj svijeta je izdahnuo u trideset i trećoj godini života. Josip iz Arimateje imao je snage zamoliti Pilata za Isusovo tijelo koje je položio u novi grob. Ne zaboravimo ni to da je cijela priroda pokazala svoju žalost nad Isusovom smrću različitim čudesnim znacima koji se dogodiše u času kad je Isus izdahnuo. Uskrsnuo je, i nekoliko se puta ukazao svojoj svetoj majci i učenicima kroz četrdeset dana. Poveo je učenike na Maslinsku goru, odakle je njima naočigled, svojom vlastitom snagom uzašao na nebo da sjedne s desne Ocu, dok je na zemlji ostavio tragove svojih svetih stopa“ (LJVM 116).

Svetac u razmatranju uzajamno povezanog otajstva muke i proslave Isusa Krista naglasak stavlja na slavnu muku slijedeći novozavjetnu teološku postavku sv. Ivana evanđeliste po kome je već Isusova muka istovremeno i njegova proslava (usp. Iv 13, 31-36). Tekstovi sv. Ljudevita koji govore o uskrsnuću nisu brojni, ali su od bitne važnosti za ispravno shvaćanje njegovog viđenja Isusa Krista kao i duhovnog života kršćanina. Kada motri proslavljenog Isusa Krista, Montfort ne zaboravlja njegovu povezanost s križem i to promatra u kategoriji mističnog sjedinjenja zaručništva jer njegova muka je najveći izraz i ostvarenje ljubavi.

„Konačno je stigla k ispunjenju svojih želja. Bila je obasuta pogrdama, bila je pribijena i kao srasla s križem, i radosno je umrla u zagrljaju tog dragog prijatelja kao na prijestolju slave i pobjede. Ne vjerujte da se nakon smrti, da lakše trijumfira, Mudrost odijelila od križa, da je odbacila križ. Ni izdaleka! Ona se toliko sjedinila s njim i kao da se njemu pritjelovila, da nema ni anđela, ni čovjeka, ni bilo kojeg stvorenja na nebu ni na zemlji koji bi je mogao od njega rastaviti. Veza je nerazrješiva i savez je vječan: nikada nećeš naći križ bez Isusa, ali ni Isusa bez Križa“ (LJVM 171-172).

Sv. Ljudevit vidi proslavljenog Krista kao Spasitelja (LJVM 116; 167) i suca cijele ljudske povijesti (LJVM 172), kontemplira kontinuitet ljubavi i blagosti uskrslog Spasitelja prema svakom čovjeku, kao i potrebu da vjernik nasljeđuje Isusa po križu na putu u vječnu domovinu.

„Od časa kad je Vječna Mudrost po križu ušla u nebo, potrebno je da i mi ulazimo u nebo istim putem. Kud god se vi okrenuli, kaže „Nasljeduj Krista“, svuda ćete naći križ. Naći ćeš križ kao odabranik, ako ga nosiš kako treba, strpljivo i radosno, iz ljubavi prema Bogu; naći ćeš ga i kao odbačenik, ako ga nosiš nestrpljivo i protiv volje, kao i toliki jadnici koji će ponavljati čitavu vječnost u paklu: „Bazali smo stazama propasti“ (Mudr 5, 7), uzalud smo se trudili i patili brinući se

za svijet, i konačno, evo smo osuđeni. Prava se Mudrost ne nalazi na zemlji niti u srcu onih koji žive po vlastitim prohtjevima. Ona se tako trajno nastanila u križu da je nećete naći izvan njega na ovome svijetu, i tako se sjedinila i pritjelovila križu, da se s pravom može reći da je Mudrost križ i da je križ Mudrost“ (LJVM 180).

„I nemojmo misliti da sada proslavljeni Isus Pobjednik ima manje blagosti i spremnosti da nam se približi. Nasuprot, njegova slava na neki način usavršava njegovu blagost. On i sada više želi opraštati nego se pokazati u slavi, i više mu je stalo pokazati nam bogatstvo svog milosrđa nego slave. Ako pogledamo kroz povijest, vidjet ćemo, kad se je ta slavna utjelovljena Mudrost objavila svojim prijateljima, nije im se pokazala uz munje i grmljavinu, nego na ljubak i blag način, i nije uzela veličanstvenost vrhovne gospodarice svemira i Boga nad vojskama, već nježnost zaručnika i milinu prijatelja. Nakon svega ovoga, nećemo li još više zavoljeti tu vječnu Mudrost koja nas je toliko ljubila i još nas uvijek ljubi, čija ljepota i milina nadvisuju sve što je najljepše i najljupkije i na nebu i na zemlji“ (LJVM 127-131).

Dakle sveci su svjesni nedjeljivosti otajstva Isusova križa i Njegove proslave po uskrsnuću ali često stavljaju naglasak na sjedinjenje Isusovim Križem, s Kristom Raspetim kao svome sudjelovanju u Kristovoj pobijedi.

Duša vođena Božjom milošću došla do sjedinjenja s Bogom na zemlji po Kristu sve više ima svijest da je Bog na isti način vodi kao i Isusa pobjedonosnim putem Križa jer je On sam kazao: *Imajte vjere, ja sam pobijedio svijet.* (Iv16,33)

Razmisli! Vjerujem li da je Isus Krist po svojoj mucii uskrsnuću Gospodin koji ima svu vlast na nebu i na zemlji nad svime što je protivno čovjeku? Vjerujem li da mi Krist pobjednik želi iskazati ljubav, oprostiti grijehe i voditi me putem istinske sreće sve do života u vječnosti? Znam li se u vjeri zadiviti pred uzvišenošću i mudrošću otajstva Isusove muke i proslave po kojemu smo spašeni?

Ljubav prema Gospi na putu sjedinjenja

Marija je na naviještaj arkandela Gabrijela začela Isusa Krista po snazi Duha Svetoga, rodila ga i dalje ostala djeвица. Ona se zove i jest Majka Božja-Bogorodica jer je rodila Sina Božjega Isusa koji je istovremeno i Bog i čovjek. Sin Božji oduvijek postao je Sin Čovječji u Marijinu krilu. Marija cijelim svojim životom, a poglavito kada je bila pod Isusovim Križem kada je on umirao za spasenje ljudi i ostavio nam je Nju za Majku, svojom ljubavlju i vjernošću Bogu, sudjelovala je u ljudskom otkupljenju. Cijeli svoj život Marija je vjerno, primjerno i skromno u ljubavi služila Bogu i bližnjemu. Na kraju života bila je uzeta na nebo, dušom i tijelom. Marija je savršeno sveta ljudska osoba, Majka Crkve - svih nas i uvijek je spremna svojim zagovorom pomoći nam i moliti Boga za nas.

Svetačka tradicija jednodušno uči da Marijino mjesto u povijesti spasenja, dakle i u životu vjere, proizlazi samo iz volje Božje s kojom je ona u potpunosti i nenadmašivo surađivala. Sv. Ljudevit, kao veliki učitelj marijanske duhovnosti motri plan spasenja Presvetoga Trojstva i dolazak Sina Božjega ljudima po utjelovljenju koje se ostvarilo u Mariji. Bog je postao čovjekom kako bi se čovjek pobožanstvenio. Svetac je svjestan da je Marijina uloga čisti dar Božje ljubavi i odabira:

„Priznajem sa svom Crkvom da je Marija puko stvorenje, izašlo iz ruku Svevišnjega pa je, u usporedbi s njegovim neizmjernim Veličanstvom, manja od atoma; ili, radije, ona nije ništa jer je on sam Onaj koji jest (usp. Iz 3,14); dosljedno, ovaj veliki Gospodin, uvijek neovisan i dostatan sam sebi, nije uopće ni najmanje trebao Presvetu Djevicu, niti je treba, da može izvršiti svoju volju i očitovati svoju slavu. Njemu je dosta htjeti, pa će sve biti. Međutim, kažem i ovo: uzevši stvari kako stoje, otkad je Bog stvorio Presvetu Djevicu, on je po njoj htio početi i dovršiti svoja najveća djela, pa možemo slobodno vjerovati da on neće svoj postupak promijeniti kroza sve vjekove, jer je on Bog, te nimalo ne mijenja ni svoje misli ni svoje ponašanje“ (usp. Heb 1, 12) (PP 14-15).

Sv. Bernard u svojoj poznatoj molitvi potiče: „Bilo tko da si ti koji se na moru ovoga života u olujama osjećaš nošen valovima, ako se ne želiš utopiti ne skidaj pogled sa svjetla Zvijezde mora. Ako zapušu vjetrovi napasti, ako si u opasnosti da se nasučeš na hridine progonestava, gledaj Zvijezdu zazivaj Mariju. Ako te uznemiruje pomisao na tvoje grijeh, ako te savladava žalost, ako padaš u ponor očaja misli na Mariju. U opasnostima, u sumnjama misli na Mariju, zazivaj Mariju. Slijedeći nju nećeš zalutati, zazivajući je nećeš se izgubiti, misleći na nju nećeš grijehiti, ako te ona drži nećeš pasti, predajući se njoj ne trebaš se ničeg bojati, s njenom pomoći svaki napor će ti biti lagan pod njenim vodstvom doći ćeš siguran u vječnu domovinu“.

Sv Anselmo iz Aoste: „Marijo, velika Marijo, Majko Božja i Majko naša, moje srce te želi ljubiti, moje usne ti žele pjevati, moja duša te želi moliti. Blaženo povjerenje sigurno utočište! Majko Božja i Majko naša! Majko onoga u koga polažemo našu nadu i Majko naša. Isuse Sine Božji, molim te zbog beskrajne ljubav koju imaš prema tvojoj Majci daj da ljubim Mariju kao što si je Ti ljubio i kako ti želiš da bude ljubljena. Marijo dobra majko molim te po nježnoj ljubavi kojom ljubiš svoga Sina daj da ljubim tvoga Sina kako ga ti ljubiš i kako želiš da bude ljubljen. Neka se u ovoj ljubavi istroši moj život i neka cjelo moje biće pjeva u vječnosti: blagoslovljen Gospodin. Amen, amen.“

Sv. Josip Cottolengo: „Marijo znam koga moram najviše ljubiti odmah poslije Boga; tebe, tebe Sveta Djevice puna milosti. Ljubim te Marijo jer si Majka Božja, Majka Isusa moga Spasitelja. Ljubim te jer si Majka svih ljudi, Majka svetaca i utjeha onih koji trpe. Ljubim te Marijo jer si moja slatka i nježna Majka. Marijo sretan sam da imam tako nježnu i dobru majku. Slatka moja Majko želim te ljubiti sinovskim srcem. Želim biti tvoj, sav tvoj i zauvijek tvoj. Što bi bilo od mene bez tebe Marijo? Ja znam da me nikada nećeš napustiti. Majko moja Marijo, evo me pred tobom. Povjeravam tebi svoj život. Molim te vodi me putem koji vodi u Nebo da susretnem Isusa tvoga Sina u radosti bez kraja u Raju. Amen.“

Sveci vođeni Duhom Svetim i vlastitim genijem jednodušno su prihvatili Mariju kao isusov dar za Majku svoga duhovnoga života, Majku koja ih je vodila do sjedinjenja s Bogom. Ipak i u toj pobožnosti prema Mariji nailazimo na različite stupnjeve predanja Mariji. Sv. Ljudevit kao učitelj marijanske duhovnosti katoličke Crkve poručuje:

„Ovo je lagan put; probio ga je Isus dolazeći k nama, i na njem nas nikakva zapreka ne priječi doći k njemu. Dakako, možemo i drugim putovima doći do božanskog sjedinjenja, ali to će biti s mnogo većim križevima i čudnim smrtima i uz mnogo više teškoća, koje ćemo teže svladati. Trebat će nam proći kroz tamne noći, čudne borbe i smrtne muke; trebat će nam ići kroz vrletna brda, preoštro trnje i strašne pustinje.

A Marijinim putem idemo ugodnije. Istina, i na tom se putu imamo upustiti u žestoke borbe i svladavati velike teškoće, ali ova dobra Majka i Gospodarica približuje se svojim vjernim štovateljima i uz njih stoji da ih rasvijetli u njihovim tminama, da im riješi njihove sumnje, da ih ohrabri u njihovom strahu, da ih podupre u njihovim borbama i poteškoćama, tako da ovaj djevičanski put, na kojemu nalazimo Isusa, prema svakom je drugom putu sav ružičast i meden. Bilo je nekoliko svetaca, samo u malom broju, kao sv. Efrem, sv. Ivan Damašćanski, sv. Bernard, sv. Bernardin, sv. Bonaventura, sv. Franjo Saleški itd., koji su ovim ugodnim putem došli k Isusu, jer im ga je Duh Sveti, vjerni Zaručnik Presvete Djevice, bio pokazao posebnom milošću. A ostali sveci, koji su mnogo brojniji, nisu išli ovim putem, ili su išli sasvim malo, premda su svi bili pobožni Presvetoj Djevici. Zato su prošli kroz žešće i pogibeljnije kušnje“. (PP 152)

Sv. Ljudevit naučava posvetu kao privilegirano sredstvo koje lakšim putem vodi dušu do sjedinjenja s Bogom. Evo sažetka o tome koji sam svetac donosi: „Četvrto sredstvo da se postigne i sačuva Mudrost je prava pobožnost prema Mariji. Ona je najuže povezana uz duhovnu dinamiku prethodnih sredstava. Žarka želja za Bogom je najjači poticaj koji pokreće dušu na traženje, a

neprestana molitva je prvi izraz i ostvarenje te želje traženja Mudrosti. Sveopće mrtvljenje stvara prostor željenoj i zazivanoj Mudrosti te pomaže napustiti sve što se ne može uskladiti s njenim dolaskom, a po pravoj pobožnosti prema Mariji se ostvaruje dolazak i sjedinjenje Mudrosti s dušom. Sv. Ljudevit, govoreći o pobožnosti prema Mariji kao sredstvu da se zadobije Mudrost, u nekoliko stranica sažima svoj nauk o posveti koji opširno razlaže u *Raspravi i Marijinoj tajni*. Kao i uvijek kada želi govoriti o pobožnosti prema Mariji, svetac počinje od njene ključne uloge u otajstvu utjelovljenja:

„Evo konačno najvećeg sredstva i najčudesnije tajne kako da postignemo i sačuvamo božansku Mudrost: to je nježna i istinska pobožnost prema svetoj Djevici. Samo je Marija ona koja je našla milost pred Gospodinom za se i za čitav ljudski rod, samo je ona utjelovila u svom tijelu i rodila Vječnu Mudrost; samo je ona kadra, da tako kažem, da po Duhu Svetom tu Mudrost utjelovi i u izabranicima. Svi patrijarsi, proroci i sveci Staroga zavjeta molili su, vapili i zazivali da se k njima spusti Vječna Mudrost, ali nisu to zaslužili. Našla se jedino Marija, da zbog uzvišenosti svojih krjeposti dopre do prijestolja Božanstva i da zasluži tu beskrajnu prednost. Ona je postala majkom, gospodaricom i prijestoljem Mudrosti.

Ona je toj Mudrosti dostojna majka, jer ju je utjelovila i rodila kao plod svoga krila: „I blagoslovljen je plod utrobe tvoje, Isus“ (usp. Lk 1, 24). I tako, gdje god je Isus, na nebu i na zemlji, u našim tabernakulima i u našim srcima, s pravom možemo reći da je on plod i izdanak Marijin, da je Marija drvo života, a sam Isus da je njezin plod. Tko god želi u svom srcu posjedovati taj divni plod, mora imati i drvo koje ga je proizvelo: tko želi imati Isusa, mora imati i Mariju. Marija je gospodarica božanske Mudrosti, ne kao da bi ona bila iznad nje, tj. iznad pravoga Boga, ili da mu je jednaka; i pomisliti tako bila bi hula; već zato što je Božji Sin, Vječna Mudrost, bio njoj savršeno podlošan kao dijete majci i što joj je dao neprotumačivu majčinsku i prirodnu vlast nad sobom ne samo za svoga zemaljskog života, već i u nebu, jer slava ne uništava narav, nego je usavršuje. I zbog toga je i u nebu, još više nego ikada, Isus Marijino dijete, a Marija Isusova majka. I kao takva, ona ima nad njim vlast, i on joj je u neku ruku podlošan, naravno, jer on tako želi. Na taj način Marija svojim moćnim zagovorom svoga bogomajčinstva postiže od Isusa sve što želi.

I ona te milosti daje kome želi i izvodi ih u dušama u kojima želi. O kako je sretna duša koja je našla milost u Marije! Ona može biti sigurna da će uskoro posjedovati i samu Mudrost. Jer Marija ljubi one koji nju ljube i punim pregrštima daje im svoje milosti, a najveća od njih u kojoj su sve ostale sadržane jest Isus, plod njezine utrobe. Ako, dakle, s pravom smijemo reći da je Marija na neki način gospodarica Utjelovljene Mudrosti, što tek da kažemo o moći i vlasti koje ima nad svim milostima i Božjim darovima kao i o slobodi da te darove daje kako joj je drago! Ona je, kažu sveti oci, neizmjerni ocean Božjeg veličanstva, poklad njegovih dobara, neiscrpna riznica Gospodnja, čuvarica i djeliteljica njegovih darova. Bog je tako odredio, da preko njezinih ruku, otkad joj je povjerio svog Sina, primamo sve što nam daje; i s neba na zemlju ne silazi ni jedna milost, a da ne prolazi po njoj kao po kanalu. I od njezine punine svi mi primamo, bilo kakvu milost, bilo nadu u spasenje, jer nam sva ta dobra od Boga dolaze po njoj.

Ona je tako velika gospodarica nad dobrima Gospodnjim da može dijeliti kome hoće, koliko hoće, kako hoće i kada hoće sve Božje milosti, sve zasluge Isusa Krista, sve darove Duha Svetoga, sva dobra naravi, milosti i slave. To su misli i izrazi svetih otaca. Ovdje ne navodim latinske tekstove da budem kratak. No dala nam ta ljubezna vladarica ne znam kakve darove, ona još nije zadovoljna dok nam ne da Utjelovljenu Mudrost, svoga Sina Isusa, i vječito je zaokupljena time da traži duše nje dostojne, da im dade svoga Isusa. Marija je, štoviše, kraljevsko prijestolje Vječne Mudrosti. U njoj Mudrost pokazuje svoju veličinu, izlaže svoje blago i nalazi svoju milinu, i nema na nebu ni na zemlji mjesta u kojem bi ta Mudrost pokazala toliko veličanstva i u kojem bi toliko uživala kao u neusporedivoj Mariji. S tog razloga sveti je oci zovu svetištem Božanstva, pokojem i milinom Presvetoga Trojstva, prijestoljem Božjim, gradom Božjim, hramom, svijetom i rajem Božjim. Svi su ovi naslovi i pohvale vrlo istiniti kada se gleda na milosti i čudesa koja je Svevišnji u njoj proizveo“ (LJVM 203-208).

Montfort inzistira na Marijinoj ulozi u utjelovljenju te u jednom paralelizmu motri sjedinjenje Isusa s dušom u istoj dinamici utjelovljenja po istim akterima. Kao što se po Duhu

Svetom i Mariji dogodilo utjelovljenje Sina Božjega, slično se po Duhu Svetome i Mariji događa rađanje Isusa u dušama vjernika.⁴⁰ Samo je ona utjelovila u svom tijelu i rodila Vječnu Mudrost; samo je ona kadra, da tako kažem, da po Duhu Svetom tu Mudrost utjelovi i u izabranicima. Radi se o utjelovljenju vječne Mudrosti i rađanju iste u dušama, a svetac, koristeći se raznim slikama želi objasniti kontinuitet Marijina majčinstva koji se na duhovan način proteže na sve vjernike. Sv. Ljudevit motreći čovjeka objašnjava i zašto Marija treba obaviti majčinsku ulogu u rađanju Vječne Mudrosti u dušama vjernika. Naime, zbog istočnoga i osobnih grijeha te njihovih posljedica, ljudska duša je nepripravna i nedovoljno čista za tako uzvišeno sjedinjenje i zato joj treba Marijina čistoća. Montfort uči:

„Jedino, dakle, po Mariji zadobivamo Mudrost. I ako mi dobivamo tako veliki dar Mudrosti, gdje da je smjestimo? Kakvu kuću, kakvo prijestolje i tron da nađemo toj vladarici pred kojom su i sunčeve zrake okaljane i mračne? Možda će mi netko odgovoriti da ona traži jedino naše srce da je u nj smjestimo. No ne znamo li kako je naše srce okaljano, nečisto, tjelesno i ispunjeno tolikim strastima, i kao takvo nedostojno da bude stan tako plemenitoj i svetoj gospodarici? Pa kad bismo imali i sto tisuća srdaca sličnih našem da joj ih damo za prijestolje, ona bi ih s pravom odbila i oglušila se na naše molbe, pače bi nas osudila zbog drskosti i preuzetnosti što smo je htjeli uvesti u tako nečisto i nedostojno mjesto za njezino veličanstvo.

Što da učinimo da nam srce bude nje dostojno? Evo velike tajne, evo divnog savjeta: neka Marija uđe u našu kuću, da tako kažemo, a mi se njoj posve i bez pridržaja posvetimo kao njezine sluge i robovi. Povjerimo njezinim rukama i u njezinu čast sve najdraže što imamo, ne ostavljajući ništa za sebe, i ta dobra Gospodarica koja se nije nikada dala preteći u velikodušnosti, dat će nam se na neprotumačiv, ali stvaran način i u njoj će se nastaniti Vječna Mudrost kao na svom slavnom prijestolju. Marija je sveti magnet koji tako neodoljivo privlači Vječnu Mudrost na mjesto gdje se nalazi, da joj se ta Mudrost ne može oduprijeti. Taj ju je magnet privukao na zemlju da se dade svim ljudima, a privlači je i danas u svaku dušu u kojoj se i sam nalazi. Kad se Marija nađe u jednom od nas, i mi ćemo lako i u kratko vrijeme po njezinu zagovoru imati i božansku Mudrost.

Od svih sredstava da zadobijemo Isusa, Marija je najsigurnije, najlakše, najkraće i najsvetije. Pa kad bismo činili i najstrože pokore, poduzeli i najmučnija putovanja i najteže napore, pače kad bismo prolili i svu svoju krv da zadobijemo božansku Mudrost, a kad zagovor svete Djevice i pobožnost prema njoj ne bi pratili naše napore, sve bi bilo beskorisno i nesposobno da nam dade tu Mudrost. Ako Marija kaže samo jednu riječ i ako je njezina ljubav u nama, ako smo označeni znakom njezinih vjernih slugu koji čuvaju njezine putove, uskoro ćemo s malo napora zadobiti božansku Mudrost. Pogledajte, Marija nije samo majka Isusova koji je Glava svih izabranika, već je ona majka i svih njegovih udova, i to tako da ih začinje, nosi u svom krilu i rađa za život slave po Božjim milostima koje im dijeli. To je nauka svetih otaca, među ostalima i Augustina koji kaže da su izabranici u njezinu krilu i da ih ona rađa tek onda kad ulaze u slavu. Mariji je Bog odredio da se nastani u Jakovu i da u Izraelu uzme baštinu, da se ukorijeni u njegovim izabranicima i predodređenima (usp. Sir 24, 13).

Iz ovih istina možemo zaključiti: da se uzalud hvalimo da smo Božja djeca i učenici Mudrosti ako nismo Marijina djeca. Ako želimo biti u broju izabranika, potrebno je da se Marija nastani i ukorijeni u nama po nježnoj i iskrenoj pobožnosti prema njoj. Da upravo ona rađa nas u Isusu i Isusa u nama dok ne prispijemo do savršenstva i punine njegove dobi, da tako ona može reći još istinitije nego sv. Pavao: „Djeco moja, koju ponovo s bolovima rađam dok se Krist ne oblikuje u vama“ (Gal 4, 19) (LJVM 209-214).

Nasuprot naše nečistoće koja sprječava sjedinjenje s Mudročću, imamo Marijinu čistoću koja privlači Isusa, Mudrost u dušu. Dakle, da bismo postali dostojni Mudrosti, trebamo se potpuno predati i posvetiti Mariji u svojstvu roba kako bi se ona nama darovala i nastanila u nama i postala naša čistoća duše u kojoj se onda može nastaniti Mudrost. Ne zaboravimo da u dinamici sredstava da se postigne i sačuva Mudrost, pobožnost Mariji je četvrto sredstvo. To znači da vjernik može i

⁴⁰ Tu temu smo detaljno razradili u cjelini 2.7.

treba činiti svoj udio na putu čišćenja duše po žarkoj želji, neprestanoj molitvi i sveopćem mrtvljenju, a po duhovnosti posvete vjernik i to čini s Marijom. Kada živi duhovnu dinamiku tih triju prvih sredstava, pobožnost Mariji ima svu onu učinkovitost o kojoj svetac govori. Upravo kako bi to objasnio, svetac ukratko objašnjava u čemu se sastoji prava pobožnost prema Mariji koju naučava kao tajnu svetosti:

„Možda će me tko pitati u čemu se sastoji prava pobožnost prema Presvetoj Djevici? Ukratko odgovaram: ona se sastoji u velikom štovanju njezine veličine, u velikoj zahvalnosti za primljena dobročinstva, u velikoj revnosti za njezinu slavu, u neprestanom zazivanju njezine pomoći, u posvemašnjoj ovisnosti o njezinom autoritetu i njezinoj zaštiti i u nježnom povjerenju u njezinu majčinsku dobrotu. Potrebno je čuvati se krivih pobožnosti prema Presvetoj Djevici kojima se služi sam đavao da prevvari i osudi mnoge duše. Neću se na njima zadržavati, već ću samo reći da je prava pobožnost: uvijek nutarnja bez pretvaranja i praznovjerja, nježna, bez ravnodušnosti i skrupula, ustrajna, bez okretanja i nevjere, sveta, bez preuzetnosti i raspojasanosti. Ne budimo u broju onih lažnih pobožnjaka licemjera kojima je pobožnost tek na usnama i izvana. Ne budimo ni u broju onih pobožnjaka kritičara i skrupulanata koji se boje da su previše štovali presvetu Djevicu i tako, kažu, štujući Majku, obeščastili Sina.

Ne budimo ravnodušni ni nezainteresirani; to su oni koji nemaju one nježne ljubavi i sinovskog povjerenja u presvetu Djevicu, već joj se utječu samo kad treba dobiti ili sačuvati vremenita dobra. Ne budimo u pobožnosti nepostojani i lakomisleni; to su oni koji imaju pobožnost samo za kratko vrijeme iz mušičavosti, a otpadnu u vrijeme napasti. Konačno, čuvajmo se i onih preuzetnih koji pod plaštem neke vanjske pobožnosti sakrivaju srce iskvareno grijehom. Oni si zamišljaju da će po toj pobožnosti prema Presvetoj Djevici biti spašeni, ma učinili ne znam kakav grijeh, jer misle da neće umrijeti bez ispovijedi. Nastojmo se upisati u kakvu bratovštinu presveta Djevice, a napose u onu svetog ružarija, da bismo se posvetili i vršenjem tih dužnosti. No najkorisnija i najsavršenija pobožnost prema Mariji jest osobna posveta svega sebe njoj i Isusu po njezinim rukama u svojstvu roba, posvećujući joj posve i zauvijek svoje tijelo i svoju dušu, svoja nutarnja i vanjska dobra, zadovoljštine i zasluge svojih dobrih djela, i pravo da ona njima raspolaže kao i svim dobrima prošlim, sadašnjim i budućim.

Budući da ima više knjiga koje pišu o pobožnosti prema Presvetoj Djevici, mogu reći da nijedna nije uspješnija od ove posvemašnje posvete, jer je oslonjena na primjer Isusa Krista; nijedna ne pribavlja Bogu veću slavu, a dušama sigurnije spasenje, niti je koja strašnija neprijateljima našeg spasenja. Ova je pobožnost, konačno, najugodnija i najmilija. Ako ovu pobožnost dobro obavljamo, ona ne samo da u dušu privlači Isusa Krista, Vječnu Mudrost, već ga u njoj i zadržava i čuva do smrti. Jer, molim vas, čemu nam služi da tražimo na tisuću načina uz nebrojene napore kako da zadobijemo blago Mudrosti, ako bismo je zbog naše nevjere izgubili poput Salomona, nakon što smo je dobili? Koliko je bio od nas i mudriji i prosvjetljeniji i jači, a ipak, bio je prevaren i pobijeden, zapao je u grijeh i ludost, i tako je ostavio u dvostrukom čuđenju sve one koji su ga slijedili: zaprepastili su se zbog njegovih rasvjetljenja i njegovih tmina, zbog mudrosti i zbog ludosti grijeha. Može se reći, kao što su Salomonov primjer i njegove knjige trebale biti potomcima na pobudu da traže Mudrost, da su još više njegov pad i sumnja je li uopće i posjedovao tu Mudrost, odvratili mnoge da ne traže jednu po sebi inače divnu stvar, ali koja se vrlo lako može izgubiti.

Da bismo nekako bili mudriji od Salomona, stavimo u Marijine ruke sve što posjedujemo, pa i blago iznad svega drugoga blaga, Isusa Krista, da nam ga ona čuva. Mi smo previše krhke posude. Ne stavljajmo u njih to predragocjeno blago i tu manu nebesku! Oko nas je mnoštvo profinjenih i vrlo iskusnih neprijatelja, ne pouzdavajmo se u svoju razboritost i snagu! Previše smo dobro iskusili svoju nestalnost i prirodnu prevrtljivost, ne vjerujmo u svoju mudrost ni u svoju revnost! Marija je mudra, povjerimo sve njezinim rukama. Ona će znati svime dobro upravljati na veću slavu Božju. Marija je puna ljubavi: ona nas ljubi kao svoju djecu i sluge; predajmo joj sve, i nećemo ništa izgubiti. Ona će sve učiniti da sve bude na našu korist. Marija je velikodušna: više vraća nego li joj se daje. Predajmo joj sve što imamo, bez pridržaja, i primit ćemo stostruko, uzvratiti će nam suhim zlatom. Marija je moćna; nitko ne može ništa oteti iz njezine ruke: stavimo

se i mi u njezine ruke, i ona će nas obraniti i proslaviti nad svim našim neprijateljima. Marija je vjerna: ona ne dopušta da se itko izgubi i zaluta od onih što su joj se povjerali.

Ona je Djeвица *par excellence* vjerna Bogu i vjerna ljudima. Ona je čuvala i sačuvala sve što joj je Bog povjerio, a da nije izgubila ni djeličak, i vječito čuva posebnom brigom sve one koji su se stavili u posvemašnju njezinu zaštitu i obranu. Povjerimo, dakle, sve njezinoj vjernosti. Prionimo uz nju kao uza čvrstu liticu koja se ne može oboriti, kao uza sidro koje se ne može odvezati, ili, još bolje: kao uz brdo Sion koje se neće poljuljati. Ma bili ne znam kako slabi, slijepi i nepostojani po svojoj naravi, a naši neprijatelji tako brojni i zlobni, ipak se nećemo nikada prevariti, niti ćemo zalutati i nikada nećemo doživjeti tu nesreću da izgubimo milost Božju i neizmjereno blago Vječne Mudrosti“ (LJVM 215-222).

Kad je svetac govorio o sveopćem mrtvljenju vidjeli smo već da traži od vjernika odricanje od svoje volje i suobličjenje volji Božjoj, a posveta još više zahtijeva od duše potpuno odricanje od same sebe i predanje u Marijine ruke radi sjedinjenja s Isusom Mudroču i našeg preobraženja u njega. Cilj posvete je predanje Mariji povjerivši joj cijelo naše biće i upravljanje duhovnim životom kako bi ona i u nama rodila Vječnu Mudrost. Čišćenje i preobraženje duše po Marijom djelovanju čine jedinstvenu cjelinu. Prava pobožnost prema Mariji ili „sveto ropstvo ljubavi“ (MT 32) je kao neki polet rasta u ljubavi koja se očituje u potpunom zaboravu sebe odbacivanjem svih lažnih pobožnosti koje su egoistički usmjerene, dok je ona oslonjena na primjer Isusa Krista. Upravo po posveti, Marija vodi dušu putem veće čistoće i ljubavi te je ona vrsno sredstvo sjedinjenja i ustrajnosti do kraja. Ili da se izrazimo riječima sveca: „Ako ovu pobožnost dobro obavljamo, ona ne samo da u dušu privlači Isusa Krista, Vječnu Mudrost, već ga u njoj i zadržava i čuva do smrti“ (LJVM 220).

Razmisli! Oslanjam li se i koliko na Mariju kad pristupam Isusu? Smatram li se dovoljno jakim da sam sačuvam Isusa u svom srcu? Koliko cijenim blago Božje milosti? Zahvaljujem li Bogu na tom velikom daru i načinu kako ga on daruje svijetu?

7. Posebni naglasci zadovoljštine kod duša koje žive sjedinjenje s Bogom

Zadovoljština je jedna od velikih tema duhovnosti katoličke duhovnosti. O zadovoljštini smo govorili i kod izlaganja *Puti prosvjetljenja* i prikazali dinamike puta duhovnoga rasta kada duša proživljava temeljna iskustva puta prosvjetljenja jer u biti u ovim iskustvima Bog sam dublje prosvjetljuje i čisti dušu od svih neurednih i grješnih ljubavi kojima je ona bila zaobljena u vlastitoj prošlosti. Tako da kada duša podnosi mučne dinamike puta prosvjetljenja istovremeno Bog je vodi do pravog davanja zadovoljštine za svoje prošle grijehe, a to se u manjoj ili višoj mjeri odnosi i na grijehe drugih ljudi i grijehe svijeta. Kada duša dođe do sjedinjenja s Bogom i samo življenje zadovoljštine upravo zbog tog sjedinjenja poprima i nove naglaske u duhovnom iskustvu.

Isus je „istinsko svjetlo koje prosvjetljuje svakog čovjeka koje dolazi na svijet“ (Iv 1.9), ali isto tako „k svojim dođe, a njegovi ga ne primiše“ (Iv 1,11). Božja ljubav koja se očitovala u Srcu Isusovu i neuzvrćena ljudska ljubav tomu istom Srcu jedini je pravi horizont za duhovnost nadoknade i zadovoljštine.

Kada kršćanska teologija i duhovnost govore o zadovoljštini, onda objašnjavaju da je Isus Krist dao zadovoljštinu za grijehe svih ljudi, ali i da Crkva i vjernici imaju poslanje da doprinose iskazivanju zadovoljštine za grijehe svijeta.⁴¹

Tu se pozivaju na biblijsku tradiciju. Tako apostol Pavao zapisa: „Sad se radujem patnjama koje podnosim za vas. Tako dopunjam u svome zemaljskome životu za Tijelo Kristovo – to je Crkva – što nedostaje mukama Kristovim“ (Kol 1,24).

A put rasta u zadovoljštini uspoređan je s rastom ljubavi u duši. Početak je zadovoljštine shvaćanje da je osoba svojim grijesima nanijela uvredu Božanskom Srcu koje je usprkos tomu ljubi te duša osjeća veliku potrebu da sada u svjetlu probuđene i pobuđene ljubavi uzvrati i nadoknadi za

⁴¹ G. Iammarrone, *Riparazione*, u *Dizionario di mistica*, Vatikan, 1998., str. 1072.

grijehom označenu prošlost. To svjedočanstvo često nalazimo u Novom zavjetu. Apostol Pavao se često vraća na to da je bio progonitelj Crkve (Dj 16,11; Gal 1,13; Kor 15,9) kako bi što revnije i bez ikakve zadržke prihvaćao napore apostolata. Isus apostolu Petru trostrukim iskazivanjem ljubavi daje priliku da nadoknadi trostruko zatajenje. Zakej nakon obraćenja želi četverostruko vratiti ako je koga oštetio.

Jednostavno, u naravi je ljubavi kada shvati do koje je mjere Bog ljubio da uzvрати ljubavlju i nadoknađuje za svoju grijehom označenu prošlost.

Kada duša dođe do sjedinjenja s Bogom tada je Bog po tom istom sjedinjenju duhovno „vraća“ prema Crkvi i ljudima da svojom ljubavlju, molitvom, trpljenjem i žrtvom nadoknađuje za grijeh druge ljudi i na takav način sudjeluje u otajstvu Kristova križa i Njegove smrti po kojima je svim ljudima zadobio oprostjenje i milost kod Boga. Brojna su svjedočanstva iz svetačke tradicije koja govore o ovom načinu življenja te kako njihove patnje postaju po Kristu i u Kristu plodonosne za Crkvu i vjernike.

Redovno duhovno iskustvo usmjereno prema sjedinjenju s Bogom i dioništvu u Božjem djelovanju u svijetu i dušama po naviještanju Evanđelja što sobom nužno nosi protivljenja kao što se to vidi iz Isusova života. Nakon što je doveo dušu do sjedinjenja s Bogom, On je vodi daljnjem suobličenju Isusu Kristu po nasljedovanju njegova života. To uvijek ostaje otvoren put za daljnji rast. Sjedinjenje s Bogom daje duši ispravno razumijevanje svih križeva i protivština u životu kao i snagu da ih podnose u Kristovu Duhu s njime.

Upravo ta stvarnost, usprkos svim protivštinama u duši rađa i duhovnom radošću. O toj mudrosno-mističnoj spoznaji Kristova križa koja postaje izvor plodnog svetačkog apostolata u osobnom iskustvu sv. Ljudevita opisuje u pismu upućenom sestri Luizi. Sestra Katarina od sv. Bernarda, Ivana Guyonne (Luiza) iz Rambervilliersa, svjesna koliko mora biti zahvalna Ljudevitu za svoje zvanje, piše bratu u Pariz i poslije toliko godina želi ga vidjeti.

Ako je već u Parizu, mogao bi doći i do nje. Zahvaljujući toj sestričnoj želji, ostao nam je jedan od najljepših bisera koje je napisao Montfort, pismo od 15. kolovoza 1713. Montfort govori o mističnom sjedinjenju s Kristovim križem koje postaje izvor plodnoga apostolata. Svetac po sjedinjenju s Kristom živi onu duhovnu stvarnost koju je još sv. Pavao apostol u Poslanici Galaćanima opisao riječima: „Dječice moja koju ponovno u bolovima rađam dok se Krist ne oblikuje u vama“ (Gal 4,1 9).

„Živio Isus, živio njegov križ! Kad bi ti znala moje križeve i moja poniženja u pojedinostima, sumnjam da bi tako živo željela vidjeti me, jer u svakom kraju gdje se nađem uvijek pružam jedan krak križa svojim najboljim prijateljima da ga nose, često protiv moje i protiv njihove volje. Nitko me ne može podržavati niti se usuđuje izjasniti za mene, a da zbog toga ne bi trpio, a često pada i pod udar pakla protiv koga se borim, svijeta komu se protivim i tijela koje progonim. Mravinjak grijeha i grješnika što ih napadam, ne pušta nikakva mira ni meni ni mojima.

Uvijek u pripravnosti, uvijek na bodljikama, na oštrom kamenju, osjećam se kao lopta u igri: još nije udarena s jedne strane, već je biju s druge krutim udarcem. To je sudbina siromašnog grješnika. Tako sam bez predaha i bez odmora već trinaest godina, otkako sam izašao iz sv. Sulpicija. Ipak, draga sestro, blagoslivljaj Boga za mene, jer sam zadovoljan i radostan posred svih svojih patnji, te ne vjerujem da na svijetu ima išta slađe za mene od najgorčega križa, kad je natopljen u krvi rassetoga Isusa i u mlijeku njegove božanske majke.

No, osim ove nutarnje radosti, imamo još jednu veliku korist kad podnosimo križeve. Želio bih da proživljavaš ono što ja proživljavam. Nikad nisam postigao toliko obraćenja koliko nakon najoštrijih i najnepravednijih zabrana. Hrabro, predraga sestro, nosimo nas troje, naš križ u dva suprotna područja kraljevstva. Nosi ga dobro sa svoje strane, ja ću nastojati pomoću Božje milosti da ga nosim sa svoje strane, i ne tužimo se, ne mrmljajmo, ne skidaj ga i ne ispričavaj se, i ne plačimo poput djece koja prolijevaju suze i koja se tuže na to što im se daje da nose stotine librica zlata, ili kao onaj zemljoradnik koji je očajavao nad time što su mu polje pokrili zlatnicima da ga obogate” (PIS 26).

Mudrost križa koju svetac gore navodi kao učinak sjedinjenja s Kristom i o kojoj govori sestri u citiranom pismu, a detaljnije opisuje u *Pismu prijatelja križa*. Njegovo osobno iskustvo i

duhovna nauka o vrhuncima mističnoga iskustva mudrosti križa najbolje se odražava u opisu prijatelja križa koji po sjedinjenju s Kristom postaje „pravi Kristonosac, što više drugi Isus Krist“ (PPK 4). Ako se u citiranom pismu najbolje vidi kako je sv. Ljudevit osobno proživljavao mističnu dimenziju sjedinjenja s Kristom po križu, u tekstu koji slijedi on najjasnije opisuje nutarnju dinamiku iste duhovne stvarnosti sjedinjenja.

Duhovno bogoslovlje naučava da duša, iako po sjedinjenju s Kristom kuša trajnu Božju prisutnost koja sobom nosi mir i sigurnost, zbog toga nije oslobođena nesvojevoljnih nesavršenosti koje su najčešće izraz ograničenosti ljudske naravi, a nekada i Božjeg dopuštenja (usp. PPK 47). Još manje je pošteđena poteškoća i trpljenja na duhovnom putu koji završava samo smrću, ali isto tako treba naglasiti da duša sve što misli, odlučuje, osjeća, radi, podnosi i trpi čini sjedinjenja s Kristom, ostvaruje Pavlove riječi „živim, ali ne više ja, nego Krist živi u meni“ (Gal 2, 20):

„Vi se zovete prijatelji križa. Uzvišeno li je ovo ime! Priznajem vam, da sam tim imenom očaran i gotovo zablješten. Ono je sjajnije od sunca, uzvišenije od neba, slavnije i veličanstvenije od najkrasnijih naslova i imena careva i kraljeva. To je veliko ime Isusa Krista, pravoga Boga i čovjeka; da, to mora biti i jedino pravo i jasno ime svakoga kršćanina (usp. Gal 6, 14). Ali kolikogod me oduševljava njegov sjaj, toliko se bojim njegove težine. Kolike li nepropustive i teške dužnosti su sadržane u ovom imenu, sam Duh Sveti izriče ih ovim riječima:

„Vi ste izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu“ (1 Pt 2, 9). Prijatelj križa je od Boga izabrani čovjek, između deset tisuća ljudi, koji žive po svojim sjetilima i samo po svojoj glavi, da postane božanski duhovan, uzdignut iznad razuma. Provodi život posve protivan sjetilima u svijetlu čiste vjere i žarke ljubavi prema križu.

Prijatelj križa je svemoćni kralj i junak, koji slavi pobjedu nad đavlom, svijetom, tijelom i nad njihovim trima požudama (usp. 1 Iv 2, 16). Ljubavlju, kojom ljubi poniženja, pobjeđuje oholost sotone; ljubavlju prema siromaštvu, nadvladava škrtost svijeta; ljubavlju prema trpljenju, mrtvi sjetilnost tijela. Prijatelj križa je svet čovjek, rastavljen od svega vidljivoga. Srce je njegovo uzvišeno nad sve ništavno i prolazno, njegova domovina je u nebu, na zemlji boravi samo kao stranac i došljak i ne poklanja joj svoga srca (usp. 1 Pt 2, 11); promatra je posvema ravnodušno, pače je prezirno gazi nogama. Prijatelj križa je dragocjena svojina Isusa Krista koju je zadobio raspet na Kalvariji u zajedništvu s Majkom.

On je Benjamin, sin boli i sin desnice, rođen u njegovom bolnom srcu, proizišao iz njegova ranjenoga boka i još rumen od njegove krvi. Rođen u ovakvoj krvavoj žrtvi, želi jedino križ, smrt svijetu, tijelu i grijehu, da uzmogne već ovdje na zemlji živjeti sakriven život s Kristom u Bogu (usp. Kol 3, 3). Napokon je savršeni prijatelj križa, pravi Kristonosac, što više drugi Isus Krist, tako da uistinu može reći s apostolom: „Živim, ali ne više ja, nego Krist živi u meni“ (Gal 2, 20) (PPK 3-4).

Ova dimenzija zadovoljštine našla je osobito mjesto u mnogim školama duhovnosti katoličke Crkve. Tako je bl. Marije Terezije od sv. Josipa u njezinu duhovnost štovanju Božanskoga Srca Isusova utkala taj nauk. Kao i u posveti, tako i u zadovoljštini prvu i zadnju riječ ima ljubav. Zadovoljština je za nju, kao i posveta, sasvim spontana posljedica duboka iskustva božanske ljubavi.

To je najispravnije shvaćanje zadovoljštine. Zadovoljština nije u teškim i okrutnim žrtvama, nego u „velikoj i čistoj ljubavi kojom se daje zadovoljština Isusu i s Njime Ocu za prethodnu mlakost i manjak ljubavi prema Bogu od strane svijeta“⁴². Nije riječ o pravnom zahtjevu ni o sentimentalnosti, nego o spoznaji da „Ljubav nije ljubljena“. Ta bol potiče dušu na zadovoljštinsku ljubav, na „žrtve koje traži sama ljubav i koje služe očišćenju i rastu ljubavi prema Bogu i bližnjemu“⁴³. Bl. Marija Terezija imala je duboko iskustvo Božje ljubavi, ali i nezahvalnosti mnogih duša. Ona stalno potiče sestre da „čeznu da ga uzmognu ljubiti najvećom ljubavlju koja ga razveseljuje i koja mu nadoknađuje za njegovu ljubav“⁴⁴. Sjediniti svoju ljubav s Isusovom

⁴² B. Häring, *Srce Isusovo spasenje svijeta*, Zagreb, IHS, 1984., str. 82.

⁴³ *Isto*, str. 83.

⁴⁴ *Probudimo se u Bogu! Izbor iz pisama*, str. 47.

božanskom ljubavlju kojom je jedini dao istinsku zadovoljštinu za ljudske grijehе – to je smisao zadovoljštine, kako je ispravno shvaćala i bl. Marija Terezija.

Brojna su svjedočanstva sv. Patera Pija o ovom njegovom apostolatu za duše donosimo samo neka: „Čuj moj oče pravedne tužbe našega predragog Isusa: „Kojom nezahvalnošću ljudi naplaćuju moju ljubav. Bio bih manje vrijeđan da sam manje ljubio... Moje je Srce zaboravljeno nitko se više ne brine za moju ljubav. U svako sam doba ožalošćen“ Isus se nastavio žaliti. Dragi moj oče kako me boli gledati Isusa kako plače. Jeste li to iskusili? Dodaje još Isus: „Sine moj ja trebam žrtve da bih ublažio pravednu i božansku srdžbu moga Oca. Obnovi mi žrtvenu posvetu cijeloga tvoga bića i učini to bez nekog ograničenja.“ Iznova sam ponudio moj život za žrtvu, moj Oče.“ (pismo 118)

„Trpim, to je istina, ali tome se radujem, budući da ste mi zajamčili kako me Bog nije ostavio nego je to stanje, štoviše, najizvršniji izraz njegove najnježnije ljubavi. Nadam se da će Gospodin prihvatiti moja trpljenje kao zadovoljštinu za bezbrojne uvrede koje sam mu nanio. I Konačno, što je moje trpljenje u usporedbi s onim što sam zaslužio za sve moje grijehе? Oče, želio bih vas zamoliti za dopuštenje. Već neko vrijeme osjećam u sebi potrebu ponuditi se Gospodinu kao žrtveno janje za jadne grešnike i za duše u čistilištu. Ova želja se uvijek sve više razvijala u mojem srcu, tako da je sada, ako smijem tako kazati, postala nekom silnom strašću. Istina, tu ponudu sam već više puta učinio Gospodinu, zaklinjući ga, neka kazne što ih je pripremio za grešnike i duše u čistilištu izlije na mene. Neka ih čak na meni ustoduči, ako samo obrati grešnike i uskoro spasi diše iz čistilišta primajući ih u raj. Ali sada želim Gospodinu iznijeti ovu ponudu s Vašim dopuštanjem. Čini mi se da to Isus zaista hoće.“ (Pismo br. 23)

„Ne, ne plaćimo Oče. Konačno moramo skriti naše suze pred Onim koji nam ih šalje i koji ih je sam toliko puno prolio i još uvijek dnevno prolijeva zbog nezahvalnosti ljudi. On si izabire duše i među njima izabrao je moju, unatoč sve moje nedostojnosti, da bi mu ona pomogla pri velikoj zadaći spašavanja čovječanstva. I što više i neutješnije trpe te duše, tim se više ublažuju boli dragog Isusa. To je razlog zašto želim trpjeti sve više i bez utjehe. U tome se nalazi sva moja radost. Nažalost, zato trebam hrabrosti, ali Isus neće ništa uskratiti. To mogu posvjedočiti iz dugog iskustva što ga imam, samo ne smijem prestati na nj jurišati. Hoću sam trpjeti, i budući jedva mogu čekati da idem s Isusom, predbacio bih si kad bih i samo jedan sat bio bez križa, ili još gore, kad bi došli drugi i oteli mi ga.“ (Pismo br. 98.)

„Moj Bože! Kakvo je mučenje ova kušnja častohlepnosti. Ona izgleda posve beznačajna, ali onda se čovjek mora uvjeriti u suprotno. Mora se proći kroz tu vatru i shvatiti njen krajnji intenzitet. Da je nadvladam, potrebno je pogled usredotočiti na Isusovo čovještvo. Isus, njegova ljubljena Majka i Anđelčići, zajedno s ostalima, trajno me ohrabruju ne prestajući me podsjećati: da bi se zaista bilo takvim žrtvenim janjetom mora se proliti sva svoja krv. U borbi imati kao pomoćnika tako nježnog oca, jest slatko i utješno.“ (Pismo br.104)

„O Isuse, kad bih te samo mogao ljubiti, kad bih samo mogao trpjeti koliko bih trebao da te učinim sretnim i učinim neku vrst nadoknade za ljudsku nezahvalnost prema tebi!“ Ali Isus mi je još puno jače dozvolio da čujem njegov glas u mojem srcu: „Moj Sine, ljubav se prepoznaje u boli, to ćeš oštro osjetiti u tvojoj duši i još oštrije na vlastitom tijelu“. Na sve sam spreman da bih vršio njegovu volju. „ (Pismo br. 111)

Na uistinu jednostavan i lijep način **s. Marija od Anđela Sorazu** opisuje duhovne prijelaze koje duša vođena Božjom ljubavlju i željom da sudjeluje u Isusovoj Muci proživljava u vlastitoj nutрини. Kada Bog usliša te goruće želje ljubavi duša koje su već došle do sjedinjenja s Njime i kad one postaju dionice Njegove muke njihova nutrina tone u duboku tamu, u sjetilnom dijelu duše potamni se doživljaj Boga a duša počme proživljavati u sebi sumnje u sve primljene milosti, stanje

grijeha, strah da je u zabludi i da vara druge, odbojnosti prema Bogu sve do stanja očajnika i prokletnika. Pomoć duhovnika u tim iskustvima je samo djelomična a muka i borba koju duša proživljava dio je sudjelovanja u Isusovim mukama. Bez da to duša zamjećuje u duhu ostaje sjedinjena s Bogom u protivnome ne bi mogla izdržati svu žestinu i muku duhovnoga puta kojim je vođena. Blaženica opsuje i kako milost Božja pobjeđuje sve đavolske sugestije grijeha, vječne osude i pada u pakao u trenutku smrti duše koju je Krist sjedinio sa svojom Mukom:

„Da smjesti dušu na put koji vodi od Tabora na Kalvariju, Bog naš Gospodin posluži se možda duhovnim vođom, kog uzima za oruđe da ispuni u njoj otajstva što dijele dvije gore. Pokoravajući se višem poticaju, Duhovnik pokazuje vođenoj neprocjenjivu vrijednost trpljenja i izuzetnu zaslugu duša koje sudjeluju na Kristovoj Muci, u času kada se ona, umorna od traženja križa bez nade da će ga naći, žali na svoju zlu sudbinu i pripisuje svojoj nedostojnosti i nikakvoj zaslugi pred Bogom slavan utjecaj koji je obuzima i trga od boli. Duhovnikove riječi prodiru u dušu kao živa žeravica i raspaljuju je da ljubi i cijeni svog Boga, patnika, kao olovni teret što vuče njenu sklonost križu, i beskrajna čežnja da sudjeluje u njegovoj Muci.

Na izvjesnoj udaljenosti i kao preko Duhovnika ili njegove ovlaštene riječi, vidi Isusa u prekrasnu liku u otajstvu njegove bolne ljubavi ili ljubeće boli, to jest, kako trpi. Živo želi premostiti prostor koji je dijeli i sjediniti se s Njim, ali ne može to ostvariti, niti prositi tu milost, ni uspješno željeti usprkos beskrajna poštovanja koje mu zaslužuje i shvaćanja da je sudjelovanje na Muci najveći dar koji Bog može i želi udijeliti duši koju miluje prednosnom ljubavlju. Baš radi toga, jer to cijeni iznad ostalih darova, ne moli ga, jer se smatra nedostojnom sudjelovanja za kojim čezne. Povrh toga, njena je istovjetnost s božanskom dobrohotnošću onesposobljava da želi ikoju stvar osim njena savršena ispunjavanja, pa i u tom slučaju kada bi Božja volja bila protivna njenim čežnjama da se poistovjeti sa patničkim životom Spasitelja.

Pošto je izdržala punu ljubavi bitku, što je u njoj izaziva Duhovnikova nauka, povlači se iz njene prisutnosti duša izmučena ognjem koj je žari i vuče prema Kalvariji, te izvan sebe od boli što se nije našla pred Bogom dostojna trpjeti ili sudjelovati na Muci njegova božanskog Sina.

Tako to osjeća, i radi toga se ljupko tuži slavnu Bogu, što je zadržava u svojoj vlasti i dariva svojim slavnim i neizrecivim saopćenjima. Ali to čini tako da ne gubi svoju savršenu ravnotežu u božanskoj volji - dobrohotnosti. Nisam dostojna da trpim za Boga u Isusu i s Isusom ponavlja mnogo puta izvan sebe zbog osjećaja što joj uzrokuje uskrata Muke koju cijeni iznad svega blaga. Ne, nisam nađena dostojna trpjeti.

Oče Sveti, tako kako si se dostojao objaviti mi beskrajnu odličnost mog Bogočovjeka, da ga cijenim i ljubim, dostoj se sada objaviti mi njegova trpljenja, sjedini me s Njim koji pati, da sudjelujem u njegovim mukama, kao što sam sudjelovala u njegovoj slavi. Struja slave postaje mi dosadna. Gladujem za trpljenjem. Ne mogu živjeti bez neprocjenjiva blaga Isusova križa. Dođi, Bože moj. Duše Sveti pomози mi, vodi me na Kalvariju, pribij me na križ mog Bogočovjeka, poistovjeti me s Njim u njegovu činu najviše ljubavi Ocu i čovječanstvu koje otkupljuje svojom ispaštajnom smrću.

Istu molbu upravlja Presvetoj Djevici. I čim upre u Isusa svoj ljupki i moleći pogled, ljubi ga i privija se uza Nj beskraj puta usred neke božanske tišine, koja vlada u čitavu njenu biću. Kada prođe više sati, videći da se njena čežnja za Mukom ne ispunja, iznova se prepušta Božjoj volji i priznaje da je nedostojna. Da nagradi njeno savršeno predanje, božanska dobrohotnost (volja) nameće se duši u blještavilu svoje dobrote i uvija je u svoj plašt slave. Izljuje u nju neku sreću tako neizrecivu, da nema izraza koji bi to izrazili. Neiskazanim je načinom obuhvati u svojoj nutрини, i u isto se vrijeme razlije u čitavu njenu biću kao struja slave i blaženosti. Prožeta Božjom voljom i njome okružena, kao oblakom slave, silazi s Tabora, trenutak kasnije čim je ostvarila čin predanja, da prijede ponor, simbol posljednjeg razdoblja Kristova javna života.

Ponor se prikazuje njenu pogledu pretvoren u put boli, a na njegovu kraju gleda mistični tijesak, gdje bi mučen Isus i zdrobljen kao grozd pod teškim teretom božanske srdžbe, na Kalvariji koju je prije vidjela. U tom trenutku potamnjuje slava božanske volje, koja je pronikla i okruživala dušu; a ova oslobođena slavna toka što ju je povezivao s Bogom slave, pada otežana u samu sebe i

utone u gorčinu. Pije prvi kalež što ga je vječna pravednost pružila Isusu odmah iza preobraženja, dok je silazio s Tabora, prije nego je stigao u ravnicu, kada je, odgovarajući na pitanje Apostola što su ga pratili, rekao: Ne govorite nikom o ovom viđenju dok Sin čovječji ne uskrsne od mrtvih. Bez sumnje Ilija ima doći i sve postaviti opet na svoje mjesto. Ali vam kažem da je Ilija već došao, samo ga oni ne poznadoše, nego postupiše s njim kako im se prohtjelo. Tako će i Sin čovječji morati od njih mnogo trpjeti.

U ovoj zgodi pogled na Muku, koji se njemu u Preobraženju nametnuo kao utjecaj slave praćen obilnim plodom što bi ga proizveo u čovječanstvu, prolazi umom i srcem Isusovim kao crna oblačina i baca strašne sjene, koje prethode Getsemanskim tjeskobama. Križ predstavlja bolan vid ništavnosti žrtve za golemu većinu duša, koje će ga prezreti; i strašan izgled muči Isusa.

Slično se događa duši, koja je sa svoje strane razdragana pozdravila sudjelovanje na Kristovoj Muci, koje joj je Providnost čuvala da joj dade iza slavnih saopćenja, jer ga je shvatila dobrim, korisnim, uzvišenim radi veze s Bogočovjekom. Pod utjecajem slave trpljenje je pružalo božanski izgled očima duše nadarene božanskim sjedinjenjem. Nije tako sada, kada oslobođena božanskog zagrljaja i prepuštena vlastitu životu motri trpljenje preko nutarnjeg osjećaja svoje niskosti, grijeha i tužnih misli koje su je zaokupile, i to shvaća kao da izlazi iz njene zločinačke savjesti.

Obuzeta osjećajem svoje nedostojnosti ne razumije kako Bog želi ili može obdariti neki stvor tako bijedan i grešan kao ona, puštajući druge kreposnije, i sumnja u stvarnost takvih darova. Sumnja se izrodi u čvrsto uvjerenje da je prevarena, a sudjelovanje u Preobraženju i ostala božanska saopćenja, što ih je doživljavala, trpa u obmane, djelo njene raspaljene mašte; a svoje čežnje da bude slična Isusu patniku, smatra igrom demona, koji obrađuje njeno srce da je učini đavlom opsjednutu bogomoljku i pošto je pruruši u raspeta Krista - đavolskim umijećem - te po njoj izopači mnoge duše, pokopa je u pakao.

Kako vidi dio što ima Duhovnik u ljupku utjecaju koji ju je naveo u službu Isusu patniku, budući da ne može osuditi njegov nauk i način postupanja s njom jer vidi da je sve u skladu sa svetim Evandjeljem misli da je krivotvoriteljica i da ga je kao takva prevarila i vara svojim izvještajima o savjesti i da mora napustiti duhovno vodstvo, ako se želi spasiti; da su njene veze s Duhovnikom grešne zbog toga i da će to uvijek biti, jer ne može govoriti istinu ona koja je puna laži; i da su njene veze s prijašnjim duhovnicima, koje jednako treba prekoriti, dugi niz grijeha protiv Duha Svetog.

Sve gleda crno: svoju sadasnost, svoju prošlost i svoju budućnost; osobito joj ova izgleda užasnom kao savjest nekog osuđenika. Smatra da će, ako se ne popravi - sastoji se u tom da odbije Božja saopćenja i napusti duhovno vodstvo - završiti svoj život u pogubnu jaukanju, sposobnu da smete ispovjednika najiskusnijeg u Božjim putovima i u kušnjama što ih trpe duhovne duše, i da će prouzročiti veliku sablazan u posjetnika, koji su o njoj možda imali dobro mišljenje.

Ove i druge sjene baca u njenu uznemirenu savjest crn tmast oblak gorka kaleža što ga ispi Isus u otajstvu u kom sudjeluje. I u tako silovitoj oluji jedino je neki blijedi odsjev podržava i zadržava na rubu ponora očajavanja. To je sveta poslušnost, vjera što je ima u svog Duhovnika, kao predstavnika Boga i svete Crkve.

Izgubivši sile, zove Duhovnika da mu iznese svoju tjeskobnu situaciju i zamoli neka je odriješi od njenih obmana i ostalih grijeha, što ih je pocnila - tako ona misli - u svojim neposrednim i posrednim vezama s Bogom. Čuvši njen izvještaj, Duhovnik je smiri i zahtijeva da svim srcem uđe na put boli što je Isus otvorio pred njom da dovrši u njoj otajstva svog dvostruka života, a to je ona odbijala, misleći da je to bio demon koji ju je privlačio da sudjeluje u Muci.

Pošto je stekla mir vođena poslušnošću, ulazi na put boli, koji joj pruža drukčiji izgled nego oluja koju je upravo trpjela, zahvaljujući savjetima Duhovnika i božanskoj struji protesnutoj u prostoru koja je privija njenu Bogočovjeku patniku, koji je čeka na izvjesnoj udaljenosti.

Prvi su koraci duše na bolnoj stazi mirni. Sve se smiješi, jer čak bol i žalost pridonose njenoj sreći zbog božanske ugodnosti koju kuša, i jer trpljenje gleda kao božansku struju koja je pobožanstvenjuje i povezuje s Bogočovjekom. S njegove desne strane osjeća prisutnost prve i treće Osobe Trojstva i Presvete Djevice, koji je blagoslivlju vidljivim zadovoljstvom i sipaju svoju

božansku ljubav i zaštitu. Božja se volja duši pokazuje kao sjajan oblak ili svijetla kugla goleme veličine i dubine, koja protegnuta u prostoru u izvjesnoj visini isijava na nju moćno svjetlo, prožeto ljubavlju i slavom, i vodi je kao nekoć Izraelce.

U njoj čita povijest svog zvanja, beskrajn niz božanskih nadahnuća i milosti što ih je primala tokom svog duhovna života, i ulijevaju u nju ljubav Kristovoj Muci i potrebu da je obnovi u svojoj duši. Gleda i sukladnost što postoji između božanskih poziva koje je dalo nebo te savjeta i zahtjeva njena Duhovnika, koji je vuku da bude slična Isusu patniku.

Tako hoda više sati smirena i radosna pred božanskim objavama koje joj obilno naknađuju muke pretrpljene u posljednjoj nevolji. Posebno je tješi što vidi da se u njoj ispunila Božja volja i vidljivo zadovoljstvo kojim Bog blagoslivlje njene korake.

Ali ubrzo se javlja đavao da je muči i usporuje, ako može. Prikazuje se zastrt, kao predstavnik Boga i u ime njene savjesti. Njegovi su prvi posjeti brzi, kao bljesak munje; ali usprkos kratkoće ima dosta vremena da nametne duši turobne misli što ih je njegova zloba izabrala da je obradi u smislu protivnu djelovanju Boga i Duhovnika.

U ime Boga i njene savjesti govori joj i uvjerava da je zavedena, prevarena, da vara Duhovnika i sve koji su je vodili, i da mora napustiti vodstvo i odbiti nadnaravna saopćenja primljena ili koja može primiti kasnije, ako se želi spasiti. Zatim, da je put kojim ide pun opasnosti - naročito za nju - i da će se sigurno survati u jedan od bezdana što ih ima spomenut put boli, jer nije Božja volja što je tjera prema Kalvariji, nego Duhovnikova; da je ovaj vuče da bude slična Isusu patniku, jer misli kako je ona neka svetica, pozvana na velike stvari, i kako ništa nije tako veliko kao sličnost ili istovjetnost s rassetim Isusom, i zato joj ulijeva živu čežnju koju osjeća.

U početku odbija ova nagovaranja i zatvara se u svetu poslušnost, koju gleda kao izraz Božje volje. Ali napast se ponavlja bezbroj puta, svaki put većom snagom i lukavošću. Veli joj da je beskorisno što se pouzdaje u svetu poslušnost i u njoj zatvara, jer poslušnost ne štiti licemjere na Božjem sudu da Duhovnik nije odgovoran za zablude neke duše koja mu je izvještajima o svojoj savjesti pokazala da je sveta, ili da je pozvana na veliku savršenost, nego da će ona odgovarati za sebe i za zabunu u koju je upao Duhovnik njenom krivnjom.

Zbog ovog i jer se prikazuje kao Božje postupanje i vlastite savjesti, i u osjećaju o svojoj niskosti nalazi napasnik snažnu pomoć, te napokon pristaje uz misli koje joj podmeće i dospijeva u neki labirint užasnih smetenosti i trpi smrtne tjeskobe. Budući da joj je nemoguće znati izići iz zla stanja u koje ju navede demon, nađe se u tako žalosnoj i očajnoj situaciji da bi rado zamijenila svoju savjest za onu nekog zločinca koji je upravo počinio strašne zločine ali želi da se pokaje, koji će se, čini joj se, lakše spasiti.

Nezadovoljan da je muči očajničkim podvalama demon upotrebljava sva sredstva da je udalji od križnog puta i od poslušnosti zajedno. Uistinu svece i svetica, koji su se odlikovali na zemlji svojom ljubavlju i sličnošću s patničkim životom Spasitelja, prikazuje joj sada kao najniže u nebeskom dvoru i kao da zauzimaju posljednje mjesto u Božjem mišljenju, pošto su bolno očistili svoje nadnaravne veze; sada kao odbojne predmete Bogu i ljudima; sada kao osuđene u pakao božanskom pravednošću koja je proglasila grešnima njihove veze s rassetim Isusom, koga sveta Crkva štuje. I to joj prikazuje tako živo i tolikom zlobom, da bi ona nasjela podvali, kad njena vjera ne bi bila toliko ukorijenjena u nepogrešivo prosuđivanje Crkve Katoličke, koja ih je proglasila svetima, dragima Bogu i predmetom našeg štovanja.

Bura jača. Križni se put prikazuje njenim očima pretvoren u strašno mjesto, vrstu paklena groblja, iz čijeg tla ustaju užasne prikaze koje se gube u zraku ovijene tajanstvenošću, izazivajući u njoj strahovite osjećaje. Neizrecivo je što trpi siromašna duša, koja se učvršćuje u svom bolnom strahu.

U njoj se ispunja otajstvo boli što je trpio Isus, kada je vidio mnoštvo što ga je čekalo na povratku s gore Tabor, i proniknuo nutarnja raspoloženja prijatelja i neprijatelja, raspoloženja koja su istrгла s njegovih usana slijedeći osjetljiv prigovor: O rode nevjerni! Dokle ću biti s vama? Dokle ću vas trpjeti?

Spoznaja poraza što su ga upravo pretrpjeli Apostoli, koji nisu mogli izliječiti opsjednuta gluhonijema na štetu vjere i pouzdanja rastužena oca koji ih je molio čudo, misleći da sudjeluju na

čudotvornoj moći Učitelja kao što su sudjelovali na njegovoj misli; njihovo kolebljivo stanje, posljedica možda niske strasti zavisti, što je prožela njihove duše dok je Učitelj bio odsutan; buka kojom su pismoznanci i farizeji slavili uspjeh dobiven protiv njega i njegovih božanskih pouka na račun smetenosti učenika; nevjera što je zahvatila čitavo mnoštvo zbog toga i prisutnost zlih duhova koje je vidio izaći iz pakla i umiješati se u masu da pojačaju lukavost svojih zlobnih sudrugova i zadrže u svojoj vlasti lovinu, uznemiri Isusa, koji je čitao u klimavu položaju prijatelja i u pobjedi protivnika strašnu dramu Muke, koju mu je čovječja nevjera pripravljala, prezirući plodove njegova otkupiteljskog posla.

Budući da nije mogao podnijeti uvredu nanijetu svojim bolnim ispaštanjima ni prisutnost nevjerna i pokvarena čovječanstva, što je živjelo u njegovu srcu da ga muči i narušava šutnju njegovih božanskih odnosa groznim glasovima svojih zločina, pustio je da plane njegov gnjev i pokazao se umoran da ga podnosi i željan da ga napusti.

Bolan potres što ga je Isus pretrpio u ovoj zgodi bio je tako snažan, da je ostavio u njegovoj duši neizbrisive tragove. Radi toga, usprkos pobjede koju je zadobio protiv svojih zemaljskih i paklenih neprijatelja, osvajajući za Se veći dio duša što su bile u mnoštvu, učinivši čudo, kada se povukao iz mnoštva, vidimo kako Isus zauzet pogledom na Muku - koju su mu nebo, zemlja i pakao pripravljali istovremeno - traži neku utjehu, osjećaj sućuti u svojih učenika kojima povjerava svoju patnju: Zapamtite, da Sin čovječji mora mnogo trpjeti, da će ga starješine, glavari svećenički i književnici odbaciti, da će biti ubijen i da će uskrsnuti treći dan.

Duša također osjeća u sebi prisutnost čovječanstva u tom razdoblju; i u njoj kao u Srcu Isusovu odjekuju njegovi zločini koje oplakuje i sudjeluje na pokorničkoj žrtvi Otkupitelja u obliku koji joj dolikuje.

Tako si objašnjava užasne glasove koje stalno sluša kako proizlaze iz njene zločinačke savjesti koju osjeća u sebi, te je optužuju za bezbrojne grijehе, neodređene - praćene duhom laži i pretvaranja - i shvaća da je nemoguće da se spasi. Živi osjećaj zamršena stanja spojen s napašću protiv poslušnosti i protiv svetaca, proizvodi u njoj isto beznade što ga je proizvela u Isusu spoznaja nevjere otkupljenih, koja bi spriječila ili ometala plod otkupljenja. Gledajući beskorisnost žrtava koje preuzima na slavu Božju, za spasenje duša i za vlastito posvećenje, napustila bi križni put, da ne osjeća kako je sjedinjena po nevidljivoj struji s Isusom u smrtnoj borbi u Maslinskom vrtu, u isto vrijeme dok je đavao uvjerava o zlu stanju njene savjesti i prijeti vječnom osudom.

Upozoravam da se u ovoj prilici, a da to ne nastoji, duši nameće tajna Muke, osobito molitva u vrtu. Na izvjesnoj udaljenosti gleda Isusa utonula u gorčinu, preplašena, žalosna, ojađena užasnim viđenjima i udarana božanskom srdžbom; i sluša neki nutarnji glas koji joj govori neka sudjeluje na kaležu njegove smrtnе borbe, i neka mu svojim mukama pomogne okajavati ljudske grijehе, postići oprostеnje i spasenje jednog ili više grešnika. Ova spoznaja primljena u najtajnijem dijelu njena bića, podržava je u strašnoj patnji.

Da dopuni bolno otajstvo, koje se u njoj ispunjava, napastovanje ostavlja u duši neizbrisive tragove. Bolan utjecaj slijede neizrecive utjehe, ali usprkos toga što prima saopćenja li kuša blagostanje, žalost se i bol ne povlače. Najviše da zadriju, pa da ožive većom snagom čim se pruži prva prilika. Tako, dakle, i usred naklonosti što joj Bog i Djevica svaki dan sipaju (osobito prije i poslije svete Pričesti), siromašna duša jeca i uzdiše. Uvjerena je da je posljednja pretrpljena muka (iako strašna i bolna) bila sjena one koju čeka, a Providnost je i Pravednost čuvaju za zadnje razdoblje njena smrtna života, za ono u kojem će vidjeti da se u njoj ispunja otajstvo Muke daleko iznad njenih želja. Uvjerena u to, ponavlja mnogo puta: Takvim da me spasi a ne osudi! Misli da će božansko napuštanje i očaj naročito sačinjavati Muku koja je čeka. Radi toga uzvikuje: Takvim da me spasi a ne osudi!, u stvarnosti, uistinu, trpjet ću zadovoljna strašan vid ili živi strah svoje vječne nesreće.

U razdoblju tišine duša sudjeluje u božanskim odnosima uspostavljenim između Isusa i prve te treće Osobe Trojstva i u onima što ih uspostavlja hipostatsko sjedinjenje unutar njegove božanske Osobe, i uživa neizrecive naslade. Uživa povrh toga duhovne osjećaje Muke, prepune slasti. Osjeća se sjedinjenom sa svojim Bogočovjekom patnikom po nekoj božanskoj struji koja je prerađuje i oblikuje u Nj. Gleda ga na nekoj ne mnogo dalekoj udaljenosti stavljena u neki tijesak da ispašta

ljudske zločine, ljubeći i trpeći. Vidi ga sjajna, ražarena ognjem svoje božanske ljubavi, na kojoj sudjeluje tajanstvenim načinom. Iz tog razloga, dok ima ove osjećaje, duša gori zajedno s Isusom, i makar trpi tjeskobu čuti se presretnom.

Između ovog sudjelovanja na Muci i prijašnjeg opaža se velika razlika. Sastoji se u tom da sada gleda i osjeća Isusa kao ljubav koja trpi neovisno o grijehu, iako je okružen zlobom ljudi čije zločine ispašta; dok ga je u prijašnjem razdoblju gledala istovjetna s grešnim čovječanstvom ili krivim - u izvjesnu smislu - i sudjelovala u njegovoj Muci u obliku prokleta elementa koji božanska pravednost kažnjava, odnosno u Isusu je pila strašne i ponižavajuće učinke što ih uzrokuje ljudska zloba. Tako, dakle, struja boli koja ju je prije uznemirivala i stvarala u njoj strašna osjećanja, sada je smiruje i povećava mir kojii uživa i čini je božanskom.

Prolazno se, u razdoblju što slijedi, dusi nameće zgoda kako se Isus oprostio od svoje domovine ili pokrajine Galileje da ide u Jeruzalem trpjeti i umrijeti. U tom otajstvu primjećuje Isusa prisutna u sebi kako moli i ophodi s Ocem i Duhom Svetim, kojima zahvaljuje na hipostatskom sjedinjenju i ostalim povlasticama i milostima danim njegovu svetom Čovječstvu od stvaranja ili Utjelovljenja do sadašnjeg trenutka. I duša sudjeluje u najvišem stupnju na njegovim čuvstvima i radnjama, te uživa u bogatstvu koje ima i zahvaljuje kao da je njeno. U tom odsjeku na tajanstven način sudjeluje na čuvstvima i radnjama Djevice, u isto vrijeme kao i na Isusovim; i za njene povlastice kao da su njene zahvaljuje Preblaženom Trojstvu zajedno sa Kristovim svetim Čovječstvom i sa božanskom Gospom.

U nastavku se u njoj ispunja otajstvo boli sto se ispunilo u Isusovu Srcu, kada je izlazio iz Galileje da se popne u Jeruzalem u društvu svojih učenika posljednji put. Gospodin se pokazuje duši proširen na čitavo čovječanstvo ili u nutринi čovječanstva, s tom osobitosti da osjeća u samoj sebi Spasiteljevu prisutnost i svih Adamovih sinova. Vidi ga kako ide u Jeruzalem u društvu Apostola, ali unutar svoje duše, ili u dubini svog bića, gdje se zbiva otajstvo. Sluša slijedeće riječi Evanđelja: Evo ulazimo u Jeruzalem, gdje će Sin čovječji biti predan svećeničkim glavarima i književnicima, i oni će ga osuditi na smrt i predati poganima da mu se izruguju, bičuju ga i razapnu. Ali on će uskrsnuti treći dan?

I u isto vrijeme trpi ono što označuju; bolje rečeno, sudjeluje na otajstvu boli koje se ispunilo u Isusovu Srcu dok ih je izgovarao. Podnosi smrtne zebnje; neka struja boli razlije se po čitavu njenu biću poput silovitih valova, uzrokujući joj smrtne tjeskobe, neku vrst bolne agonije, koja joj oduzima uporabu osjeta.

To se ponavlja mnogo puta u razmaku osam do petnaest dana. I dok sudjeluje na mucu u tom obliku opaža Isusa u mističnu tijesku koji sam spomenula, preokrenutu u valjak božanske ljutine, kako trpi kaznu zasluženu ljudskim zločinima, te u isto vrijeme osjeća to u dubini svog bića. Uvjerena je da je otajstvo koje promatra i na njem sudjeluje smrtna borba u Maslinskom vrtu; ali nije tako, naprotiv sudjeluje u teškim mučenjima što ih je podnosilo Kristovo Srce na svom posljednjem putu u Jeruzalem s bolnim predviđanjem svoje svete Muke.

Kao što bolesti prethode znakovi bolesti, tako je (u moralnom smislu) osjetio Isus znakove svoje sramotne i bolne Muke i proživio je u svom Srcu ne jedanput, nego mnogo puta, aili posebno u tom odsjeku svog života.

Na sličan način, iza Isusovih muka, sudjeluje na trpljenju Srca Marijina. To je sudjelovanje neka puna ljubavi muka koja uzdiže i čini božanskom dušu kao ona prije. Kada prestane utjecaj boli, ostaje duša osamljena bez duhovna pomazanja. Napuštenosti pridolazi suhoća, napastovanje i možda progon od stvorova; trpi mnogo u svakom smislu, iako uživa mir u višem dijelu duha. Ponekad vidi kako se javlja njezin Bog, koji se sakriva na dnu duše, i uživa kratko vrijeme njegovu božansku blizinu.

Poslije srazmjerno kratka vremena suhoće i napuštenosti, Bog se Jedan i Trojni otkriva duši u Isusu Kristu jasnije no ikad i sipa joj neizrecive milosti. Nemoguće je opisati što uživa i što čini u čast svog Boga, čije prisne veze i one što ih uspostavlja Utjelovljenje između Božanstva i Čovječstva živi na neiskazan način.

Čim duša uđe u nov životni odsjek, istovremeno i izmjenično, i trpi i uživa. Kada prevladava uživanje, trpljenje, čini se, spava ali prisutno a da se ne povlači iz duše. Kada nadvlada bol, u dubim

svog bića kuša nenarušiv mir i ugodnost posljedicu osjećaja Božje prisutnosti, koju nikad ne gubi, iako se sakrije ili potamni. Tako živi uživajući i trpeći istovremeno, sada uz prevlast tuge i boli, sada utjehe i božanske blizine. Razdoblja trpljenja katkada traju dugo; ona utjehe su tako kratka te ponekad ne prelaze jednu uru. Ali bilo da uživa bilo da trpi, njena je najživlja želja da bude slična Raspetom Isusu.

Muka se prikazuje njenu pogledu kao najizvrsniji rad što ga je obavio Duh Sveti na svetom Kristovu Čovječstvu i na svetima koji su se odlikovali svojom sličnošću Spasitelju i osjeća golemu čežnju da na njoj sudjeluje i da sudjeluje u visoku stupnju. Pogled je na Raspetog uzdize i puni razdraganošću, jer joj nameće ispunjenje o ajstva kojeg predstavlja. Treća joj se Osoba Trojstva prikazuje kao božanski krvnik (neka mi se dopusti taj izraz), koji se pripravlja da je razapne i dovrši njeno sjedinjenje s Isusom Raspetim zbog ulijevanja svoje beskrajne i vječne ljubavi. Radi onog što doživljava u svojim božanskim odnosima i radi zanosa koji joj proizvodi jednostavna nada da će se jednog dana vidjeti slična svom trpećem Bogočovjeku, uvjeren je da je čekaju velike patnje i da će se otajstvo Muke ispuniti u njoj savršenije, ako je moguće, nego slavna otajstva u kojima je tako visoko sudjelovala.

Učvršćuje se u toj misli spoznajom da joj Bog pripoćuje patnje što su ih trpjeli sveci, osobito u svojoj zadnjoj bolesti, prije svoje dragocjene smrti i sretna prelaza iz vremena u blaženu vječnost. Objasniti ću jednim primjerom.

Čita ili sluša životopis svete Gertrude, ugodne Kristove zaručnice. I dok sluša niz darova što ih je primala tokom svog života, gleda kroz ove težak križ koji Božja providnost čuva Svetici za konac njena puta; i čuje neki nutarnji glas koji joj veli: Kao Gertrudi, iza slavnih pripoćenja i čudesnih darova koje ti je nebo sipalo i sipat će i dalje, čeka te velika patnja, najizvrsnija tuga, Kalvarija, Križ.

Pod utjecajem ovog navještaja, duša se pripravlja da čuje izvještaj o teškoćama što ih je Svetica podnosila u svojoj posljednjoj bolesti i željno čeka svršetak povijesti o njenim slavnim odnosima; ali ostaje neugodno iznenađena, kada sluša opis koji je o njoj napisao pisac. Bilo zbog toga, što ovaj nije poznao okolnosti što su pratile posljednju bolest svete Gertrude, ili se bojao zbuniti i pokolebati vjeru i pouzdanje svetičinih štovatelja, mjesto da opiše strahovite kušnje kojima je bila, kako je vidio, podvrgnuta, iznosi različite objave koje se odnose na nju, a Bog ih je dao jednoj od njenih duhovnih kćeri; objave ukoliko uvećavaju moralne crte svete sa drugog stajališta, toliko joj oduzimaju čast da je pila kalež Muke Isusove, i prema tome ono što čini pravu veličinu.

Ova praznina, koju pobožan svijet nije primijetio, ozlovoljava dušu koja prodire u tajnu. Tajna je u tom što je Bog naš Gospodin sakrio svoje božansko lice puno ljubavi i povukao svoju milosrdnu ljubav od sv. Gertrude i prepustio je bolnu utjecaju Muke; i dok je Svetici pokazivao svoju strogost (označenu u leđima koja je pokazao Mojsiji umjesto lica), i pustio na nju svoju žestinu, objavio se nekoj trećoj u svom izgledu dobrotivom i milosrdnom, kao strastveni Ljubitelj patnice.

Da je Bog sipao ljubav i milosti sv. Gertrudi za vrijeme njene posjedne bolesti (kako je to vidjela ineika od njenih duhovnih kćeri) nema sumnje; ali je istina i to da je, dok je ova primala objave koje povjesničar iznosi, svetica trpjela utjecaj boli i gledala Boga u strogu izgledu. Spoznaja što je ima duša o odnosima boli uspostavljenih između božanske pravednosti i svete, omogućava joj da se ova pokaže njenim očima utopljena u gorčinu, trpeći beskrajne tjeskobe, dok je povjesničar opisuje kako je uronila u ocean ljubavi i sreće.

Gleda je utonulu u guste tmine, napuštenu od Boga, ili milosrdne Božje ljubavi, kažnjavanu božanskom srdžbom, koja je tišti i na njoj osvećuje svoje uvrede, da oprostí svijetu. Vidi kako je muče i ocrnjuju đavli i zlobne duše koje služe kao oruđe za nanošenje boli svetici, i koji koristeći priliku Božjeg napuštanja koje podnosi, kude je kao Židovi Isusa: Ti, koja si tolikima pomogla svojim molitvama i savjetima - vele joj - pomozí sebi koja toliko trebaš to sada kada te Božja ruka ranjava i visi nad tvojim sramotnim životom. Ako si Božja kći, njegova povlašćena i draga zaručnica, kako svijet misli, pokaži to moleći u mučnoj bolesti koju trpiš, i spasi svoj život na utjehu onima koji to traže, i vjerovat ćemo u tvoju izuzetnu zaslugu. Pravedan je Bog što kažnjava tvoja zlodjela vječnim napuštanjem.

Patnica što osjeća Božju strogost i njegovo napuštanje, pristaje uz turobne misli koje joj njeni zemaljski i pakleni protivnici podmeću. Uvjerena je da se nalazi u Božjoj nemilosti, i u svojoj najvećoj tjeskobi tuži se njegovoj milosrdnoj ljubavi, govoreći: Bože moj, zašto si me ostavio?

Ove i druge užasne muke vidi kako trpi povlaštena Isusova zaručnica Gertruda, i dok promatra vjernu sliku raspete Ljubavi, sluša isti glas koji joj veli: Istu muku čuva i tebi moja ljubav.

Drugi primjer. U krvavoj stigmatizaciji (primanje rana) svetog Franje Asiškog i sjajnoj (duhovnoj) svete Katarine Sijenske, gdje drugi čitaju ispunjavanje otajstva Muke, ona vidi svečanu posvetu žrtve koju je božanska pravednost izabrala, kao Isusa, da osveti na njoj svoje uvrede; i kao posljedicu posvete, svečano otvorenje svete Kristove Muke. Tako je, doista. I od dana utiskivanja svetih rana, gledamo Asiškog serafa i Sijensku serafinu, pod utjecajem bolne struje i kako trpe na tijelu i duši i obnavljaju Muku čak i u najmanjim sitnicama. Sveti je Franjo trpio toliko da je jedan od njegovih sinova gledajući njegove muke zbnunjeno rekao Svecu neka moli Boga da uzdrži svoju ruku.

Sveta Katarina kroz pet godina, kako je trajao njen život iza primitka svetih rana, čudesno ponavlja povijest Muke s njenim pobjedama i padovima, i dopunja je strašnom kušnjom koju je trpjela u predvečerje svog sretnog preminuća. Teškoj se bolesti, koju je podnosila bez olakšanja tri zadnja mjeseca svog života, pridruže strepnje i tjeskobe duše te mržnja Papinih neprijatelja i đavolskih duhova. Za vrhunac trpljenja povuče se od nje vječni Ljubitelj, ostavljajući je prepuštenu vlastitim silama neka se bori s Božjom srdžbom i s demonima koji su napadali njenu vjeru i pouzdanje. Vidjela je, da je kao Isus pretvorena u kćerku srdžbe, satrve na pod nesnosnim teretom beskrajna gnjeva Božjeg, koji je uzeo kao cilj svoje pravedne strogosti. Poput Njega okajava ljudske zločine kao vlastite, osobne, beskrajnom tjeskobom.

Zbog toga, jer osjeća u sebi prisutnost ljudskih otpada, njen se izgled uvijek nasmiješen, pa i usred najvećih iskušavanja, mijenja, prikaziva preobražen i velik očima sinova i kćeri koji okružuju njen ležaj. Oni je vide kako se uznemireno bori s nevidljivim bićima koji je optužuju i kinje, pripisujući joj grijehe koje nije učinila, ali ih mora okajati, jer su joj nametnuti od božanske pravednosti, koja zahtijeva bolno ispaštanje za njih. Poslije nekoliko trenutaka borbe i opiranja, vide je prihvatiti sramno okajavanje, kako priznaje da je kriva, tjeskobna, strašljiva i prestrašena, kako jeca, uzdiše, udara snažno u prsa, te zaziva božansko milosrđe, govoreći: Sagriješih, Gospodine, smiluj mi se. Sveti Bože, smiluj mi se.

Tako savršeno, usred najpotpunijeg poništenja, dovršava se u svetoj Katarini otajstvo Muke početo u sjajnoj i slavnoj stigmatizaciji. Isto bi se moglo reći o sv. Brigiti, sv. Tereziji, sv. Magdaleni Pazzijskoj, sv. Veroniki Juliani, i o drugim svecima i sveticama koje je Bog posebno ljubio, jer su svi obnovili Kristovu Muku do Božjeg napuštanja na križu i njegova stanja žrtve i duboka poništenja. Iza »Svršeno je«, svi su vidjeli kako se javlja sretna vječnost te izdahnuli posljednji dah, govoreći: Oče moj, u tvoje ruke predajem duh svoj.

Nije moglo biti drukčije, nego su svi većom ili manjom snagom sudjelovali u strašnoj patnji božanskog Otkupitelja pribijena na zloglasno drvo, jer muka se ne može zamisliti bez pojava boli, sramote, božanskog napuštanja, ljudskog i đavolskog proganjanja i napuštanja vlastitih sila koje ju prate. Potrebno je predati se sudbini, kao Isus, umrijeti u Božjem prokletstvu i kao ranjen Božjom rukom i podnijeti trenutačan poraz koliko je do nas, osobito časti, dobra glasa koji imamo možda otežan pobjedom naših protivnika, da zaslužimo slavu pridržanu siromašnu i poniznu koji boravi na smetištu.

Tako to razumije duša u ovom razdoblju, i mjesto da bude žalosna pogledom na muke što je čekaju ona se raduje i plamti. Čezne da je obuzme utjecaj boli, da što prije stigne na vrh Kalvarije, u mučnu bolest koja će završiti njen život da dovrši otajstvo Muke i svoje sjedinjenje s rasklimom Isusom - ne jer se osjeća jakom da se sama oslobodi strašne bitke, nego uzdajući se u Božju providnost i u zaštitu Djevice, u dvostruku pomoć koja će pojačati njenu slabost da postigne pobjedu i spasenje koje čeka. Tako bilo.

Dok stigne taj dan tako željan, uživa u Psalmu 21, koji sadrži bolna otajstva koja joj Bog čuva. U njemu čita svoju budućnost. Evo u kojem ga smislu tumači.

Bože, Bože moj, zašto si me ostavio? Glasovi mojih grijeha udaljuju od mene spasenje. Gleda kako je potpuno i čisto napuštena od Boga. Bog se, kao milosrđe i dobrotu, sakrio i povukao od duše, prepustivši je oštini svoje pravednosti. Ova joj se prikazuje golemom, spremajući da na nju sruči svoju strogost, i duša, kada vidi da je u njenoj vlasti sama, ugrožena i bez ljudske i Božje pomoći, drhće od straha i užasa kao plašljiva djevojčica napuštena u groznoj pustinji, te čeka udarac pandžom životinje koja dolazi da je poždere. Zahvaćena užasom, traži kako pobjeći iz strašne pustinje i osamljenosti koju osjeća, zove milosrđe, i moli njegov blagi pogled, njegov dobrotvorni upliv. Bože, Bože moj, pogledaj - veli mu, uvjeren da ju je Bog prepustio zaboravu i izbrisao iz svog vječnog pamćenja (koliko se tiče milosrdne ljubavi, koja se sve više povlači od nje) - pogledaj me, upri u mene svoje milostive oči, kako bih bila sigurna da ćeš mi pomoći, ako te zaokupi moja žalosna situacija.

Ganutljiva se molba gubi u praznini, ne stiže do Boga, ili nije uspjela probuditi ga, zato ne postizava što moli. Božanska šutnja otežava njenu situaciju; napuštenost je tišti i drobi, i u svojoj smrtnoj tjeskobi pita svog Boga zašto ju je napustio.

Vlastita savjest, mučena grižnjom, preuzima teret da joj odgovori na pitanje. Čini to stavljajući pred njen duhovni pogled sva djela njena života, nutarnja i vanjska, pa i najsvetija, kao neki beskrajn niz grijeha i teških grijeha, jednu povijest besramnosti otežanu okolnostima njenih božanskih veza i mišljenja o svetosti što ga uživa u svijetu i u obitelji kojoj pripada. Smeteni krikovi praćeni jezovitim prijetnjama penju se iz dubine njene savjesti pretvorene u mračan ponor i nepresušiv izvor zlobe i grijeha. U ovima vidi odgovor na svoje pitanje upravljeno Bogu, i govoreći sa samom sobom dodaje i kaže: Daleko su od spasenja riječi mojih grijeha. Glasovi mojih prestupaka udaljuju od mene spasenje, to jest, milosrđe, lice lijepo, blago i dobrostivo mog Boga, koji me napunja dobrima.

Savjest joj kaže da je njena sitvar propala; da beskorisno očekuje spasenje, jer nema oprostjenja za niskosti što je pritištu, najviše zato što se njezin grešan život odvijao za bijela dana, usred svjetla, što su ga božanske veze u nju sipale. Nesretnica vjeruje što joj uznemirena savjest kaže, ali ne želi napustiti molitvu. Ona će nastaviti zaklinjući božansko milosrđe dok živi i poslije u nesretnoj vječnosti, koju vidi dolaziti sa sve većim strahom i užasom, ali bez nade da će postići milost. Zato veli: Bože moj, vičem danju, al ne odvrćaš; noću vapijem i nema mi počinka. Ispovijeda da je napuštena radi grijeha, da se Gospodin povukao gdje ne čuje ni ne vidi njen položaj zbog njene gluposti i pravedan je prema božanskoj svetosti, jer je pravedno kažnjava. Ja grešnica bit ću pokopana u pakleni bezdan, što ga vidim otvorena pred svojim nogama; gorjet ću u vječnom ognju sa svojim grijesima, a ipak, Ti u Svetištu prebivaš, Nado Izraeloval, u svetištu tvog beskrajnog savršenstva, tvoje božanske blaženosti. Koja sreća! Kad bi bar ova spoznaja ili spomen na tvoju sreću činilo moju u paklu, kako to čini na zemlji, bila bih sretna, tamo bih nastavila svoj redovnički život i ljubila bih te svim srcem.

Ljubav sviđanja prosipa svjetlo na patnicu. Zraka nade krstari njenom dušom i učvršćuje se poviješću svetaca što je oživljava u svom pamćenju. Spominje se da su svi pali u neku pogrešku i da svoje spasenje duguju Božjem milosrđu. Zar Bog ne želi da se u njoj proslavi, kao u svetima, služeći se svojim milosrđem? Da postigne tu milost upotrebljava sredstvo molitve. Moli svog Boga i podsjeća ga na milosrđe kojim se služio u korist svetih, govoreći: U tebe se očevi naši uzdaše, uzdaše se i ti ih izbavi, k tebi su vikali i spasavali se, u tebe se uzdali, i postidjeli se nisu.

Duša osjeća vlastitu nedostojnost dok se sjeća kreposti svetih. Vidi kako je daleko od njih i koliko se razlikuje njeno ponašanje od njihova; i boji se povećati svoje pouzdanje težeći za sretnim udesom što su ga oni postigli. Obuzeta tim mislima veli: A ja, crv sam, a ne čovjek, ruglo ljudi i naroda prezir.

Sjeća se vlastita života i priznaje se nedostojnom očekivana spasenja, jer njena vjernost nije ista kalkva je bila u svetaca. Bila je kao oni prevarena i ikuđena, i ova crta sličnosti njima povećava njenu vjeru i pouzdanje, i voli to spomenuti: Svi koji me vide, podruguju se meni, razvlače usne mašu glavom: uzdao se u Gospodina, neka ga sad izbavi, neka ga spasi ako mu omilje.

Neprijatelji, trudeći se da je strovale u ponor očajja, predbacuju joj njenu ljubav i pouzdanje u Boga kada su je vidjeli obuzetu bolima, napuštenu od božanskog milosrđa trpjeti bez božanskog i

ljudskog olakšanja u tijelu i u duši. Podnosila je šuteći strašan napad; ali sada kad otkriva svom Bogu nanese trpljenja, iznosi razloge zašto se pouzdava dalje u Nj i ljubi ga svim srcem. Ako sam te ljubila veli i pouzdavala u Tebe, bilo je zato što si me iz krila majčina izvtp, mir mi dao na grudima majke. Tebi sam predan iz materine utrobe od krila majčina Ti si Bog moj.

Odmah, misleći na muku što je čeka na prelazu iz vremena u vječnost, ili na Božji sud koji će odlučiti njenu vječnu sudbinu, moli božansku pomoć, jer ne računa ni sa kakvim oslonom božanskim ni ljudskim osim samog Boga. Ni sa svjedočanstvom čiste savjesti, jer ona je muči kao neki krvnik; ni sa pratnjom ni zaštitom dobrih djela, jer u njima gleda samo golem zbir grijeha.

Jedino računa na pomoć božanskog milosrđa da spasi iz teške situacije njenu dušu na Božjem sudu, i zove ga unaprijed govoreći: Ne udaljuj se od mene, blizu je nevolja, a nikog nema da mi pomogne. Prikazuje ili iznosi Gosipodiinu svoju savjest uznemirenu i satrvenu grižnjom svojih grijeha i nesavršenosti, koje joj se prikazuju kao brojne zvijeri i spremaju da je požderu i stavljaju u žalosnu situaciju, i veli mu: Opkoliše me junci mnogobrojni, bašanski bikovi okružiše mene. Ždrijela svoja razvaljuju na me ko lav koji plijen kida i riče, i vele mi: rodila si nas na svoju nesreću, tvoji smo, požderat ćete tvoji vlastiti sinovi, koji se gnijezde u tvom krilu.

Pred užasnim prizorom, nastavlja govoreći: Kao voda razlih se, sve mi se kosti rasuše; srce mi posta poput voska, topi se u mojim grudima. Grlo je moje kao crijep suho, i moj se jezik uz nepce slijepi: u prah smrtni bacio si mene, poništio si me i sveo na ništa za vrhunac moje muke. Opkolio me čopor pasa, rulje me zločinačke okružile. Probodoše mi ruke i noge, sve kosti svoje prebrojiti mogu, a oni me gledaju i zure na me. Haljine moje dijele među sobom i kocku bacaju za odjeću moju.

Pakleni je duhovi opkoliše, probodoše njene ruke i noge i prebrojiše sve njene kosti. To jest, proboli su njene više i niže sposobnosti, pribivši ih na križ tjelesne bolesti koja ih upija snagom boli što ih podnosi. Pošto je sasvim oslabila, broje sva njena kreposna djela što ih je obavljala za svog života. Gledaju je i zure u nju; i rezultat je ispitivanja bio da su prisvojili njene kreposti i dobra djela i međusobno ih razdijelili zbog popratnih nesavršenosti. A nad haljinom, posvetnom milošću, koju nisu mogli pripisati sebi, jer je dobrovoljan dar Božji i nitko ga osim Njega ne može proizvesti, bacili su kocku. Kodka izjavi da duša urešena njome pripada Bogu usprkos oduzimanja dobrih djela što su proveli zlobnici.

Vidi, dakle, da je bez bogate nošnje kreposti, a mislila je da je ima; ali urešena nešivenom haljinom pravednosti i protiv volje đavola, spasit će se, jer pripada Bogu. To moli, i da je Bog nastavi pratiti i štiti protiv pogubna utjecaja njenih neprijatelja i pokvarenih namjera koje imaju s njom.

Ali ti, Bože - veli mu - daleko mi ne budi; snago moja, pohiti mi u pomoć! Dušu moju istrгни maču, iz šapa pasjih život moj. Spasi me iz ralja lavljih (vječne smrti), i jadnu mi dušu od rogova bivoljih (u sveopćem uskrsnuću).

Primjećuje da Bog uislišava njenu prošnju i zahvalna njegovu beskrajnom milosrđu koje joj obećaje spasenje, prijestolje slave u blaženoj vječnosti, obećaje mu unaprijed vjernost i službu koju od nje čeka kroz kratko vrijeme života koji joj preostaje, i prinos neprestane hvale u vječnosti. Braći ću svojoj naviještati ime tvoje, hvalit ću te usred zbora (Crikve).

Obraćajući se pravednim dušama, koje okružuju njenu postelju, i općenito svim vjernim kršćanima, veli: Koji se bojite Gospodina, hvalite njega! Svi potomci Izraelovi, njega se bojte! Jer nije prezreo ni zaboravio muku jadnika, i nije sakrio lice svoje od njega, tj. od mene, za vrijeme Božjeg napuštanja, nego naprotiv, kada sam ga zvala, čuo me je. Zato ću te hvaliti u zboru velikom i dok stigne taj dan blaženosti i vječne hvale, izvršit ću svoje zavjete pred vjericima tvojim. Amen.“
(*Duhovni život 23 poglavlje*)

Razmisli: Da li je u mome duhovnom iskustvu prisutna zadovoljština? Na koji je način živim? Odnosi li se ona prvenstveno na moje grijeha ili su uključeni i drugi ljudi? Ima li širinu ljubavi u srcu i molim li za one kojima je najpotrebnije, za milijune, za čovječanstvo?

8. Apostolatski život duša koje žive sjedinjenje s Bogom i kontemplacija

Tipologiju kontemplativnog i mističnoga iskustva možemo podijeliti u tri velike skupine prema dominantnim naglascima, a u opisu jednoga mističnoga iskustva mogu biti prisutni elementi iz drugih skupina.

Prva je mistika usredotočena na objekt svoga iskustva. U tu skupinu spadaju: kozmička mistika u kojoj je naglašen skladan odnos sa stvorenim svemirom; spekulativna ili intelektualna mistika koja naglašava misaoni, spoznajni proces duše, te afektivna mistika koja inzistira na osobnom odnosu s Bogom ljubavi, a u svojem klasičnom obliku postaje zaručnica. Brojni sveci su predstavnici upravo ovog mističnog iskustva.

Druga skupina, manje poznata, je mistika usredotočena na djelovanje i apostolat, a usmjerena je na iskustvo sudjelovanja u Božjem djelovanju u povijesnom trenutku i sudjelovanje mistika u tom djelovanju. Kao predstavnike te mistike, autor navodi sv. Ignacija Loyolskog, sv. Vinka Paulskog i bl. Tereziju iz Kalkute.

Treća skupina je mistika usredotočena na subjekt, na samu osobu koja proživljava mistično iskustvo s opisom temeljnih unutarnjih stavova duše koja ide putem sjedinjenja s Bogom u mističnom iskustvu. U ovu kategoriju spada mistika koja inzistira na posveti Bogu i sudjelovanje u Isusovu životu, čiji je glavni predstavnik kardinal de Berulle te mistika koja opisuje ne toliko objekt svoga iskustva, nego njegov unutarnji proces. Sv. Terezija Avilska je najveći predstavnik ove mistične struje.⁴⁵

U mjeri u kojoj je duhovni život autentičan i događa se duhovni rast, naponi zaduženja, svakodnevni rad i apostolat, duša sve više i više doživljava da joj to nije zaprekom za ljudsko i duhovno sazrijevanje, nego upravo suprotno, postaje sredstvo vlastitoga posvećenja i služenja, a sve to snagom Isusove otkupiteljske ljubavi koja je sve ljudsko, pa i rad, posvetila. Naravno da uza sav osjećaj neprikladnosti i nedoraslosti uz samosvladavanje iz ljubavi to ne dokida napor, ali nezaustavno vodi prema savršenstvu, prema sjedinjenju duše s Bogom. A cilj je svakoga apostolata voditi duše k Bogu. Blaženica Marija Terezija od sv. Josipa uči:

„Neka dragi Bog dadne milost, Vama i vašim nasljednicama, da vas vaša služba ne sprječava u duhovnom napretku. Ta Vam se služba nije povjerila zato što bi vas se smatralo izvanredno dobrima, sposobnima, savršenima, nego samo često prisiljeno, jer nemamo sposobnih osoba, a mislimo da će si ta sestra moći steći autoritet, premda joj manjkaju druge sposobnosti. No ako takve sestre, kao poglavarice revno sudjeluju s dobivenim milostima, mnogo će napredovati u savršenosti i njihova će služba biti plodonosna.“⁴⁶

„U Bogu, s Bogom i za Boga radimo na spasenju duša – ne dvorimo samo stare ljude i siromašnu djecu tj. hranimo i oblačimo, nego to činimo na najsavršeniji način da pridobijemo njihove duše za Boga ili da ih ukrasimo i posvetimo. Od jutra do večeri obavljamo naš posao u stalnom sjedinjenju s Bogom, jer jedna istinski radina duša sjedinjena s Bogom je kontemplativna duša.“⁴⁷

Apostolatska dimenzija rasta duhovnog života oslobađa vjernika od zatvaranja duhovnog puta u sferu privatnosti i intimnosti koje se kao napast mogu lako pojaviti na osobnom putu življenja vjere. Apostolat zajedno s molitvom proizlazi iz autentičnog odnosa s Kristom i predstavlja duhovno obogaćenje, ne kao produžetak molitve, ni darivanje od svog puta rasta u svetosti, nego izvor duhovnog života koji može dublje potaći i molitvu. Apostolat je plod rasta i sazrijevanja autentične kršćanske ljubavi prema Bogu i čovjeku koja potiče vjernika da uviđa potrebe bližnjega i nuka da apostolatski svjedoči Božju ljubav.⁴⁸ Vrijedi i obrnuto. Nedostatak apostolatke dimenzije prema svetačkoj tradiciji znak je neautentičnog osobnog puta rasta u vjeri. U

⁴⁵ Ch. A. Bernard, nav. dj. str. 496- 498.

⁴⁶ *Probudimo se u Bogu! Izbor iz pisama*, str. 281.

⁴⁷ *Isto*, str. 164.

⁴⁸ Za apostolatksu duhovnost vidi G. Messa, *Spiritualita apostolica*, Alma, Rim 1963.

biti kad vjernik upozna i uzljubi Isusa Krista onda želi da i drugi ljudi do toga dođu, a na poseban način je to poticajno kad se gleda u perspektivi vječnosti. Duše koje žive sjedinjenje s Bogom samim time imaju i apostolatsku dimenziju.

Sv. Ljudevit Montforski duboko dirnut tim otajstvima piše: „Zar ću posvuda gledati kako duša moga dragoga brata propada zbog grijeha, a da moje srce time nije dirnuto? Što? Zar ću gledati kako je krv Boga koji ljubi ovu dušu beskorisno prolivena, a njena vrijednost zauvijek izgubljena? Radije bih bio proklet. Ah, Gospodine, svi te vrijeđaju u čovjeku koji je tvoja slika, bez riječi bi trebao to trpjeti? Tvoji neprijatelji grabe tvoju slavu, a zar da ja budem na njihovoj strani? Uistinu radije smrt! S tobom Gospodine, ja ću pobijediti. O veliki Bože, daj mi svoje oružje kako bih pobijedio svijet i njegove čari i ono što se protivi tvojim zakonima. Kako bih obraćao duše, ulij, ulij u moju dušu svetost, u moj duh istinu, a u moje srce tvoj čisti plamen“ (P 22, 2-8).

Temelj i uzor svakog poslanja i apostolata u Crkvi je sam Isus Krist poslan od Oca da posvjedoči Božju ljubav i spasi svijet. Montfort piše:

„Isus Krist, Vječna Riječ, Vječna Mudrost, velikom odlukom Presvetoga Trojstva odlučila je postati čovjekom da spasi izgubljenoga čovjeka. Ako tu Mudrost promatramo u njezinu izvoru, vidimo da je sama dobrota i milina. Ona je dar ljubavi vječnoga Oca i kao učinak ljubavi Duha Svetoga. Ona je dana po ljubavi i oblikovana po ljubavi. „Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenoga Sina“ (Iv 3, 16.). Mudrost je, dakle, sva ljubav, ona je ljubav Oca i Duha Svetoga“ (LJVM 104, 118).

Apostolatsko poslanje Crkve, dakle, ima svoj temelj u Kristovom poslanju od Oca koje je on ispunio svojim pashalnim otajstvom te u Kristovom poslanju apostola da naviještaju Evanđelje svemu stvorenju (usp. Mk 16, 15-18). Kao što Isus bio poslan od Oca, prvo traži od apostola da budu s njime, tako on šalje apostole da naviještaj Božjeg kraljevstva donesu svim narodima.

Tako da za one koji žive posvetu sv. Ljudevit može istovremeno reći: „Oni su vazda u kući sa svojom majkom, tj. oni ljube samoću, provode unutarnji život, nastoje oko molitve, i to sve po primjeru svoje majke, Presvete Djevice, i u njezinu društvu, kojoj je sav sjaj u unutarnjosti i koja je preko svega svoga života toliko ljubila samoću i molitvu. Istina, oni se katkada pokazuju i vani u svijetu, ali samo iz posluha volji Božjoj i svoje drage majke i da izvrše svoje staleške dužnosti. Ma ne znam kolikim se prividnim sjajem sjalo što vani rade, ipak još mnogo više cijene što čine u samima sebi, u svojoj unutarnjosti, u društvu Presvete Djevice, jer tu se bave velikim poslom svoje savršenosti, prema kojemu su svi drugi poslovi dječja igra“ (PP 196).

Dakle svaki kršćanska duhovnost je istovremeno apostolatsko-misonarska i molitveno - mudrosna i nijedna od te dvije dimenzije se ne može dokinuti bez udaljavanja od svetačkog nauka. I jedna i druga vjernika vode putem duhovnoga rasta i sazrijevanja. To sprječava shvaćanje pastoralne djelatnosti kao čisto ljudski aktivizam, ali i življenje vjere kao zatvaranje u privatnost duhovne intime i bilo kakovog duhovnog usavršavanja koje bi bilo samo sebi cilj. Briga oko nutarnjeg života je sigurno bitna karakteristika prave duhovnosti, ali ako je ona usvojena na autentičan način kako to sveci naučava, ne može ni na koji način zatvarati vjernika u sferu intimizma, duhovnog elitizma i individualizma.

Eklezijalna i apostolatska dimenzija vjere i otvorenosti potrebama Crkve i svijeta naviještanjem Evanđelja je više nego očigledna jer se radi o duhovnosti čije su bitne dimenzije nutarnjeg života i apostolata nerazdvojne.⁴⁹

Sv. Terezija Avilska u svome remek djelu *Zamak duše* će posebno naglasiti da sedme odaje, to jest stanja duše koja je došla do sjedinjenja s Bogom, jesu odaje gdje Marija (*evanđeoska tipologija za kontemplativni put do sjedinjenja*) i Marta (*evanđeoska tipologija za aktivni - apostolatski put do sjedinjenja*) idu savršeno zajedno. Duhovnom čovjeku, u njegovom rastu, san o

⁴⁹ G. Brasca, *Preghiera e impegno temporale* u *Vita consacrata* 5, 1979, str. 454 – 462.

samoći zamjenjuje želja za čovjekom, da mu bude blizu, da mu se daje i prenosi ono što Bog poručuje i traži.

Kao što se istinsko apostolsko djelovanje rađa iz kontemplacije, tako i autentična kontemplacija uvijek vodi prema apostolatskom djelovanju. Djelovanje (apostolat) i kontemplacija postaju jedno, tako što jedno uvijek priziva drugo. Stoga se može ustvrditi govoreći o kršćanskom apostolatu da nije toliko problem sredstava i metoda koliko duha i života. Nužno je prije biti da bi se moglo djelovati, prvo ljubiti da bi se moglo činiti. I zato se istinska tehnika apostolata sastoji u žaru i svetosti apostola što mu omogućuje da može biti poslušan i raspoloživ pozivima Duha. Zato će Terezija i ovdje podcrtati: »Sestre moje, ne gradimo kula bez temelja jer Gospodin ne gleda toliko na veličinu djela koliko na ljubav kojom se čini, a učinimo li ono što budemo mogle, Njegovo Veličanstvo će dati pa ćemo moći svakim danom sve više« (Z VII. 4, 15).

U Zamku duše sv. Terezija kao treći znak da je duša došla do sjedinjenja s Bogom navodi uživanje u progonstvima i veliku želju da u apostolatu služe Bogu za spasenje duša. Prije je duša htjela umrijeti da bude s Isusom, ovdje je to drugačije (Z VII. 3, 6), želi ostati na zemlji sve dok god Bog hoće i raditi sve što Bog hoće. Ovdje dušu Bog vraća zemlji i duša pristaje na sve živo na ovome svijetu pod tim uvjetima. Svetica uči:

„Ove duše isto tako osjećaju veliko zadovoljstvo kad su proganjane, uz puno veći mir nego što je rečeno, i bez ikakvog neprijateljstva prema onima koji im cine zlo ili žele učiniti; štoviše, zavole ih posebnom ljubavlju tako da, ako vide da su u kakvoj nevolji zbog toga iskreno žale i bilo kakvu bi prihvatile da ih izbave od nje te ih vrlo rado preporučuju Bogu, a veselile bi se da izgube milosti koje im Njegovo Veličanstvo udjeljuje, zato da ih udijeli njima da ne uvrijede našega Gospodina. Ono što me najviše od svega preneražava je to što ste vidjele nevolje i žalosti koje su ih morile da umru zato da bi uživale našega Gospodina ; a sad je tako velika njihova želja da Mu služe i da po njima bude hvaljen, i da prikoriste kojoj dusi, kad bi to mogle, pa ne samo što ne žele umrijeti već živjeti mnogo godina trpeći vrlo velike muke ukoliko bi mogle da po njima bude hvaljen Gospodin, makar to bilo samo malo A kad bi i pouzdano znale da će duša, čim izađe iz tijela, uživati Boga, nije im do toga stalo, niti misle na slavu koju uživaju sveci; ne žele za to vrijeme biti u njihova je slava u tome da u nečemu pomognu Raspetome, ukoliko bi mogle, posebice kad vide daje toliko vrijedan te kako je malo onih koji se uistinu brinu za Njegovu slavu, nenavezanih na išta drugo“. (Z VII, 3,5-6)

Svetačka tradicija uči da je apostolat duša koje žive sjedinjenje s Bogom vrhunac savršenstva kršćanskoga života na zemlji. Sv. Toma Akvinski uči: „Propovijedanje Božje Riječi treba proizlaziti iz punine kontemplacije“ (Sm.th II, 2 q. 188,ad.6)

Sv. Ljudevit Montforski o rastu u kršćanskom životu govori koristeći kategorije ljubavi prema Isusu Kristu, vječnoj i utjelovljenoj Mudrosti u djelu *Ljubav vječne Mudrosti* napominje:

„Nema ničeg ugodnijeg nego spoznati božansku Mudrost: blaženi oni koji je slušaju, još blaženiji oni koji je žele i traže, a najblaženiji su oni koji slijede njezine putove i kušaju u srcu tu beskrajnu slast koja je radost i sreća vječnog Oca i slava anđela! O, kad bismo okusili slast koju kuša duša koja pozna ljepotu Mudrosti, koja siše mlijeko s tih Očevih grudiju, uskliknuli bismo sa Zaručnicom: „Ljubav je tvoja slađa od vina“ (Pj 1, 1), slađa od svih slasti stvorenja, a posebno kad govori dušama koje razmatraju ove riječi: „Kušajte i vidite“ (Ps 33 (34), 9); jedite i pijte, i opijte se (usp. Pj 5, 1) mojim vječnim slastima, jer u drugovanju sa mnom nema gorčine, i nema bola u zajedništvu sa mnom, već sam užitak i radost (usp. Mudr 8, 16).

Spoznaja vječne Mudrosti nije samo najplemenitija i najugodnija nego je najkorisnija i najpotrebnija, jer se život vječni sastoji u tome da upoznamo jedino pravoga Boga i njegova sina Isusa Krista (usp. Iv 17, 3), jer tebe znati, uzvikuje mudrac govoreći o Mudrosti, savršena je pravednost, i poznavati snagu tvoju, korijen je besmrtnosti (usp. Mudr 15, 3). Želimo li uistinu imati život vječni, težimo za spoznajom vječne Mudrosti. Želimo li već na ovom svijetu savršenu svetost, i ponovno, upoznajmo Mudrost. Hoćemo li u srcu imati korijen besmrtnosti, imajmo u duhu

spoznaju Mudrosti. Spoznati Krista, utjelovljenu Mudrost, znači dosta znati, makar drugo ne poznavao. Znati sve, a njega ne upoznati, znači uistinu ništa ne znati“ (LJVM 10-11).

U drugom tekstu, u istoj knjižici sv. Ljudevit, pozivajući se na tekst iz Knjige Sirahove, izričito govori o tri stupnja pobožnosti: „Nakon što se Mudrost pokazala kao majka i izvor svih dobara, potiče ljude da ostave sve i da nju traže, jer se ona daje samo onima, kaže sv. Augustin, koji je žele i traže tolikom revnošću kako to zaslužuju velike stvari. U 22. retku božanska Mudrost pokazuje tri stupnja pobožnosti, a posljednji predstavlja pravo savršenstvo: služiti Boga poniznom podložnošću, raditi u njemu i po njemu u ustrajnoj vjernosti, tražiti potrebno svjetlo i unutarne pomazanje da bismo i druge nadahnuli ljubavlju prema Mudrosti te ih doveli do vječnoga života“ (LJVM 30).

9. Utjecaj i djelovanje Duha Svetoga u životu duša koje žive sjedinjenje s Bogom i plodovi Duha Svetoga

Duhovni život je život u Duhu Svetome, a to znači da je Duh Sveti prisutan i djelatan u kršćanskom životu od početka, tj. od krštenja kada ga Bog daruje duši pa kroz čišćenje i prosvjetljenje do vrhunaca svetosti i mistike kada Duh u duši, koja je oslobođena od zapreka, pokazuje svu veličinu i ljepotu djelovanja u duhovnom životu. U prvoj knjizi, put čišćenja smo iznijeli nauk o djelovanju Duha Svetoga u dinamici kršćanskoga života tog puta duhovnog rasta.

Mi već na krštenju primili Duha Svetoga. Tada smo kršteni u ime Oca, Sina i Duha Svetoga. Na poseban smo način darove Duha Svetoga primili u sakramentu potvrde ili krizme. Tada nam je biskup rekao: “Primi pečat dara Duha Svetoga.” Taj je pečat ostao neizbrisiv u našoj duši. No, trebamo znati kako darovi Duha Svetoga ne djeluju u nama na magijski način, nego se aktiviraju snagom naše vjere i suradnjom sa milošću. Ukoliko duša izbjegava grijeh, poslušna je vlastitoj savjesti, istinski traži i vrši volju Božju time sve više i više stvara i ostavlja prostor djelovanje Duha Svetoga u vlastitoj nutrini.

Govoreći o djelovanju Duha Svetoga na putu prosvjetljenja izložiti klasičan nauk o darovima Duha Svetoga. Već smo rekli da dar Duha Svetoga i darove Duha Svetoga dobivamo sakramentu potvrde ali nepročišćeni i neuredni život priječi očitovanje i djelovanje tih Božjih darova, a teškim grijesima možemo i potpuno odagnati Duha Svetoga iz našeg života. O tim dinamikama duhovnog života smo već govorili na putu čišćenja. Dakle tek kada duša dođe do određenog stupnja zrelosti i duhovnoga rasta, tek kada odstrani veće zapreke djelovanju Duha Svetoga onda dinamika Njegovih darova postaje očitija i dublje zaživljena u duši. U biti radi se o sazrijevanju koje je tipično za put prosvjetljenja te iz toga razloga ovdje iznosimo nauk o djelovanje darova Duha Svetoga.

Njegovanje darova Duha Svetoga i postupni razvitak njihova djelovanja u duši. Darove Duha Svetoga primamo istovremeno kad primamo i milost. To su tada jednostavne nadnaravne sposobnosti. A kad čovjek dođe k razumu i kad se naše srce usmjeri prema Bogu, tada se počinje, pod utjecajem milosti, pokretati sveukupni nadnaravni organizam življenja vjere koji uključuje i djelovanje darova Duha Svetoga.

Ali da se ti darovi razvijaju do svoje normalne i potpune mjere u duhovnom životu vjernika, potrebno je prije toga, kroz jedno znatno vrijeme da se vjernik vježba u moralnim krepostima. To vrijeme traje različito, i zavisi od osobe do osobe već prema nacrtima koje Bog ima s nama kao i prema našem sudjelovanju s milošću pa upravo kreposti, kako smo to već rekli, daju našoj duši malo po malo gipkost i pripremaju je na onu savršenu poslušnost koju pretpostavlja puno vježbanje darova. Na žalost postoji i suprotna nutarnja duhovna dinamika. Naime ako osoba teško griješi, ima većih moralnih mana samim time gasi a u težim slučajevima potpuno od sebe otklanja djelovanje Duha Svetoga i njegovih darova u svojoj nutrini.

Međutim ako vjernik surađuje sa milošću darovi Duha Svetoga rastu kao trajna nutarnja stanja habitusi s aktualnom djelatnom milošću. I često darovi Duha Svetoga nadodaju svoju silu snazi

djelovanja kreposti, a da toga nismo ni svjesni, na način da nam omogućuje vježbanje u nadnaravnim činima.

Ima slučajeve kada će Duh Sveti po svojoj djelatnoj milosti izazvati u duši na jedan prolazni časoviti način neki neobični žar koji će nalikovati na neku prolaznu kontemplaciju. Pa doista koja gorljiva duša nije osjetila, u nekim časovima, iznenadne poticaje milosti kada smo samo primili i slijedili božanski poticaj? To se dogodilo dok smo čitali sveto Evanđelje ili kakvu pobožnu knjigu, za vrijeme svete Pričesti ili pohoda Presvetom Sakramentu, za vrijeme duhovnih vježbi ili duhovne obnove, u posebno važnim životnim časovima. Tada nam se pričinja da nas milost Božja nosi tiho i snažno.

Sredstva za razvijanje darova Duha Svetoga. Vježbanje u moralnim krepostima jest prvi nužni uvjet za razvijanje darova. Tako nas uči sv. Toma: „Moralne i intelektualne kreposti se nalaze ispred darova, jer time što se čovjek dobro odnosi prema svome vlastitom razumu, priprema se na to da se dobro odnosi i prema Bogu“. (Sm Th I, II, q. 68)

Pa doista želimo li steći tu božansku gipkost, prihvatljivost koju daju darovi, potrebno je da smo prije toga ukrotili svoje strasti i mane neprestanim vježbanjem u razboritosti, poniznosti, poslušnosti, blagosti, čistoći i drugim krepostima. U protivnom kako bi drukčije vjernik mogao zamijetiti pa zatim prihvatiti i poslušno slijediti poticaje milosti, kada dušu uznemiruje povodljivost tijela, srdžba, neposlušnost, oholost i požuda? Prije nego se čovjek daje voditi božanskim poticajima Duha Svetoga, svakako je potrebno da se najprije drži pravila razboritosti i kršćanske mudrosti i tako živi u milosti Božjoj. Prije nego će pažljivo slušati pokrete milosti, treba se čovjek točno i potpuno podvrgava Božjim zapovijedima i nadvladati oholost.

I Kajetan, vjerni komentator sv. Tome, s pravom veli: „Neka duhovni vođe to dobro zapamte i neka dobro paze na to da se oni koje vode vježbaju najprije u aktivnom životu milosti, a onda da im preporučuju vrhunce pasivne kontemplacije. Potrebno je najprije nadvladati svoje strasti neprestanim vježbanjem u blagosti, strpljivosti itd., darežljivosti, poniznosti itd., da se čovjek uzmogne, kada je jednom uredio strasti, uspinje do kontemplativnog života. Zbog nedostatka ove prethodne askeze, ima ih mnogo koji, mjesto da napreduju, idu naprijed skakutajući na Božjem putu i nakon što su već mnogo vremena svoga života upotrijebili nastojeći oko kontemplaciju, ostaju, bez kreposti, nestrpljivi su, svadljivi, oholi, kad ih se stavi i na malu kušnju. Takvi ljudi nisu imali ni aktivnog niti kontemplativnog života niti oba dva zajedno, nego su gradili na pijesku i dao Bog da ta pogreška ne bude česta“. (U II,2. q. 182,a.1)

Darovi se gaje i borbom s duhom svijeta koji je dijametralno oprečan Božjemu Duhu. To od nas traži i sv. Pavao: „A mi ne primismo Duha ovoga svijeta, nego Duha koji je od Boga, da znamo što nam je darovano od Boga... Tjelesni čovjek ne prima što je od Duha Božjega, jer mu je ludost i ne može razumjeti, jer treba duhovno prosuđivati“ (1Kor 2,12). Da se bolje borimo protiv duha ovoga svijeta, treba čitati i razmatrati evanđeoska načela i prema njima uskladiti, što je moguće savršenije i potpunije, svoje životno vladanje. Tek tada će čovjek biti spreman posve se prepustiti vodstvu Duha Svetoga.

Zatim dolaze i pozitivna i izravna sredstva koja nas dovode pod djelovanje Duha Svetoga. Prije svega takvo je sredstvo nutarnja sabranost ili navika često misliti na Boga, koji živi ne samo uz nas nego i u nama. Tako čovjek dolazi postepeno do toga da više ni u poslovima koji najviše čovjeka zaokupljaju ne gubi s vida Božju prisutnost. Čovjek se često povlači u odaju svoje duše da tu potraži Duha Svetoga i da osluhne njegov glas: „Da bih čuo što mi govori Gospodin Bog“ (Ps 84,9).

Tada se ostvaruje ono što veli pisac knjižice „Nasljeduj Krista“: „Blažena je duša koja sluša Gospodina gdje joj govori i prima riječi utjehe iz njegovih usta“. Duh Sveti govori srcu i njegove riječi donose sa sobom svijetlo, snagu i utjehu.

A kako Duh Sveti traži od nas žrtvu samoga sebe, potrebno je naviknuti spremno i odvažno slijediti najmanje poticaje kad nam On govori jasno i sigurno: „ono što se njemu sviđa činim

svagda“ (Job 8, 9). Inače bi se on prestao javljati ili bi barem govorio mnogo rjeđe našoj nutrini: „Danas ako čujete glas njegov, nemojte da vam otvrdnu srca vaša, kao za dan gnjeva u pustinji, gdje me kušahu oci vaši“ (Ps 94,8). Ako su žrtve koje On od nas traži teške, nemojmo gubiti hrabrosti, nego, poput sv. Augustina, molimo jednostavno milost da ih ispunimo: „Daj, Gospodine, što zapovijedaš pa zapovijedaj što hoćeš“. Vrlo je važno i odlučno da se nikada sasvim svojevolumeno ne odupiremo njegovim božanskim nadahnućima: što smo poslušniji, to On radije pokreće našu dušu.

Potrebno je što više obraćati se Duhu Svetome, zazivajući ga s pouzdanjem u sjedinjenju s Isusom koji nam je obećao poslati svoga Duha; nadalje u zajedništvu s Gospom koja je najsavršeniji hram i zaručnica Duha Svetoga, kao što su bili apostoli koji su u dvorani posljednje Večere molili zajedno s Marijom: „S Marijom, Isusovom Majkom“ (Dj 1,14).

Crkva nam predlaže divne molitve po kojima ćemo privući Duha Božjega: posljednica „O dođi Duše presveti“, himan „O dođi Stvorče Duše svet“ i drugi zazivi. Očito je da su ti zazivi puni neke posebne miline i da je njihov sadržaj tako lijep da ih čovjek ne može moliti bez pobožnih čuvstava.

Ova duhovna dinamika djelovanja Duh Svetoga u duši će doživjeti svoj vrhunac tek na putu sjedinjenja. Kada duša dođe do sjedinjenja s Bogom, kada se dogodi sjedinjenje volje s voljom Božjom Duh Sveti ima svu slobodu djelovanja u duši te će pokazati i sve bogatstvo učinkovitost svojih darova i plodova.

Plodovi Duha Svetoga. Plodovi Duha Svetoga su direktno povezani s njegovim nadahnućima i njegovim svjetlom i snagom. Oni su prepoznatljivi u konkretnom životu vjernika i bez takvih plodova, a osobito bez ljubavi koja je i dar i karizma i plod Duha Svetoga svi bismo bili kao mjed što zveči i ništa drugo pa ipak tek kad duša dođe do sjedinjenja plodovi Duha Svetoga se očituju u punini u svome djelovanju u duši.

Živjeti po Duhu, a ne po tijelu! Prema zakonu Neba, a ne prema pravilima svijeta! To je program svakoga kršćanina. To je posljedica ljubavi prema Bogu i izravan je plod autentičnog kršćanskoga života. To je, u mjeri u kojoj se zaista ostvaruje, anticipacija Božje slave u nama koja se ostvaruje kroz razne plodove Duha. Odnosno, kako čitamo u Katekizmu: „Plodovi Duha su savršenosti što ih Duh Sveti izvodi u nama kao prvine vječne slave. Crkvena predaja nabroja ih dvanaest: ljubav, radost, mir, strpljivost, velikodušnost, uslužnost, dobrota, krotkost, vjernost, blagost, uzdržljivost, čistoća“ (KKC 1832).

Upravo ti plodovi Duha, koji se događaju kao posljedica autentičnog evanđeoskog života, kao i plodovi koji su njihova suprotnost, a koji su posljedica nepriznavanja Boga i života u duhu svijeta, jedna je od velikih tema Poslanice Galaćanima na koju se poziva i Katekizam, a u kojoj se čita:

„Hoću reći: po Duhu živite pa nećete ugađati požudi tijela! Jer tijelo žudi protiv Duha, a Duh protiv tijela. Doista, to se jedno drugomu protivi da ne činite što hoćete. Ali ako vas Duh vodi, niste pod Zakonom. A očita su djela tijela. To su: bludnost, nečistoća, razvratnost, idolopoklonstvo, vraćanje, neprijateljstva, svađa, ljubomora, srdžbe, spletkarenja, razdori, strančarenja, zavisti, pijančevanja, pijanke i tomu slično. Unaprijed vam kažem, kao što vam već rekoh: koji takvo što čine, kraljevstva Božjega neće baštiniti. Plod je, pak, Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost. Protiv tih nema zakona. Koji su Kristovi, razapeše tijelo sa strastima i požudama“ (Gal 5,16-24). Sada ćemo iznijeti klasičan katolički nauk o svakome od 12 plodova Duha Svetoga.

Ljubav

Prva tri ploda Duha Svetoga, ljubav radost i mir, uređuju dušu u njoj samoj u odnosu na dobro. Ljubav je prvi plod Duha Svetoga i korijen svih drugih. Bog sam u sebi je ljubav, Duh Sveti je osoba ljubavi u presvetom Trojstvu, bitna ljubav Oca i Sina, beskrajna ljubav i On saopćuje ljubav duši koja čini da se Boga ljubi svim srcem, svom dušom svom pameti i svom svojom snagom a blišnjega poradi Boga, poradi ljubavi prema Bogu.

Gdje nedostaje ovaj nadnaravni motiv ljubavi duša kao posljedica toga nema zasluga pred Bogom za svoja dobra dijela. Ljubav je slatki plod Duha Svetoga i istovremeno dostignuće cilja ljudskoga života na zemlji, temelj dostignuća vječnoga života i zbog toga je ostvarenje, ispunjenje i zadovoljenje cjelovitog ljudskoga života u punini.

Kada govorimo o ljubavi kao plodu Duha Svetoga ne govorimo o kreposti ljubavi dobrohotnosti koja je uključena u ovaj plod Duha Svetoga. Plod ljubavi Duha Svetoga je prvenstveno plamen Božje ljubavi, ljubavi prema Bogu i vrednovanje Boga iznad svih stvari popraćena spremnošću duše za velikodušnim odricanjem od svega kako bi se Boga zadobilo. Plod ljubavi Duha Svetoga uz nježno poštovanje Božjega Veličanstva daje duši snagu ljubavi da nadvlada sve zapreke u vršenju kreposti, da u evanđeoskom duhu prihvati križ kao duhovno blago, a istovremeno duši se čini da sve što ini za Boga je malo i neznatno.

Iz ovog ploda ljubavi Duha Svetoga rađa se ljubav prema bližnjemu ali ona nije nježnost naravne samilosti prema onima koji trpe, ni velikodušnost darivanja potrebnima nego je ljuba prema Bogu koja zbog Boga, Božjom snagom ljubi bližnjeg koji je slika Božja. Ova ljubav kao nutarnji pokretač ima Boga samoga a ne simpatiju prema nekome ili potrebnu bližnjega te je kao plod Duha postojana, nadnaravna, cjelovita, opća.

Ponovno napominjemo da prakticiranje ove ljubavi nije uvijek popraćeno utjehom za dušu koja je živi budućí da ljubav ima sjedište u volji a ne osjećajima. Ne radi s nužno o osjećajnoj ljubavi nego o ljubavi duboko i jako željenoj, voljnoj, i toliko je više stvar volje koliko je manje sjetilna.

Sv. pater Pijo ovako opisuje to stanje: "Osjećah kako mi srce previre svetom ljubavlju prema našem Bogu koji je postao čovjekom. Noć duše trajala je doduše i onda, ipak, mogu to mirno kazati, sred tog mraka bio sam ispunjen duhovnim radostima. Ne mogu vam ponoviti što se sve u meni dogodilo u toj noći koju sam proveo bdijući i ne sklapajućí oka. Ništa vam neću reći o mojoj duši, jer se uvijek nalazim u tami, u mraku i oluji." (pismo ocu Agustinu br. 456 od 28.12. 1917).

A kao dokaz koji ukazuje na djelovanje ploda ljubavi Duha Svetoga u duši sv. Augustin navodi nutarnju odbojnost duše prema grijehu: „Dokaz da ljubiš ono što je dobro događa se kada vidiš u sebi mržnju prema onome što je zlo i grijeh“. (Kom.Ps 96, 15)

Radost

Radosti kao plod Duha Svetoga proistječe spontano iz ljubavi kao što svijetlo izlazi iz sunca, tako da sv. Toma Akvinski s pravom kaže „radost je posljedica ljubavi“ (Sm.th III, q 70 ad 3). Čini dobra i ljubavi uzrokuju u duši radost uzrok zadovoljstva što duša odgovara i živi u Božjoj ljubavi.

Evandeoska radost i vedrina plod su Duha, plod su ljubavi i zbog toga one ne dokidaju žrtvu, nego je preobražavaju dajućí u Božjim očima puninu vrijednosti i plodnosti i žrtvi i radosti. Zbog toga svetačka tradicija uči da duša, kada i ako se to dogodi, treba iz ljubavi prema Bogu prihvatiti sve pa ostati i u radosti u duhu. Sv. Pavao apostol tako zapisa: „Pun sam utjehe, preobilna je radost moja i posred svih naših nevolja“ (2 Kor 7,4).

Radost kao plod Duha Svetoga o kojoj ovdje govorimo je potpuno drugačija od prolaznih užitaka duha ovoga svijeta i svega što proizlazi iz čina koji su suprotni Božjem zakonu. Ova veselja se odmah preobraze u žalost, frustraciju i ropstvo dok je radost Duh Svetoga u slobodi, nadnaravna i prožima dubine ljudskoga duha.

Mir

„Savršenstvo radosti je mir“ kaže sv. Toma Akvinski. Ljubljeno Vrhunsko dobro, a to je Bog, smiruje nepostojanost želja, a po sjedinjenju s Bogom najdublja želja duše je udovoljena te duša ima duboki mir duha. Ovaj mir plod sigurnosti da je duša ljubljena od Boga i u svojoj bijedi i ništavilu. U svojoj biti je plod milosti i Duha Svetoga a ne bilo kakav produkt tehnike meditacije ili samo uvjeravanja.

Mir je jedna od dubokih želja ljudi i čovječanstva koji kao da im trajno bježi iz ruku. Ljudi neizmireni s Bogom žive u grijehu, a kao posljedica toga neizmireni sa samima sobom i s bližnjima imaju osjećaj da im je dokinut nutarnji mir te zbog tog njihova stanja duha za njih vrijede riječi proroka Jeremije: „Viču mir, mir! Ali mira nema“ (Iz 6,14). Mir kao plod Duha Svetoga je posljedica uređenosti duše u odnosu na dobro, života bez teškog grijeha, života u milosti, pročišćenosti duše i sjedinjenja volje s voljom Božjom.

Strpljivost

Strpljivost i izdržljivost su slijedeća dva ploda Duha Svetoga koja su povezana uz odnos duše prema onome što je mučno i teško. Kršćanski život uza sve dimenzije dobra i ljubavi na svim stupnjevima duhovnoga rasta ali s različitim naglascima podrazumijeva i duhovni boj protiv svega iznutra i izvana što je protivno Kristovom duhu. To vrijedi i za put sjedinjenja. Sv. Faustina Kowalska poručuje: „Duša koja je sjedinjena s Bogom, mora se pripremiti za velike i gorke borbe.“ (*Dnevnik*, str.55)

Strpljivost kao plod Duha Svetoga čini da duša bez pada u malodušje i klonulost srca podnosi muke i patnje fizičke i duhovne naravi. Strpljivost dakle čini dušu postojanom i nepromjenjivom u pristajanju uz volju Božju u mukama koje svakodnevni život donese. Sv. Katarina Sijenska je naziva „kraljicom postavljenom u tornju jakosti koja uvijek pobjeđuje i nikad nije pobijeđena“ (*Dijalog st.411*) Job je biblijski lik na koji ukazuje svetačka tradicija kada govori o strpljivosti. Joba su zadesile mnoge nevolje on uskliknu: „Gospodin dao, Gospodin uzeo, budi blagoslovljeno ime Gospodnje“ (Job 1,21).

Strpljivost kao plod Duha Svetoga je različita od naravnog strpljenja koje podnosi protivštine zbog ljudskih obzira, oportunitizma, umijeća prilagođavanja a sve to u ne evanđeoskom duhu mrmljajući i zlopamteći.

Strpljivost kao plod Duha Svetoga čini da se duša suobličuje volji Božjoj i želi u svojim mukama nasljedovati Isusa i Mariju u njihovoj mucu i križu u istom duhu kako su oni to živjeli. Duša iz ljubavi prema Bogu podnosi protivštine, bolesti, kušnje i progonstva ustrajući u vjeri i povjerenju u Boga u uvjerenju da treba davati zadovoljštinu i nadoknadu za svoje i grijeha bližnjega i u uvjerenju da Bog sve okreće na dobro onima koji njega ljube.

Izdržljivost

Izdržljivost kao plod Duha Svetoga čini da duša zna iščekivati bez gorčine i žaljenja u postojanosti dobra koja očekujemo od Boga i njegove Providnosti, od sebe same i bližnjega. Ne radi se o pasivnom čekanju nego iskazivanju odvažnosti i postojanosti u vjeri u nadi posebno kada duša uviđa otezanje u vremenu ostvarenja svojih molitava te usprkos svega u izdržljivosti duha zna čekati trenutke Božje providnosti. Sv. Monika je godinama molila i postila za obraćenje svoga sina Augustina pa i onda kad je u mladosti bio pao u nemoral i razne hereze te je na kraju zadobila od Boga njegovo obraćenje i posvećenje.

Izdržljiv nije onaj tko gubi povjerenje, tko svi vidi crnim, pesimistički gleda na sve. Duh Sveti po plodu izdržljivosti čini da se duša ne oslanja na sebe već na Boga, njemu postojano vjeruje, predaje su Bogu u svemu, ne prestaje se nadati čineći svoj dio dobra i molitve, utemeljuje se ne na svojim snagama nego na Božjoj milosti.

Dobrota

Plodovi Duha Svetoga o kojima smo do sada govorili uređuju dušu u njoj samoj. Slijedeća četiri ploda Duha Svetoga, dobrota, dobrohotnost, blagost i vjernost su povezani uz odnos duše prema drugima, prema bližnjemu. Sv. Toma Akvinski definira plod Duha Svetoga dobrotu kao „volju činiti dobro“.

Zbog učinka sjedinjenja naše duše s Bogom Duh Sveti potiče dušu činiti dobro bližnjemu. Duša pod utjecajem Duha Svetog kao da se širi, duša postaje označena, prožeta Božjom dobrotom. Isus u evanđelju nam na puno mjesta govori o ovoj Božjoj dobrote prema svojoj djeci, a na poseban način se taj govor se ističe u prisposobi o milosrdnom Ocu koji čeka povratak izgubljenoga sina u očevu kuću. Isus je proživio svoj život na zemlji čineći dobro ljudima.

Po plodu Duha Svetoga dobrote vjernik ljudima i svijetu svjedoči beskrajnu Božju i Isusovu dobrotu koja želi autentično vremensko i vječno dobro svakom čovjeku kojim se on oplemenjuje i ide putem ostvarenja svoga bića u punini i vremenu i vječnosti.

Ova dobrota pod utjecajem Duha Svetoga istovremeno razotkriva dvoličnost i licemjerstvo lažnih prijatelja ljudi koji nude neautentičnu prolaznu dobrotu koja zavodi, vodi u nered i koja pod vidikom prolaznog dobra zatvara put najvećem vječnom Dobru i spasenju duša.

Dobrohotnost

Dobrohotnost kao plod Duha Svetoga je izravno povezana sa prethodnim plodom Duha Svetoga dobrotom, u smislu da je uz volju činiti dobro njen stvarni produžetak prilikom samoga prakticiranja i provođenja u djelo same dobrote, a tu onda dolazi do izričaja dobrohotnost. Dobrohotnost je trajno raspoloženje duše na praštanje, činjenje dobra u svakodnevnici.

Može se biti dobar ali ne toliko dobrohotan jer je u postupcima grub, neotesan, dobrohotnost ga čini druželjubivim u govoru i ponašanju ali na trezven ekvilibriran način uz razlučivanje vezano uz osobe koje ima pred sobom, prilike i okolnosti djelovanja.

Duša pod utjecajem ploda Duha Svetoga dobrohotnosti sve čini Bogu za ljubav trezveno i razborito želi dobro bližnjega i želi mu posvjedočiti Božju Očevu dobrotu. Sv. Vinko Paulski je među svecima ovog, dugi vremenski period je molio Duha Svetoga te je uz pomoć milosti uspio oblikovati svoj suhoparan i žučan karakter te postati blag i ljubak te se do te mjere preobrazio da su mu plemenitost i dobrohotnost postale kao naravske stvarnosti.

Blagost

Ovaj plod Duha Svetoga je povezan s odnosom prema bližnjemu, po blagosti nadvladavamo srdžbu i u vedrini Duha podnosimo muke i žalosti koje nad dolaze od drugih ili ali i od nas samih. Blag je onaj tko nasljeđuje Isusa Krista: „Učite od mene jer ja sam blaga i ponizna srca“ (Mt 11,28). Blagost kao plod Duha Svetoga prilagođava se drugima, fleksibilan je, smiren u trpljenju, ne osvećuje se zbog pretrpljenog zla, Duh Sveti ga vodi da dobrom i povjerenjem u Boga nadvladava mučne situacije.

Blagost je povezana sa poniznosti i strpljenjem. Tako u jednoj zgodu u životu sv. Terezije od Djeteta Isusa čitamo kako ju je neka sestra ne namjerno radeći skupa u samostanskoj praonici polila većom količinom vode u kojoj je bilo puno sapuna, a svetica se savladala i u blagosti reagirala govoreći da se Dijete Isus igra s njom špricajući je vodom i sapunom.

Vjernost

Zadnji od plodova Duha Svetoga koji se odnosi na relacije s bližnjim je vjernost. Radi se o vjernosti obećanjima i izravno je suprotna lažima i krađi. Ova plod Duha Svetoga nas potiče da održavamo danu riječ i ispunjamo dogovore, prijeći misliti loše i zlo o drugima, izdati bližnjega. Ovaj plod Duha Svetoga je izravno suprotan svim intrigama, dvoličnostima i lažima duha svijeta.

Ovaj plod Duha Svetoga se odnosi i na hod u vjeri pred Bogom, čini da kršćanin ostane postojan na putu vjere, da ostane vjeran Bogu usprkos svih poteškoća i napora puta vjere.

Čednost

Zadnja tri ploda Duha Svetoga, čednost, uzdržljivost i čistoća su povezani uz odnos duše prema strastima. Čednost kao plod Duha Svetoga se odnosi na vanjski diskretni izgled u riječima, djelima, pogledima, oblačenju, ponašanju. Uređuje našu vanjštinu i to tako da bude odraz nutrine i nutarnje ljepote duše kršćanina. Kao odraz nutarnjeg mira i smiraja uređuje vanjštinu bića kršćanina.

Sv. Anselmo je tvrdio da se iz izvanjskih čina vrednuje i uviđa skriveni čovjek kojega nosimo u svome srcu, radi li se nutrini koja je olaka, ohola, bahata, umišljena, egocentrična ili plemenita, čista, postojana uviđa se po vanjštini i čednosti osobe.

Određeni načini ponašanja, oblačenja, pogleda, izričaja koji odišu duhom svijeta nespojivi su sa Duhom Kristovim i to se u konkretnoj prilici uviđa po čednosti dotične osobe. Plod svetosti koji prožima nutrinu vjernika postaje svjedočanstvo u ponašanju i nastupu vjernika.

Uzdržljivost

Čednost nije autentična ako ne odražava nutrinu osobe, a plod Duha Svetoga koji uređuje nutrinu osobe u odnosu na strasti je uzdržljivost i to i od onoga što je dopušteno. Uzdržljivost zadržava požudu i strasti u pravim granicama ne samo vezanih uz spolnost i seksualnost nego povezanima i sa užiticima u piću, hrani i zabavi. Pravu mjeru ovih strasti u duši vjernika daje i uređuje Duh Sveti.

Bez milosti i Duha Svetoga čovjek ne može urediti ove strasti, gubi nutarnju slobodu i postaje robom nižih poriva te dime gubi svoje ljudsko i kršćansko dostojanstvo. Još u knjizi Mudrosti čitamo da nitko ne može biti uzdržljiv ako mu Bog ne da, a Bog to daje onima koji ga mole (usp. Md 8,21).

Uzdržljivost je nutarnja borba duše koja uz pomoć Božje milosti i Duha Svetoga nadvladava nečiste strasti. Sv. Toma Akvinski kaže da „uzdržljiva osoba trpi, bori se s požudom ali se ne povodi se za njom“ (Sm.th. III. q. 70.ad.3). Na takav način vjernik jača volju i odupire se neurednim strastima koje mogu biti jako žestoke u svojim napadajima. Na tom putu pomaže i uzdržljivost i od onoga što je dopušteno, što postaje kršćansko odricanje i to iz razloga što još iz prvih stoljeća svetačka tradicija daje tome veliku važnost. Tako sv. Klement Aleksandrijski uči da: „oni koji čine sve što je dopušteno doći će do toga da čine i ono što je zabranjeno“. (*Paedagogus 1.2.c.1*)

Čistoća

Čistoća kao plod Duha Svetoga čini da vjernik čuva čistim svoje tijelo i dušu i to u činima, mislima, riječima i djelima. Čistoća je pobjeda duha nad tijelom, čini kršćanina hramom Duha Svetoga. Crkva uči: „Čista osoba odražava cjelovitost snaga života za ljubav koje su u njoj. Ta cjelovitost osigurava jedinstvo osobe i protivi se svakom ponašanju koje bi je ranilo. Ne podnosi ni dvostruki život, ni dvostruki govor“ (KKC, br. 2338).

Čistoća o kojoj ovdje govorimo odnosi se na području seksualnosti. Treba odmah napomenuti da je seksualnost po sebi dobra i sveta. Ona je u Božjem planu za čovjeka i kad je u življena u skladu sa moralnim zakonom, vodi osobu k posvećenju i spasenju. Seksualnost se ne svodi samo na jedan dio ljudskoga bića, spolne organe i sjetilnu ugodu, nego je izričaj cjelokupne ljudske osobe u jedinstvu tijela i duše. Odnosi se na afektivnost, sposobnost voljenja, zajedništva s drugim osobama i rađanje djece. Već na prvim stranicama Biblije čitamo da je Bog htio spolnost i da je prvi ljudski par združio u ženidbu, koja podrazumijeva sjedinjenje supruga u ljubavi i njihovu plodnost (usp. Pos 1,26-28 i 2, 7-24).

Isus se više puta očitovao o čistoći i u kontekstu braka i izvan njega. U tekstu općenito poznatu kao »propovijed na gori« Isus kaže: »Čuli ste da je rečeno starima: "Ne čini preljuba!" A ja vam kažem da je svaki koji s požudom pogleda ženu već u svom srcu s njom učinio preljub.« (Mt 5,27 i dalje).

Osuda uvredljiva pogleda naznaka je pounutarnjenja kršćanske svetosti u usporedbi s mojsijevskom pravednošću. A na drugom mjestu Isus kaže: »Ali što izlazi iz usta, izlazi iz srca, i to ukalja čovjeka. Jer iz srca dolaze zle misli, ubojstva, preljubi, bludnost, krađe, lažna svjedočanstva, psovke. To ukalja čovjeka« (Mt, 15, 18-20) a ne to da li se jede prethodno neopranih ruku kako su tvrdili zakoni čistoće Staroga Saveza. Ti su tekstovi konkretne primjene načela izrečenih u blaženstvima da će se »blaženima« zvati oni koji su čista srca »jer će Boga gledati!« (Mt 5,8).

Prava kršćanska čistoća dolazi iz srca, iz uredna, očišćena srca u kojem se ne skrivaju grešne namjere, srca u kojem boravi Duh Sveti.

Ovi plodovi Duha Svetoga trebaju u kršćaninu potaknuti želju i napor da ih zadobije i posjeduje, drugim riječima da duhovno napreduje u čistoći ljubavi, da čisti uz pomoć Božje milosti svoju dušu tako da Duh Sveti ne nailazi na zapreke u njoj kod svoga djelovanja. Treba moliti Duha Svetoga da nam udijeli svoje darove i plodove i iščekivati u povjerenju da nam ih i udijeli ne sustajući zbog poteškoća i napora duhovnog puta.

10. Sjedinjenje duše s Bogom i život blaženstava

“Isus, ugledavši mnoštvo, uzide na goru. I kad sjede, pristupe mu učenici. On progovori i stane ih naučavati: Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago ožalošćenima: oni će se utješiti! Blago krotkima: oni će baštiniti zemlju! Blago gladnima i žednima pravednosti: oni će se nasititi! Blago milosrdnima: oni će zadobiti milosrđe! Blago čistima srcem: oni će Boga gledati! Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati! Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko! Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas! Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima! Ta progonili su tako proroke prije vas!” (Mt 5, 1-12)

Isusov govor o blaženstvima je sastavni dio govora na gori u kome on učenicima razlaže novost evanđelja. Kao takva blaženstva spadaju u bit evanđeoske poruke te su kao i cijelo evanđelje za sve vjernike bilo da oni tek počinju svoj put življenja vjere bilo da su došli do vrhunca puta, do sjedinjenja i svetosti. Pa ipak mi teko ovdje izlažući put sjedinjenja govorimo o blaženstvima i to iz razloga što tek duhovo zreli vjernici mogu u punini zaživjeti duh blaženstva. U tom smislu na kraju izlaganja svakog blaženstva, i ponovit ćemo koja su za svakoga vjernika, donijet ćemo prema svetačkoj tradiciji tipičan naglasak kako duše došle do sjedinjenja proživljavaju u sebi pojedina blaženstva. U ovoj perspektivi blaženstva su izložena u dinamici duhovnoga rasta koja se oslanja na postavke sv. Tome Akvinskoga.

Shema prikaza puta duhovnoga rasta koja se oslanja na nauk sv. Tome Akvinskoga je jako jednostavna. Prema ovom svecu prozvanom anđeoski učitelj Crkve duhovni rast je rast u čistoći ljubavi kojim duša odgovara na čistu Božju ljubav.⁵⁰ Shema duhovnoga rasta i preobrazbe duše se temelji na tri osnovne postavke.

Prva je da se posvećenje duša događa po rastu svih kreposti, rast kreposti udaljava zlo i grijeh iz duše, življene kreposti podrazumijevaju činjenje dobrih dijela i ostvaraju predispoziciju za bolje i više u duhovnome životu.

Druga postavka je da darovi Duha Svetoga usavršavaju pojedine kreposti i uzdižu ih do viših nivoa, herojskih i ulivenih kreposti. Darovi Duha Svetoga tako utiskuju u dušu nadnaravni dinamizam koji produbljuje i širi horizont savršenoga života.

Treća postavka se odnosi na blaženstva. Prema sv. Tomi blaženstva su djela koja proizlaze iz kreposti koja usavršuju darovi i plodovi Duha Svetoga na način da postaju uzvišena i vanredna djela savršene kreposti, to jest krepost dovedena do savršenstva.

⁵⁰ A. Cordovani, *Itinerario della rinascita spirituale*, Rim, 1959. str. 17-19.

Još iz prvih stoljeća sveti i crkveni oci su u blaženstvima vidjeli izraz i ostvarenje puta duhovnoga rasta sve do svetosti. Tako i sveti Augustin je uvjeren da sva blaženstva zajedno sačinjavaju jedan cjelovit put svetosti, te da nisu neka samo za neke vjernike nego da su sva blaženstva za sve koji žele biti sveti. U tom duhu promatrat će ih kao put sjedinjenja duše s Bogom:

„Stoga moramo pomnjivo razmotriti broj i red tih izreka. Počinje blaženstvom: ‘Blago siromasima duhom’, to jest onima koji nisu naduti, dok im se duh podvrgava Gospodnjoj vlasti, bojeći se da poslije ovoga života ne pretrpe kaznu, makar se katkad činilo da su na ovome svijetu bili blaženi. S ove krjeposti duša dolazi do spoznavanja božanskih Pisama, a tu se mora pokazati krotkom u pobožnosti da se ne usudi koriti ono što se neupućenima čini nemogućim i da ne bude nepoučljiva u cjepidlačnim raspravama.

Tada duša počinje spoznavati veze kojima je tjelesnost i grijeh drže uz ovaj svijet. Na tome se, dakle, trećemu stupnju duša žalosti za nekad izgubljenim najvećim dobrom te sada prijanja uz konačan cilj. Četvrti stupanj donosi veliki napor kojemu se duh mora svim silama podvrći da se uspije osloboditi strasti koje su ga vezale svojom slatkoćom. Tu se, dakle, gladije i žeđa za pravdom i potrebna je velika jakost jer se ne ostavlja bez boli ono što se drži sa slašću.

Tko dotle dopre, na petome mu se stupnju savjetuje da ustraje u daljnjemu naporu jer bez pomoći jačega nitko se ne uspijeva osloboditi zamki tolikih nevolja. A opet je pravo da onaj tko želi biti potpomognut od jačega i sam pomaže slabijemu u čemu je jači. Stoga je rečeno: ‘Blago milosrdnima, oni će zadobiti milosrđe!’ Šesti je stupanj čistoća srca koja proizlazi iz mirne savjesti zbog dobrih djela i koja otvara put k motrenju najvećega dobra, koje se može gledati jedino čistom i mirnom pameću.

Sedmo se blaženstvo sastoji u samoj toj mudrosti, to jest motrenju istine što smiruje čitava čovjeka i dovodi ga do sličnosti s Bogom, stoga zaključuje: ‘Blago mirotvorcima, oni će se sinovima Božjim zvati’. Osmo se blaženstvo vraća na početak pokazujući i dokazujući da je cjelina završena i dovedena do savršenstva. Stoga je kod prvoga i osmoga blaženstva spomenuto kraljevstvo nebesko: ‘Blago siromasima duhom: njihovo je kraljevstvo nebesko!’ i: ‘Blago progonjenima zbog pravednosti: njihovo je kraljevstvo nebesko!’ (...) Sedam nas, dakle, blaženstava usavršava, a osmo obasjava i pokazuje što je savršeno; na taj se način ovim stupnjevima, kao počinjući uvijek iznova, usavršavaju i ostali.“ (*Com.Mt*)

„Blaženstvo” je izraženo na grčkom riječju *makarios*, „blažen, sretan”. To je književna vrsta, kojom se proglašava dionikom Božje radosti onaj koji je izabrao put pravde i istine. Već se u Starom zavjetu rabio takav način izražavanja koji je imao mudrosno značenje, to jest moralno i egzistencijalno. Psaltir, na primjer, počinje upravo tako: „Blažen čovjek koji ne slijedi savjeta opakih...” (1,1). U psaltiru dolaze i takve rečenice: „Blago čovjeku koji se boji Gospodina i koji uživa u zapovijedima njegovim” (Ps 112,1).

Nije teško zamisliti koji su dojam ove Gospodinove riječi blaženstava zasigurno izazvale, kod nekih možda zbog nelagode, a kod nekih zbog razočaranja. Isus je otvoreno naviještao novi duh koji je došao donijeti na zemlju; duh koji je u sebi sadržavao korjeniti preokret shvaćanja ljudskih vrijednosti, poput vrijednosti farizeja koji su u ovozemaljskoj sreći gledali blagoslov i Božju nagradu, a u nesreći i nevolji samo kaznu.

Općenito govoreći, čovjek je starine, čak i pripadnik izraelskoga naroda, tragao za bogatstvom, radosti, ugledom i moći, i u tome je pronalazio izvor svake sreće. Isus predlaže novi, drukčiji put. Uzvisuje i proglašava blaženim siromaštvo, krotkost, milosrđe, čistoću i poniznost.

Kada se vratimo razmatranju tih Gospodinovih riječi, vidimo da se i danas kod nekih osoba nazire nelagoda pred sličnim proturječjem: između nevolja koje su smještene na put blaženstava i sreće koju obećava Isus.

Temeljna misao koju je Isus želio prenijeti prisutnima bila je sljedeća: samo služenje Bogu čovjeka čini sretnim. Usred svoga siromaštva, boli i napuštenosti, istinski Božji sluga može reći sa svetim Pavlom: 'Radujem se sada dok trpim.'

Oni koji su slušali Gospodina dobro su shvatili da blaženstva nisu nabrajala posebne osobe i da nisu obećavala spasenje određenim društvenim skupinama, nego da su nedvojbeno označavala

vjerske raspoloživosti i moralno ponašanje koje Isus zahtijeva od svakoga tko ga želi slijediti.

Siromasi duhom, krotki, ožalošćeni [...] ne predstavljaju različite skupine ljudi, nego izražavaju različite zahtjeve za svetošću, namijenjene onome koji žele biti istinski Kristovi učenici.

Sva blaženstava u cjelini odnose se na isti ideal - svetost. Kada danas ponovno slušamo Gospodinove riječi u svoj njihovoj zahtjevnosti, obnavljamo žarku želju za svetošću kao osovini našega cijelog života. Gospodin sve poziva na svetost. Neovisno o okolnostima našega života, moramo se osjetiti pozvanima živjeti puninu kršćanskoga života. Ne smijemo pronalaziti izgovore, ne smijemo reći Gospodinu: pričekaj da se riješi ovaj problem, da se oporavim od bolesti, da me prestanu klevetati ili proganjati, pa ću onda zaista poći u potragu za svetošću. Bila bi žalosna zabluda kada ne bismo iskoristili takve slične teške okolnosti za jače sjedinjenje s Gospodinom.

U stvari, blaženstva su jedan jedini temeljni stav: priznati Božji primat u svojem životu, priznati primat Oca i zato nužnost njemu se povjeriti. „Oče, sve je u tvojim rukama, sve povjeravam tebi, sve očekujem i nadam se od tebe”, kaže čovjek u blaženstvima.

Oni koji u evanđeoskom duhu iskuse prvi dio blaženstava (siromašni, ožalošćeni, krotki, gladni pravednosti, milosrdni, čisti, mirotvorci i progonjeni) također će iskusiti drugi dio blaženstava (kraljevstvo nebesko, utjehu, baštinit će zemlju, nasitit će se, zadobit će milosrđe, gledat će Boga, zvat će se sinovima Božjim, naslijedit će kraljevstvo nebesko). Blaženi imaju udjela u spasenju i ušli su u kraljevstvo Božje, i pritom iskusili predokus neba. Blaženstva opisuju idealnog Isusova učenika i njegove nagrade, i sadašnje i buduće.

Tako su blaženstva stav onoga koji se, kao Isus, potpuno pouzdaje u Oca. I stoga je blažen, sretan, jer mu ništa ne nedostaje. I ako mora časovito podnositi žalost ili progonstvo, znade da mu Otac pripravlja čudesno bogatstvo, neizrecivu radost i unaprijed uživa takvu radost u sebi, osjeća se tako ostvarenim, istinskim i potpunim. Kršćanska svetost, opisana u blaženstvima, znači: živjeti krštenje uronjeni u Očevu ljubav, u Sinovoj milosti i u snazi Duha Svetoga. Na to smo pozvani svako jutro kada se probudimo; na to smo pozvani svakog trenutka našega dana. To je nešto što nas obuhvaća kao milost i kao ljubav Oca u noćnom snu, i čeka nas kao zagrljaj ljubavi kad se ujutro probudimo. Takav je život svetaca, takav je ideal kršćanskog života.

Blago siromasima duhom, njihovo je Kraljevstvo nebesko

Znamo da imao dvostruki izvještaj o blaženstvima e evanđeljima. Sva blaženstva skupa izražavaju jedinstveno savršenstvo Kristovih učenika s posebnim naglascima. Sv. Luka u svojem evanđelju donosi Isusove riječi na Gori ovako: „Blago vama, siromasi: Vaše je kraljevstvo Božje“ (Lk 6,20). Komu su upućene ove riječi? Treba odmah napomenuti da još iz otačkih vremena vrijedi izreka da su sve Isusove riječi za svakoga vjernika. Isus ne kanonizira bilo koji sloj u društvu, ne uzdiže niti hvali ekonomsko siromaštvo i bijedu. Istina, osobno se stavio na raspolaganje siromašnima, ali ne hvali taj društveni sloj, niti ga uzdiže koliko bi im god srcem i dušom želio pomoći i podići ih iz bijede.

Sv. Matej u svojem evanđelju, za razliku od sv. Luke, kaže: „Blago siromasima duhom“. Za sv. Mateja vrlo je važno naglasiti da Isus govori o siromaštvu kao duhovnoj i vjerskoj kategoriji. Riječ „duhom“ upućuje na čovjeka čije srce nije otvrdnula materija, srasti požuda, egoizam, vlastiti ego i materijalno bogatstvo nisu postali predmet njegove sreće. Dakle, riječima „Blago vama siromasi: Vaše je kraljevstvo Božje“, ili „Blago siromasima duhom, njihovo je kraljevstvo nebesko“, Isus ne želi bilo koga službeno proglasiti blaženim.

Ove riječi mogu biti upozorenje svima pa i siromašnima, onima koji sebe takvima smatraju ili se tako predstavljaju. I među siromasima ima nezahvalnih, pohlepkih, oholih, onih koji glume siromahe, koji pričaju o siromaštvu, onih koji jedva čekaju da se dokopaju bogatstva; onih koji ne biraju put da se domognu imetka..., sve to Isus jako dobro zna.

Kad se govori o ovome blaženstvu siromaštva duhom onda se redovito naglašavaju neke bitne evanđeoske poruke. Isus kao uzor siromaha duhom, siromaštvo i bogatstvo u njegovu nauku i usvajanje istoga u životu vjernika.

Isus je prvi blagi siromah duhom i istinski posjednik kraljevstva nebeskoga. Riječi „blago siromasima duhom“ govore prvenstveno o njemu samome. On je istinski blagi siromah koji je živio duhovno siromaštvo i potpuno se poistovjetio sa siromašnima. K takvima ga šalje Otac nebeski čiju je volju došao u potpunosti izvršiti. Svoje siromaštvo do u sitnice živi, takvo opredjeljenje hvali i preporučuje.

Krist je bio siromašan i dobar. Njegova Majka potječe iz najsiromašnijeg sloja ljudi, ona je u hramu mogla žrtvovati samo golubice, a njegov poočim bio je seoski obrtnik. On, kome pripada cijela zemlja sa svom svojom puninom, rodio se u zapuštenoj pastirskoj štalici.

U svome poslanju posebno je naglasio siromaštvo, kad je u Nazaretu rekao: "Duh Gospodnji je nada mnem; On me je pomazao, da naviještam evanđelje siromašnima." On je bio i u svom javnom životu siromašan: "Lisice imaju jame i duplja i ptice nebeske gnijezda, a Sin čovječji nema gdje nasloniti glavu."

U javnom životu veselilo Ga je što se uzvišene istine nebeskog kraljevstva poklanjaju samo poniznima: "Slavim Te, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima."

Isus je ukazivao na opasnosti od bogatstva. Tako i najmućnije bez poteškoća upozorava: „Lakše je devi kroz uši iglene, nego bogatašu u kraljevstvo Božje" (Mt 19,24). Ovim riječima Isus ne osuđuje bogataše, nego ih blago opominje i upozorava da imanje može biti teški teret na putu prema kraljevstvu nebeskom. Prekomjerno prikupljanje dobara i briga za materijalnim dobrima može biti stvar pohlepe i strasti, ali i bolesti, pa i grijeha.

Koliko mu je stalo do siromašnih, potvrđuju riječi: „Zaista, kažem vam, što god učinite jednomu od ove moje najmanje braće, meni učinite“ (Mt 25,40). To je Isusov duh koji je itekako potreban ovomu svijetu!

U noći smrtne muke, u vrtu, kad je sa svim svojim strahotama započelo otkupljenje ljudi nazvao je svoju dušu "žalosnom do smrti". Na početku svoga javnog života propovijedao je Gospodin na brdu blaženstava: "Blaženi siromašni u duhu, jer je njihovo kraljevstvo nebesko!" Na koncu svoga života oživotvoruje to siromaštvo duha svojom četvrtom riječi s Križa: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?"

A na Križu proživio je blaženstvo siromašnih duhom, kad je priznao zadnje i najveće svoje siromaštvo, duhovno siromaštvo: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?" Sigurno Ga Otac nije ostavio, ali Krist nije htio gorčine Svoga kaleža umanjiti ni jednom jedinom kapi utjehe svoga Božanstva.

Iz Njega se izvinuo uzdah napuštenosti, a ne zdvojnosti. Zdvojna duša ne zove Boga. Kao što umirući, potpuno iscrpljeni, ne čuti muke gladi, nego se zadnjom snagom bori za svoj život, ne osjećajući bolnu napuštenosti kao najsvetiji, kao Krist na Križu.

To je bilo najteže ispaštanje. Biti siromašan imetkom, biti žigosan od društva i ostavljen od prijatelja, nije bilo tako teško kao u času smrtne borbe odreći se Božje utjehe, radi zadovoljštine za one koji vjeruju samo u svoju mudrost, za intelektualce i za umišljene, koji neće da sagnu svoje glave pred Božjom mudrošću, za ateiste, koji provode život bez Boga, i za sve koji Njegovo Ime brišu sa zemlje živih.

Isus je na križu iskusio što znači biti bez Boga. On je proživio samotnost i bijedu bezbožnika, jer je trpio i iskusio njihovu zapuštenost, da bismo mi dobili sigurnu utjehu, da nikada ne bismo morali biti bez Njega. U osjećanju da je odijeljen od Boga, otkupio je sve ljude.

Dakle blaženstvo duhovnog siromaštva Kristova vjernika podrazumijeva slobodu i odvojenost u evanđeoskom duhu od dobara ovog svijeta ali i od vlastitoga ega a kao temelj toga je sinovski odnos povjerenja u Boga i njegovu providnost. Isus je ovim putem htio voditi bogatoga mladića iz evanđelja a on na to nije pristao te nije pošao putem nasljedovanja Krista. (usp. Mt 19, 20 -25) To je onaj isti evanđeoski stav koji Isusova Majka Marija opjeva u svojoj pjesmi veliča: „Bogate otpusti prazne a gladne napuni dobrima“. (Lk 1,53)

Sudbina i siromašnih i bogatih ovisi o stavu srca: „Gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce“ (Mt 6,21). Temeljno je pitanje: Je li na prvom mjestu Bog koji je izvor i počelo svakoga bogatstva,

stvoritelj svijetu. Na prvom je mjestu Bog, odnos prema Bogu. Prvotna čovjekova zadaća, kao stvorenja, jest dati hvalu i slavu Bogu svome Stvoritelju. Potom slijede pravila prema svima drugima i svemu drugomu.

Biti ispražnjen od svega, pa i od sebe samoga, jest ono što privlači Božju puninu i njegova Duha da nas ispuni. Tek ispražnjen čovjek postaje sposoban primiti Boga, slušati Njegove poticaje i Njegov glas u sebi. Siromašan čovjek gleda Božjim očima na ljude i rado se daruje onima koji su i sami siromasi. Siromašan je nezaustavljiv u ljubavi.

Siromah u duhu sve doživljava drukčije. Zato njega Krist naziva blaženim. Siromasi duhom jesu osobe u ovome svijetu koje prihvaćaju sve što Bog traži od svoga stvora čovjeka, vrše njegove zapovijedi i poštuju Božju riječ. Oni se smatraju bogatima jer su u suživotu s Bogom koji je najveće bogatstvo i koji ima najveće blago uopće: sav stvoreni svijet je Božji! Prema tome, taj svijet je i čovjekov koji voli Boga i s njime živi i diše, te djeluje. On je ujedno i siromah u duhu jer nije ni na što navezan, nego je otvoren svemu što je Božje i što Bog traži da se dogodi. Bogatstvo njega ispunja i ne udaljuje ga od bogatoga Boga. Siromasi u duhu imaju sve a nisu zarobljeni ničim ovozemnim što bi udaljilo čovjeka od Boga.

Siromašni u duhu nisu oni koji se ne trude nizašto u ovome svijetu a ipak im je mnogo toga potrebno da bi živjeli ali ne badava i na tuđi račun, nego oni koji su posve zaokupljeni stvaralaštvom koje ima više svojih razina i svestranošću rada. U biti, ovi siromašni u duhu obavljaju svoje staleške dužnosti, imaju sve potrebno i sve dijele s drugima koji isto misle i isto rade. Siromašni u duhu jesu oni koji svoju nutrinu ne opterećuju ničim osim Bogom, a kroz Boga onda i onima koji su također u Bogu.

Prema tom shvaćanju, dakle, niti je bogatstvo po sebi prokletstvo niti siromaštvo po sebi blagoslov, sve ovisi o čovjekovu srcu. Upravo to želi naglasiti i starozavjetni mudrac kad veli: "Dobro je bogatstvo ako je bez grijeha, a zlo je siromaštvo, kažu bezbožnici. Srce mijenja lik čovjeku, bilo na dobro, bilo na zlo" (Sir 13,24-25).

Papa sv. Lav Veliki o ovom blaženstvu uči: „Gospodin je otvoreno i mirno govorio prisutnima, da bi milosno i dobrostivo uklonio strogost zakona i po duhu posinstva oslobodio nas straha od ropstva. Kakav je Kristov nauk, govore njegove izreke, npr. koji žele doći do vječnog blaženstva neka se oduševе za naporan uspon na vrhunce savršenosti. Rekao je:

Blaženi siromašni duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko. Možda ne bi bilo jasno o kojim siromasima Istina govori, da nije ništa nadodao riječima: Blaženi siromašni. Označio je kako treba shvatiti bit siromaštva, da se ne bi činilo kako je za postignuće kraljevstva nebeskog dovoljna sama oskudica koju mnogi trpe zbog teške i krute stvarnosti. Ali kad kaže: Blaženi siromašni duhom, pokazao je da nebesko kraljevstvo treba dati onima koji su u duši iskreno ponizni, a ne onima koji siromašno žive.

Blaženi siromasi duhom Nema sumnje da siromasi lakše nego bogati postižu prednosti poniznosti. Dok su prvi u oskudici nekako bliže blagosti, drugi su u bogatstvu bliže oholosti. Pa ipak su mnogi bogataši tako raspoloženi da ih bogatstvo ne dovodi do neke osobite oholosti, nego su naprotiv darežljivi i širokogrudni. Stoga smatraju svojim najvećim dobitkom ono što potroše da ublaže tuđu muku i bijedu.

Svakoj je vrsti ljudi i staležu ova krepost zajednička, jer svi mogu biti jednaki po shvaćanju, a po imutku nejednaki. I nije važno koliko su u zemaljskim dobrima nejednaki, ako su u duhovnim jednaki. Blaženo je, dakle, ono siromaštvo koje nije zaljubljeno u zemaljske stvari, niti se želi povećati bogatstvom ovoga svijeta, nego čezne da se obogati nebeskim dobrima. Primjer su nam takvoga velikodušnog siromaštva poslije Gospodina prvi dali apostoli, koji su na poziv božanskog Učitelja sve svoje ostavili i vrlo se rado od ribolovaca pretvorili u lovce ljudi. Mnoge su ljude učinili sebi sličnima po nasljedovanju svoje vjere, kad su ono prvi sinovi Crkve svi imali jedno srce i jednu dušu. Odbacili su sve što su posjedovali, a po svetom su siromaštvu obogatili sebe vječnim dobrima i po apostolskom propovijedanju radovali se da ništa svjetsko nemaju i da sve posjeduju zajedno s Kristom. Kad je blaženi apostol Petar ulazio u hram i kad ga je onaj hromi zamolio za milostinju, rekao je: Srebra ni zlata nemam. Što pak imam to ti dajem. U ime Isusa Krista Nazarećanina ustani i hodaj. Što ima uzvišenije od te poniznosti? Što bogatije od toga siromaštva?

Nema novčanoga pologa, ali ima prirodne darove. Onoga koga je majka bolesna rodila, Petar je riječju ozdravio. Petar mu nije dao carev lik na novcu, ali je u njemu obnovio Kristov lik.

Blagom iz ove blagajne nije samo potpomognut hromi kome je povraćen hod, nego i pet tisuća ljudi koji su povjerovali Petrovoj riječi i vidjeli čudo ozdravljenja. Onaj siromašni Petar, koji nije imao što dati bijednome hromom čovjeku, dao mu je obilnu božansku milost. I kao što je jednoga čovjeka digao na noge da može hodati, tako je i srca više tisuća vjernika, koji su bili duhovno hromi, ozdravio i omogućio im da radosno hodaju u Kristu“. (Govor 95, 1-2: PL 54. 461-462)

Blaženstvo duhovnoga siromaštva na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Uvodna napomena: Po nauku svetaca i crkvenih otaca iz prvih stoljeća zaživljena i proživljena blaženstva su ostvarenje ideala Kristova učenika. Prema sv. Tomi Akvinskome duhovni rast je rast u čistoći ljubavi kojim duša odgovara na čistu Božju ljubav a temelji na tri osnovne postavke.

Prva je da se posvećenje duša nakon obraćenja i izlaska iz života grijeha događa po rastu svih kreposti, rast kreposti udaljava zlo i grijeh iz duše, a življene kreposti podrazumijevaju činjenje dobrih dijela i ostvaraju predispoziciju za bolje i više u duhovnome životu.

Druga postavka je da darovi Duha Svetoga usavršavaju pojedine kreposti i uzdižu ih do viših nivoa, do onih nivoa do kojih vjernik svojim nastojanjima potpomognutim milošću, ne može se uzdići, do herojskih i ulivenih kreposti. Darovi Duha Svetoga tako utiskuju u dušu nadnaravni dinamizam koji produbljuje uzdiže i širi horizont savršenoga života.

Treća postavka se odnosi na blaženstva. Prema sv. Tomi blaženstva su djela koja proizlaze iz kreposti koja usavršuju darovi i plodovi Duha Svetoga na način da postaju uzvišena i vanredna djela savršene kreposti, to jest krepost dovedena do savršenstva. Dakle vjernik sam svojim nastojanjima ne može u punom smislu zaživjeti blaženstva, mora to željeti u tome se vježbati ali to u njemu samome sam Duh Sveti izvodi.

Sam Duh Sveti onome tko živi u milosti Božjoj i koji istinski nastoji služiti Bogu i rasti u duhovnome životu po djelovanju Svojih darova i plodova čini da duša iskustveno proživljava blaženstva koja su pak sva međusobno povezana. Sada ćemo iznijet sadržaj svakog blaženstva u dinamici duhovnoga rasta kao i uzajamnu povezanost blaženstava nakon izlaganja pojedinih blaženstava.

Siromaha duhom iz prvog blaženstva treba shvatiti i u vezi s nutarnjim životom. Odvojenost, ne navezanost na bogatstvo, bilo što izvanjsko, odvojenost od traženja sebe, predanje i povjerenje u Boga još ne znači još očišćenje duše ni njeno sjedinjenje s Bogom ali je preduvjet za to.

Blaženi su, dakle, oni koji u jednostavnosti i poniznosti srca svoje životne stavove izgrađuju prema svakoj riječi što izlazi iz Božjih usta, po njima u vjeri, nadi i ljubavi žive, po njima ih ljudi prepoznaju i cijene, s tim čvrstim stavovima čekaju svoj konačan susret s Bogom. Blaženi su oni koji ni u jednom trenutku ne stavljaju sebe ispred Boga. Isus ne hvali siromaštvo, neimaštinu niti bilo kakvu vrstu čisto ljudske bijede.

U tom slučaju “siromasi duhom“ jesu oni koji su istinski ponizni u svojoj nutrini, u svome duhu uviđaju i razotkrivaju svoju nedostatnost, nesposobnost da sami sebi pomognu, da sami sebe spase. Prožeti i nošeni tim osjećajem, oni stoje pred Bogom kao duhovni siromasi. Tim svojim stavom postaju bliski djeci, malenima, kojima pripada kraljevstvo Božje (usp. Lk 18,16 sl.; Mt 19,13.24). Kao primjer takvog duhovnog raspoloženja može se uzeti Lukin carinik (Lk 18,9-14). Za tog čovjeka, koji sve svoje pouzdanje stavlja u Božje milosrđe (“Bože, milostiv budi meni grešniku!“) Isus reče da “je sišao opravdan kući svojoj“ (r. 14).

Potpuna protivnost od toga duhovnog stava jest oholi i samodostatni farizej koji se moli u hramu i koji se pouzdava u sebe i svoje prakse vjere pred Bogom držeći da je pravedan, i na taj način ostaje zatvoren daru kraljevstva Božjega. (Lk 18, 9 -15) U biti on je duhovno ohol, morati će

se oslobađati duhovne oholosti ali samo ga Bog može do toga dovesti, ali Bog na ove putove vodi one koji odgovaraju na njegovu milost.

Na putu duhovnoga rast vjernik svojim naporima potpomognutim milošću ne može sam ući u sve dubine svoga bića, posebno ne mogu na evanđeoski način spoznati i živjeti vlastito ogoljenje bića, bijedu i ništavilo pred Bogom. Bog sam u ove dubine vodi svoje vjernike koji bolje s njim kroče kroz život i tako u njima ukorjenjuje istinsku evanđeosku poniznost. Redovito ih vodi kroz nutarnje i vanjske kušnje, tame, suhoće, pustinje, a oni mu ostaju vjerni i usprkos protivnim osjećajima kroče putem čiste vjere. Proživljavajući ovakva stanja u evanđeoskom duhu koja mogu trajati i duži niz godina Bog dušu istovremeno čisti i preobražava, jača u evanđeoskim krepostima i dovodi do sjedinjenja s Njim, a duša sam u sebi dolazi do dubina vlastite bijede i ništavila, postaje samo poništena te nema visoku misao u sebi o sebi dok je istovremeno u duhu sjedinjenja s Bogom po sjedinjenju svoje volje Njegovom voljom. (O ovome smo opširno pisali u prvom dijelu *Puti sjedinjenja*.)

Duše koje su došle do sjedinjenja s Bogom u sebi proživljavaju ova stanja u svojoj nutрини (vidi uvodni dio) a Isus ih može pod raznim vidicima učiniti i dionicima svojih bolnih patnji pa i onih koje je proživljavao ostavljen od svih i od Oca na križu. (vidi *cjelinu 1.7. o posebnim naglascima zadovoljštine*)

Blago ožalošćenima, oni će se utješiti

Sve iz Evanđelja jedino u Isusu ima svoje ostvarenje i ispravno shvaćanje. Tako da bi se dobro shvatila poruka ovoga blaženstva treba početi od Krista. Radi se o tajni Kristova križa i našeg sudjelovanja u njoj.

Na početku Svoga javnog života propovijedao je Gospodin na gori blaženstava: „Blago ožalošćenima: oni će se utješiti!“ Na kraju Svoga javnog života na Kalvariji umirući na križu Isus je u najvećoj mucij života tražio i našao je ovu blaženu utjehu: "Oče, u ruke Tvoje predajem Duh Svoj."

Drugo blaženstvo na prvi pogled nosi sve oznake krajnje paradoksalnosti, jer se žalosni proglašavaju blaženima ističući da će oni uistinu biti sretni. Isus žalosne i patnike naziva blaženima, a to znači sretnima u Bogu.

Gledajući čisto ljudski ove riječi djeluju strano, pred njima su ljudi zbunjeni. Čitajući biblijske riječi o blaženstvima može se postaviti pitanje, nisu li one tek jedna jeftina utjeha, skretanje pozornosti na ono onostrano, što nas tek u vječnosti čeka? Mora li nam ovdje, na ovome svijetu, biti tako loše, moramo li doživljavati takve teške i negativne stvari da bi nam na drugome svijetu bilo bolje?

Čovjek traži radost i uživanje a drugo blaženstvo nosi sve oznake krajnje paradoksalnosti, jer se žalosni proglašavaju blaženima ističući da će oni uistinu biti sretni. Kad se govori o ovom blaženstvu u svetačkoj tradiciji se naglašavaju na poseban način tri velike evanđeoske teme. Prva, Krist koji u svojoj mucij, smrti i uskrsnuću ostvaruje ovo blaženstvo. Druga, naše sudjelovanje u otajstvu njegove muke po našim patnjama što dakle predstavlja duhovnost križa te treća, raskajanost za vlastite grijehе.

Kao između svih ostalih blaženstava i svijeta, tako se i između ovoga blaženstva i duha svijeta otvara duboka provalija. Logika ovoga svijeta kaže: "Jedite, pijte i veselite se, jer sutra moramo umrijeti." Nikada neće svijet moći u žalosti vidjeti bilo kakav blagoslov ili utjehu, ona je za njega prokletstvo. Užitek je zlato koje on traži, a žalost je neprijatelj kojeg izbjegava.

Između Kristova Križa i svih nas ljudi i svih kršćana postoji posve osobna veza. Grijeh utiskuje strahovito duboke tragove. Bune, nepravde i grijesi počinjeni u našem životu sudjelovali su u Kristovu raspeću. Mi ne možemo oprati svoje ruke u nevinosti, kao ni Pilat, koji ih je ispružio na podnevnom suncu i izjavio da nije kriv. Crkva uči:

„Svi grešnici bili su uzročnici muke kristove. Crkva, u Učiteljstvu svoje vjere i u svjedočenju svojih svetaca, nije nikad zaboravila da su "sami grešnici bili uzročnici i kao oruđe svih muka sto ih je pretrpio božanski Otkupitelj". Uzimajući u obzir to da naši grijesi vrijeđaju samoga

Krista, Crkva ne oklijeva pripisivati kršćanima najtežu odgovornost u mucu Isusovoj, odgovornost kojom su oni prečesto opterećivali jedino Židove: Krivce te užasne krivnje moramo vidjeti u onima koji nastavljaju opet padati u svoje grijeh. Budući da su naša zlodjela učinila da Gospodin nas Isus Krist podnese muku Križa, oni koji uranjaju u nered i zlo, sigurno "sami sebi iznova razapinju i ruže Sina Božjega". I treba priznati da je u tom slučaju nas vlastiti grijeh veći nego grijeh Židovâ. Jer oni, po svjedočanstvu apostolovu, "da su upoznali Kralja slave, nikad ga ne bi bili razapeli". Mi, naprotiv, ispovijedamo da ga poznajemo. I kad ga niječemo svojim činima, na neki način stavljamo na nj svoje ubojite ruke. I nisu ga raspeli zli dusi; raspeo si ga ti s njima i još ga razapinješ, uživajući u porocima i grijesima. (KKC 598)

Mi smo Isusu priredili najveću bol, jer mi znademo što činimo. Mi smo kušali Njegovu slatkoću i lomili s Njime kruh. Učinio nas je Svojim pouzdanicima. Njemu, koji je došao iscijeliti slomljena srca, slomili smo srce. To je naša najveća žalost.

Ali žalost još nije zdvojnost. Mi smo doista Krista pribili na Križ, ali ipak ima za nas oprostjenje. "Oče, oprosti im." Mi smo doista proboli Marijino srce, ali i to može biti oprošteno: "Sine, evo ti majke." Suze u našim očima suše se na riječi: "Blaženi žalosni, jer će se utješiti." Nemojte misliti, dakle, da blaženstvo žalosti uzdiže bol na prijestolje, ne, ono završava u trijumfalnom povratku k Ocu.

No najveći uzrok naše žalosti morale bi ipak biti one boli koje smo nanijeli samome Isusu. Da smo bili manje oholi, trnje bi Ga bilo manje izbolo. Da smo svoju gramzljivost bolje svladavali, ne bi Ga bili čavli u rukama tako pekli. Željezo Mu ne bi bilo tako duboko probilo noge da naše noge nisu išle putem grijeha, a Njegove usne ne bi bile popucale i isušile se da nismo izgovarali toliko oštrih riječi. Da nismo bili tako grešni, ne bi bila Njegova smrtna borba tako dugo trajala, a da smo više ljubili, ne bi se bila na Njega survala tako divlja mržnja.

Ali ova vrsta nagovora ne smije biti razlogom za malodušnost nego poticaj na vjeru u Krista pobjednika po križu na kajanje za vlastite grijeh. Vlastitu žalost treba ponijeti na nakovanj Kalvarije i stavite u vatru ljubavi. Jer srce koje sam Isus izliječi u svojoj boli upoznaje radost Njegove ljubavi.

Svima vama koji ste žalosni, rekao je: "Blaženi, jer ćete se utješiti." Žalost je posve prirodna posljedica kršćanske borbe sa duhom ovoga svijeta. Budući da smo Kristovi i nismo od ovoga svijeta, svijet nas mrzi. Ali sluga nije veći od Gospodara, pa kad je On radi njih krvave suze lio, morat ćemo i mi plakati. Eto pravog uzroka naše žalosti; mi smo odabrali Čovjeka boli. Kao što svijet ne razumije križ, tako ne razumije ni kršćansku žalost, ali kao posljedica toga ne razumije niti može razumjeti ni prihvatiti utjehu koja dolazi od Boga.

Važno je shvatiti da ožalošćeni nisu blaženi zato što bi takvo njihovo stanje bilo blaženo, nego zato što oni lakše dolaze do spoznaje da postoji i nešto više od same patnje, žalosti i svijeta koji se vidi, te zbog toga postaju veći tražitelji Boga. Po vjeri u Kristu, u njegovoj ljubavi, njegovu križu, njegovoj pobjedi po uskrsnuću i u kršćanskoj nadi žive svoje boli, patnje, muke, žalosti sudjelujući u Kristovu otajstvu.

Ožalošćeni, oni koji sada plaču, to su oni koje psalmist naziva "siromasima Jahvinim". Oni su najčešće proganjeni, zlostavljani, gurani u stranu, zapostavljeni, pritisnuti, gaženi, iskorištavani, pa su stoga vazda suznih očiju, zaplakani i žalosni. To su oni koji prihvaćaju nevolje života i u kušnjama ne posumnjaju u njegovu očinsku ljubav. To su i oni koji se kao i Krist žaloste zbog grijeha svijeta, zbog zla u svijetu.

Ožalošćeni su svi oni koji čekaju Gospodina, u nj se pouzdavaju, u nj vjeruju, a u svijetu doživljavaju progonstva, žalost i muku. Oni su ožalošćeni živeći po vjeri a Bog ih tješi. Utjeha dolazi od Boga jer sam Bog je na strani ožalošćenih, on misli na njih kada se čini da su ostavljeni od svih. Isus želi ohrabriti svoje učenike da će upravo u životnim bolima i patnjama najdublje iskusiti i osjetiti Božju blizinu. U patnjama i nevoljama osjećati Božju utjehu znači zapravo dublje osjećati sreću nego li u osiguranom i uspješnom životu lišenom bolnih iskustava.

Ali treba reći da nikakav oblik nevolje nije u Božjem planu nego se protiv svih treba svojski boriti. To Isus i čini. Ali usprkos svih naših nastojanja ostaju mnoge patnje i žalosti i u našem životu i svijetu.

Isusovo je blaženstvo očito upereno protiv očaja, proklinjanja u patnji i protiv samoubojstva. To je prvenstveno poziv njegovim učenicima da u kušnjama patnje ne izgube povjerenje u Boga. Isus je želio svoje učenike i sve one koji vjeruju u Boga, sačuvati od ogorčenja i rezignacije, pobune ili očaja. To je ujedno poziv patnicima koji, možda, ne vjeruju, da se priklone Bogu. Sve treba promatrati u okviru konačnog spasenja. Najveća je vrednota Kraljevstvo Božje, a ono pripada i patnicima ako ga žele i traže, zapravo je njima najprije i ponuđeno.

Prihvatiti ovo blaženstvo nemoguće je bez dara vjere i prosvjetljenja Duha Svetog jer reći nekome da je unatoč životnim problemima blažen, samo zato što Bog misli na njega, može se učiniti prejednostavnim. Ipak, riječi blaženstva su riječi utjehe posebno u danima kad se osjetimo bijedni i jadni, žalosni. Ali i poziv da se pridružimo, i svojim životom i riječju unosimo u svijet mir i dobro.

Papa sv. Lav Veliki o ovom blaženstvu uči: „Nakon što je Gospodin siromaštvo proglasio blaženim, nadodao je ovo: Blaženi koji plaču, jer će se utješiti. Plač kome se ovdje obećaje vječna utjeha nema ništa zajedničko sa žalošću ovoga svijeta, niti će ikoga usrećiti jecaji i uzdasi čitavoga ljudskog roda. Jedan je uzrok svetih uzdisaja, a drugi blaženih suza. Sveta tuga oplakuje vlastiti ili tuđi grijeh, ne žali se na ono što radi Božja Pravda, nego se žalosti zbog ljudske zloće. Tu više treba plakati nad onim koji čini zlo, nego nad onim koji ga trpi, jer zlikovca njegova zloća dovodi do kazne, a pravednika strpljivo podnošenje nepravde vodi do slave“ (Govor 95, 1-2: PL 54. 461-462)

Blaženstvo ožalošćenih na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Pri izlaganju o blaženstvima na putu duhovnoga rasta upućujemo na uvodnu napomenu prije prvog blaženstva koja ukazuje na dinamiku uzajamne povezanosti samih pojedinačnih blaženstava.

Duša istinski ponizna proživljava duhovno siromaštvo prvog blaženstva koje je temelj svakoga duhovnoga rasta po vlastitome, ogoljenju, evanđeoskoj spoznaji vlastite bijede i ništavila doživljava u sebi dublje i tajnu Kristove patnje, muke i križa. Shvaća da je Isus trpio za njene i grijeha svega svijeta te proživljava bol i kajanje za vlastite grijeha ali ne iz straha od grijeha i posljedica grijeha nego iz ljubavi prema Isusu što predstavlja savršeno kajanje. Istovremeno uči na evanđeoski način u Kristovu duhu nositi se sa svakom patnjom i žalošću te nasljeđuje Krista po križu i u vlastitim križevima.

Blago krotkima, oni će baštiniti zemlju

Ovo blaženstvo kao i sva druga su posve drugačija od načela ovoga svijeta. Svijet ne smatra blaženima krotke, nego osvetoljubive; on ne hvali one koji podmeću i drugi obraz, nego one koji zlo naplaćuju zlim. Svijet ne podiže na prijestolje ponizne, nego borbene. Ovaj duh nasilja, borbe i stisnute šake vodi do ekstrema, kakvih svijet još nije vidio.

Isus je živio i propovijedao blagost, kao naknadu za taj duh borbenosti i kao sredstvo ostvarenja zajedništva s Bogom i blaženstva.

Krotak onaj čovjek koji je blag, blage ćudi, blage naravi, koji nije nasilan, koji odbacuje nasilje. Razlika između Božjeg kraljevstva, Božje vladavine, i vladavine ovozemaljskih moćnika je tome da bilo koja vrsta nasilja, počevši od fizičkog, psihičkog pa do moralnog i religioznog, nespojiva s Božjim kraljevstvom. Bilo kakav pritisak ili bilo kakva prinuda nespojivi su s Božjim kraljevstvom, nespojivi su s Isusom Kristom jer je Isus ostvarivao Božje kraljevstvo u svojem životu, on sam je zapravo ostvareno Božje kraljevstvo.

Isus upućuje svima poruku o Božjem kraljevstvu i sve poziva na obraćenje. Ali njegov poziv pretpostavlja slobodnu odluku svakog pojedinca. I njegov poziv na obraćenje nespojiv je s bilo kakvim oblikom prisile ili iznude. Nitko ne može biti prisiljen na obraćenje jer to obraćenje može proizići samo iz čovjekove slobode, iz čovjekove slobodne odluke.

Svaka vladavina silom ljudi nad ljudima je ne spojiva s Isusovim evanđeljem, što je jasno. On sam kazao: „Znate da oni koji se smatraju vladarima, gospoduju svojim narodima, i velikaši

njihovi drže ih pod vlašću. Nije tako među vama! Naprotiv, tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj! I tko hoće da među vama bude prvi, neka bude svima sluga. Jer ni Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i da život svoj daje kao otkupninu za mnoge.“ (Mk 10,42-45)

Umjesto vladavine nad ljudima on prakticira služenje ljudima. Time je rečeno da promjena na bolje, promjena od vladanja nad ljudima k služenju može doći samo iznutra, iz čovjekova srca, iz čovjekove slobode, iz stava koji ne traži sebe i svoju korist, nego dobro drugih, od onih koji su kao Isus krotka i ponizna srca.

Isus samoga sebe svojim učenicima u ovome predočuje kao uzor: „Uzmite moj jaram na sebe i učite od mene, jer sam krotka i ponizna srca. Tako ćete naći pokoj svojim dušama“. (Mt 11,28 - 29).

Propovijedao je to u govoru na gori na koji se nastavljaju na blaženstva: "Čuli ste da je rečeno: oko za oko, zub za zub. A ja vam kažem da se ne opirete zlu... Čuli ste da je rečeno: ljubi bližnjega svoga, a mrzi neprijatelja. A ja vam kažem: ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onima koji vas mrze i molite se za one koji vas progone i kleveću, da budete djeca Oca svoga nebeskoga...Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski."

Ali On nije samo propovijedao blagost, nego i živio. Kad je njegov vlastiti narod dizao kamenje na Njega, nije On nijednoga bacio natrag. Kad su Ga Njegovi sugrađani doveli do ruba ponora, da Ga strovale u ponor, prošao je kroz mnoštvo a da Mu se ništa nije dogodilo. Kad Ga je vojnik udario blago je odgovorio: "Ako sam rekao zlo, dokaži, ako li pravo, zašto me biješ?"

Kad su se urotili da Ga ubiju, nije upotrijebio svoju moć da ubije ijednog jedinog od svojih neprijatelja; no na križu dosegla je Njegova blagost vrhunac, kad je molio za one koji su proboli ruke što su hranile svijet, i noge koje su vodile duše na pašu: "Oče, oprostí im, jer ne znaju što čine."

Isus ostvaruje Božje kraljevstvo tako što služi svima, i to sve do smrti, zapravo ga to služenje vodi u smrt a u samoj smrti ostvaruje vrhunac svakoga pa i ovoga blaženstva. Isus je započeo svoj javni život na brdu blaženstava opomenom: "Blaženi krotki, jer će baštiniti zemlju." A završio je svoj život na Kalvariji, gdje je tu opomenu na krotkost proveo u djelo: "Oče, oprostí im, jer ne znaju što čine."

Tko su krotki i koja je to zemlja koju će baštiniti? Budući da su krotki oni koji nisu nasilni, onda se može reći da su krotki oni koji su uz pomoć Božje milosti ukrotili u sebi ono što je divlje i nasilno, oni koji su ukrotili svoju narav i svoju ćud. Ljudi koji su svoju ćud stavili u red, koji su ćudoredni, to su visoko moralni ljudi. Oni nisu samo moralni nego i duhovni jer je njihova duhovnost oplemenila i usavršila njihovu narav.

Što je dakle ispravno, nasilje ili blagost Kristova? Svijet naziva blagost slabošću, ali on ne poznaje ni posebni smisao ni pravo značenje kršćanske blagosti. Ona se ne može usporediti s kukavštinom ni s mlitavim karakterom, koji se teško pokreće. Blagost nije beskičmena pasivnost, koja se daje od svakoga gaziti.

Slabić uopće ne može biti blag, jer se ne može svladavati. Blagost je krepost koja naše naravne porive za prepirkom, nasiljem i borbom drži pod kontrolom, i zato je ona najbolji i najotmjereniji put za razvijanje vlastite osobnosti.

Blag čovjek neće se nipošto ustručavati da prihvati borbu, on se vrlo dobro može i rasrditi. Ali borit će se samo ako se radi o načelu, a ne i ako se osjeća napadnut u svojoj oholosti ili u svom ponosu. Iz toga možemo razumjeti i razliku između srdžbe nasilnika i srdžbe blagog čovjeka. Nasilnici započinju odmah, čim je napadnut njihov ponos. Korijen je srdžbe sebičnost. Ovim svijetom vlada egoizam, uzak vidokrug vlastitog "ja", i iz tog samoljublja rada se srdžba.

Naprotiv promatrajmo srdžbu blagog čovjeka. Njegovim djelima ne upravlja srdžba, nego pravednost. On se znade svladavati i neće dopustiti da se ponaša srdito zbog vlastite taštine i oholosti, ili moguće zato što bi se htio domoći tuđeg vlasništva. On se očituje samo kad je ugrožena Božja pravda. Mojsije je bio blag, ali kad je vidio, da je njegov narod Bogu uskratio poslušnost, razbio je u srdžbi zakonske ploče. Isus je bio blagost sama, pa ipak je izagnao kupce i trgovce iz hrama kad su oskvrnuli kuću Njegova Oca.

Blag je ona tko sam sebe posjeduje i znade se svladati, ne dopušta da njime vladaju slijepi porivi i požude nego njime vlada Krist po svojoj milosti i zato je plaća blagih posjedovanje, posjeduju sebe svoju dušu i ostaju sjedinjeni s Bogom.

Isus je bio taj koji je ostvario u svojem životu Božje kraljevstvo na ovoj zemlji, tj. ostvario je blaženstva u svojem životu. On je bio taj koji poziva ljude da se obrate i da ga nasljeđuju.

Usvajanje Kristova duha blaženstava i krotkosti uključuje poštovanje života kao Božjega dara i to poštovanje života izvire iz straha i zabrinutosti za život i iz ljubavi prema životu. Upravo krotki svojim ponašanjem čine život na ovoj zemlji u kvalitativnom i kvantitativnom smislu boljim, pretvaraju ovaj život u život mira i radosti. Zato blago krotkima jer samo oni mogu ovu zemlju pretvoriti u zemlju mira i radosti.

Osim ovozemaljske dimenzije zemlja koju Isus obećava krotkima je vječna domovima svakoga čovjeka.

Papa sv Lav Veliki to ovako tumači: „Nadalje Gospodin veli: Blaženi krotki, jer će posjedovati zemlju. Krotkima i blagima, poniznima i čednima i onima koji su spremni podnositi sve nepravde Krist daje zemlju u posjed. Ne smijemo smatrati da je ta baština malena i skromna i kao da je odijeljena od nebeskoga svetog stana jer ne treba ovdje pomisliti da će drugi ući u kraljevstvo nebesko. Zemlja obećana krotkima, koju im treba dati u posjed, jest tijelo svetih, koje će se radi poniznosti izmijeniti u času sretnoga uskrsnuća i obući u besmrtnu slavu. Tada se više ni u čemu neće protiviti duhu i savršeno će se slagati sa željama i voljom duše. Tada će naš unutarnji čovjek mirno i sigurno posjedovati vanjskog čovjeka. Krotki će trajno i bez uznemiravanja posjedovati tu zemlju i nitko im nikada neće umanjiti njihova prava, kad se ovo raspadljivo obuče u neraspadljivost, i ovo smrtno obuče u besmrtnost, da se pogibelj preokrene u zaslugu, a što je bilo na teret da bude na čast“. (Govor 95, 6-8: PL 54, 464-465)

Blaženstvo krotkih na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Pri izlaganju o blaženstvima na putu duhovnoga rasta upućujemo na uvodnu napomenu prije prvog blaženstva koja ukazuje na dinamiku uzajamne povezanosti samih pojedinačnih blaženstava.

Duša istinski ponizna proživljava duhovno siromaštvo prvog blaženstva koje je temelj svakoga duhovnoga rasta po vlastitome, ogoljenju, evanđeoskoj spoznaji vlastite bijede i ništavila doživljava u sebi dublje i tajnu Kristove patnje, muke i križa. Shvaća da je Isus trpio za njene i grijeha svega svijeta te proživljava bol i kajanje za vlastite grijeha ali ne iz straha od grijeha i posljedica grijeha nego iz ljubavi prema Isusu što predstavlja savršeno kajanje. Istovremeno uči na evanđeoski način u Kristovu duhu nositi se sa svakom patnjom i žalošću te nasljeđuje Krista po križu i u vlastitim križevima.

Ovo treće blaženstvo koje govori o krotkima duhovna je nadogradnja prvih dvaju prvih blaženstava. Krotki su blagi zato što njihova krotkost izvire iz njihove vjernosti Bogu u mučnim i izazovnim situacijama ostaju u Kristovom duhu blagosti, a do nje su došli proživljavajući duhovno siromaštvo u Bogu, raskrajani za svoje grijeha iz ljubavi i trudeći se nasljeđovati Krista i njegov duh u nošenju vlastitoga križa.

Blago gladnima i žednima pravednosti, oni će se nasititi

Svijet ne razumije ni blaženstvo ni Božju riječ, jer se ravna prema načelima svijeta. Ni na koji način ne vidi glad i žeđ kao pozitivnu stvarnost a pravednost promatra samo jurisdikcijski kao ostvarenje prava i to najčešće vlastitih prava. U najboljem slučaju pravednost se shvaća kao jednakost prava, da svatko ima pravo na ono što mu pripada. Glad i žeđ kao potreba za hranom i pićem je osnovna životna potreba svakog čovjeka a Isus je u ovom blaženstvu koristi za iskazati veliku stvarnost potrebe čovjeka za Bogom i Božjom pravednošću.

Sveto Pismo na više mjesta koristeći sliku gladi i žeđi govori o potrebi duše za Bogom, žeđ za Bogom. „Kao što košuta žudi za izvor-vodom, tako duša moja čezne, Bože, za tobom.“ To još

više naglašava kao vapaj za Bogom: „Žedna mi je duša Boga, Boga živoga: o, kada ću doći i lice Božje gledati?“ (Ps 42, 1-2) To je iskreni vapaj za Bogom koji se ne može ni na jedan drugi način opisati, a da bi bio ljudima shvatljiv i razumljiv na pravi način. Zato Isus upoređuje sliku gladi i žeđi, koju bismo svi mi trebali imati za pravednošću, a čija se želja, potreba ili bilo koje drugo htjenje ne može dovoljno zorno prikazati, kao što je glad i žeđ čovjeka za hranom i pićem.

Biblijski pojam pravednosti treba shvatiti u teološkom smislu, nipošto u pravno-jurisdikcijskom. Kad se Bog poziva na svoju pravednost, on se poziva na svoja obećanja. On ostaje vjeran svojim obećanjima i onda kada ga mi iznevjerimo (usp. 2 Tim 2,13). Božja pravednost predstavlja Božju dobrotu ili milosrđe. Zato pravednost ne znači samo ispravnost pred zakonom, ona uključuje ljubav, praštanje, svetost. Zato je vjernik pozvan da svoju pravednost uskladi s Božjom pravednošću, tj. s njegovom dobrotom i milosrđem. U Bibliji se Josip, muž Marijin, zove muž pravedan (Mt 1,19). On je pravedan stoga što je svoje ponašanje uskladio s voljom Božjom.

Isus Krist sam je Pravednik, treba biti mjerilo i naše pravednosti. Koliko ćemo živjeti od Očeve volje, opslužujući glas njegova Duha, toliko ćemo biti i pravedni. Kolika nam je jaka želja za vršenjem Očeve volje, tolika nam je i pravednost. Stoga se treba dobro zapitati o Božjoj pravednosti i da li je vršimo u Kristovu duhu na način kako to On želi.

On upozorava neka se čuvamo samodostatnosti i ravnodušnosti, koje stvaraju kompromise bojeći se borbe za Božju pravdu. "Tko god dakle prizna mene pred ljudima, priznat ću i Ja njega pred Ocem svojim, koji je na nebesima. A tko god zataji mene pred ljudima, zatajit ću i Ja njega pred Ocem svojim, koji je na nebesima." O pravdi pak koja se ograničuje samo na zemaljsko pravo, a isključuje dužnosti čovjeka prema njegovu Stvoritelju, rekao je: "Jer kažem vam, ako nije pravednost vaša mnogo veća negoli u književnika i farizeja, nećete ući u kraljevstvo nebesko."

Isusovi suvremenici farizeji su se smatrali "pravedni", opslužujući sve vjersko-institucijske uredbe, i ljudi su ih držali sebi za uzor. Oni su i sami sebe smatrali pravednima, jer su ispunjavali propise i slovo zakona, no pravednost im nije izlazila iz srca, nisu se susretali s Bogom, nisu imali čistoću nakane, nisu djelovali na poticaj Božje ljubavi, svojim sitničavim opsluživanjem pravila i propisa mislili su da su pravedni pred Bogom i ljudima.

Zbog izranjenosti grijehom, zlih sklonosti ljudi ne mogu biti sami po sebi potpuno pravedni, ma koliko se to trudili. Upravo zbog toga što smo nesavršeni. Zato im treba Bog, trebaju Isusa i njegovo milosrđe, ali također i da kao posljedica toga budemo milosrdni, je potpuno ostvarenje čovjeka tek dogoditi će se tek u vječnosti. U biblijskom smislu biti pravedan (pravednik) znači biti svet, a milosrđe je svojstvo svetosti; tako da se u pravedniku moraju naći i božanska i ljudska pravednost.

Dakle, zauzetost za pravednost, odnosno za Bogom i vršenjem volje Božje treba za Isusove učenike biti jaka poput gladi i žeđi. A onoga komu je vršenje volje Božje najvažnije u životu, Isus je nazvao blaženim. I samo takve Bog će nasititi.

Psalmist žedan Boga (usp. Ps 42), sada kliče kako to izgleda zajedništvo s Bogom: „A ja ću u pravdi gledati lice tvoje, i jednom kad se probudim, sit ću ga se nagledati“ (Ps 17). Sit ću ga se nagledati! U zajedništvu s Bogom, koji je sama pravednost, više neće biti potrebe da netko bude gladan ili žedan, nego će se sit nagledati lica njegova.

Sveti papa Lav Veliki, uči: „Nadalje Gospodin veli: *Blaženi koji gladuju i žeđaju pravednosti jer će se nasititi.* Taj glad nije tjelesna, niti je žeđ zemaljska, nego se želi nasititi blagom pravednosti i ušavši u sve tajne želi se ispuniti samim Gospodinom.

Blago duši koja čezne za hranom pravde i žudi za takvim pićem, koje ne bi poželjela da nije ništa od njegove ugodnosti okusila. Slušajući proroka kako govori: Kušajte i vidite kako je dobar Gospodin, okusila je malo višnje slasti i zapalila se ljubavlju prema čistoj radosti.

Potpuno je zanemarila sve vremenito i cijelim se bićem dala na jelo i piće pravednosti da bi shvatila istinu njegove prve zapovijedi koja glasi: Ljubi Gospodina Boga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom, jer ljubiti Boga ništa drugo ne znači nego ljubiti pravednost. Napokon, kao što se na ljubav prema Bogu nadovezuje briga i ljubav za blišnjega, tako se i uz želju za pravednošću veže krepost milosrđa“. (Govor 95, 6-8: PL 54, 464-465)

Blaženstvo gladnih i žednih pravednosti na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Pri izlaganju o blaženstvima na putu duhovnoga rasta upućujemo na uvodnu napomenu prije prvog blaženstva koja ukazuje na dinamiku uzajamne povezanosti samih pojedinačnih blaženstava.

Duša istinski ponizna proživljava duhovno siromaštvo prvog blaženstva koje je temelj svakoga duhovnoga rasta po vlastitome, ogoljenju, evanđeoskoj spoznaji vlastite bijede i ništavila doživljava u sebi dublje i tajnu Kristove patnje, muke i križa. Shvaća da je Isus trpio za njene i grijehе svega svijeta te proživljava bol i kajanje za vlastite grijehе ali ne iz straha od grijehа i posljedica grijehа nego iz ljubavi prema Isusu što predstavlja savršeno kajanje. Istovremeno uči na evanđeoski način u Kristovu duhu nositi se sa svakom patnjom i žalošću te nasljeđuje Krista po križu i u vlastitim križevima. Tako postaje krotka duša koja je blaga zato što njena krotkost izvire iz njene vjernosti Bogu u mučnim i izazovnim situacijama ostaje u Kristovom duhu blagosti, a do nje je došli proživljavajući duhovno siromaštvo u Bogu, raskrajana za svoje grijehе iz ljubavi i trudeći se nasljedovati Krista i njegov duh u nošenju vlastitoga križa.

A četvrto blaženstvo gladnih i žednih pravednosti se nadograđuje u ovo duhovno zdanje ukazujući na to da duša proživljava žeđ za Bogom samim te trajno, iskreno i istinsko nastojanje oko vršenja volje Božje i na takav način ostvarenja svaku pravednost u Kristovom evanđeoskom duhu.

Blago milosrdnima, oni će zadobiti milosrđe

Kako je ovo blaženstvo milosrđe sasvim drugačije od načela duha ovoga svijeta, koje otprilike zvuči ovako: "Blaženi koji u prvom redu misle na sebe." Za svijet život znači borbu za samoga sebe, u kojoj samo egoist pobjeđuje. Tako rijetko nailazimo na praštanje, samilost, darežljivost, velikodušnost i spremnost na pomaganje. Kako se često svijet poziva na "pravo", a kako rijetko naglašava "dužnost", gotovo nikada velikodušnost i milosrđe.

Za Isusa je milosrđe je više od sentimentalne samilosti. Milosrđe znači prvobitno isto što i ljubav ali ljubav sažaljenja, i zato je ona u svojoj biti sadrži sućutno razumijevanje za nesreću bližnjega. Prvenstveno Isus sam je milosrdan s nama ljudima, On sam je milosrđe, On je Jaganjac koji oduzima, uzima na sebe grijehе svijeta, to jest svakog čovjeka.

A vjernika je milosrdan kad osjećan samilosnu ljubav potaknutu vjerom prema bližnjemu, žalost i brigu svoga bližnjega osjeća kao vlastitu. Tamo gdje nisu posrijedi bol i žalost, nego grijeh i nepravda, milosrđe to pretvara u oprostjenje koje ne samo da oprašta, nego želi da grešnik i bijednik dođe do vjere, pokajanja Božjeg praštanja i ljubavi.

Milosrđe je jedna od najvećih tema Isusova naviještanja Božjeg kraljevstva. Dosta se prisjetiti Isusovih riječi i prispodoba koje govore o sućuti i milosrđu, prispodoba o milosrdnom Ocu, o izgubljenoj ovcu stotini ovaca, milosrdnom Samaritancu, nemilosrdnom slugi i slično.

U Novom zavjetu riječ milosrđe se ponavlja 27 puta, uglavnom se primjenjuje na Boga i na one koji su Bogu slični. Milosrđe je suosjećanje prema onima koji su u našem vidnom polju, pomoć onima koje susrećemo i koji od nas nešto traže, traženje načina kako pomoći nevoljnika. Isus bi htio da vjernik bude milosrdan sposoban uživjeti se u situaciju drugoga. Posljedica toga uživljavanja jest izlaženje iz sebe i hod prema drugima otvorena srca.

Jednoga dana pristupio je k njemu Petar, da se raspita kako daleko sežu granice milosrđa. Pitajući, već je sam povukao granicu, za koju je mislio da je vrlo velikodušna: "Gospodine, koliko puta, ako sagriješi brat moj protiv mene, da mu oprostim. Do sedam puta?" Gospodin je odgovorio: "Ne velim ti do sedam puta, nego do sedamdeset puta sedam." Što znači bezbroj puta. Sam za sebe je kazao da „zdravima ne treba liječnik, nego bolesnima... ne dođoh da zovem pravednike, nego grešnike". S križa je oprostio svima pa i onima koji su ga razapeli: „Oče oprostimo im jer ne znaju što čine“.

Od svih blaženstava jedino se u ovom blaženstvu dva puta u prvom i drugom dijelu ponavlja ista riječ: "Blago milosrdnima, jer će milosrđe postići."

Kao da nam Isus poručuje milosrđe ima u sebi svoj zakon svoju nutarnju dinamiku. Kako tko sije, onako i žanje. Ako bogato i velikodušno sijemo, narast će nam preobilna žetva. U duhovnom smislu znači to prema Isusovim riječima: "Kakvim sudom sudite, bit ćete suđeni; i kakovom mjerom mjerite, vama će se mjeriti."

Drugim riječima: ako milosrdno mislimo na svojeg bližnjega, onda Bog misli na nas. Tko nema vjere i iskustvo da je Bog njemu milostiv, ne može istinski biti milostiv ni drugome. Milosrdan čovjek je svakako onaj koji je otvoren drugome, ponizan i krotak, te koji dopušta da drugi bude ono što jest. Biti milosrdan drugome znači uvijek činiti dobro i samo dobro. Ako i onima koji nam nisu dragi činimo dobro, iskazujući im milosrđe bezuvjetno, bit ćemo oni koji će iskusiti u vlastitu srcu što znači Božje milosrđe. Pomagati drugome ne proistječe prvenstveno iz motiva sućuti i sažalijevanja, nego iz vjere, života i sjedinjenja s Kristom te spoznaje u vjeri po kojoj znamo da tako na istinski način ostvarujemo svoje čovječstvo, svoju slobodu. Milosrdni su oni ljudi koji su i sami svjesni svojih slabosti i krhkosti i žive je s Bogom i pred Bogom, te su s toga duboko proživljeno svjesni da ovise od Božjeg milosrđa, a kao posljedica toga milosrdni su prema bližnjemu.

Milosrđe je sućut koja nastoji olakšati žalost i brige drugih kao da su njezine vlastite. Ali ako u sebi ne osjećamo potrebu za Božjim milosrđem, nemamo takove sućuti, ne možemo je ni drugima iskazati niti je od drugih očekivati. Time kao da Bogu vežemo ruke, Bog kao da nam ne može biti milosrdan ako mi nismo milosrdni.

Usporedbom o nepravednom upravitelju Isus nam želi ovaj zakon milosrđa prikazati i s te strane: "Zato je kraljevstvo nebesko kao kralj koji odluči da uredi račune sa slugama svojim. I kad započne obračun dovedoše mu jednoga, koji je bio dužan 10.000 talenata, a kako nije mogao platiti, zapovjedi gospodar njegov da prodaju njega i njegovu ženu i djecu, i sve što ima, i da mu se plati. Tada sluga taj pade ničice i moljaše: Strpljenja imaj sa mnom i sve ću ti platiti. A gospodar se smilova tome sluzi, pusti ga i dug mu oprostio. Kad iziđe onaj sluga, nađe jednoga od svojih drugova, koji mu je bio dužan 100 denara, i uhvativši ga stade ga daviti govoreći: plati što si dužan! Tada pade pred njega drug njegov i moljaše ga: strpljenja imaj sa mnom i platit ću ti. Ali on ne htjede i baci ga u tamicu, dok ne plati duga. Vidjevši njegovi drugovi što se dogodi, vrlo se ožalostiše, i otišavši, kazaše gospodaru svome sve što se dogodilo. Tada ga pozva gospodar njegov i reče mu: 'Zli slugo, sav sam dug oprostio tebi, jer si me molio. Nije li dakle trebalo da se i ti smiluješ svom drugu, kako sam se ja tebi smilovao?' I razljuti se gospodar njegov i predade ga mučiteljima, dok ne plati svega duga. Tako će i Otac moj nebeski učiniti vama ako ne oprostite svaki bratu svome od svega srca."

Vjernik dakle mora nastojati biti milosrdan prema drugima ako želi da trajno doživljava aktualno Božje milosrđe prema sebi samome. Ako smo Isusovi učenici imamo dovoljno razloga da svijet i ljude promatramo očima milosrđa, a u krajnjoj liniji to Bog okreće na naše, mi sve više i više zadobivamo naklonost Božju i njegovo milosrđe.

Sv. papa Lav Veliki kaže: „Stoga veli: *Blaženi milosrdni, jer će im Bog biti milosrdan.* Kršćanine, upoznaj dostojanstvo svoje mudrosti i shvati na kakve si duhovne vrednote i nagrade pozvan. Milosrđe hoće da budeš milosrdan, a pravednost da budeš pravedan, da se Stvoritelj objavi u svome stvorenju i da u ogledalu ljudskog srca zasja Božja slika stvorena vjernim nasljedovanjem samoga Boga. Sigurna je vjera onih koji se trude, a ti ćeš ostvariti svoje želje i ono što ljubiš beskonačno ćeš posjedovati. I kako ti je po milosrđu sve oprosteno, doći ćeš i do onoga blaženstva koje je nakon toga obećano, kako Gospodin kaže: *Blaženi čista srca, jer će oni Boga gledati.* Presretan li je onaj kome je tolika nagrada pripravljena! (Govor 95, 6-8: PL 54, 464-465)

Blaženstvo milosrdnih na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Pri izlaganju o blaženstvima na putu duhovnoga rasta upućujemo na uvodnu napomenu prije prvog blaženstva koja ukazuje na dinamiku uzajamne povezanosti samih pojedinačnih blaženstava.

Duša istinski ponizna proživljava duhovno siromaštvo prvog blaženstva koje je temelj svakoga duhovnoga rasta po vlastitome, ogoljenju, evanđeoskoj spoznaji vlastite bijede i ništavila doživljava u sebi dublje i tajnu Kristove patnje, muke i križa. Shvaća da je Isus trpio za njene i grijeha svega svijeta te proživljava bol i kajanje za vlastite grijeha ali ne iz straha od grijeha i posljedica grijeha nego iz ljubavi prema Isusu što predstavlja savršeno kajanje. Istovremeno uči na evanđeoski način u Kristovu duhu nositi se sa svakom patnjom i žalošću te nasljeduje Krista po križu i u vlastitim križevima. Tako postaje krotka duša koja je blaga zato što njena krotkost izvire iz njene vjernosti Bogu u mučnim i izazovnim situacijama ostaje u Kristovom duhu blagosti, a do nje je došli proživljavajući duhovno siromaštvo u Bogu, raskrajana za svoje grijeha iz ljubavi i trudeći se nasljedovati Krista i njegov duh u nošenju vlastitoga križa.

A četvrto blaženstvo gladnih i žednih pravednosti se nadograđuje u ovo duhovno zdanje ukazujući na to da duša proživljava žeđ za Bogom samim te trajno, iskreno i istinsko nastojanje oko vršenja volje Božje i na takav način ostvarenja svaku pravednost u Kristovom evanđeoskom duhu.

Peto blaženstvo milosrdnih koji će zadobiti milosrđe se u duhovnom zdanju duše koja dolazi do sjedinjenja s Bogom nadovezuje na sva prethodna blaženstva time da duša koja je sama iskusila potrebu, važnost, veličinu i ljepotu Božjem milosrđu i praštanja i sam postaje milosrdna. Duša od svega srca prašta onima koji su je na bilo koji način uvrijedili i povrijedili i na takva način sve više raste u milosrđu zadobiva Božje milosrđe u ovome svijetu, Bog po ljubavi i praštanju koje živi briše posljedice njenih grijeha i vremenite kazne za grijeha u njoj samoj i izvan nje a baštinit će Božje milosrđe i na drugom svijetu.

Blago čistima srcem: oni će Boga gledati!

Isusova blaženstva nisu blaženstva ovoga svijeta, ona su radikalno suprotna. Današnji svijet, doista bi se moglo reći, živi u razdoblju strasti, uzdiže svaki užitak, a mrzi povučenost, poistovjećuje čistoću s bezosjećajnošću, a nevinost s neznanjem, pretvara i muško i žensko u predmete, koji otvorenih i zatvorenih očiju i ruku motre užitak i to pod tim vidikom egoizma. Nasuprot tom slavljenju užitka i strasti tako karakterističnu za današnji duh vremena, ustaje Gospodin sa svojim blaženstvom: "Blaženi koji su čista srca."

Treba pojasniti u kojem smislu Isus koristi značenje pojma „srce“. Najbolje je krenuti od same riječi „srce“. U našem svakodnevnom govoru „srce“ je jedna od najčešćih, ali i najdubljih i možda najtajanstvenijih riječi. Za neke je srce „elementaran“ pojam. Za Karla Rahnera srce je „najčovječnija riječ, 'originalna' riječ, neizvedena, nenadomjestiva i prijeko potrebna“⁵¹. „Srce“ je riječ koja će „uvijek biti jedna od onih riječi koje iskaču iz prajedinstva čovjekova bića, gdje se objedinjuju svi čovjekovi sastavni praelementi, duša i tijelo, vanjština i nutrina, njegove sposobnosti i njegovo povijesno poozbiļjavanje i koja se zbog toga obraća cjelokupnosti konkretne čovjekove biti“⁵².

Primarno i najjednostavnije značenje „srca“ odnosi se na srce kao organ ljudskoga organizma, središnji mišić čija je funkcija od životne važnosti. Međutim, to je značenje možda najmanje prisutno u svakodnevnom govoru. Govoreći o pojmu „srca“ neki govore o njegovu arhetipskom značenju u smislu i kulturi. Sama riječ „srce“ u suvremenim indoeuropskim jezicima ima korijen u *krd* – riječi koja je značila *središte*, *sredina*. Staroslavenski izraz za srce je *srdece*, korijen naše današnje hrvatske riječi. Ljudsko srce je puno više nego središnji mišić čovjekova tijela. U općenitu govoru u svim kulturama srce je simbol s velikim bogatstvom značenja. Ipak se mora priznati da je danas simbolika srca osiromašena u odnosu na starije kulture i civilizacije u kojima je srce imalo širu i važniju ulogu i simboliku.

Srce je „predstavljalo čovjeka u cjelini, osobito njegovu nutrinu, mjesto i izvor duhovnih reakcija. Dok je u našoj suvremenoj civilizaciji srce racionalno svedeno na svoju fiziološku funkciju

⁵¹ Usp. D. Šimundža i dr., *Gle ovo Srce. Konferencije o štovanju Presvetog Srca Isusova*, Symposion, Split, 1986., str. 97. i *Srce Isusovo i suvremeni apostolat*, Zagreb, 1976., str. 26.

⁵² D. Šimundža i dr., *Gle ovo Srce. Konferencije o štovanju Presvetog Srca Isusova*, Symposion, Split, 1986., str. 85.

i plastičan simbol afektivnog života, u povijesnim je kulturama i religijama shvaćeno kao izvor i odredište ne samo osjećajnosti i čuvstvenosti nego i širih duhovnih, pa i misaono-intelektualnih i intuitivnih moćiju i odlika“.

Budući da kršćanska kulturna baština svoju tradicionalnu koncepciju srca duguje Bibliji i antici, potrebno je uočiti značenje srca u Bibliji. Zanimljivost je da je upravo srce u Bibliji najvažniji antropološki pojam koji se pojavljuje čak 850 puta. Biblijska simbolika srca proizlazi iz njegova značenja u semitskoj kulturi. „U konkretnoj i globalnoj antropologiji Biblije čovjekovo je srce sam izvor njegove svjesne, intelektualne i slobodne osobnosti.“⁵³ Biblijski pisci govore o srcu kao središtu čovjeka, središtu njegovih moći – srce osjeća, misli, zaključuje, vjeruje i djeluje (Post 6,5; Sir 17,6; Iz 15,28; Ps 95,8.10; Rim 10,9.10; Heb 3, 12), o srcu kao mjestu susreta s Bogom. Srce je za biblijskoga čovjeka „jedna dublja, za ljudske oči nedostupna dimenzija čovjekova života po kojoj je čovjek u stvari ono što jest“⁵⁴. Važno je uočiti da je u Bibliji srce shvaćeno kao središte ne samo čovjekova osjetnoga života, nego kao središte i razuma i volje.

U ranom kršćanstvu prisutan je snažan utjecaj biblijskoga shvaćanja srca. To je vidljivo u patristici osobito kod sv. Augustina za kojega je srce „središnje mjesto duhovnih događanja, princip jedinstva i temelj osobnosti“⁵⁵.

Očito je da srce označuje nešto bitno u čovjeku. Potrebno je vratiti se prvotnoj simbolici srca. Srce simbolizira čitava čovjeka, njegovu jedinstvenost i cjelovitost. Ono je „temelj koji u sebi sažimlje osjetila, mjesto susreta i prožimanja osjetilnosti i duha koji se ujedinjuju u srcu“⁵⁶. Upravo u srcu „korijeni čovjekova duha su najdublji, a njegovi otisci i tragovi najvidljiviji“⁵⁷.

A ljudska osoba nezamisliva je bez srca, jer bez srca u kojem se vidi duh, ona je neobjavljiva. I zato u saobraćaju dviju ljudskih osoba, po kojem se jedna osoba objavljuje drugoj, nikad neće biti preskočeno srce

U Bibliji srce je mjesto susreta čovjeka s Bogom. Cijelu povijest spasenja Bog traži čovjeka u njegovu središtu, u njegovu srcu. Bog traži čovjekovo srce, njegovu cjelovitost i nerazdijeljenost. „Svim srcem svojim...“ poput refrena odjekuje kroz Stari zavjet kao Božji zov čovjeku da čitavim svojim bićem odgovori na njegov poziv. „'Sve' pripada bitno srcu i ljubavi.“⁵⁸ To je ipak najvidljivije u Novom zavjetu. Isusovo probodeno Srce najdrastičnije svjedoči kako se ljubi „svim srcem“ Oca i ljude.

Evangelist Matej na nekoliko mjesta donosi kako Isus spominjući srce potiče vjernike da bdiju nad svojom nutrinom da ne postane nečista u sebi i pred Bogom: „Zašto snujete zlo u svojim srcima?“ (Mt 9,4), ili: „Doista, gdje ti je blago, ondje će ti biti i srce.“ (Mt 6,21) Srce, prema ovome i razmišlja – snuje, ono se opredjeljuje za ovo ili ono u životu. I još izričite: „Ta, iz srca izvire opake namisli, ubojstva, preljubi, bludništva, krađe, lažna svjedočanstva, psovke.“ (Mt 15,19) Isus od nas zahtjeva da Boga ljubimo „svim srcem svojim“ i da svaki od nas „od srca oprostí svojem bratu“ (Mt 18,35).

Čovjek u središtu svoga bića u svojoj savjesti postaje potpuna negacija moralnosti. A kada se jednom upadne u opravdavanje nemoralnih postupaka kako bi se ostvarili željeni ciljevi, najčešće se to prikiva narastajućom slijedom nemoralnih sredstava za očuvanje ugleda. I nemoralni se postupci najčešće štite upadanjem u još veći moralni glib. Oteščalo i prljavo srce postaje nezadovoljno a nezadovoljstvo se može uočiti kod mnogih naizgled uspješnih osoba.

Isus potiče vjernike da usred svijeta ispunjena raznim požudama i napastima, ostaju čista srca; zapravo nikada se ne prestaju boriti za tu čistoću. Međutim, potpuna čistoća srca nije u našoj vlasti! Stoga treba ući u svu dubinu ovisnosti o Bogu, moleći: „Čisto srce stvori mi Bože...“ (Ps 51,12).

⁵³ X. Leon-Dufour, *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969., str. 1253.

⁵⁴ D. Šimundža i dr., *nav. dj.*, str. 33.

⁵⁵ Usp. *Isto*, str. 22.

⁵⁶ J. Ratzinger, *Gledati Probodenoga. Pokušaji duhovne kristologije*, Verbum, Split, 2008., str. 59.

⁵⁷ D. Šimundža i dr., *nav. dj.*, str. 86.

⁵⁸ *Srce Isusovo i suvremeni apostolat*, Zagreb, 1976., str. 45.

Čisto je srce ono koje je prožeto Božjom ljubavlju, jer samo je ljubav vatra koja može spaliti sva zla koja nastoje ući u to srce i onečistiti ga. Treba shvatiti prvenstveno da čistoća srca nije u nedostatku pogrešaka ili grijeha, posebno ne shvaćenih kao plod vlastitoga napora, nego je to prije svega pozitivna duhovna kategorija, dobronamjernost, zapravo posjedovanje onoga mjesta kojega samo Bog vidi i zna o njemu pravu istinu: kako se u nutrini obraćamo sami sebi, Njemu ili drugima. Ljubav je svjetiljka čistog srca. Ljudi čista srca stalno su usredotočeni na slušanje Boga i vršenje njegove riječi, u susretu s ljudima, u situacijama i u svemu što prožima njihov život, te zbog toga nastoje uvijek dati slavu Bogu. Zapravo, čovjek čista srca je onaj koji ima Boga u srcu.

Čistoća o kojoj Isusu govori čini da vjernik čuva čistim svoje tijelo i dušu i to u činima, mislima, riječima i djelima. Čistoća je pobjeda duha nad tijelom, čini kršćanina hramom Duha Svetoga. Crkva uči: „Čista osoba odražava cjelovitost snaga života za ljubav koje su u njoj. Ta cjelovitost osigurava jedinstvo osobe i protivi se svakom ponašanju koje bi je ranilo. Ne podnosi ni dvostruki život, ni dvostruki govor“ (KKC, br. 2338). Prava kršćanska čistoća dolazi iz srca, iz uredna, očišćena srca u kojem se ne skrivaju grešne namjere, srca koje u vjeri prihvaća Isusa i njegovu riječi, u djelo je provodi, srca u kojem boravi Duh Sveti.

Isus nam govori da otvorimo srca i čujemo i prihvatimo Njegovu riječ: Blago čistima srcem, oni će Boga gledati! Boga nitko nije vidio, osim Sina. Taj se Njegov Sin obratio onom silnom mnoštvu i rekao kako će ga moći vidjeti. Treba imati čisto srce a da bi ga imali Isus treba nasljedovati, njemu dopustiti da očisti i uredi naše srce prema svome Srcu.

Sv. papa Lav Veliki kaže: „I kako ti je po milosrđu sve oprošteno, doći ćeš i do onoga blaženstva koje je nakon toga obećano, kako Gospodin kaže: *Blaženi čista srca, jer će oni Boga gledati*. Presretan li je onaj kome je tolika nagrada pripravljena! Što znači imati čisto srce ako ne vježbati se u gore navedenim krepostima? Gledati Boga koliko li je to blaženstvo, koji bi duh to mogao pojmiti, koji bi jezik bio kadar to razjasniti? Ipak će se to ostvariti kad se ljudska narav preoblikuje i kad više ni u ogledalu niti u zagonetki, nego licem u lice bude gledala na Božanstvo koje nitko od ljudi nije mogao vidjeti. A što oko nije vidjelo, ni uho čulo, niti je ušlo u ljudsko srce to će zadobiti u neizrecivoj radosti vječnoga gledanja i promatranja Boga. Koji ljube tvoj zakon, velik mir uživaju Blaženstvo vidjeti Boga s pravom je obećano čistome srcu. Zamazano oko neće moći vidjeti krasotu pravoga svjetla I što čistim dušama bude užitak, to će nečistima biti kazna. Neka se, dakle, ukloni magluština zemaljske taštine i neka se oči duše očiste od svake gadne zloće, da bi vedri pogled mogao uživati u divnom gledanju Boga.“ (Govor 95, 6-8: PL 54, 464-465)

Blaženstvo onih koji su čista srca na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Pri izlaganju o blaženstvima na putu duhovnoga rasta upućujemo na uvodnu napomenu prije prvog blaženstva koja ukazuje na dinamiku uzajamne povezanosti samih pojedinačnih blaženstava.

Duša istinski ponizna proživljava duhovno siromaštvo prvog blaženstva koje je temelj svakoga duhovnoga rasta po vlastitome, ogoljenju, evanđeoskoj spoznaji vlastite bijede i ništavila doživljava u sebi dublje i tajnu Kristove patnje, muke i križa. Shvaća da je Isus trpio za njene i grijeha svega svijeta te proživljava bol i kajanje za vlastite grijeha ali ne iz straha od grijeha i posljedica grijeha nego iz ljubavi prema Isusu što predstavlja savršeno kajanje. Istovremeno uči na evanđeoski način u Kristovu duhu nositi se sa svakom patnjom i žalošću te nasljeduje Krista po križu i u vlastitim križevima. Tako postaje krotka duša koja je blaga zato što njena krotkost izvire iz njene vjernosti Bogu u mučnim i izazovnim situacijama ostaje u Kristovom duhu blagosti, a do nje je došli proživljavajući duhovno siromaštvo u Bogu, raskrajana za svoje grijeha iz ljubavi i trudeći se nasljedovati Krista i njegov duh u nošenju vlastitoga križa.

A četvrto blaženstvo gladnih i žednih pravednosti se nadograđuje u ovo duhovno zdanje ukazujući na to da duša proživljava žeđ za Bogom samim te trajno, iskreno i istinsko nastojanje oko vršenja volje Božje i na takav način ostvarenja svaku pravednost u Kristovom evanđeoskom duhu.

Peto blaženstvo milosrdnih koji će zadobiti milosrđe se u duhovnom zdanju duše koja dolazi do sjedinjenja s Bogom nadovezuje na sva prethodna blaženstva time da duša koja je sama

iskusila potrebu, važnost, veličinu i ljepotu Božjem milosrđa i praštanja i sam postaje milosrdna. Duša od svega srca prašta onima koji su je na bilo koji način uvrijedili i povrijedili i na takva način sve više raste u milosrđu zadobiva Božje milosrđe u ovome svijetu, Bog po ljubavi i praštanju koje živi briše posljedice njenih grijeha i vremenite kazne za grijeh u njoj samoj i izvan nje a baštinit će Božje milosrđe i na drugom svijetu.

Slijedeći duhovni hod kroz već navedena blaženstva duša dolazi do čistoće srca koja je preduvjet za gledanje Boga, duša siromašna u duhu i ponizna raskajana iz ljubavi, krotka, koja gorljivo traži Boga i želi vršiti volju Božju, koja ima samilosti prema bližnjemu pred Bogom je čista i Bog joj dopušta da ga motri.

Blago mirotvorcima, oni će se sinovima Božjim zvati

Poput svih ostalih blaženstava i ovo u očitoj suprotnosti s duhom svijeta, u kojemu pravda znači moć, a kreposti su prepiranje i nadmoć. To je još blago rečeno, jer u naše vrijeme razvio se svjetonazor kojemu je glavna zasada prevlast i posebni interesi za koje su centri moći spremni žrtvovati cijele narode. Sve to vodi samo do još većih mržnji i posljedica koje vode sve većih čina nasilja. Mir je vječna težnja čovjekova, stvarnost u kojoj se čovjek ostvaruje kao ljudsko biće i u kojoj najniže može pasti u svom dostojanstvu.

Sv. Augustin ovo blaženstvo objašnjava u dvije riječi: "Mir je smirenost i rad." Mir je mirovanje, smirenost srca u Bogu i rad u kome nema podjarmljivanja, nego je sve podčinjeno najvećem Dobru, Bogu. Zato su kod ostvarenja ovoga blaženstva osjetila podložna razumu, razum vjeri, a čovjek Bogu, svome vječnom cilju i posljednjem savršenstvu i ostvarenju smisla života. To je temelj mira o kojemu Isus govori, to je Kristov mir.

Mir se ne može ostvariti bez poštivanja i razumijevanja dostojanstva pojedinca i naroda bez pravednosti i ljubavi (KKC 2304). Mir se ne nalazi u traženjima ugoda, zabava i lagoda, osobito ne u porocima, požudama bogatstvima. Ništa od toga ne može, čak kad je prikupljeno u velikim količinama, stvoriti trajnu sreću ili mir.

U svetom Pismu vrlo široko značenje. Hebrejska riječ za mir je šalom i znači „puninu, cjelovitost“, a opisuje puninu života u svakom smislu: blagoslov, bogatstvo, spas, dug i zdrav život, sreću i pravednost do prirodne smrti, slavu i vječni počinak. Jednom riječju, mir je punina sreće. Takav mir može čovjeku podariti samo Bog. Mir je Božji dar, nadnaravni dar. Nastupa kada je duša u prijateljstvu s Bogom. On je od Boga obećan i ljudi mu se nadaju; on je dan ljudima, a ljudi za njim čeznu; mira nema iako je neprekidno među nama. U središtu mira je odnos s Bogom. Taj odnos narušen je zloporabom još jednog velikog dara: slobodne volje. Vlastitim izborom u slobodi čovjek se pobunio protiv Boga i „ubio“ taj odnos, prijateljstvo i mir vlastite duše. Grijeh narušava odnos s Bogom, ali i odnos čovjeka prema čovjeku i prema stvorenome svijetu. Posljedice narušenog odnosa s Bogom je narušeni odnos čovjeka sama sa sobom i sa drugim čovjekom.

Tek kad se obnovi čovjekov odnos s Bogom, može nastati i mir u čovjeku i pomirenje među ljudima. Mir je dar koji nastaje kao plod istinskog pomirenja s Bogom. No, koliko god se čovjek trudio, nijednim svojim djelom ne može postići to iskonsko izmirenje.

Taj mir u naš život donio je Krist na zemlju već kad su anđeli prilikom Njegova rođenja pjevali: "Slava Bogu na visini, a na zemlji mir ljudima dobre volje." On je zapovjedio svojim učenicima da održavaju mir među sobom, i kad uđu u koju kuću, da pozdrave: "Mir kući ovoj." Želio je da njegovi učenici od samoga početka budu mironosci i mirotvorci.

Blaženstvo koje ovdje motrimo one koji tako žive naziva Sinovima Božjim. Suprotno tome su Kristove riječi nad Jeruzalemom a podsjećaju nas Njegove žalosti nad svima koji ne prihvaćaju Boga koji se Njemu daruje i objavljuje, ne ljube ponuđeni mir: "Kad bi ti znao, i to ovoga dana, što je za tvoj mir, ali sada je to skriveno tvojim očima."

Krist je Knez mira. Sv. Pavao kaže: „Dakle: opravdani vjerom u miru smo s Bogom po našem Gospodinu Isusu Kristu.“ (Rim 5,1) Tko god se odrekne grijeha i otvori svoje srce Kristovoj ljubavi, prepusti se u Njegov „zagrljaj“, postaje sudionik toga nebeskog mira.

Do sada smo govorili o miru koji je Krist donio na svijet. Sada ćemo ukazati na neke poteškoće koje treba svladati da bi vjernik zaživio Kristov mir. Ali treba se suočiti i s riječima Kristovim: "Nemojte misliti da sam došao donijeti mir na zemlju. Nisam došao donijeti mir, nego mač." "Nemojte misliti da sam došao donijeti slogu, ne, nego razdor. Od sada će od petero u kući troje biti protiv dvoje i dvoje protiv jednoga. Otac će ustati na sina, a sin na oca, majka protiv kćeri, a kći protiv majke; svekrva protiv snahe, a snaha protiv punice. Tko nema mača neka proda haljinu i kupi mač".

Krist sam u noći Posljednje večere ukazuje svojim apostolima na razliku između dvaju vrsta mira. "Mir vam svoj dajem, ali ne dajem kao što ga svijet daje. Ovo sam vam rekao da imate u meni mir. U svijetu bit ćete žalosni. Ali imajte povjerenja, jer ja sam nadvladao svijet." Njegov mir i mir svijeta nisu jedan te isti mir.

Ove nam riječi jasno otkrivaju da nam naš Gospodin nudi takav mir i utjehu kakve nam samo On može dati, mir koji proizlazi iz dobro uređene savjesti, iz pravednosti, iz ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu.

Ovo blaženstvo naziva blaženim mirotvorce, koji će se zvati sinovima Božjim. To su oni koji ne samo žive Kristov mir, mir žele, nego stvaraju mir ili bolje reći ostvaruju, čine da taj mir bude stvarnost, zbilja, tj. predaju drugima Kristov mir, mir koji je donio oni nastoje donijeti drugima.

Blaženi mirotvorci, koji naviještaju i šire mir, jer će se zvati djecom Božjom. Na njihovu životu vidjeti će se božanski znak, koji ih čini sličnima Bogu. Oni koji ljube mir, koji slijede Njegove stope i svakim danom uzimaju svoj križ na sebe, koji ljube više Isusa negoli svijet, koji su se svega odrekli da bi Njemu pripadali, koji se uzdaju u Providnost, koji djetinjski vjeruju i Krista ljube, i stoga čeznu za unutarnjim mirom svoje savjesti, koji može dati samo Bog - svijet će, iz svih tih razloga, mrziti.

Paradoksalno mirotvorci koji naviještaju i donose Kristov mir svijetu kod onih koji ne prihvaćaju Krista i ne žele se odreći duha i načela svijeta postižu učinke suprotne miru, ljudi vođeni duhom svijeta diže se protiv onih koji Kristov mir žive i naviještaju. Isus opominje svoje: „Mrzit će vas zbog moga imena“ Lk 21,17. Tako da ovo blaženstvo mirotvorstva samo u sebi ima dinamiku koja vodi do zadnjega blaženstva *blago progonojenima zbog pravednost*

Sv. papa Lav Veliki kaže: „Da bismo to postigli, moramo shvatiti slijedeće riječi: *Blago mirotvorcima, jer će se zvati sinovima Božjim*. To se blaženstvo ne odnosi na bilo kakav sklad ili slogu nego na ono što kaže Apostol: Budite u miru s Bogom, i na ono što kaže Prorok: Koji ljube Zakon tvoj, uživaju velik mir, ni o što se oni ne spotiču. Ako se ne slaže s voljom Božjom, ni najtješnja veza prijateljstva, ni potpuna sličnost duše ne može sebi opravdano prisvojiti taj mir. Izvan dosega toga mira nalaze se drugovanje sa zlim požudama, savezništvo sa zlodjelima, i nagodbe s manama. Ljubav se prema svijetu ne slaže s ljubavlju prema Bogu, niti u društvo Božje djece može stići onaj koji se nije odcijepio od tjelesnosti i zemaljštine.

A oni koji se s pomoću Božjom u svojoj duši uvijek brinu da sačuvaju jedinstvo duha povezani mirom, nikad se neće suprotstaviti vječnom zakonu govoreći u iskrenoj molitvi: Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji. To su mirotvorci, u dobru jednodušni, u svetosti složni, pa će se i nazvati vječnim nazivom: djeca Božja i subaštinici Kristovi. To će, naime, postići ljubav prema Bogu i bližnjemu i više neće osjetiti nikakvih protivština, niti se plašiti nikakvih sablazni. A kad završi borba sa svim mogućim napastima, otpočinit će u potpunomu Božjem miru po našem Gospodinu koji s Ocem i Duhom Svetim živi i kraljuje u vijeke vjekova. Amen“ (Govor 95, 6-8: PL 54, 464-465)

Blaženstvo mirotvoraca na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Pri izlaganju o blaženstvima na putu duhovnoga rasta upućujemo na uvodnu napomenu prije prvog blaženstva koja ukazuje na dinamiku uzajamne povezanosti samih pojedinačnih blaženstava.

Duša istinski ponizna koja proživljava duhovno siromaštvo prvog blaženstva koje je temelj svakoga duhovnoga rasta po vlastitome, ogoljenju, evanđeoskoj spoznaji vlastite bijede i ništavila doživljava u sebi dublje i tajnu Kristove patnje, muke i križa. Shvaća da je Isus trpio za njene i grijehе svega svijeta te proživljava bol i kajanje za vlastite grijehе ali ne iz straha od grijehа i posljedica grijehа nego iz ljubavi prema Isusu što predstavlja savršeno kajanje. Istovremeno uči na evanđeoski način u Kristovu duhu nositi se sa svakom patnjom i žalošću te nasljeduje Krista po križu i u vlastitim križevima. Tako postaje krotka duša koja je blaga zato što njena krotkost izvire iz njene vjernosti Bogu u mučnim i izazovnim situacijama ostaje u Kristovom duhu blagosti, a do nje je došli proživljavajući duhovno siromaštvo u Bogu, raskrajana za svoje grijehе iz ljubavi i trudeći se nasljedovati Krista i njegov duh u nošenju vlastitoga križa.

A četvrto blaženstvo gladnih i žednih pravednosti se nadograđuje u ovo duhovno zdanje ukazujući na to da duša proživljava žeđ za Bogom samim te trajno, iskreno i istinsko nastojanje oko vršenja volje Božje i na takav način ostvarenja svaku pravednost u Kristovom evanđeoskom duhu.

Peto blaženstvo milosrdnih koji će zadobiti milosrđe se u duhovnom zdanju duše koja dolazi do sjedinjenja s Bogom nadovezuje na sva prethodna blaženstva time da duša koja je sama iskusila potrebu, važnost, veličinu i ljepotu Božjem milosrđu i praštanja i sam postaje milosrdna. Duša od svega srca prašta onima koji su je na bilo koji način uvrijedili i povrijedili i na takva način sve više raste u milosrđu zadobiva Božje milosrđe u ovome svijetu, Bog po ljubavi i praštanju koje živi briše posljedice njenih grijehа i vremenite kazne za grijehе u njoj samoj i izvan nje a baštinit će Božje milosrđe i na drugom svijetu.

Slijedeći duhovni hod kroz već navedena blaženstva duša dolazi do čistoće srca koja je preduvjet za gledanje Boga, duša siromašna u duhu i ponizna raskajana iz ljubavi, krotka, koja gorljivo traži Boga i želi vršiti volju Božju, koja ima samilosti prema bližnjemu pred Bogom je čista i Bog joj dopušta da ga motri.

Sedmo blaženstvo mirotvorstva duša proživljava tako da onaj Kristov mir koji je baštinila i učinila svojim na duhovnome putu donosi drugima. Kristov vjernik izmiren sa Bogom, samim sobom i bližnjima i sam postaje Kristov mironosac te u se njemu zrcale obrisi istinskoga Božjega sina u Sinu. A upravo zato što svi nisu prihvatili Krista nego su ga naprotiv progonili i Kristovi mironosci proživljavaju Njegovu sudbinu progonstva zbog Boga što otvara put ostvarenju zadnjeg blaženstva.

Blago progonjenima zbog pravednosti, njihovo je Kraljevstvo nebesko

Blaženi mirotvorci, koji naviještaju i šire mir, jer će se zvati djecom Božjom. Na njihovu životu vidjeti će se božanski znak, koji ih čini sličnima Bogu. Paradoksalno mirotvorci koji navještaju i donose Kristov mir svijetu kod onih koji ne prihvaćaju Krista i ne žele se odreći duha i načela svijeta postižu učinke suprotne miru, ljudi vođeni duhom svijeta diže se protiv onih koji Kristov mir žive i navještaju. Isus opominje svoje: „Mrzit će vas zbog moga imena“ Lk 21,17. Tako da ovo blaženstvo mirotvorstva samo u sebi ima dinamiku koja vodi do zadnjega blaženstva *blago progonjenima zbog pravednosti*. Sam Isus je prerekao svojim: „Ako su mene progonili, i vas će progoniti!“ (Iv 15,20) „Učenik nije nad učiteljem.“ (Lk 6,40)

Ako Kristov učenik u Njegovu duhu živi blaženstva samim time u susretu svijetu i imati će napetosti. Ako je blagi, pokušat će navesti ga u srdžbu; bude li milosrdni, prebacivat će mu se da je nerazborit; bude li čista srca smatrati će ga nazadnim.

Progonstvo je posljedica kršćanske borbe sa zlom ovoga svijeta. Budući da je Isus svoje odabrao od ovoga svijeta, svijet ih mrzi. Ali sluga nije veći od Gospodara, Ako je Isus bio progonjen od onih koji su odbacivali njegov nauk slična sudbina čeka i one koji nastoje živjeti u njegovu duhu.

Isus nije sve progonjene proglasio blaženima, nego one koji su progonjeni „zbog pravednosti“. (Mt 5,10) A tko su oni sam Isus nadodaje u slijedećem retku: „Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas! Radujte se i kličite, velika je plaća vaša na nebesima! Ta, progonili su tako proroke prije vas!“ (Mt 5,11)

Zbog Isusa vjernik kršćanin može doživjeti odbacivanje, prijezir, ismijavanje, zakidanje, javno ili prikriveno šikaniranje, progone pa čak i mučeništvo. Isus sam im obećava najveću nagradu ako ustaju na tom putu: „Veselite se i kličite, jer je velika plaća vaša na nebesima.“

Osim protivljenja izvana Isusovi učenici moraju podnijeti i nutarnju borbu u sebi za biti i ostati vjerni Kristovu duhu. Još je apostol Pavao ovu nutarnji boj i nutarnje progonstvo nazvao umiranje staroga i rađenje novoga čovjeka: „Odložite staroga čovjeka koji u varavim požudama propada! Promijenili ste svoj prijašnji život i obnovite svoj duh i svoju pamet. Obucite se u novoga čovjeka koji je stvoren na sliku Božju u istinitoj pravednosti i svetosti“ (Ef, 4 22-24) „Naprotiv obucite se u Gospodina Isusa Krista, i ne brinite se za tijelo tako da se razbude pohote!“ (Rim 13,14) A apostol Petar opominje vjernike da zato što su Kristovi moraju u sebi prihvatiti taj duhovni boj pa ako treba i do krajnjih granica: „Ta još se do krvi ne oduprijeste grijehu“. ().....

Upravo ova nutarnja vjernost Kristu i njegovu duhu te svjedočanstvo takvoga života dovodi do progonstava kršćana izvana, od ljudi i struktura koji su vođeni duhom svijeta. Progonjeni zbog Isusa i pravednost su vjernici izvrgnuti patnji zbog svoga kršćanskoga života, jer slijede Isusov nauk i norme ponašanja i tome ostaju vjerni. Kršćanin moraju računati s činjenicom, da ukoliko želi nasljedovati Krista, da upravo zbog toga mogu biti izloženi nerazumijevanju, progonstvima, protivljenjima slično kao što je to zadesilo i samoga Isusa.

Apostol Petar kršćanima koje poziva na život vjere pred oči stavlja primjeru Krista Patnika: „Ta na to ste pozvani jer i Krist je trpio za vas i ostavio vam primjer da idete stopama njegovim. On koji grijeha ne učini nit mu usta prijevaru izustiše; on koji na uvredu nije uvredom uzvraćao i mučen nije prijetio, prepuštajući to Sucu pravednom; on koji u tijelu svom grijehe naše ponese na drvo da umrijevši grijesima pravednosti živimo; on čijom se modricom izliječiste...“ (1 Pt 2,21-24).

Malo nakon toga Petar u istoj poslanici nadodaje: “Moralii trpjeti zbog svoje pravednosti, blago vama!“ (1 Pt 3,14).

Tajna ovoga blaženstva progonjenosti je u ljubavi i u sjedinjenju s Kristom Patnikom. Najčešće u životu kršćana ovi progoni sastoje se u svakodnevnom mučeništvu umiranja: sebi i duhu svijeta u svakodnevnom životu. Duh Božji i duh ovoga svijeta ne mogu se pomiriti! Ali uvijek ostaje otvorena i mogućnost stvarnog izvanjskog progonstva sve do mučeništva za Isusa. Misao na mučeništvo i spremnost posvjedočiti i životom za Krista, jest posljednji i najkonkretniji vrhunac blaženstava.

Progonjenima zbog pravednosti i imena Isus obećaje osobite nagrade: kraljevstvo Božje, veliku plaću na nebesima. Prvo i zadnje blaženstvo imaju isto obećanje: kraljevstvo. Nitko od nas ne može zamisliti što je to. Možemo se samo oslanjati na Isusove riječi i vjerovati da je to nešto što beskrajno nadilazi muku bilo kakvoga progona. Sada je nebeski život skriven ljudskim očima Onima koji su ostali Bogu vjerni u progonstvima svijeta Bog je pripremio nešto što ljudsko oko nije vidjelo, uho nije čulo i što u ljudsko srce nije ušlo. A što je to? To je izvan dohvata ljudskog iskustva. Jedan pred okus toga vječnog blaženstva dušama koje su došle do sjedinjena Bog može dati da kušaju i u ovome životu.

Blaženstvo progonjenih zbog pravednosti na putu duhovnoga rasta i sjedinjenja s Bogom

Pri izlaganju o blaženstvima na putu duhovnoga rasta upućujemo na uvodnu napomenu prije prvog blaženstva koja ukazuje na dinamiku uzajamne povezanosti samih pojedinačnih blaženstava.

Duša istinski ponizna proživljava duhovno siromaštvo prvog blaženstva koje je temelj svakoga duhovnoga rasta po vlastitome, ogoljenju, evanđeoskoj spoznaji vlastite bijede i ništavila doživljava u sebi dublje i tajnu Kristove patnje, muke i križa. Shvaća da je Isus trpio za njene i grijehe svega svijeta te proživljava bol i kajanje za vlastite grijehe ali ne iz straha od grijeha i posljedica grijeha nego iz ljubavi prema Isusu što predstavlja savršeno kajanje. Istovremeno uči na evanđeoski način u Kristovu duhu nositi se sa svakom patnjom i žalošću te nasljeduje Krista po

križu i u vlastitim križevima. Tako postaje krotka duša koja je blaga zato što njena krotkost izvire iz njene vjernosti Bogu u mučnim i izazovnim situacijama ostaje u Kristovom duhu blagosti, a do nje je došli proživljavajući duhovno siromaštvo u Bogu, raskrajana za svoje grijehе iz ljubavi i trudeći se nasljedovati Krista i njegov duh u nošenju vlastitoga križa.

A četvrto blaženstvo gladnih i žednih pravednosti se nadograđuje u ovo duhovno zdanje ukazujući na to da duša proživljava žeđ za Bogom samim te trajno, iskreno i istinsko nastojanje oko vršenja volje Božje i na takav način ostvarenja svaku pravednost u Kristovom evanđeoskom duhu.

Peto blaženstvo milosrdnih koji će zadobiti milosrđe se u duhovnom zdanju duše koja dolazi do sjedinjenja s Bogom nadovezuje na sva prethodna blaženstva time da duša koja je sama iskusila potrebu, važnost, veličinu i ljepotu Božjem milosrđu i praštanja i sam postaje milosrdna. Duša od svega srca prašta onima koji su je na bilo koji način uvrijedili i povrijedili i na takva način sve više raste u milosrđu zadobiva Božje milosrđe u ovome svijetu, Bog po ljubavi i praštanju koje živi briše posljedice njenih grijehа i vremenite kazne za grijehе u njoj samoj i izvan nje a baštinit će Božje milosrđe i na drugom svijetu.

Slijedeći duhovni hod kroz već navedena blaženstva duša dolazi do čistoće srca koja je preduvjet za gledanje Boga, duša siromašna u duhu i ponizna raskajana iz ljubavi, krotka, koja gorljivo traži Boga i želi vršiti volju Božju, koja ima samilosti prema bližnjemu pred Bogom je čista i Bog joj dopušta da ga motri.

Sedmo blaženstvo mirotvorstva duša proživljava tako da onaj Kristov mir koji je baštinila i učinila svojim na duhovnome putu donosi drugima. Kristov vjernik izmiren sa Bogom, samim sobom i bližnjima i sam postaje Kristov mironosac te u se njemu zrcale obrisi istinskoga Božjega sina u Sinu. A upravo zato što svi nisu prihvatili Krista nego su ga naprotiv progonili i Kristovi mironosci proživljavaju Njegovu sudbinu progonstva zbog Boga što otvara put ostvarenju zadnjeg blaženstva.

Blaženstvo progonjenih zbog pravednosti i Krista suobličuje dušu Kristu samome, duša sjedinjena s Bogom su trpi s Kristom ili bolje reći Krist su trpi s njom u ovome životu a obećava joj sudjelovanje u Njegovoj slavi u vječnosti a to je zadnji horizont kršćanskoga života. Ova stanja koje duša u nutrinu u punini vlastite mjere proživljava pema svetačkoj tradiciji su ostvarenje ideala kršćanskoga života, sjedinjenja duše s Bogom u ovome životu koju čeka proslava u vječnosti.